

ಕರ್ನಾಟಕ
ಲೋಚನ

ಷಾಣ್ಣಾಸಿಕ ವಿದ್ವತ್ ಪತ್ರಿಕೆ

ಸಂಪುಟ : 39 ಸಂಚಿಕೆ : 02 | ಜುಲೈ - ಡಿಸೆಂಬರ್ 2025

ಸಂಪಾದಕ
ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ನಾದೂರು

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ
ಎಂ.ವಿ.ಸೀ. ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ
ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಕಲಾಭವನ (ರಿ.), ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ರಸ್ತೆ
೨ನೆಯ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ನರಸಿಂಹರಾಜ ಕಾಲೋನಿ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦೦೦೪
ದೂರವಾಣಿ : ೯೯೭೨೮ ೧೨೧೨೭
ಮಿಂಚಂಚೆ : bmsritrust@gmail.com bmsrilochana@gmail.com

KARNATAKA LOCHANA : Half yearly Research Journal

Edited by
Chandrashekhhar Nadur

Published by
B.M.Sri. Prathistana (R.)
M.V.Si. P.G. Research Centre
B.M.Sri. Kalabhavana, B.M.Sri. Trust Road
3rd Main Road, Narasimharaja Colony, Bangalore 560 004
Ph.No. 99728 12127
e-mail : bmsritrust@gmail.com, bmsrilochana@gmail.com

July - December 2025 (Vol. 39, No. 2)

Pages: 146

Subscription Details :
Five Years : Rs. 500/-
Life : Rs. 1500/-

ಚಂದಾ ವಿವರ:

ಪಂಚ ವಾರ್ಷಿಕ : ರೂ. 500/-

ಆಜೀವ : ರೂ. 1500/-

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳು

ಡಾ. ಆರ್. ಲಕ್ಷ್ಮಿನಾರಾಯಣ, ಗೌರವಾಧ್ಯಕ್ಷರು

ಡಾ. ಬೈರಮಂಗಲ ರಾಮೇಗೌಡ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಡಾ. ಶಾಂತರಾಜು, ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ

ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ನಾದೂರು, ಗೌರವ ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿ

 ಸ್ವಾನ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್
svanprint@gmail.com
☎ 080 - 26 74 2233

ಸಂಪಾದಕರ ನುಡಿ

ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಲೇಖನಗಳೊಂದಿಗೆ ಈ ಸಂಚಿಕೆ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಓದುಗರ ಮುಂದಿಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಬಿಎಂಶ್ರೀ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಪಾಠ್ಯಾಸಕ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿರುವ ಲೋಚನವು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಲೇಖನಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೂ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ, ಹೊಸ ಚಿಂತನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಸಂಸ್ಥೆಯದ್ದು. ಲೇಖಕರು, ಓದುಗರು ಸಹಕರಿಸುವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಲೇಖನಗಳು ಓದುಗರ ಅರಿವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವಂತಾದರೆ ನಮ್ಮ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕ.

ಬಿ.ಜಿ.ಎಲ್. ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಸಾಹಿತ್ಯ -ಸಂಶೋಧನೆ ಎರಡೂ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದವರು. ಮೂಲತಃ ವಿಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಅವರ ಚಿಂತನಾ ಕ್ರಮಗಳು ವಸ್ತು ನಿಷ್ಠವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಬಿ.ಜಿ.ಎಲ್. ಸ್ವಾಮಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನಾ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆರಂಭ ಕಾಲದ ಕಾಂಚಿಯ ಪಲ್ಲವರ ಮತ ಏನಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಅವರ ಲೇಖನವನ್ನು ಡಾ.ಎಸ್.ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿಯವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆರಂಭಕಾಲದ ಪಲ್ಲವ ರಾಜರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮತ ಯಾವುದು ? ಶೈವ ಪಂಥವೋ ವಿಷ್ಣು ಪಂಥವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಪಲ್ಲವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಆಧಾರದಿಂದ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಡಾ.ಗುರುಪಾದ ಮರಿಗುದ್ದಿ ಅವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರು ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ 'ಶ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋದಯ ಮಹಾಪ್ರಗಾಢ' ಎಂಬ ದೀರ್ಘ ಪ್ರಾಥವನ್ನು ಅದರ ಶೈಲಿ ಹಾಗೂ ಕವಿಯ ಆಶಯಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ದಿನದ ಉತ್ಸಾಹ ಸಂಭ್ರಮದೊಂದಿಗೆ ದೇಶ ವಿಭಜನೆಯ ನೋವು ನಿರಾಶೆಗಳು ಕವಿಗೆ ಕಾಡಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

‘ಕುಮಾರ ಸಂಭವದಲ್ಲಿ ಶಿವಶಕ್ತಿಯರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ’ ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಶಿವಶಕ್ತಿ -ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ವಿಷಯ ಕುರಿತು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ವಿವರಗಳನ್ನು ಡಾ.ಪ್ರಮೀಳಾ ಮಾಧವ ಅವರು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. “ಕಾಮನನ್ನು ಸುಟ್ಟುರುಹಿ ಪ್ರೇಮದ ಪವಿತ್ರ ಭಾವದಿಂದ ಸತಿಯ ಕೈ ಹಿಡಿದ ಶಿವ”ನ ಕಥೆಯನ್ನು ಕಾಳಿದಾಸ ಕವಿ ಕುಮಾರಸಂಭವದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಎಳೆ ಎಳೆಯಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ತೀರಿಕೆದನು ಘಣಿರಾಯ ರಾಮಾಯಣದ ಕವಿಗಳ ಭಾರದಲಿ” ಎಂದು ನಾರಣಪ್ಪ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಿಮರ್ಶಾಲೋಕವೂ ಜೈನರಾಮಾಯಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಜೈನಪುರಾಣಾಂತರ್ಗತ ಭಾರತ ಕಥೆಯ ಕಡೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಬಂದಿವೆಯಾದರೂ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕಡಿಮೆ. ಜೈನ ಭಾರತದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಿ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಡಾ. ಚಂದ್ರಮೋಹನ್ ಅವರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿ ೨೨ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ನೇಮಿನಾಥನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ ಭಾರತ ಕಥಾ ಸರಣಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆಗಳ ಮೊದಲ ಬಲಿಪಶು ಮಹಿಳೆ. ಇದನ್ನು ‘ಇರುಳು ತಪ್ಪು’ ‘ಘಟಸ್ಪೋಟ’ ಎಂಬ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಡಾ. ಎನ್.ಆರ್. ಲಲಿತಾಂಬ ಅವರು ಶ್ರೀಮಠದ ಕಡತಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಚರ್ಚೆಯಾಗದಿದ್ದರೂ ಮಠದ ದಾಖಲೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿಧವೆಯರು ಗರ್ಭಿಣಿಯರಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹುಡುಕದೆ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೊರೆಹೋಗಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಿಧವೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಲು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ “ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕಟ್ಟಲೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಸಹಜ ವಿವೇಕದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜವು ಸೋತಿದೆ” ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು, ಅಂದಿನ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರು ಅನುಭವಿಸಿದ ನೋವು ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸತತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಡಾ.ಆರ್.ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಅವರು ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯ /ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸೂಚನಾ/ಸೂತ್ರ ಪದ್ಯಗಳ ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಡುಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಯಾವುದು ? ಎಂಬುದರ ಶೋಧನೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರವರ್ತಕನಾದ ರಾಘವಾಂಕನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಮುಂಗೋಳಿ ಮುದ್ದಣನವರೆಗೆ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಷಟ್ಪದಿ ಕವಿಗಳು ರಾಘವಾಂಕನನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಹಾಗಾದರೆ ರಾಘವಾಂಕನಿಗೆ ಇದನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತರಲು ಪ್ರೇರಣೆ ಯಾವುದು ಎಂಬುದರ ಮೂಲ ಹುಡುಕಿ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ಹರಿಹರ ಕವಿಯ ರಗಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರಾರಂಭದ ಕಂದಪದ್ಯ, ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲವಿರಬೇಕೆಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಸಹಿತ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವೇದಗಳು, ಪುರಾಣಗಳು, ಶಾಕ್ತ ಪಂಥ, ಶೈವ ಪಂಥಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ. ಎಚ್. ಶಶಿಕಲಾ ಅವರು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರರು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅನುಭಾವದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಮಾದಿ ಶರಣರ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪುರಾಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾರುವ ವಿಚಾರ ಎಂಬ ಆಧುನಿಕ ಸ್ತ್ರೀವಾದದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾಗದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತತ್ವವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ವಿಚಾರವಲ್ಲ ಎಂದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ನೂರಾರು ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಸಂಶೋಧಕನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನ ಉಚಿತ ಸಲಹೆಗಳಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಿರಿಯ ಚಿಂತಕರೇ ಬೇಸರದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿರುವುದು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಡಾ. ಮಂಜುನಾಥ ಪಾಳ್ಯ ಅವರು ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಿರಿಯ ವಿಮರ್ಶಕರಾದ ಡಾ. ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅವರ 'ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ' ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಅದೊಂದು 'ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಪ್ರಬಂಧದ ರಚನೆಯ ಕೈಪಿಡಿ'

ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಮಾದರಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧವು ಒಳಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಲೇಖಕರು ಹೇಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುವ ಉಪಯುಕ್ತ ಕೃತಿ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಲೇಖಕರ ಅಭಿಮತವಾಗಿದೆ.

ಖ್ಯಾತ ಅನುವಾದಕಿ ಪ್ರೊ. ವನಮಾಲಾ ವಿಶ್ವನಾಥ್ ಅವರು 'ಮೂರ್ತಿ ಕ್ಲಾಸಿಕಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ'ದ ಕ್ಲಾಸಿಕ್ ಭಾಷಾಂತರ ಯೋಜನೆಗೆ ರಾಫ್‌ವಾಂಕನ 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ'ವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು 'ದಿ ಲೈಫ್ ಆಫ್ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳ ಭಾಷಾಂತರದ ಅಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಿಮ್ಮ ಅನುಭವದೊಂದಿಗೆ ಬರೆದು ಕೊಡಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷಾಂತರ ಯೋಜನೆಗೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರದ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಷಾ ಪರಿಸರದವರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗುವ ಹಾಗೆ ಬರೆಯುವಾಗ ಎದುರಿಸಿದ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಗೆ ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿರುವುದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಅನುವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳು ಸಮುದ್ರದಾಚೆಗೂ ತಲುಪಿವೆ ಎಂಬುದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಪರಂಪರೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಇತಿಹಾಸ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕೀಯತೆಯನ್ನು ತಂದು ಕಾವ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಕೆ.ಆರ್. ಗಣೇಶ್ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ರಾಫ್‌ವಾಂಕನ 'ವಿರೇಶ ಚರಿತೆ' ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಕೀಯತೆ ಹೇಗೆ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಉದಾಹರಣೆ ಸಹಿತ ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಫ್‌ವಾಂಕನಿಗೆ ಹೆಸರು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯದ ಸೊಗಸು ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಅಲ್ಲಿನ ನಾಟಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ವಿರೇಶ ಚರಿತೆಗೆ ಹೇಗೆ ಮೆರುಗನ್ನು ನೀಡಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಸಂಗಮೇಶ ಎಸ್. ಗಣಿ ಅವರು ನವೋದಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಅವರ ಕಾವ್ಯಲೋಕವನ್ನು 'ಬಾಳಿನ ಘನತತ್ವ ಸಾರಿದ ವಿ.ಸೀ.ಕಾವ್ಯ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಕವಿತೆಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಸಂಚಿಕೆ ಹೊರಬರಲು ಸದಾ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಬಿಎಂಶ್ರೀ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ. ಬೈರಮಂಗಲ ರಾಮೇಗೌಡ ಅವರಿಗೆ, ಗೌರವಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ. ಆರ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಅವರಿಗೆ, ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾದ ಡಾ. ಶಾಂತರಾಜು ಅವರಿಗೆ, ಕರಡಚ್ಚು ತಿದ್ದುವಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ವಿಭಾಗದ ಸಂರಕ್ಷಕರಾದ ಬಿ.ಎಸ್. ಗುರುಪ್ರಸಾದ್ ಅವರಿಗೆ, ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ತ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ, ಡಿಟಿಪಿ ಮಾಡಿ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಕಚೇರಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯವರಿಗೆ, ಸಂಚಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಓದುಗ ವರ್ಗಕ್ಕೆ, ಸುಂದರವಾಗಿ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ 'ಸ್ವಾನ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್' ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ನಾದೂರು

ಲೇಖಕರಿಗೆ ಸೂಚನೆಗಳು...

೧. ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಶೋಧನೆ ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಅಪ್ಪಕಟಿತ ಬರಹಗಳನ್ನು 'ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಚನ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗುವುದು.
೨. ಲೇಖನಗಳು ನುಡಿ ಅಥವಾ ಬರಹ ತಂತ್ರಾಂಶದಲ್ಲಿ ಬೆರಳಚ್ಚು ಮಾಡಿದವಾಗಿರಬೇಕು ಅಥವಾ ಸ್ಫುಟವಾದ ಕೈಬರಹದಲ್ಲಿರಬೇಕು.
೩. ಲೇಖನಗಳು ಒಪ್ಪಿತವಾದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು.
೪. ಚಿತ್ರಗಳು, ನಕ್ಷೆಗಳು ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಸ್ಕ್ಯಾನ್ ಮಾಡಿದ ತಂತ್ರಾಂಶದಲ್ಲಿ ನೀಡಬೇಕು.
೫. ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮ ವಿಳಾಸ, ದೂರವಾಣಿ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಇ-ಅಂಚೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನೀಡಬೇಕು.
೬. ಅಸ್ವೀಕೃತ ಬರಹಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ಬಗೆಗೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ.
೭. ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ವಿಳಾಸಕ್ಕೆ ಅಥವಾ bmsrilochana@gmail.com ಈ ಮಿಂಚಂಚೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು.
೮. ಪ್ರಕಟವಾದ ಬರಹಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಗೌರವ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.
೯. ಲೇಖನದಲ್ಲಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಲೇಖಕರದೇ ಅಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
೧೦. ಲೇಖನಗಳು ೧೫ ಪುಟಗಳ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕು.

ಈ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ....

೧. ಕಾಂಚಿಯ ಪಲ್ಲವರ ಮತ - ೧೧
(ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೂಲ : ಪ್ರೊ. ಬಿ.ಜಿ.ಎಲ್. ಸ್ಲಾಮಿ)
- ಡಾ. ಎಸ್. ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ
೨. ಮಹಾಪ್ರಗಾಢ ಕಥನ - ೧೮
- ಡಾ. ಗುರುಪಾದ ಮರಿಗುದ್ದಿ
೩. ಜೈನಮಹಾಭಾರತ - ಒಂದು ಅವಲೋಕನ - ೨೬
- ಡಾ. ಚಂದ್ರಮೋಹನ್
೪. ಕುಮಾರ ಸಂಭವದಲ್ಲಿ ಶಿವ ಶಕ್ತಿಯರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ - ೪೭
- ಡಾ. ಪ್ರಮೀಳಾ ಮಾಧವ್
೫. 'ಇರುಳು ತಪ್ಪು' 'ಘಟಸ್ಫೋಟ' - ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳ - ೬೦
ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ - ಡಾ. ಎನ್. ಆರ್. ಲಲಿತಾಂಬ
೬. ಷಟ್ಪದೀ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸೂಚನಾ/ಸೂತ್ರ ಪದ್ಯಗಳ ಮೂಲ : - ೭೫
ಒಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿ - ಡಾ. ಆರ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ
೭. ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ - ೮೫
- ಡಾ. ಎಚ್. ಶಶಿಕಲಾ
೮. ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧ ರಚನೆಯ ಕೈಪಿಡಿ - 'ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ' - ೯೭
- ಡಾ. ಮಂಜುನಾಥ ಪಾಳ್ಯ
೯. The life of Harishchandra ; ರಾಘವಾಂಕನ 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಚಾರಿತ್ರ' ದ
ಅನುಸಂಧಾನ ಮತ್ತು ಸ್ವದನ - ೧೦೮
- ಡಾ. ವನಮಾಲಾ ವಿಶ್ವನಾಥ್
೧೦. ರಾಘವಾಂಕನ 'ವೀರೇಶ ಚರಿತೆ' ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಕೀಯತೆ - ೧೧೯
- ಡಾ. ಕೆ. ಆರ್. ಗಣೇಶ
೧೧. ಬಾಳಿನ ಘನತತ್ವ ಸಾರಿದ ವಿ.ಸೀ. ಕಾವ್ಯ - ೧೨೯
- ಡಾ. ಸಂಗಮೇಶ ಎಸ್. ಗಣಿ

ಕಾಂಚಿಯ ಪಲ್ಲವರ ಮತ

(ಒಂದನೇ ಮಹೇಂದ್ರವರ್ಮನಿಂದ ಎರಡನೇ ಪರಮೇಶ್ವರವರ್ಮನವರೆಗೆ

ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೦೦-೭೩೦)

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೂಲ : ಪ್ರೊ. ಬಿ.ಜಿ.ಎಲ್. ಸ್ವಾಮಿ
ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ : ಡಾ. ಎಸ್.ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ

ಆರಂಭಕಾಲದ ಪಲ್ಲವ ಅರಸರ ಮತವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿರುವ ಬಹುಪಾಲು ಲೇಖಕರು “ಪಲ್ಲವರು ವಿಶಾಲ ಮನೋಭಾವದವರಾಗಿದ್ದು ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮರನ್ನು ಸಮಾನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ (ಲಾಂಗ್‌ಹಾಸ್, ೧೯೩೦; ಮೀನಾಕ್ಷಿ, ೧೯೩೮; ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ೧೯೬೦ ಮುಂತಾದವರು). ಹಾಗಾಗಿ “ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೈವ ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವ ಮತಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದೇ ಭಿನ್ನತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಅವಧಿಯಾಗಿತ್ತು” ಎನ್ನುವಂತಹ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. (ಮೀನಾಕ್ಷಿ, ೧೯೩೮) ಈ ಅರಸರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಶೈವ ಅಥವಾ ವೈಷ್ಣವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ನಡೆದಿವೆ. (ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ೧೯೬೯)

ಈ ವಂಶದ ಒಬ್ಬ ಅಥವಾ ಕೆಲವು ಅರಸರು ಎರಡು ಮತಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸುವ ಕೆಲವು ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೂ ಲಭ್ಯವಿವೆ. “ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವರು ಶೈವರಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.... ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದತ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಕೆಲವು ಅರಸರು ಬಹುಶಃ ವೈಷ್ಣವರಿರಬಹುದು” ಎಂದು ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರಿ (೧೯೨೪) ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದನೇ ಮಹೇಂದ್ರವರ್ಮನನ್ನು ಅಪ್ಪರ್ (ತಿರುನಾವುಕ್ಕರಸರ್) ಜೈನಧರ್ಮದಿಂದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರಿಸಿದನೆನ್ನುವ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದಿದೆ. ತೇವಾರಂ ಕರ್ತರ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚರ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶವು ಪದೇ ಪದೇ

ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ. (ವೆಳ್ಳೆವರದನ್, ೧೯೬೨; ನಾಗಸ್ವಾಮಿ, ರಾಘವನ್ ಸಂಸ್ಕರಣ ಗ್ರಂಥ; ಸ್ವಾಮಿ, ೧೯೭೫)

ಪ್ರಸ್ತುತ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಹೊಸದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಆರಂಭಕಾಲದ ಪಲ್ಲವ ಅರಸರ ಮತವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ತೋಗಿ ನೋಡುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ. ಕೆಳಕಂಡವು ನಾವು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿರುವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಪಲ್ಲವ ಮೂಲದ ದೇವಾಲಯಗಳಾಗಿವೆ :

ಶಿವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು

ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವವು :

ತಿರುಮೂರ್ತಿ ಗುಹೆ, ಮಹಾಬಲಿಪುರಂ

ರಾಜಸಿಂಹೇಶ್ವರ (ಸಮುದ್ರದಂಡೆಯ ದೇವಾಲಯ), ಮಹಾಬಲಿಪುರಂ

ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸಿಂಹೇಶ್ವರ (ಸಮುದ್ರದಂಡೆಯ ದೇವಾಲಯ), ಮಹಾಬಲಿಪುರಂ

ಐರಾವತೇಶ್ವರ, ಕಾಂಚಿ

ಪಿರವತನೇಶ್ವರ, ಕಾಂಚಿ

ಅತಿರಣ ಚಂಡಪಲ್ಲವೇಶ್ವರಗ್ರಹಮ್, ಸಲುವಾಂಕುಪ್ಪಂ

ಒರುಕಲ್ ಮಂಟಪಂ, ತಿರುಕ್ಕಲುಕ್ಕುಂನಂ

ಗುಹಾದೇವಾಲಯ, ಮಂಡಗಪ್ಪಟ್ಟು

ತಳಗಿರೀಶ್ವರ, ಪನಮಲೈ

ಖಚಿತವಲ್ಲದವು :

ಧರ್ಮರಾಜ ಮಂಟಪ, ಮಹಾಬಲಿಪುರಂ - ಲಾಂಗ್‌ಹಾಸ್ತ್, ೧೯೩೦;

ವೆಂಕಟಚಾಮಿ, ೧೯೫೯

ಗುಹಾ ದೇವಾಲಯ, ಕುರಂಗನಿಲ್‌ಮುಟ್ಟಂ - ವೆಂಕಟಚಾಮಿ, ೧೯೫೯

ರಾಮಾನುಜ ಮಂಟಪಂ, ಮಹಾಬಲಿಪುರಂ - ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ೧೯೬೦

ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಾಗಿ ಗರ್ಭಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಮುಖಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪಟ್ಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಕಾಂಚಿಯ ಮುಕ್ತೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಮೌನೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೩೧-೭೯೬ರ ಎರಡನೇ ನಂದಿವರ್ಮನ್ ಪಲ್ಲವಮಲ್ಲನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು (ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ೧೯೬೯).

ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು

ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವವು :

ಅನಂತಶಾಯಿ ದೇವಾಲಯ (ಸಮುದ್ರದಂಡೆಯ ದೇವಾಲಯ), ಮಹಾಬಲಿಪುರಂ
ಸಿಂಗಪ್ಪೆರುಮಾಳ್ ಕೊಯಿಲ್

ಸಿಂಗವರಂ

ಕಳಿಮವಿಳಂಗೈ

ಗುಹಾದೇವಾಲಯ, ಮಾಮಂದೂರ್

ಖಚಿತವಲ್ಲದವು :

ಮಹೇಂದ್ರ ವಿಷ್ಣುಗೃಹಮ್, ಮಹೇಂದ್ರವಾಡಿ

ವರಾಹ ಮಂಟಪಂ, ಮಹಾಬಲಿಪುರಂ

ಆದಿವರಾಹ ದೇವಾಲಯ, ಮಹಾಬಲಿಪುರಂ

ಮೇಲೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಲಾದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಧ್ಯಯನವು ಕೆಳಕಂಡ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

೧. ಶಿವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಗರ್ಭಗೃಹಗಳು ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯದ ಗರ್ಭಗೃಹದ ಹಿಂಬದಿಯ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಮಸ್ಕಂದಮೂರ್ತಿಯ ಉಬ್ಬುಕೆತ್ತನೆಯ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಉಳಿದ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮರ ಚಿತ್ರಣವಿರುತ್ತದೆ.
೨. ಒಂದೇ ಗರ್ಭಗೃಹವು ಇದ್ದಾಗ ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮರ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಗರ್ಭಗೃಹದ ಒಳಗೆ ಅಥವಾ ಗರ್ಭಗೃಹದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮುಖಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.
೩. ಸೋಮಸ್ಕಂದ ಮೂರ್ತಿಯ ಪಟ್ಟಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮರನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಇವೆ.
೪. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ಕಂಡುಬರುವ ಶಿವಲಿಂಗಗಳು (ಮುಖಲಿಂಗದ ಸ್ವರೂಪವು) ನಂತರದ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸೇರ್ಪಡೆಗಳಾಗಿವೆ (ಸೌಂದರರಾಜನ್, ೧೯೬೨).

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಸೋಮಸ್ಕಂದ ಪಟ್ಟಿಕೆಯು ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವುದಾದರೂ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮರ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳು ನಂತರದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

೫. ಶಿವಪುರಾಣಗಳು ಹಾಗೂ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಗಣಪತಿ, ಗಂಗಾವತರಣ, ನರ್ತನಶಿವ, ನಂದಿಯ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಉಮಾ-ಮಹೇಶ್ವರರು, ದುರ್ಗಾ, ಗಜಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಸ್ಕಂದ, ಲಕ್ಷ್ಮೀವರಾಹ, ಚಂಡೇಶಾನುಗ್ರಹಮೂರ್ತಿ, ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ, ಚಂಡೀಶ್ವರ, ನಂದೀಶ್ವರ, ದಕ್ಷಿಣಾಮೂರ್ತಿ, ಬ್ರಹ್ಮಶಿರಚ್ಛೇದನ ಮೂರ್ತಿ, ಲಿಂಗೋದ್ಭವ, ಶಿವ-ಪಾರ್ವತಿ, ರಾವಣ ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತಿರುವುದು, ಮಹಿಷಾಸುರ ಮರ್ದಿನಿ, ಹರಿಹರ, ಕುಬೇರ, ವರುಣ ಮುಂತಾದ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ಶೈವ ದೇವಾಲಯಗಳ ಹೊರಭಿತ್ತಿಗಳು ಅಲಂಕೃತವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

೬. ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಶಿವತಾಂಡವ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಅಲಂಕರಣದ ಕೆತ್ತನೆಗಳು ಆರಂಭಕಾಲದ ಪಲ್ಲವರ ಹಾಗೂ ಆರಂಭಕಾಲದ ಚಾಲುಕ್ಯರ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡಬರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣ.

೭. ವಿಷ್ಣು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖವಾದ ವೈದ್ಯಶೃಂಗುಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

(ಅ) ವಿಷ್ಣುಶಿಲ್ಪಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಅಥವಾ ಶಿವನ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವಷ್ಟು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ.

(ಆ) ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಆತನ ಅವತಾರಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅತಿ ಕಡಿಮೆ. ಅನಂತಶಾಯಿ ಅಥವಾ ವರಾಹ (ಲಕ್ಷ್ಮೀವರಾಹ) ಅಥವಾ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇತರ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥಾನಕಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಶಾಸನಾಧಾರಗಳೂ ಕೂಡ ಇದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಉದಯೇಂದಿಕಂ ತಾಮ್ರಪಟವು (SII II no. ೭೪) ಮಹೇಂದ್ರವರ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಣಾವಂತ ವೈಷ್ಣವ (ಭಕ್ತ್ಯಾರಾಧಿತ ವಿಷ್ಣು ಸಿಂಹವಿಷ್ಣು) ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಒಂದನೇ ಪರಮೇಶ್ವರ ವರ್ಮನನ್ನು 'ಪರಮ ಮಾಹೇಶ್ವರ' ಮತ್ತು 'ಪರಮ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ' (ವುನ್ನೆಗುರುವಾಯಪಾಳೆಯಂ ತಾಮ್ರಪಟಗಳು EI XX) ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಕಾಸಕ್ಕುಡಿ ತಾಮ್ರಪಟಗಳು (SII II No. 73) ಇವನನ್ನು ಶಿವನೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿವೆ. ಎರಡನೇ ನರಸಿಂಹವರ್ಮನನ್ನು ಆತನ ತಂದೆಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಬಿರುದುಗಳೊಂದಿಗೆ ಶಾಸನಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ (ವುನ್ನೆಗುರುವಾಯಪಾಳೆಯಂ ಪಟಗಳು); ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಆತ 'ಶ್ರೀಪತಿವಲ್ಲಭ' ಮತ್ತು 'ಪರಮಭಾಗವತ' (ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ೧೯೬೯) ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ. ಈತನ ಕುರ್ರಂ ದತ್ತಿಯು ಶಿವ ಮತ್ತು ಮುಕುಂದರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತವೆ. ಶೈವ ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವ ಪರಂಪರೆಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಈ

ಪರಂಪರೆಯು ಎರಡನೇ ನರಸಿಂಹನ್ ಪಲ್ಲವಮಲ್ಲನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. (ಕಾಸಕ್ಕುಡಿ ತಾಮ್ರಪಟಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ, ಹರ, ವಿನಾಯಕ (SII II no. 73)

ಆರಂಭಕಾಲದ ಪಲ್ಲವರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪದ ಶೈವಮತವಾಗಿದ್ದು ಅದು ಪುರಾಣಾಧಾರಿತವಾದ ವೈಷ್ಣವೀಯ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸನ್ನಿವೇಶವು ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ವೈಷ್ಣವಮತವು ತೀವ್ರವಾದ ಪಂಥೀಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಮೂಲಕ ಶೈವಮತದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ತರಹದ ಪದ್ಧತಿಯು ಆರಂಭಕಾಲದ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೯೯) ಒಂದು ಶಾಸನವು ವಾತಾಪಿಪುರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಮಹೇಶ್ವರರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ (ಹಂದಿಕಿ ೧೯೪೯, ಪು. ೩೬೯) ಐಹೊಳೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಇದ್ದು ಶಿವನು ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ (ಅಲ್ತೇಕರ್, ೧೯೬೭, ಪು. ೨೭೫, ೪೦೩). ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಪಾಪನಾಥ ಮತ್ತು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಶಿವ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಇಬ್ಬರ ಶಿಲ್ಪಗಳೂ ಇವೆ. ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಜೀವನವನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. (ಕಸಿನ್, ಚಾಲುಕ್ಯನ್ ಆರ್ಕಿಟೆಕ್ಚರ್). ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸನಸಾಹಿತ್ಯ ಕೂಡಾ ಇಂತಹದೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತವೆ (ಅಲ್ತೇಕರ್, ೧೯೬೭).

ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯ ಅಥವಾ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಶೈವ ಆರಾಧನಾ ಪದ್ಧತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬೆರಳು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

II

ಈಗ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬರೋಣ. ಆರಂಭಕಾಲದ ಪಲ್ಲವರಾಜರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶೈವ ಆರಾಧನಾ ಪದ್ಧತಿ ಯಾವುದು?

ವಾಮನ ಪುರಾಣವು (LXVII 1-40) ಶಿವನು ತನ್ನ ಗಣಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಮಥರೊಂದಿಗೆ ಒಡಗೂಡಿ ಅಸುರರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ ಒಂದು ಕಾಳಗವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಶೈವರು, ಪಾಶುಪತರು, ಕಾಳಾಮುಖರು, ಮಹಾವ್ರತಿಗಳು, ನಿರಾಶ್ರಯರು

ಮತ್ತು ಮಹಾಪಾಶುಪತರು ಶಿವನೊಂದಿಗೆ ಈ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಅಸುರರ ವಿರುದ್ಧ ಸೆಣೆಸಿದರು. ಈ ಮೇಲಿನವರಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ ಗುಂಪಿನವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಿವ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಪ್ರೀತನಾಗಿದ್ದ ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಹರಿ-ಹರರಲ್ಲಿ ಭೇದವೇನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ೧೦ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕಾಳಾಮುಖ ಪಂಥವು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನೆಲೆಯೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಥೆಯು ನಂತರದ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ಮಿಕ್ಕವರ ಇತಿಹಾಸ ಮಹಾಪಾಶುಪತರಿಗಿಂತ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಾದದ್ದು.

ಮಹಾಪಾಶುಪತರ ಪ್ರಾಚೀನ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಮಹಾಕಾಲನ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಚಂಡಿಕಾ ದೇವಾಲಯದ ದ್ರಾವಿಡ ಧಾರ್ಮಿಕನು ಬರೆದುಕೊಂಡನೆಂದು ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರಿಂದ ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಹಂದಿಕಿಯವರ ಪ್ರಕಾರ (೧೯೪೯), ಉದಯನ (೧೦ನೇ ಶತಮಾನ) ಈ ಪಂಥವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವರದರಾಜ (೧೧ನೇ ಶತಮಾನ) ಮತ್ತು ಶಂಕರಮಿಶ್ರರು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೦೦) ಮಹಾಪಾಶುಪತರು ಮಹಾವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (ಮತ್ತವಿಲಾಸ ಪ್ರಹಸನದಲ್ಲಿ ಕಾಪಾಲಿಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ಮಹಾಪಾಶುಪತನೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ).

ಸವದತ್ತಿಯ ರಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳು (ಕರ್ನಾಟಿಕ್ ಇನ್‌ಕ್ವಿಷ್ಚನ್ಸ್ I, 34; Jour Bombay Br. Roy. As Soc X, 247) ಒಬ್ಬ ಕಾಳಾಮುಖ ಗುರುವನ್ನು ಮಹಾಪಾಶುಪತನೆಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತವೆ. ಐಯ್ಯಾವೊಳೆ ೫೦೦ರವರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಮಹಾಪಾಶುಪತರೆಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮ-ವಿಷ್ಣು-ಮಹೇಶ್ವರರೆಂಬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ತಾವು ಆರಾಧಿಸುವುದಾಗಿ ಅವರು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಪಾಶುಪತರು ಮಹಾಪಾಶುಪತರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದವರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಾಪಾಶುಪತರು ಕೇವಲ ಮಹಾವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರು ಮಾತ್ರವಾಗಿರದೆ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನೂ ಬಹುಶಃ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಪಾಶುಪತರು ಕೇವಲ ಶಿವನನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವವನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ಮಹಾಪಾಶುಪತರು ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮುಂತಾದ ಇತರ ದೈವಗಳ ಆರಾಧನೆಗೂ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಈ ಎರಡು ಪಂಥಗಳ ನಡುವಣ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯತ್ಯಾಸ (ಲೋರೆಂಜೆನ್ ೧೯೭೨). ಬಹುಶಃ ಮಹಾಪಾಶುಪತರೆಂದು ರಾವಣನು ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಎತ್ತುವುದು, ತ್ರಿಪುರದಹನ, ಚಂಡಿಕೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ಪೌರಾಣಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚು ಪುಷ್ಟವಾಯಿತು. ಈ ಎರಡೂ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಇತರ

ಭಿನ್ನತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇನ್ನಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ.

ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು

- Altekar, A.S., Rashtrakutas and their Times, Poona, 1967.
- Cousens, J.H., Chalukyan Architecture.
- Handiqui, K.K., Yasastilaka and Indian Culture, Sholapur, 1949.
- Longhurst, A.M., Pallava Architecture, Mem. Arch Surv. India, No. 40, 1930.
- Mahalingam, T.V., Kanchipuram in Early South Indian History, Bombay, 1969.
- Minakshi, C., Administration and Social History under the Pallavas, 1938.
- Lorenzen, D.N., The Kapalikas and Kalamukhas, New Delhi, 1972.
- Nagaswamy, (Raghavan Comme.Vol.)
- Soundararajan, K.V. Cult in the Pallava temples, Tran. Arch Soc. South India, 1962/5.
- Srinivasachari, C.S., The History and Institutions of the Pallavas, Mysore, 1924.
- Srinivasana, K.R., Some Aspects of Religion as Revealed by Early Monuments and Literature of the South, Madras, 1960.
- Swamy B.G.L., The Age of the Tevaram Trio, Four. Inst. Trad. Cult., Madras, 1975.
- Vellaivanaran, Panniru Tirumurai Varalaru, Annamalinagar, 1962.
- (ಲೇಖನವನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಅನುಮತಿಸಿದ ಮಿಥಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು)
- ಮೂಲ ಆಕರ: Quarterly Journal of the Mythic Society, vol.69,(1-2)1978,p.73-78

□□

ಮಹಾಪ್ರಗಾಥ ಕಥನ

ಡಾ. ಗುರುಪಾದ ಮರಿಗುದ್ದಿ

ಪ್ರಗಾಥವು ನೀಳ್ವನಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿದ್ದು, ಸ್ತುತಿ, ಕಥನ ಭಾವವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪವಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಛಂದೋಬಂಧ ಮತ್ತು ಛಂದೋವಿರಹಿತ ಲಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪನ್ನಗೊಳಿಸಲೆಂದು ಅವರು ಅಂತಹ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಸೂಚನೆಗಳಿವೆ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಭಗವತಿ ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿಗೆ, ಶ್ರೀ ಗೋಮಟ ಮಹಾಮಸ್ತಕಾಭಿಷೇಕ ಪ್ರಗಾಥಂ, ಬೆಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬದ ಕಬ್ಬದ ಬಳ್ಳಿ ರಸಯುಷಿ, ಗಣೇಶಗಾಥ, ಮತ್ತು ಆರತಿ ಓ ಭಾರತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಗಾಥಗಳು ವಸ್ತು, ವರ್ಣನೆ, ನಿರೂಪಣೆ, ಆಶಯಗಳಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಕುತೂಹಲ ಆಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿವೆ. ಇವುಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ, ಆದರೆ ವಸ್ತುವಿನ ಆಯ್ಕೆ ಮತ್ತು ರಚನಾವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವ ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಗಾಥ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಅದುವೇ 'ಶ್ರೀಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋದಯ ಮಹಾಪ್ರಗಾಥ' ಎಂಬುದು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಹೋರಾಟ, ಕನಸು ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಬಗೆಗೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಪಾದ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳ ಬಗೆಗೆ, ಹಲವು ಹತ್ತು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಇತರ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೂ ಹಾಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮಹಾಪ್ರಗಾಥವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಅದು ದೇಶದ, ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾಘಟನೆಯೊಂದು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅದೇ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರೂಪಿತವಾದ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತವು ಪರಕೀಯ ಆಡಳಿತದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಘೋಷಣೆ ಅತ್ತ ಆಗುತ್ತಲಿದೆ. ಅಧಿಕಾರದ ಹಸ್ತಾಂತರವಾಗುತ್ತಿದೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನಭಾವನೆಗಳ ಉದ್ದೇಗ ಆವೇಗಗಳು

ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯುತ್ತಿವೆ. ಆಗ ಕನ್ನಡದ ಮಹಾಕವಿಯೊಬ್ಬ ಆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾವ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದುವೇ ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಗಾಢವು. ೧೯೪೨ ರ ಆಗಷ್ಟ ೧೫ರಂದು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಘೋಷಣೆ ನಡೆಯಿತು. ಅದೇ ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜವನ್ನು ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕೆಂಪು ಕೋಟಿಯ ಮೇಲೆ ಮೊದಲ ಸಲ ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಜನರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬಾನೆತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿ ಹಾರಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಕುವೆಂಪು ಈ ಎರಡೂ ಘಟನೆಗಳ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ರೇಡಿಯೋ ಮೂಲಕ ಕೇಳಿ, ಅದೇ ದಿನದಂದು ರಚಿಸಿದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕವಿತೆಯಿದು.

ಹತ್ತು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರಗಾಢವು ದೀರ್ಘವಾಗಿದೆ; ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಗಾಢ ರಚಿಸಲು ಶಕ್ತಿ ನೀಡಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸುವಂತೆ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ವಿನಂತಿಸಿ, ಆವಾಹಿಸುವ ವಿಚಾರ ಬಂದಿದೆ. ವಿದ್ಯಾದೇವಿ, ವಾಣಿ, ವೀಣಾಪಾಣಿಯನ್ನು 'ಸರ್ವ ಭಾಷಾ ಸರೋವಾಚ್ಯಯ ರಸ ಶರೀರ' ಎಂದಿದ್ದು, ಸರಸ್ವತಿಯ ಕಲ್ಪನೆ ಉಜ್ವಲವಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಸರ್ವಭಾಷೆಗಳ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲ ಆಕೆಯ ಬೃಹದ್ ವೀಣೆಯ ಮಹದ್‌ವಾಣಿಗಳು ಎಂದಿರುವುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ, ತಾನು ಕೂಡ ಆ ವಾಗ್ದೇವಿ ಮಹಾತಾಯಿಯ ಪ್ರಿಯಶಿಶುವಾಗುವ ಹಂಬಲ ಕವಿಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಂದಿಸುವ ಕಂದನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ 'ಇಂಚರದ ಕಿಡಿ ನುಡಿಗಳಂ ಕುಡಿ ನಾಲಿಗೆಗೆ ಕುಣಿಸಿ ಬರಿಸು' ಎಂದಾಗಿದೆ. ನಿಜವಾದ ಕವಿ ತಾನು ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯುವುದಾಗಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ; ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಭೆ, ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನದೊಂದಿಗೆ ದೈವಶಕ್ತಿಯ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹ ಅಗತ್ಯ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿದೆ; ಅದರ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಕವಿತೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಾಗ್ದೇವಿಯ ವೀಣೆಯ ಆವಾಹನೆ ಅವರ ಚಿತ್ತಾಂಗದ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಕಾವ್ಯಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿದೆ. ಅಹಂ ನಿರಸನದ ಭಾಗವಾಗಿ, ಕವಿ ತನ್ನ ಖಾಸಗಿತನವನ್ನು ಲೌಕಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತೊರೆದು ನಿಜವಾದ ತನ್ನತನವನ್ನು ಹುಡುಕಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದ ಭಾಗವಿದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯತತ್ವದ, ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಚಿಂತನೆಗಳಿವೆ.

ಪ್ರಗಾಢದ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಗ್ದೇವಿಗೂ, ಕವಿಗೂ ಪುಟ್ಟ ಸಂವಾದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕವಿತೆ ರಚಿಸಲು ಇಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹ? ಆನಂದ ಏಕೆ? ಎಂದು ವಾಗ್ದೇವಿ ಕವಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ, ಕವಿ ದೇಶದ ಬಂಧನ ಹರಿದಿದೆ ನನ್ನ ಬಂಧನವ ಕಳಚು ಎನ್ನುವುದಿದೆ. ಮುಂದೆ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂತು ಸಂತೋಷ, ಆದರೆ ದೇಶ ತುಂಡಾಯಿತು ಆಘಾತ! ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಘೋಷಣೆಯ ಹಿಂದಿನ ದಿನದಂದು ದೇಶವು

ಭಾರತ, ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಎಂದಾಗಿ ವಿಭಜನೆಯಾದುದು ಕವಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರ ಭಾವನೆಗೆ ಕಾರಣ. ಉತ್ತಾಹ, ಸಂಭ್ರಮಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೋವು ನಿರಾಶೆಗಳ ದೇಶವಿಭಜನೆ. ಕವಿ ಎಂದಿಗೂ ಆಶಾವಾದಿಯಲ್ಲವೆ? ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸಿದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಿನದಂದೇ ಕವಿದರ್ಶನ ಸಾರುತ್ತದೆ:

ಬಂದ ರೋಗವನೆಂತೊ ಪರಿಹರಿಸಲೊಂದಂಗಮಂ

ಬೇರಿಡುವವೋಲ್

ಇಂದಿಟ್ಟರೇನಂತೆ ಮುಂದೆ ಸಂಧಿಸದಿಹುದೆ ನದಿ

ಸಿಂಧು ಸೇರ್ದವೋಲ್

ಇಂದು ವಿಭಜನೆಗೊಂಡಿರುವ ಭಾರತವು ಮುಂದೆ ಒಂದು ದಿನ ಮತ್ತೆ ಅಖಂಡ ಭಾರತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕವಿಯ ಭರವಸೆ ಬಯಕೆಗಳು ಭಾರತದ ಜನಮನದ ಆಭಿಪ್ರಾಯಾಗಿದೆ. ಕವಿ ಜನಮನದ ಅಂತರಾಳದ ತುಡಿತಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ದನಿಯಾಗಬಲ್ಲ, ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಬಲ್ಲ, ಕೊರಳಾಗಬಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದು ಅಪ್ಪಟ ನಿದರ್ಶನ.

ವಾಗ್ದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಭಾರತೀಯರಿಗಾಗಿ ಸಹನೆ, ಶಕ್ತಿ, ಹೃದಯ ವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನು ಬೇಡಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಕವಿ, ಅವಳ ಕೃಪೆ ಪಡೆದು ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಜಯಕಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಲು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕರೆ ನೀಡುವನು. ದೇಶದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸಿದ ದಿನ ಆ ಜಯಕಾರ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಕಂಠಗಳಿಂದ ಅನುರಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕವಿಗೆ ಅದು ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಘಟನೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಲೆಯ ತಲೆಯಿಂದ ಚಿನ್ನಿಯದ ಶಿಲೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯದಮೃತದ ನೆಲೆಯವರೆಗೆ ಸಂತೋಷದ 'ವಂದೆ ಮಾತರಂ' ಮೊಳಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಬಹಿರ್ ಘಟನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದು ಅನ್ನಮಯದಾಚೆಯ ಅಪೂರ್ವದ ಮಹಾಘಟನೆಯು. ಈ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಜನರು ಮತ್ತು ಸ್ಥೂಲ, ಜಡ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಭಾಗಿ ಆಗುವುದು ಕವಿಗೆ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕವಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮಹಾಸಂಭ್ರಮದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಆನಂದದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಲು ದೇಶದ ಮಲೆ ಬೆಟ್ಟ, ನದಿಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾನೆ 'ಓ ಬಾರ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ, ಓ ಬಾರ ವಿಂಧ್ಯಾದ್ರಿ, ಬಾರ ಹಿಮಾದ್ರಿ... ಬಾರಮ್ಮ ಗಂಗೆ, ಬಾರಮ್ಮ ತುಂಗೆ, ಬಾರ ಓ ಸಿಂಧು' ಎಂಬ ಕಳಕಳಿಯ ಕರೆಯಿದೆ. ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗಾಢೆಯ ಮಂತ್ರಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾ ನದಿಗಳು ತೀರ್ಥವಾಗಿವೆ, ಎಲ್ಲಾ ಅದ್ರಿಗಳು ಪವಿತ್ರಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿವೆ.

ಕುವೆಂಪು ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸಿದ ದಿನದಂದು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಯಾರು ಯಾರನ್ನು ಮತ್ತು ಏಕೆ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂಬುದೇ ಒಂದು ಬೆರಗು; ಬೆಡಗು! ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಪೀಠಿಕೆ ಇದು-

ಏನು ಕಾಂತಿಯಿದು ಏನು ಶಾಂತಿ ಈ ತುಂಗಶೃಂಗದಲ್ಲಿ!

ಆವ ಲೋಕದಾಲೋಕವಿದು ನಮ್ಮನೊಸಗೆ ಕರೆವುದಿಲ್ಲಿ?

ಒಸಗೆಗೆ ಕರೆವುದಿಲ್ಲಿಯು ಕರೆವ ದಿಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಬಹುದು. ಆದಿ ವಿದ್ಯೆಯ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಈ ದೇಶದ ಶತಮಾನಗಳ ಜ್ಞಾನಪರಂಪರೆಗೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಭರತಮಾತೆಯ ನಿತ್ಯರೂಪವಿದೆ. ಅದರ ಸುಧೆ ಇಂದಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಿರಲಿ!

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂತು, ದೇಶ ವಿಭಜನೆಗೊಂಡಿತು ಎಂಬ ಕೊರಗಿದೆ. ಕವಿ ಮುಂದೆ ಅಖಂಡತೆಯ ಆಶಾವಾದ ತೋರಿದ್ದಾನೆ, ನಿಜ. ಆದರೆ ಅನ್ನಮಯದಾಚೆಗೆ ನಿಂತು ಕಂಡರೆ ಭಾರತ ಎಂದಿಗೂ ವಿಭಜಿತವಲ್ಲ.

ಆ ವಿಭಕ್ತೆ ತಾನಿಲ್ಲಿ ಅವಿಭಕ್ತೆ ನಿತ್ಯಮೈಕ್ಯಭೂತೆ. ದ್ವೈತೆ ಮೃತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಅದ್ವೈತಿ ಚಿತ್ತಿನಲಿ, ದಿವ್ಯ, ಮಹಾಶ್ವೇತೆ; ಮೃಣ್ಮಯದಲ್ಲಿ ದ್ವೈತೆ ಆಗಿರುವುದು ನಿಜವಾಗಿರುವಂತೆ, ಆಕೆ ಚಿನ್ನಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತವಾಗಿರುವುದು ಭಾವಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕದಲ್ಲಿ ಏಕ, ಏಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾರತದ ಅನನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಕವಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವನು. 'ಸರ್ವ ತತ್ತ್ವ ಮತ, ಧರ್ಮ ಸತ್ತ್ವ ಪೀಯೂಷ ಸ್ತನ್ಯದಾತೆ' ಆಗಿರುವುದು ಭಾರತದ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆ. ದೇಶವು ಹಲವು ಮತ, ಸಿದ್ಧಾಂತ, ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗಗಳ ನೆಲೆಬೀಡಾಗಿದೆ; ಬಹುತ್ವ ಅದರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಲಕ್ಷಣ. ಭಾರತದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಎನಿತು ಋಷಿ ಮುನಿಗಳು ತಪೋನಿರತರಾಗಿದ್ದರು, ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಸತ, ಚಿತ್, ಆನಂದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ದೇವತೆಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಪುರಾಣ ಲೋಕ, ಇತಿಹಾಸ ಬಾಹುಳ್ಯವೇನು, ಎಂತೆಂತಹ ಸಿದ್ಧರು, ಸಾಧಕರು ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಲೆಕ್ಕವಿಟ್ಟವರಾರು? ಎಂತಹ ಹೆಸರಾಂತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು, ಕವಿಗಳು, ಕಲಾವಿದರು, ಸಂತರು, ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕರು ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರಲ್ಲವೆ?

ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿ ದುಡಿವ ಜನವರ್ಗವನ್ನು, ಕೃಷಿಕರನ್ನು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಜೀವ ನೀಡಿದವರು, ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಶಕ್ತಿಧಾರೆ ಎರೆದವರು ಅವರಲ್ಲವೆ! 'ಹೊಲವನ್ನುತ್ತವನು, ಹೊರೆಯ ಹೊತ್ತವನು, ದುಡಿವ ದೈವಮೂರ್ತಿ'ಗಳು ದುಡಿಯದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯರ ನೇರನೋಟಕ್ಕೆ ವರ್ತಮಾನದ ಸನಿಹ ನೋಟಕ್ಕೆ, ಆಂತಿಕವಾದ ಆಪ್ತ ನೋಟಕ್ಕೆ ತಿಳಿವ, ಕಾಣುವ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ; ಪೂರ್ಣವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯ ಸಮಗ್ರ ನೋಟಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗಬಲ್ಲುದು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸಿದ ದಿನದ ಶುಭಾಶುಭದ ಬಗೆಗೆ ಶಕುನ ಅಪಶಕುನಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅಂದು ದೊಡ್ಡ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ತಜ್ಞರು ಆಗಷ್ಟೆ ೧೫ ರಂದು

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಣೆ ಬೇಡವೆಂದೇ ಆಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರು. ಕುವೆಂಪು ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದರು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಕುವೆಂಪು ಐದನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಅದೊಂದು ಮಹಾಶುಭದಿನವೆಂದು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವರು.

ಶ್ರೀದಿನಂ ದಿಟಮಿದು ಮಹಾದಿನಂ, ವಿರಾಟ್ ದಿನಂ,
ಗುರುದೇವ ಪರಮಹಂಸ ಮಹಾಸಮಾಧಿಯ ದಿನಂ!
ಅರವಿಂದ ಯೋಗೀಂದ್ರ ಜನ್ಮೋತ್ಸವದ ದಿನಂ!

ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯಾಚಾರ್ಯರೆಂದೆ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದ ವಿವೇಕಾನಂದರಂತಹ ಮಹಾಮೇಧಾವಿಗ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ ಅವರು ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಕಾಶೀಪುರ ತೋಟದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜೀವಿತಾವಧಿಯ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ೧೫.೦೮.೧೮೮೬ ರಂದು ಮಹಾಸಮಾಧಿ ಹೊಂದಿದರು. ಅದರಂತೆ ಬಂಗಾಳದವರೇ ಆಗಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿ ಅರವಿಂದರು ಪಾಂಡಿಚೇರಿಯ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಜಗತ್‌ಪ್ರಸಿದ್ಧರು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು, ಲೇಖಕ, ಕವಿ, ಅನುವಾದಕರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ೧೫.೦೮.೧೮೯೯ರಂದು ಜನಿಸಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಇಬ್ಬರು ಮಹಾಚೇತಸರ ಜನ್ಮದಿನ, ಸಮಾಧಿದಿನವು ಕವಿಗೆ ಶ್ರೀದಿನ ಎನಿಸಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕವಿ ಅಂದಿನ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಉದಯವನ್ನು ವಿಶೇಷ ಎಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೂರ್ಯ ತನ್ನ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಭುವಿಯನ್ನು ಬೆಳಗುವ ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತೀಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ, ವೈರ, ಜಡತ್ವ, ಸಂಕುಚಿತಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿ, ಮನ ಮನದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಭಗವದ್ ಆವೇಶ ತುಂಬಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ 'ಜನ ಹೃದಯ ಹೊಲದಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯಂ ಬಿತ್ತಿ ಬಾ' ಎಂಬ ಹಿರಿಯಾಸೆ ಇದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಒಳಗೊಂಡದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕವಿತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಬರುವಿಕೆ, ಹೊಸ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ, ಹೊಸ ಬದುಕಿನ ದಾರಿಗೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ.

ಶತಮಾನಗಳ ಕನಸು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ರಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸುವ ಮುಖೇನ ನನಸಾಗಿಸೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವರು ಹಲವು ಬಗೆಯ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದರು. ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರು, ಬಲಿದಾನ ನೀಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಹೊಸ ಬಾಳು ಆರಂಭವಾಗಲು ಎಲ್ಲರೂ ಕಂಕಣಬದ್ಧರಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ಇಂಗಿತ. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ಮೆಟ್ಟಿಲು, ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆ ಎಂದರೆ 'ಆ ಜಾತಿಯ ಈ ವರ್ಣದ ಭೇದದ ಭೂತವೆಂದೇ' ಸಂಹಾರ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು. ಈ ವರೆಗಿನ ದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ, ಪಾರತಂತ್ರಕ್ಕೆ ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥ, ವರ್ಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಾರಣವೇ ಹೊರತು, ಪರಕೀಯರ ಆಕ್ರಮಣವಲ್ಲ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಂತರ, ಒಡಕು, ತಾರತಮ್ಯ ಇದ್ದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದೇನು

ಪ್ರಯೋಜನ? ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಮಗೆ ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಚಿರಂತನವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದರೆ ಭೇದಭಾವ ಅಳಿದು ನಾವೆಲ್ಲ ಒಂದಾಗಬೇಕು. ಭಾರತಾಂಬೆ ಸೇವೆಗೆ ಸದಾ ಬದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕು. ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಗೆ ಲೌಕಿಕ ಸಾಧನೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬೇಕು.

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಲು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೪, ೧೯೪೭ ರ ದಿನ ಮುಗಿದ ತಕ್ಷಣ ಕಾಲವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಎಂದರೆ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ ಆರಂಭವಾದ ತಕ್ಷಣ ಅದನ್ನು ಸಾರಲಾಯಿತು. ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಆಗ ರಾತ್ರಿ ಹಗಲಾಗಿತ್ತು. ಕವಿ ಆ ಕ್ಷಣದ ಭಾವತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವನು.

ಸರ್ವಕಾಲ ಸರ್ವದೇಶ ಸರ್ವಮೋಕ್ಷ ಮಂತ್ರೇ

ಅಸ್ವತಂತ್ರೈ ಸುಸ್ವತಂತ್ರೈಯಾದೆ ವಿಶ್ವತಂತ್ರೈ

ರಾತ್ರಿಯ ಕತ್ತಲೆ ಮತ್ತು ಜಡತೆಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ಬೆಳಕು, ಚೈತನ್ಯ ಹಿಡಿದು ನಡೆವ ಸಂದರ್ಭವದು ಎಂಬ ಭಾವವು ಕವಿಗಿದೆ. ರುದ್ರನ ಅಟ್ಟಹಾಸದಂತೆ ಜನರ ಜಯಕಾರವಿತ್ತು. ಶಿವನ ತಾಂಡವದಂತೆ ಜನರ ಸಂಭ್ರಮವಿತ್ತು. ಇದೂ ಹೊಸದಾರಿಯ ಪಯಣವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕೇಳಿಸುವ ಭಾರತೀಯರ ಜಯಕಾರದಲ್ಲಿ ರೋಷವಿಲ್ಲ, ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಕವಿತೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರರ್ಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳು ಇರಬಾರದೆಂಬ ಸೂಚನೆಯ ಪ್ರತಿಫಲನವದು. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವ, ಜಗತ್ತನ್ನು ಆಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವ ಭಾರತ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಜಾರಿದುದು ಏಕೆ? ಆತ್ಮಚಿಂತನೆ, ಆತ್ಮವಿಮರ್ಶೆಗೂ ಕವಿತೆ ತೊಡಗುತ್ತದೆ ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ಒಡಕು, ಅಪನಂಬಿಕೆ, ಭಿದ್ರಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಹಾಗಾಗಿ ಭಾರತಮಾತೆ ಈಗ ತಾಯಿ, ಗುರು, ತಂದೆ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಯಬೇಕಿದೆ. ಇತರ ದೇಶಗಳ ಜನರೂ, ಅವರವರ ದೇಶಗಳೂ ಇರಲಿ, ಎಲ್ಲರು ಕ್ಷೇಮವಾಗಿರಲಿ. ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದೆಂದರೆ ಇತರರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವುದಲ್ಲ! 'ದೇಶ ದೇಶದವರಿಗವರ ದೇಶ ದೇವಿಯಂತೆ, ತೋರಿ ನಮಗೆ ತೋರುತ್ತಿರುವೆ ಭರತಮಾತೆಯಂತೆ'- ಎಂಬ ಸಮತೂಕದ, ಅರಿವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ನಮಗೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ದೇಶ 'ಅಸಮಾನ್ಯೆ ಲೋಕಮಾನ್ಯೆ ಆಗಿದೆ.

ಎಂಟನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ದೇವಿಯನ್ನು ಭಗವದ್ ಶಕ್ತಿ ರೂಪವಾಗಿ ಕಾಣುವ, ಅವಳ ಪ್ರಜೆಗಳು ವಿಶ್ವಪ್ರಜೆಗಳಾಗುವ, ತ್ರಿವರ್ಣ ದ್ವಜ ಸಂಕೇತವಾಗುವ ಮೂರು ವಿಚಾರಗಳಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲ ದ್ವಜರೂಪದಲ್ಲಿ, ಅದರ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಕೇಸರಿ, ಬಿಳಿಯ, ಹಸಿರುಗಳು ಅವರ್ಣದ ಸಂಕೇತಗಳು, ಉಷಾ ದಿವಾ ನಿಶಾಗಳ ಸಂಕೇತ, ಸುಧೇ ಶಂಕರ ಭಯಂಕರಗಳ ಸಂಕೇತ, ಅಮೃತ, ಭವ್ಯ, ಪ್ರೇಮಗಳ

ಸಂಕೇತಗಳು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಧರ್ಮಚಕ್ರವಿದೆ. ಬಾನಿನಗಲ ಪಟಪಟ ಹಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಮೈತ್ರಿ ಸಹನೆ ಶಾಂತಿಗಳು ಗಗನಮುಖಿಯಾದ ಗುಣಗಳು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಬರಲಿ ಎಂದು ಸಾರಲು! ಧ್ವಜಗೌರವ, ರಕ್ಷೆ, ಶಿಕ್ಷೆ, ಸುಭಿಕ್ಷೆ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕಾನೂನು, ಸಾರ್ವಭೌಮತೆಗಳನ್ನು ನಿನದಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅದು ಬಟ್ಟಿಯ ತುಂಡಲ್ಲ. ದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗುರುತಲ್ಲ. ಮೋಹಕ ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸವಲ್ಲ, ಪ್ರದರ್ಶನ ವಸ್ತುವಲ್ಲ. ನಮ್ಮಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧ್ವಜವೆಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಗೌರವವಾಗಿದೆ.

ಭರತ ಖಂಡದಗ್ನಿಕುಂಡದಿಂದ ಸಿಡಿದ ಕೆಂಡ

ಲೋಕ ತಾಪ ಹರಣ ರೂಪ ಧರಿಸಲಾಯ್ತು ಝಂಟಾ!

ಇಂತಹ ಧ್ವಜ ಸ್ವಾತಂತ್ರದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭ, ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಏರಬಲ್ಲ ಮೇರುದಂಡವಾಗಿದೆ. ಪ್ರೇಮ, ಧೈರ್ಯ, ಸತ್ಯ, ಧರ್ಮ, ಶಾಂತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುವ ಅದಕ್ಕೆ ಕವಿ 'ಹೇ ತ್ರಿವರ್ಣ ಕೇತನ ನೀನೆ ನಮ್ಮ ಚೇತನ' ಎಂದು ನಮಿಸುವನು.

ಇಂತಹ ಅಪೂರ್ವ ದಿನದ ಮಹಾಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿಯನ್ನು ಮರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಕವಿವಾಣಿ ಆ ಮಹಾಪುರಷನಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞವಾಗಿದೆ. ಇದು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಗೆಗೆ ಎಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸುಪ್ರಭಾತದಲ್ಲಿ ನಂಜನೀಂಟುವ ನೀಲಕಂಠನಲ್ಲಿ? ಎನ್ನುವುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಧಾನ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿಯೆ ಕೆಂಪುಕೋಟಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ದೇಶದ ವಿಭಜನೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬಂಗಾಲದ ನವಖಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದು-ಮುಸ್ಲಿಂ ಗಲಭೆಗಳ ಹಿಂಸಾಗ್ರಸ್ತ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಶಾಂತಿ, ಅಹಿಂಸೆಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕವಿ ಇದನ್ನು ಕೂಡ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಿನದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವೂ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವದೊಳವನಿಲ್ಲ, ಆ ದೂರದಲಿ

ಕ್ರೋಧ ಕಾರ್ಪಣ್ಯ ರೋದನಗಳೊಡನೆ

ಕೆನ್ನೀರು ಕಣ್ಣೀರುಗಳ ಹೊನಲ ಗೋಳೊಡನೆ

ನಿರಶನವತನಿಷ್ಠನಾಗಿಹನು ನೋಡಲಿ

ಧರ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ ಕೃಪೆಯನರ್ಥಿಸುತ್ತೆ

ಮಹಾಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದ ಮಹಾಪುರುಷನಿಲ್ಲ! ಗಾಂಧಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅನ್ವೇಷಕ, ಅದರ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹಲುಬಿದ. ಕವಿಗೆ ಅಂತಹ ದಿನದಂದು ಗಾಂಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತನೆಂದು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ; ಬದಲಾಗಿ 'ಲೋಕಯುತದ ಅಲೋಕ ಚಕ್ರ' ಎಂದು ಕಾಣಿಸುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಪ್ರಗಾಢದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸಿದ ಸಂತಸ ಸಂಭ್ರಮ, ಸುಕೃತಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ಶಕ್ತಿ-ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಜಯಕಾರ ಹಾಕಿದ್ದು, ಅಂದಿನ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಕಂಠಗಳ ಘೋಷದಲ್ಲಿ ಅಭಿನ್ನಾಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ, ಭಗವತ್ ಕೃಪೆಗೆ, ಋತಚಿನ್ಮಯಕೆ, ಚಾಮುಂಡಿಗೆ, ಶ್ರೀಪುರುಷನ ಶ್ರೀಬಲಕ್ಕೆ ಜಯ್ ಎನ್ನುತ್ತ, ಪರಮಹಂಸ, ರಮಣ ಮಹರ್ಷಿ ಅರವಿಂದ, ಇತ್ಯಾದಿ ಆಧುನಿಕ ಋಷಿಪುರುಷರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಮಚಂದ್ರ, ಕೃಷ್ಣ, ಆಂಜನೇಯ, ಭೀಮ, ಧನಂಜಯ, ಸುಗ್ರೀವ, ವಾಲಿಯರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಕರಾಗಿರಲಿ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಗಾಢ ಕೊನೆಯಾಗುವುದಿಂತು;

ರಕ್ಷಿಯಾಗಲಿ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರ ಪರಮ ಗುರುದೇವ!

ರಕ್ಷಿಯಾಗಲಿ ಸಕಲ ರಕ್ಷಕನಾ ಮಹಾದೇವ!

ಓಂ ಶಾಂತಿ; ಶಾಂತಿ; ಶಾಂತಿ;

ಕುವೆಂಪು ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ದಿನವೇ ಅದರ ಆಚರಣೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪ್ರಗಾಢವು ಹತ್ತು ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯಿಂದ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆದು ವರ್ಣಿಸಲು ತೊಡಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ರಾಜಕೀಯ, ಇತಿಹಾಸ, ಪುರಾಣ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಯಾಮಗಳಿಂದ ಹಂತಂತವಾಗಿ ತರಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸಿದ ದಿನದಂದೆ ಕವಿ ಅದರ ವಿಶಾಲ ಅರ್ಥ ವಿವರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಜಾಕೋಟಿ ಹೊಂದಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆ, ಹೊರಬೇಕಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಲೌಕಿಕ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ, ಅನ್ನಮಯದಿಂದ ಆನಂದಮಯ ಕೋಶಗಳ ತನಕ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತ, ವಿಶ್ವರಂಗದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಅಪರೂಪದ ಕವಿತೆಯಿದು, ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ, ಅದರಿಂದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ನಿರೂಪಿಸಿದ, ಭಾವೀ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ದಾರಿ ತೋರಿದ ಈ ಕವಿತೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಹಲವು ತೆರನಲ್ಲಿ ಏಕಮೇವ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ.

□□

ಜೈನಮಹಾಭಾರತ - ಒಂದು ಅವಲೋಕನ

ಡಾ. ಚಂದ್ರಮೋಹನ್

ಜೈನಮಹಾಭಾರತ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಜೈನರಾಮಾಯಣ ಪರಂಪರೆಯಂತೆಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯಾದರೂ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಅದು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಶೀರ್ಷಿಕರನಾದ ನೇಮಿನಾಥನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ ಮೂರು ಕಥಾಸರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಪರಂಪರೆಯೊಂದು ತನ್ನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲಿನ ಇತರ ಪರಂಪರೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಲ್ಲದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪುಷ್ಟಗೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ ಮತ್ತು ಭಾಗವತದ ಕಥೆಗಳು ಜೈನಧರ್ಮದ ತೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ವಿಭಿನ್ನವೂ ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಆದ ಪರಿವೇಷದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿದೆ. ಜೈನಪರಂಪರೆಯು ಕಾಲ, ದೇಶ ಮತ್ತು ಸಂದರ್ಭಗಳ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಘಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವಂತಹ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮಿಳಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೇ ಘಟಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಜೈನಪರಂಪರೆಯು ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಹೊಂದದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ತನ್ನದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದು. ಹೀಗೆ ಪರಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಜೈನಧರ್ಮದ ಮೂಲತತ್ವಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹೊಸದಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತವೂ ಸೇರಿದೆ. ವೈದಿಕ ಮಹಾಭಾರತದೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿರುವ ಸಂಬಂಧಾಂತರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನಭಾರತದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದ್ದಾಗಿದೆ.

ವ್ಯಾಸನ ಮಹಾಭಾರತ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಜೈನಮಹಾಭಾರತದ ಪರಂಪರೆಯೊಂದು ಹೀಗೆ ರೂಪುಗೊಂಡರೂ ಅದನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿಸಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳು ಉತ್ತರಕಾಲೀನ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆಯಷ್ಟೇ ಮತ್ತು ನೇಮಿನಾಥನನ್ನು ಕುರಿತು ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಕೃತಿಗಳ ಹೋಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಬಹು ಕಡಿಮೆಯೇ. ನೇಮಿನಾಥನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಗ್ರಂಥರಾಶಿಯನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಗುಂಪು ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣಗಳದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥನ ಭವಾವಳಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾದುದು. ಜೊತೆಗೆ ಹರಿವಂಶ ಮತ್ತು ಕುರುವಂಶದವರ ಕಥೆಯೂ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ಗುಂಪಿನ ಗ್ರಂಥರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸುದೇವ ಮತ್ತು ಬಲದೇವ ಮೊದಲಾದ ಹರಿವಂಶದವರ ಕಥೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥನ ಕಥೆಯ ನಿರೂಪಣೆ ಇದ್ದರೂ ಅದು ಗೌಣವಾದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸರ್ಯ. ಮೂರನೆಯ ವರ್ಗ ಮಹಾಪುರಾಣಗಳದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಇತರ ಶಲಾಕಾಪುರುಷರಂತೆಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಭಾಗವೊಂದರಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥನ ಕಥೆಯ ನಿರೂಪಣೆಯಿದ್ದು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹ್ರಾಸವಾಗಿ ಹರಿವಂಶ ಹಾಗೂ ಕುರುವಂಶದವರ ಕಥೆಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯ ಗುಂಪು ಕೃಷ್ಣ ಹಾಗೂ ಪಾಂಡವರ ಆಖ್ಯಾನಗಳು ಮತ್ತು ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥನ ಕಥೆಯು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಕೆಲವು ಜೈನಾಗಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೇಮಿನಾಥನನ್ನು ಕುರಿತ ವರ್ಣನೆಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಜೈನಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯು ಪ್ರಾಚೀನವೂ ಪ್ರೌಢವೂ ಆಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥಾಸರಣಿಯೊಂದರ ಭಾಗವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ, ಅಪಭ್ರಂಶ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ನೇಮಿನಾಥ ಚರಿತ್ರಗಳು, ಹರಿವಂಶ ಪುರಾಣಗಳು ಮತ್ತು ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಶಲಾಕಾಪುರುಷ ಚರಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥರಾಶಿಯು ವಿಪುಲವೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವೂ ಆಗಿದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೬-೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೧೮೦೦ರ ವರೆಗೆ ಈ ಕೃತಿಗಳ ಕಾಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಇಷ್ಟು ವಿಶಾಲನೆಲೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಪೈಕಿ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದುದು ಅಪಭ್ರಂಶ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸ್ವಯಂಭೂ ರಚಿಸಿರುವ 'ರಿಟ್ಟಣೇಮಿ ಚರಿಲು' ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೨೮ ರಿಂದ ೭೬೩.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಹರಿವಂಶದ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಗ್ರಂಥ ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೮೩ರಲ್ಲಿ ಪುನ್ನಾಟ ಸಂಘದ ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹರಿವಂಶದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಕೃತಿ ಒಂದನೆಯ ಗುಣವರ್ಮನ ಹರಿವಂಶ. ಆದರೆ, ಈಗ ಈ ಕೃತಿಯು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಚಾವುಂಡರಾಯನ 'ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಲಕ್ಷಣಪುರಾಣ' ಕೃತಿಯ ನೇಮಿಚರಿತ್ರದ ಭಾಗವೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹರಿವಂಶದ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಉಳಿದಂತೆ ಗುಣಭದ್ರನ ಉತ್ತರಪುರಾಣ, ಹೇಮಚಂದ್ರನ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಶಲಾಕಾಪುರುಷಚರಿತ್ರೆ, ಮಲ್ಲಿಷೇಣನು ರಚಿಸಿರುವ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಮಹಾಪುರಾಣ, ವಾಗ್ಭಟನ ನೇಮಿನಿರ್ವಾಣಕಾವ್ಯ, ಹೇಮಚಂದ್ರಸೂರಿಯ ನಾಭೇಯನೇಮಿಕಾವ್ಯ, ಹರಿಭದ್ರಸೂರಿಯ ನೇಮಿನಾಥ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಕಲಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಜಿನದಾಸರು ಸೇರಿ ರಚಿಸಿರುವ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ ಜೈನಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶೀಲಾಂಕನ ಶಲಾಕಾಪುರುಷಚರಿತೆಯಾದ 'ಚಲುಪ್ಪನ್ನಮಹಾಪುರಿಸಚರಿಯು', ಧವಲನ ಹರಿವಂಶ ಪುರಾಣ, ಯಶಃಕೀರ್ತಿಯ ಹರಿವಂಶ ಪುರಾಣ, ಪುಷ್ಪದಂತನ 'ತಿಸಟ್ಟಿ ಮಹಾಪುರಿಸ ಗುಣಾಲಂಕಾರು', ಆಮ್ನನ 'ಚಲುಪ್ಪನ್ನ ಮಹಾಪುರಿಸಚರಿಯು' ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯು ಮಿಳಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲದೆ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಅಪಭ್ರಂಶ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ನೇಮಿನಾಥ ಚರಿತ್ರಗಳ ವಿಶಾಲವಾದ ಗ್ರಂಥರಾಶಿಯೂ ಇದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೈನಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಈ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುರುವಂಶದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಲೆಂದೇ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಸಹ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿಜಯಗಣಿ, ಶುಭವರ್ಧನಗಣಿ, ದೇವವಿಜಯಗಣಿ, ದೇವಪ್ರಭಸೂರಿ, ದೇವಭದ್ರ, ಹೇಮಚಂದ್ರ, ಶ್ರೀಭೂಷಣ ಎನ್ನುವ ಕವಿಗಳು 'ಪಾಂಡವ ಚರಿತ್ರೆ' ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಶುಭಚಂದ್ರ, ವಾದಿಚಂದ್ರ, ವಾದಿರಾಜ ಕವಿಗಳು 'ಪಾಂಡವ ಪುರಾಣ' ಎನ್ನುವ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ, ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ನೇಮಿನಾಥಚರಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಪಾರ್ಯ, ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಮಹಾಬಲರ ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣಗಳು, ಬಂಧುವರ್ಮನ ಹರಿವಂಶಾಭ್ಯುದಯ, ಮಂಗರಸನ ನೇಮಿಜಿನೇಶ ಸಂಗತಿ, ಸಾಕ್ಷಕವಿಯ ನೇಮಿನಾಥ ಚಾರಿತ್ರೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಣಾಂಕನ ಜಿನಭಾರತ ಕೃತಿಯು ಜೈನಪರಂಪರೆಯ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವಾದ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ನೇಮಿನಾಥನ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿವಂಶದ ಕಥೆಯು ಸೇರಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥನಿಗೂ ಹರಿವಂಶಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇನು ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥನೂ ಹರಿವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೇ. ಈ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸೂರವೀರ ಮತ್ತು ವಾರಿಣೀದೇವಿಗೆ ಅಂಧಕವೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ನರಪತಿವೃಷ್ಟಿ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು. ಅಂಧಕವೃಷ್ಟಿಗೆ ಹತ್ತು ಮಂದಿ ಪುತ್ರರು ಹಾಗೂ ಕುಂತಿ ಮತ್ತು ಮಾದ್ರಿ ಎನ್ನುವ ಪುತ್ರಿಯರು ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಿರಿಯ ಮಗ ಸಮುದ್ರವಿಜಯ. ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಕೊನೆಯವನು ವಸುದೇವ. ಸಮುದ್ರವಿಜಯ ಮತ್ತು ಅವನ ರಾಣಿ ಶಿವದೇವಿಯರಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ನೇಮಿನಾಥನು ಪುತ್ರನಾಗಿ ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ. ನರಪತಿವೃಷ್ಟಿಯು ತನ್ನ ರಾಣಿ ಪದ್ಮಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಉಗ್ರಸೇನ, ಮಹಾಸೇನ ಮತ್ತು ದೇವಸೇನ ಎನ್ನುವ ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಗಾಂಧಾರಿ ಎನ್ನುವ ಪುತ್ರಿಯನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ದೇವಸೇನನಿಗೆ ಪುತ್ರ-ಪುತ್ರಿಯರಾಗಿ ಅತಿಮುಕ್ತಮುನಿ ಹಾಗೂ ದೇವಕಿ ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ. ನರಪತಿವೃಷ್ಟಿಯು ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಉಗ್ರಸೇನನ ಪುತ್ರ ಕಂಸ. ಹಾಗಾಗಿ ದೇವಕಿಯು ಕಂಸನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನ ಮಗಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಂಧಕವೃಷ್ಟಿಯು ಕಿರಿಯ ಮಗ ವಸುದೇವನನ್ನು ವರಿಸಿ ದೇವಕಿಯು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಹಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ನೇಮಿನಾಥನು ಕೃಷ್ಣನ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನ ಮಗನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನರಪತಿವೃಷ್ಟಿಯ ಮಗಳಾದ ಗಾಂಧಾರಿಯನ್ನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ವರಿಸಿ ಕೌರವರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಂಧಕವೃಷ್ಟಿಯು ಪುತ್ರಿಯರಾದ ಕುಂತಿ ಮತ್ತು ಮಾದ್ರಿಯರನ್ನು ಪಾಂಡು ವಿವಾಹವಾಗಿ ಅವರಿಂದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ನೇಮಿನಾಥ, ಹರಿವಂಶ ಮತ್ತು ಕುರುವಂಶಗಳ ನಡುವಿನ ಬೆಸುಗೆಗಳ ಮೂಲವು ಮೇಲಿನ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ನೇಮಿನಾಥನ ಕಥೆಯೊಂದಿಗೆ ಹರಿವಂಶ ಮತ್ತು ಕುರುವಂಶದವರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ಪರಂಪರೆಯೊಂದು ರೂಪುಗೊಂಡಿತು.

ಮಹಾವೀರ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಸಮವಸರಣ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಗೌತಮಗಣಧರನು ಮಗಧದ ಅರಸನಾದ ಶ್ರೇಣಿಕ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಹರಿವಂಶದ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ದಶಾರ್ಹನ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಬಂಧುಗಳಾದ ಪಂಚಪಾಂಡವರು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಬಂದರು' ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ದಶಾರ್ಹನು ಯದುವಂಶದ ಓರ್ವ ರಾಜ. ಗೌತಮಗಣಧರನ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಶ್ರೇಣಿಕನು ಪಾಂಡವರು ಯಾರು ಹಾಗೂ ಅವರ ವಂಶವಾವುದು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೇಣಿಕನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಗಣಧರನು ಕುರುವಂಶದ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ನಿರೂಪಣೆಯಂತೆ ಕುರುವಂಶದ ಉದಯವಾದದ್ದು ಸೋಮಪ್ರಭನೆನ್ನುವ ರಾಜನಿಂದ. ಈತನು ಪ್ರಥಮ ತೀರ್ಥಂಕರನಾಗಿದ್ದ ವ್ಯುಷಭನಾಥನ ಸಮಕಾಲೀನನಾಗಿದ್ದನು. ಮುಂದೆ ಹದಿನಾರನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಶಾಂತಿನಾಥ, ಹದಿನೇಳನೆಯವನಾದ ಕುಂಠುನಾಥ ಮತ್ತು ಹದಿನೆಂಟನೆಯ

ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಅರನಾಥರೂ ಸಹ ಇದೇ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದರು ಎನ್ನುವ ವಿವರವನ್ನು ಜಿನಸೇನನ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣವು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೇಲೆ ನೋಡಿದಂತೆ, ಉಪಲಬ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದದ್ದು ಪುನ್ನಾಟ ಸಂಘದ ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯನ 'ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ' ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಕಾಲ ಕ್ರ.ಶ. ೭೮೩. ಅಪಭ್ರಂಶ ಕವಿ ಸ್ವಯಂಭೂವಿನಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ 'ರಿಟ್ಟಣೇಮಿ ಚರಿಲು' ೧೧೨ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ, ೧೮,೦೦೦ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥನ ಕಥೆಯೊಂದಿಗೆ ಹರಿವಂಶ ಪುರಾಣವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಯು ಯಾದವ, ಕುರು, ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಎನ್ನುವ ನಾಲ್ಕು ಕಾಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿದೆ. ಯಾದವ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾದಿಗಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ನೇಮಿನಾಥನ ಕಥೆಯನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕುರುಕಾಂಡವು ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ಸಮಸ್ತ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅವರ ಜನನದಾರಭ್ಯ ಯುದ್ಧ ಹಾಗೂ ಪಾಂಡವವಿಜಯದವರೆಗೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೭೮ ರಿಂದ ೭೬೩ರ ಒಳಗೆ ರಚಿತವಾದ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸ್ವಯಂಭೂ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಗದೆ ಅವನ ಮಗನಾದ ತ್ರಿಭುವನ ಸ್ವಯಂಭೂ ಮತ್ತು ಯಶಃಕೀರ್ತಿಯು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದರು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯನ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ ಕೃತಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಭೂವಿನ 'ರಿಟ್ಟಣೇಮಿ ಚರಿಲು' ರಚಿತವಾಗಿದೆ. 'ರಿಟ್ಟಣೇಮಿ ಚರಿಲು' ಕೃತಿಯ ಕಥಾಸರಣಿಯು ಜಿನಸೇನರ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ ಕೃತಿಯ ಕಥಾಸರಣಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿದೆ, (ಪು. ೭೮, ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ: ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ). ಸ್ವಯಂಭೂ ಕವಿಯು ವ್ಯಾಸನ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತ ಜೈನಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅದು ಹೇಳುವ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ, ಜೈನಮಹಾಭಾರತ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ನಿರೂಪಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯರ 'ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ' ಕೃತಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಹರಿವಂಶಪುರಾಣವು ೬೬ ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ೧೨೦೦೦ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿದೆ.

ಜೈನಮಹಾಭಾರತದ ಕಥಾವಾಹಿನಿಯತ್ತ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಸಭಾರತದೊಂದಿಗಿನ ಸಾದೃಶ್ಯ-ವೈದೃಶ್ಯದ ಅಂಶಗಳತ್ತ ಈಗ ಗಮನಹರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜಿನಸೇನನ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ೪೫ನೇ ಸರ್ಗದಿಂದ ೪೭ನೆಯ ಸರ್ಗದವರೆಗೆ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ಕಥೆಯು ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದ್ದು ಶ್ರೇಣಿಕ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಗೌತಮಗುಣಧರನು ಕುರುವಂಶೋತ್ತತ್ತಿ ಹಾಗೂ ವಂಶಾವಳಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ಪರಿಚಿತರಾದ ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯ, ಪರಾಶರ, ದ್ವೀಪಾಯನ (ಬಹುಶಃ

ದ್ವೈಪಾಯನ ಪದದ ತದ್ಭವ), ಶಂತನು ಮೊದಲಾದವರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾದರೂ ಕುರುವಂಶದ ಮೂಲಪುರುಷರ ನಡುವಿನ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಸೋಮಪ್ರಭನೆನ್ನುವ ರಾಜನಿಂದ ಉದಯವಾದ ಕುರುವಂಶದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬರುವ ರಾಜರುಗಳ ಪೈಕಿ ವಿಚಿತ್ರ ಓರ್ವ. ಈತನ ಮಗ ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯ. ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನ ಮಗ ಚಿತ್ರರಥ. ಮುಂದೆ ಇದೇ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಪರಾಶರನ ಮಗ ದ್ವೈಪಾಯನ. ಶಂತನು ಇಲ್ಲಿ ಯೋಜನಗಂಧಿ ಎನ್ನುವ ರಾಜಪುತ್ರಿಯ ಪತಿ. ಇವನ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಬರುವ ರಾಜರು ಧೃತವ್ಯಾಸ, ಧೃತವರ್ಮ ಮೊದಲಾದವರು. ಧೃತನ ಪುತ್ರನಾದ ಧೃತರಾಜನಿಗೆ ಅಂಬಿಕೆ, ಅಂಬಾಲಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಂಬೆ ಪತ್ನಿಯರು. ಇವರಿಂದ ಧೃತರಾಜನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಪಾಂಡು ಮತ್ತು ವಿದುರರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಭೀಷ್ಮ ಶಂತನುವಿನ ಮಗನೇ, ಆದರೆ ಗಂಗೆ ದೇವಗಂಗೆಯಲ್ಲ, ಓರ್ವ ರಾಜಪುತ್ರಿ. ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ದುರ್ಯೋಧನನೇ ಮೊದಲಾಗಿ ನೂರು ಪುತ್ರರು ಇರುವುದನ್ನು ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ ಹೇಳುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಅವರ ತಾಯಿ ಗಾಂಧಾರಿ ಎನ್ನುವ ಅಂಶ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಜೈನ ರಾಮಾಯಣದ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಪರಂಪರೆಗಳಿರುವಂತೆಯೇ ಜೈನ ಮಹಾಭಾರತದ ಭಿನ್ನ ಪರಂಪರೆಗಳೂ ಇದ್ದು ಗುಣಭದ್ರನ ಉತ್ತರಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡದ ಕೃತಿಕಾರ ನೇಮಿಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಕುರುವಂಶದ ಮೂಲದ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯ ರಾಜ ಶಕ್ತಿ. ಆತನ ಮಡದಿ ಶತಕಿ ಅಥವಾ ಶವಕಿ. ಇವರಿಗೆ ಪರಾಶರನು ಪುತ್ರ. ಪರಾಶರನು ಮತ್ಸ್ಯಕುಲದ ರಾಜಪುತ್ರಿಯಾದ ಸತ್ಯವತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಸನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ವ್ಯಾಸನು ಸುಭದ್ರೆ ಎನ್ನುವ ಪತ್ನಿಯಿಂದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಪಾಂಡು, ವಿದುರರನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಹರಿವಂಶದ ಗಾಂಧಾರಿಯನ್ನು (ನರಪತಿವೃಷ್ಟಿ ರಾಜನ ಪುತ್ರಿ) ವರಿಸಿ ಅವಳಿಂದ ಕೌರವರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಪಾಂಡುವು ಹರಿವಂಶದವರೇ ಆದ ಕುಂತಿ ಮತ್ತು ಮಾದ್ರಿಯರನ್ನು (ಅಂಧಕವೃಷ್ಟಿಯ ಪುತ್ರಿಯರು) ವರಿಸಿ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಕರ್ಣನು ಪಾಂಡು ಹಾಗೂ ಕನ್ಯೆ ಕುಂತಿಗೆ ಜನಿಸಿದ ಪುತ್ರ. ವ್ಯಾಸನ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪರಾಶರ-ಸತ್ಯವತಿ, ವ್ಯಾಸ-ಅಂಬಿಕೆ, ವ್ಯಾಸ-ಅಂಬಾಲಿಕೆ - ಇವರುಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಅಲೌಕಿಕತೆಯ ಪರಿವೇಷವು ಜೈನ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪಾಂಡುವಿಗೆ ಹರಿವಂಶದ ಅಂಧಕವೃಷ್ಟಿಯ ಪುತ್ರಿಯೂ ಕನ್ಯೆಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಕುಂತಿಯಿಂದ ಕರ್ಣನು ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವಳೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹವಾದ ನಂತರ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ,

ಭೀಮ, ಅರ್ಜುನರು ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುಂತಿಯ ತಂಗಿ ಮಾದ್ರಿಯಿಂದ ಪಾಂಡುವಿಗೆ ನಕುಲ ಮತ್ತು ಸಹದೇವರು ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪಾಂಡು ಹಾಗೂ ಮಾದ್ರಿಯರು ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ರಾಜ್ಯದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ವೈರ ಉಂಟಾದಾಗ ಹಿರಿಯರಾದ ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣ, ವಿದುರ, ಶಕುನಿ, ಶರಸೋಮ ಮೊದಲಾದವರು ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿ ಕೌರವ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಇಬ್ಭಾಗಮಾಡಿ ಕೌರವ-ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ದುರ್ಯೋಧನನು ಕರ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಸಖ್ಯವನ್ನೂ ಜರಾಸಂಧನಿಗೆ ಅಧೀನತೆಯನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನೂರು ಮಂದಿ ಕೌರವರು ಅನುಭವಿಸುವಷ್ಟು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಐದು ಮಂದಿ ಪಾಂಡವರು ಅನುಭವಿಸುವಂತಾದುದು ಕೌರವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಅವರು ಮತ್ತೆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಜಗಳ ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪಾಂಡವರ ಅರಮನೆಗೆ ಕೌರವರು ಬೆಂಕಿ ಇಡುವಲ್ಲಿ ಈ ವೈರದ ಪರ್ಯವಸಾನವು ಆಗುತ್ತದೆ.

ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾದ ಅರಗಿನ ಮನೆಯಿಂದ ಪಾಂಡವರು ಸುರಂಗಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ವೇಷಾಂತರದಿಂದ ಊರೂರು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪಾಂಡವರು ಏಕಚಕ್ರ ನಗರಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬಕಾಸುರನನ್ನುವ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಭೀಮನು ಸದೆಬಡಿಯುವ ಪ್ರಸಂಗವು ವ್ಯಾಸರ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಈಹಾಪುರವನ್ನುವ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದುದಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಭೀಮನು ಭೃಂಗನೆನ್ನುವ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದುದಾಗಿಯೂ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಪಾಂಡವರು ಮಾಕಂದೀನಗರವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಾರೆ. ಇದು ದ್ರುಪದನ ರಾಜಧಾನಿ. ಅವನಿಗೂ ರಾಣಿ ಭೋಗವತಿಗೂ ದ್ರೌಪದಿ ಪುತ್ರಿ. ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ ದ್ರುಪದನು ಪಾಂಚಾಲದೇಶದ ರಾಜ ಹಾಗೂ ಕಾಂಪಿಲ್ಯ ಅವನ ರಾಜಧಾನಿ. ದ್ರುಪದನ ಪತ್ನಿ ಪ್ರಿಶತಿ. ದ್ರುಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನ ಹಾಗೂ ದ್ರೌಪದಿಯರನ್ನು ದ್ರುಪದನು ಯಜ್ಞಕುಂಡದಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನ ಮತ್ಸ್ಯಯಂತ್ರವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದು ವರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಎರಡೂ ಪರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದಾದರೂ ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕುಂತಿಯು ಅರಿಯದೇ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ದ್ರೌಪದಿಯು ಪಾಂಡವರೈವರಿಗೂ ಪತ್ನಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಜೈನಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದ್ರೌಪದಿಯ ಪತಿ ಯಾರು ಎನ್ನುವ ಬಗ್ಗೆ ಗೊಂದಲದ ಸನ್ನಿವೇಶ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ಸ್ಯಯಂತ್ರವನ್ನು ಭೇದಿಸಿದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ದ್ರೌಪದಿಯು ತೊಡಿಸುವ ಮಾಲೆಯು ಗಾಳಿಗೆ ಹಾರಿ ಉಳಿದ ಪಾಂಡವರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡ ಮೂರ್ಖನೊಬ್ಬನು ದ್ರೌಪದಿಯು ಪಾಂಡವರೈವರನ್ನೂ ವರಿಸಿದಳೆಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, ದ್ರೌಪದಿಯು ಇಲ್ಲಿ ವರಿಸುವುದು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಮಾತ್ರ

ಮತ್ತು ಅದೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದಾದ ನಂತರ ಪಾಂಡವರು ತಮ್ಮ ನಿಜವೇಷವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕಿನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತ ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪಾಂಡವರ ಮೇಲಿನ ಮಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದ ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದ ದುರ್ಯೋಧನನು ಶಕುನಿಯ ದುರ್ಬೋಧೆಯಿಂದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ದ್ರೂತಕೈ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಸೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೋಸದ ದಾಳಗಳ ಬಲದಿಂದ ಶಕುನಿ ಮತ್ತು ದುರ್ಯೋಧನರು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅವನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಸುಲಿದರು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ, ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರು ಹಾಗೂ ಕೊನೆಗೆ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಪಣಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟು ಸೋತನು ಎಂದಿಲ್ಲ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ವನವಾಸದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಬದ್ಧನಾಗಿಸಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಅವನನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ್ಯ, ಕೋಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪಾಂಡವರು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ವನವಾಸವನ್ನು ಹಾಗೂ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅಜ್ಞಾತವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಮತ್ತು ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ದ್ರೌಪದಿಯ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣ ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣನು ಅಕ್ಷಯವಸ್ತ್ರವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಜೈನಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣ ಪ್ರಸಂಗದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಜೈನಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವೆಂದೂ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಸಂಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನು ತರುವ ಘಟನೆಯೆಂದೂ ಎಣಿಸಿ ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅಕ್ಷಯವಸ್ತ್ರದಾನವು ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರುವ ಪ್ರಸಂಗವಾದ ಕಾರಣ ಅದನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನು ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವತಾರರೂಪಿ, ಪರಮಾತ್ಮ. ಆದರೆ ಜೈನಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಶಲಾಕಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಓರ್ವನಾದ ವಾಸುದೇವ. ಇಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಹಾಪುರುಷ ಮಾತ್ರ, ದೈವತ್ವದ ಛಾಯೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗಿಲ್ಲ.

ವನವಾಸದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಪಾಂಡವರು ವಿರಾಟನಗರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ವಿರಾಟರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅವರು ವೇಷವನ್ನು ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡು ಊಳಿಗಳಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ವಿರಾಟನ ರಾಣಿಯನ್ನು ಸುದೇಷ್ಟೆ ಎಂದು ವ್ಯಾಸನು ಹೇಳಿದರೆ ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯು ಆಕೆಯನ್ನು ಸುದರ್ಶನೆ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೀಚಕಪ್ರಸಂಗವಿದೆಯಾದರೂ ಅದು ಕೀಚಕನ ವಧೆಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಜೈನಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕೀಚಕನು ಚೂಲಿಕಾನಗರದ ಚೂಲಿಕಾರಾಜ ಮತ್ತು ಅವನ ರಾಣಿ ವಿರಜೆಯ ನೂರು ಮಂದಿ ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯನಾಗಿದ್ದ, ರೂಪ, ಬಲ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದರೂ ಗರ್ವಿಷ್ಣನಾಗಿದ್ದ ಕೀಚಕನ ದೃಷ್ಟಿಯು ದ್ರೌಪದಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ದ್ರೌಪದಿಯಲ್ಲಿ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಕೀಚಕನು

ಕಾಡತೊಡಗಿದಾಗ ಅವಳು ಭೀಮನಿಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕೀಚಕನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಭೀಮನು ದ್ರೌಪದಿಯಂತೆಯೇ ಶೈರಂಧ್ರಿಯ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವನು ತನ್ನತ್ತ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೌಪದಿಯ ಆಸೆಯಿಂದ ಬರುವ ಕೀಚಕನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಭೀಮನು ಪ್ರಹಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೀಚಕನಿಗೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯು ಮೂಡಿ ಪರಸ್ತ್ರೀ ವ್ಯಾಮೋಹವನ್ನು ತೊರೆದು ರತಿವರ್ಧನ ಮುನಿಯ ಬಳಿ ಅವನು ದೀಕ್ಷಾಬದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಅವನಿಗೆ ಅವಧಿಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೀಚಕನಿಗೆ ದ್ರೌಪದಿಯ ಮೇಲಿನ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಭವಗಳಲ್ಲಿ ಅವರೀರ್ವರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಾರಣವಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಜ್ಞಾತವಾಸದ ಅಂತ್ಯದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಡೆಯುವ ಗೋಗ್ರಹಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳ ದುಷ್ಟ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ಮರಳಿ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕಿನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತ ಜನತೆಯ ಪ್ರೀತ್ಯಾದರಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕೌರವರಿಗೆ ಪಾಂಡವರ ಮೇಲಿನ ಅಸೂಯೆ ಮತ್ತೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಅವರು ಪಾಂಡವರೊಂದಿಗೆ ಜಗಳವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಗೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು ಕೌರವರೊಂದಿಗೆ ವೈಮನಸ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸದೆಯೇ ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯನ್ನು ತೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಣಬೆಳಸಿ ಕೃಷ್ಣನ ಕೃಪಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಕೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತಾರೆ.

ವ್ಯಾಸನ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮಗಳ ನಡುವಿನ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಸಂಘರ್ಷದ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ, ಕೌರವರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಜಯವನ್ನು ತಂದೀಯುವ ನೆಲೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ. ಜೈನ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲೂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧವಿದೆ. ಆದರೆ, ಅದು ನಡೆಯುವುದು ಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯೆ ದ್ವಾರಾವತೀ ನಗರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ವೈಭವದಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಯಾದವರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಅವರ ವೈರಿಯಾದ ಜರಾಸಂಧನಿಗೂ ನಡುವೆ. ತನ್ನ ಸಹೋದರ ಮತ್ತು ಅಳಿಯ ಕಂಸನನ್ನು ಕೊಂದ ಯಾದವರ ವಿರುದ್ಧ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಜರಾಸಂಧನು ಹವಣಿಸಿ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಮಿತ್ರ, ಸಾಮಂತ, ಬೆಂಬಲಿಗರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಹಾಡುತ್ತಾನೆ. ವಾಸುದೇವ, ಬಲದೇವ, ಸಾಮಂತರಾಜರಾದ ಜಯ, ವಿಜಯ, ಸಾರಣಾದಿಗಳು, ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ ಪಾಂಡವರು, ವಿರಾಟಾದಿಗಳು, ಉಗ್ರಸೇನ ಮೊದಲಾದವರು ಯಾದವರ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ, ಕರ್ಣ, ದುರ್ಯೋಧನ, ದುಶ್ಯಾಸನ

ಮೊದಲಾದವರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜರಾಸಂಧನ ಪರವಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪಾಂಡವರು ಮತ್ತು ಕೌರವರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಜರಾಸಂಧನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ದಕ್ಷಿಣಭಾರತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನೇಮಿನಾಥ ಜಿನನೂ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾದವರ ಪರವಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಜೈನಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಮಹಾಭಾರತದ ಪಾತ್ರಗಳ ಹೆಸರು, ಮೂಲ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ದ್ರೌಪದಿಯ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣ ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣನ ಅಕ್ಷಯವಸ್ತ್ರದಾನ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಜೈನ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಿರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಅಂತಹ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭ ದ್ರೌಪದಿಯ ಅಪಹರಣದ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿದೆ. ಈ ಘಟನೆಯು ಪಾಂಡವರು ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನ ನಡುವೆ ವಿರಸವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ದ್ರೌಪದಿಯು ಅಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾಗಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾರದನು ಬರುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೌಪದಿಯು ನಾರದನನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ನಾರದನು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹಂಚಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ಹೂಡುತ್ತಾನೆ. ಘಾತಕೀಖಂಡದ ಅಮರಕಂಕಾ ನಗರದ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದ ಪದ್ಮನಾಭನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಾರದನು ದ್ರೌಪದಿಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾನೆ. ಸ್ತ್ರೀಲಂಪಟನಾಗಿದ್ದ ಪದ್ಮನಾಭನು ಅನೇಕ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ನಾರದನ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಪದ್ಮನಾಭನಿಗೆ ದ್ರೌಪದಿಯ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಗಮದೇವನನ್ನುವ ದೇವನನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಬಲದಿಂದ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸುತ್ತಾನೆ, ತನ್ನನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ದುಃಖಿತಳಾದ ದ್ರೌಪದಿಯು ಪಾರ್ಥನನ್ನು ನೋಡುವವರೆಗೂ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದಿರುವ ಶಪಥವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಪದ್ಮನಾಭನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣ-ಬಲರಾಮರ ಹಾಗೂ ಪಾಂಡವರ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತ ತನ್ನನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಮುಂದೊದಗುವ ಅಪಾಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಪದ್ಮನಾಭನು ಹಠವನ್ನು ಬಿಡದಿರಲು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ತನ್ನವರು ಬಾರದೇ ಹೋದಲ್ಲಿ ತಾನು ಅವನ ವಶವಾಗುವುದಾಗಿ

ದ್ರೌಪದಿಯು ತಿಳಿಸಿ ನಿರಾಹಾರಳಾಗಿ ಮೌನದಿಂದ ಪಾರ್ಥನ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಇತ್ತ ಪಾಂಡವರು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ. ಅವಳು ಸಿಗದಿರಲು ನಿರಾಶರಾಗಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣನಿಗೂ ಕಳವಳವಾಗಿ ಯಾದವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ದ್ರೌಪದಿಯ ಸುಳಿವು ದೊರೆಯದಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣನಾದ ನಾರದನೇ ಬಂದು ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನರುಹಿ ದ್ರೌಪದಿಯು ಅಮರಕಂಕಾ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮನಾಭನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತಳಾಗಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಂಡವರನ್ನು ಜೊತೆಗೂಡಿ ಕೃಷ್ಣನು ಅಮರಕಂಕಾ ನಗರದ ಊರಾಚೆಯ ಉದ್ಯಾನವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಾನೆ. ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ಪದ್ಮನಾಭನು ಪಾಂಡವರ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ಅಡಗುತ್ತಾನೆ. ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು ಆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಒಳಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಪದ್ಮನಾಭನು ಹೆದರಿ ದ್ರೌಪದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ, ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಶರಣಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪಯಣಿಸುತ್ತ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ವಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಂಡವರಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊದಲೇ ಹೊರಟು ಗಂಗಾನದಿಯನ್ನು ದಾಟುತ್ತಾರೆ. ಭೀಮನು ಸುಮ್ಮನಿರದೆ ಪಾಂಡವರು ಪಯಣಿಸಿದ ದೋಣಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಡುತ್ತಾನೆ. ನಾವೆಯನ್ನು ಕಾಣದ ಕೃಷ್ಣನು ಅವರು ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿದ್ದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಭೀಮನು ಈಜುತ್ತ ಬಂದುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಮಾತನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬುವ ಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ನದಿಯನ್ನು ಈಜುತ್ತ ದಡವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲೇ ದಡವನ್ನು ತಲುಪಿದ್ದ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಭೀಮನನ್ನುಳಿದು ಇತರರು ಆನಂದದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಆಲಂಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭೀಮನು ತಮಾಷೆಗಾಗಿ ತಾನು ನಾವೆಯನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಅತೀವವಾಗಿ ಬೇಸರಗೊಳ್ಳುವ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನನ್ನು ಪರಿಹಾಸ್ಯಮಾಡಿದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿ ಪಾಂಡವರಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಸುಭದ್ರೆಯ ಮಗನಾದ ಆರ್ಯಸೂನುವಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಪಾಂಡವರು ಕೃಷ್ಣನ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಜೊತೆಗೆ ದ್ವಾರಕೆಯ ಆಶ್ರಯವನ್ನೂ ಸಹ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವ ಪಾಂಡವರು ಮಲಯಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಮಥುರೆ ನಗರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತಾರೆ. ಜೈನಮಹಾಭಾರತದ ಭಾಗವಾಗಿರುವ ಈ ಪ್ರಸಂಗವು ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ

ಚಿತ್ರವಾಗಿರುವ ಪಾಂಡವರ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನ ನಡುವಿನ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಲಕ್ಷಣ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನಾರದನು ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಾದಿಯಾಗಿ ಸರ್ವರಿಂದಲೂ ಮಾನ್ಯನಾದವನು. ಆದರೆ ಕಲಹಪ್ರಿಯ ಎನ್ನುವ ಅವನ ಬಿರುದನ್ನು ನಿಜಮಾಡುವಂತೆ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಪ್ರಸಂಗವು ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಗಳ ನಡುವಿನ ಮೇಲಾಟದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ಥಾನವಿಪರ್ಯಯವು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸದಂತೆಯೂ ಜೈನಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವೈದಿಕ ಪುರಾಣಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಹೆಸರಿಗೆ ದೇವತೆಗಳ ರಾಜ, ಘನತೆಯಲ್ಲೂ ಆದರೆ ಜೈನ ಪುರಾಣಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ನಿಜಕ್ಕೂ ದೇವತೆಗಳ ರಾಜನೇ. ವ್ಯಾಸನಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧದ ಸುತ್ತಾವ್ಯವಾದ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿನ ಅಪಶ್ರುತಿಯಾಗಿ ಜೈನಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಪಾಂಡವರ ನಡುವಿನ ವಿರಸದ ಸಂದರ್ಭ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತರಾಗಿ ದ್ವಾರಕೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ದಕ್ಷಿಣಮಥುರೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಪಾಂಡವರು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು ಕೃಷ್ಣನ ಮರಣದ ನಂತರವಷ್ಟೇ. ತನ್ನ ಸೋದರನೇ ಆದ ಜರತ್ಕುಮಾರನು ತೊರಿದ ಬಾಣವು ಪಾದಕ್ಕೆ ತಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಾಣಬಿಡುವ ಸಂದರ್ಭ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಸಾವಿಗೂ ಮುನ್ನ ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯನ್ನು ಜರತ್ಕುಮಾರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಅವಸಾನದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಕೃಷ್ಣನು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಆಣಿತಿಯಂತೆ ಜರತ್ಕುಮಾರನು ದಕ್ಷಿಣ ಮಥುರೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ದ್ವಾರಕೆಯ ನಾಶ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನ ಮರಣದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಹುವಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ ದ್ರೌಪದೀಸಹಿತವಾಗಿ ಪಾಂಡವರು ಬಲದೇವನಿದ್ದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯನಾದ ತಮ್ಮನು ಅಸುನೀಗಿದ ಕಾರಣ ಭ್ರಮೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಬಲರಾಮನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆಯೇ ಅವನ ಶವವನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ಕಾಡುಮೇಡು ಅಲೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಪಾಂಡವರಾದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕೃಷ್ಣನ ಶವಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಬಲರಾಮನಿಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಹೇಳಿದರೂ ಅವನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಬಲರಾಮನ ಸಾರಥಿಯಾದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದೇವನು ಅವನನ್ನು ಪ್ರತಿಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಬಲರಾಮನು ಕೃಷ್ಣನ ಶವಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೋದರನಾದ ಜರತ್ಕುಮಾರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿ ಬಲರಾಮನು ನೇಮಿನಾಥನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಮುನಿದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಂಡವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಪಲ್ಲವದೇಶದಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥನ

ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವನಿಂದ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಭವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಳಿಕ ನೇಮಿಯಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ತಮೋನಿರತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ದ್ರೌಪದಿಯು ಆರ್ಯಿಕೆಯ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೊಡುತ್ತಾಳೆ.

ಗಿರಿನಾರ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತು ನೇಮಿನಾಥನು ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದನೆನ್ನುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದ ಪಾಂಡವರು ಶತ್ರುಂಜಯ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಕರೋರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶತ್ರುಂಜರಿಂದ ಒದಗಿದ ಉಪಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ, ಭೀಮ, ಅರ್ಜುನರು ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕ್ಷಯಿಸಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ನಕುಲ ಸಹದೇವರು ಅಣ್ಣಂದಿರು ಎದುರಿಸಿದ ಉಪಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಕಂಡು ವಿಚಲಿತರಾದ ಕಾರಣ ಮರಣಹೊಂದಿ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಕಲ್ಪವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾರೆ.

ವೈದಿಕಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಪಾಂಡವರದ್ದು ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧ. 'ಮಪ್ರಾಣಾ ಹಿ ಪಾಂಡವಾಃ' ಎನ್ನುವ ಕೃಷ್ಣನ ಉಕ್ತಿಯು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿದ್ದ ವಾತ್ಸಲ್ಯಭಾವದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಪಾಂಡವರು ದೈವಾಂಶಸಂಭೂತರೇ ಆದರೂ ಅವರ ಜೈತನ್ಯದ ಮೂಲ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಅಂತೆಯೇ ಅವನು ಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮ. ಆತ ಅವತಾರಪುರುಷನೂ ಹೌದು. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಎದುರಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷವೇ ಅವರನ್ನು ಪಾರುಮಾಡುವ ಮಂತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅರ್ಜುನ ಮತ್ತು ಅವನ ನಡುವಿನ ಆಪ್ತತೆಯ ಹದವು ಅನನ್ಯವಾದುದಾಗಿತ್ತು. ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಅರ್ಜುನನ ಮನದ ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಕಳೆದು ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನವನ್ನಿತ್ತ ದಿವ್ಯಾತ್ಮನಾತ. ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಮಾನಕಾಯ್ದು ಭಗವಂತ. ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸತ್ವಶೀಲತೆಯ ಅನೇಕ ಪಾತ್ರಗಳ ನಡುವೆಯೂ ದ್ರೌಪದಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರು ಪ್ರಭಾವಲಯದ ಶಿಖರಗಳಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುತ್ತಾರೆ. ಜೈನ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನೂ ರಕ್ಷಾಕವಚವೂ ಆಗಿ ಬೆನ್ನಿಗೆ ನಿಂತು ಅವರನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾನಾದರೂ ವೈದಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕೃಷ್ಣ-ಪಾಂಡವರ ಸಂಬಂಧದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ನೆಲೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದ್ರೌಪದಿಯ ಅಪಹರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಪಾಂಡವರ ನಡುವೆ ಉಂಟಾಗುವ ವಿರಸವನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವೈದಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಅವತಾರಪುರುಷನಾಗಿ ಜಗನ್ನಾಟಕದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಲೀಲಾವಿನೋದವನ್ನು ಮೆರೆಯುವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲದೇ ಹೋದರೂ ಜೈನ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕೃಷ್ಣನೂ ಮಹಾಪುರುಷನೇ. ಆದರೆ, ಇಲ್ಲಿ

ಅವನ ಸ್ಥಾನ ನೇಮಿನಾಥನ ನಂತರದ್ದು. ಜೈನಭಾರತದ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗ ಈ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಜರಾಸಂಧನ ವಧೆಯ ನಂತರ ಕೃಷ್ಣನೂ ನೇಮಿನಾಥನೂ ಒಮ್ಮೆ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯಾಡುವ ಸಂದರ್ಭವಿದೆ. ಜಲಕ್ರೀಡೆಯ ನಂತರ ನೇಮಿನಾಥನು ತನ್ನ ಒದ್ದೆಯಾದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಕೊಡುವಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಕೃಷ್ಣನ ಮಡದಿ ಸತ್ಯಭಾಮೆಗೆ ಹೇಳಲು ಸತ್ಯಭಾಮೆಯು ತಾನೇಕೆ ಅವನ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಕೇಳುತ್ತ “ನನ್ನ ಪತಿಯಂತೆ ನಿನಗೆ ನಾಗಶಯ್ಯೆಯನ್ನೇರಿ, ಶಾರ್ಙ್ಗಧನುವನ್ನು ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ, ಐವಾಯ ಶಂಖವನ್ನು ಪೂರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಂಟೇ?” ಎಂದು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವ ಮಾತನ್ನಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಇದರಿಂದ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುವ ನೇಮಿಕುಮಾರನು ನಗರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಆಯುಧಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸತ್ಯಭಾಮೆಯು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ಅಷ್ಟೂ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಉಂಟಾದ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೆದರಿ ಗಾಬರಿಯಾದ ಕುದುರೆ ಮತ್ತು ಆನೆಗಳು ಗಜಾಶ್ವಶಾಲೆಗಳಿಂದ ಹೊರಗೋಡಿ ದಿಕ್ಕಾಪಾಲಾಗಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಕೋಲಾಹಲದ ವಾರ್ತೆಯು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತಲುಪುತ್ತದೆ. ಅದು ನೇಮಿಯಿಂದ ಆದ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನ ಶಕ್ತಿ-ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಹೆದರುತ್ತಾನೆ. ನೇಮಿಯು ಮುಂದೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಶಂಕಿಸಿ ಅವನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಆಸೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ವೈರಾಗ್ಯದತ್ತ ಅವನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ನೇಮಿನಾಥನಿಗೆ ಹೆದರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭವು ಜೈನಭಾರತ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ನೇಮಿನಾಥರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ.

ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಪುಣ್ಯದ ಫಲದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ವಾಸುದೇವನ ಜನ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಘನತೆಯಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಆಸರೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ವೀರ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಸಾಹಸ, ಅದ್ಭುತವಾದ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಭೋಗಸಾಧನೆಯ ಅಂಶಗಳು. ಗೀತಾಚಾರ್ಯನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನು ವೈದಿಕ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿಯೂ ನಿವೃತ್ತ. ಇಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರವೃತ್ತ. ನಿವೃತ್ತಿಧರ್ಮದ ಅಧ್ಯಯನ ಇಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥ. ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣಗಳು ಅಂತಿರಲಿ, ಹರಿವಂಶಪುರಾಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಕೃತಿಗಳೂ ನೇಮಿನಾಥನನ್ನೇ ಕೃತಿಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಅವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಹರಿವಂಶದ ಕಥೆಯಿಂದ ಪಾಂಡವರು ಮತ್ತು ಕೌರವರ ಕಥೆಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಕೃಷ್ಣನ ಕಥೆಯನ್ನಾಗಲೀ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮೂಲತಃ ಇದು ನೇಮಿ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಕಥೆ. ವೈದಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು

ಮತ್ತು ಕೌರವರ ನಡುವಿನ ಘರ್ಷಣೆಯೇ ಕಥೆಯ ಕೇಂದ್ರ. ಕೌರವರ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯ ಮೂಲ ಪಾಂಡವರ ಮೇಲಿನ ಮಾತ್ಸರ್ಯವಾದರೆ ಪಾಂಡವರ ಧರ್ಮಶೀಲತೆಯ ಮೂಲ ಕೃಷ್ಣನ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗಿರುವ ಅನನ್ಯವೂ ಸಂದೇಹಾತೀತವೂ ಆದ ಭಕ್ತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಜೈನಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು ಮತ್ತು ಕೌರವರ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷದ ನೆಲೆಗಳು ವೈದಿಕಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇರುವಷ್ಟು ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ, ಕೃಷ್ಣನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ವೈದಿಕಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಲೌಕಿಕತೆಯ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಛಾಯೆ ಜೈನಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ದೇವಕಿಗೆ ಜನಿಸುವ ಪುತ್ರನು ಕಂಸನಿಗೆ ಮರಣಕಂಟಕವನ್ನು ತರುವನು ಎನ್ನುವ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿ, ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಕಂಸನು ದೇವಕಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು, ಕೃಷ್ಣನ ಜನನವಾದಾಗ ನಂದಗೋಪ-ಯಶೋಧೆಯರ ಮಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನೊಂದಿಗೆ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳು, ಧೇನುಕ, ಪೂತನಿಕೇಶಿ, ಪ್ರಲಂಭ ಮೊದಲಾದ, ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೆಂದು ಕಂಸನಿಂದ ಕಳುಹಿಸಲಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೃಷ್ಣ-ಬಲರಾಮರು ಕೊಂದುಹಾಕುವುದು, ಕೃಷ್ಣ ಗೋವಧನಗಿರಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವುದು, ಗೋಕುಲದಲ್ಲಿ ಗೋಪ-ಗೋಪಿಯರ ಪ್ರಿಯನಾಗಿ ಬೆಳೆದದ್ದು, ಕಾಳಿಂಗಮರ್ದನ, ಗೋಕುಲನಿರ್ಗಮನ, ಕಂಸವಧೆ, ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ಅಪಹರಣ, ಶಿಶುಪಾಲವಧೆ, ದ್ವಾರಾವತೀ ನಿವೇಶನ ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಜೈನಮಹಾಭಾರತವೂ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ, ಕೆಲವೆಡೆ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಕೆಲವೆಡೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ. ಜೈನಮಹಾಭಾರತದ ಕೃಷ್ಣಕಥೆಯ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಜರಾಸಂಧನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ, ಭೀಮನಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜೈನಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಜರಾಸಂಧ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಪ್ರತಿವಾಸುದೇವ. ಅವನನ್ನು ಒಂಬತ್ತನೆಯ ವಾಸುದೇವನಾದ ಕೃಷ್ಣನೇ ಕೊಲ್ಲಬೇಕು. ಜರಾಸಂಧನೊಂದಿಗಿನ ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಚಕ್ರಾಯುಧವು ನೇಮಿಸಹಿತವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಕೃಷ್ಣನ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ದುಂದುಭಿಗಳು ಮೊಳಗಿ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂಬತ್ತನೆಯ ವಾಸುದೇವನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಹಾಗೂ ಅವನಿಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದುದರ ಸಂಕೇತ ಇದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಚಕ್ರದಿಂದ ಜರಾಸಂಧನ ಎದೆಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ಸೀಳಿಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆ ಹೊರಟು ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭ ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ದ್ರೌಪದಿಯ ಅಪಹರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರೆಂದಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ವಿರಸವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಹಾಗೂ ಅವರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ದ್ವಾರಕೆಯಿಂದ ಅವರು ನಿರ್ಗಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭವೂ ಸಹ.

ಇದನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅಕ್ಷಯವಸ್ತ್ರದಾನ, ಭಗವದ್ಗೀತಾಬೋಧನೆ ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಜೈನಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ವೈದಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಅಂತ್ಯವು ಜರನೆನ್ನುವ ಬೇಡನೋರ್ವನ ಬಾಣದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಜೈನಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಾಣವನ್ನು ಹೊಡೆದು ಅವನ ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವವನು ಅವನ ಸಹೋದರನೇ ಆದ ಜರತ್ಕುವಾರ. ಹೀಗೆ ವೈದಿಕಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆಯಲಾಗಿರುವ ಅಲೌಕಿಕತೆಯ ಪ್ರಭಾವಳಿಯು ಜೈನಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರಸನಗೊಂಡಿದೆ. ವೀರ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ವೈಭವದಿಂದ ಬದುಕಿಯೂ ಕೃಷ್ಣನು ಕೊನೆಗೆ ಸತ್ತ ನಂತರ ಅವನಿಗೆ ಒದಗುವುದು ನರಕವೇ. ಅವನು ರಾಜಪುತ್ರನಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೂ ಸಹ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಆತ ಜೈನಮುನಿಯ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಆಚರಿಸಿದ ತಪಸ್ಸಿನ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ಎನ್ನುವ ಸ್ವಪ್ನವಾದ ಸೂಚನೆಯೂ ಅವನ ಪೂರ್ವಭವಾವಳಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಮುಂದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಯುಗದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಮ್ಯಕ್ಶರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನೂ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣವು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ವ್ಯಾಸನ ಮಹಾಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನದ್ದೂ ಒಂದು. 'ಕರ್ಣ ರಸಾಯನಮಲ್ಲೆ ಭಾರತಂ' ಎನ್ನುವ ಪಂಪನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಂಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜನಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಕುಂತಿಯಿಂದ ತೃಕ್ತನಾಗಿ ದುರದೃಷ್ಟದ ದೊಡ್ಡ ಭಾರವನ್ನೇ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ವಿಧಿಯ ಕ್ರೂರ ಸಂಚಿನಿಂದಾಗಿ ದುರಂತವನ್ನು ಕಂಡರೂ ಕರ್ಣ ತನ್ನ ಘನತೆಯ ಬಲದಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನನ ಮೇಲಿನ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಧರ್ಮಿಯಾದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಪರವಾಗಿ ನಿಂತು, ದುಷ್ಟಚತುಷ್ಟಯದ ಭಾಗವಾಗಿ ಅಧರ್ಮದ ಪಕ್ಷವನ್ನೇ ವಹಿಸಿದರೂ ತನ್ನ ತ್ಯಾಗಮನೋಭಾವ, ಅಪ್ರತಿಮ ಶೌರ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕರ್ಣ ಮಾನ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಜೈನಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಲ್ಲ, ಕುಂತಿಯು ಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಪಾಂಡುವಿನಿಂದ ಜನಿಸಿದವನು. ಜಿನಸೇನನ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ ಕೃತಿಯು ಕರ್ಣನ ಜನನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಕರ್ಣನತ್ತ ಹೊರಳುವುದು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ. ಕುಂತಿಯು ಕರ್ಣನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನ ಜನ್ಮರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಯುದ್ಧ ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತ ಅವನನ್ನು ತಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ, ಜರಾಸಂಧನಿಂದ ಉಪಕೃತನಾಗಿರುವ ತನ್ನ ನಿಷ್ಠೆ ಎಂದಿಗೂ ಅವನಿಗೇ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಕರ್ಣ ಮುಂದಿನ ಸಂವಾದಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾನೆ. ವೈದಿಕಭಾರತದಲ್ಲಿ

ಪಾಂಡವರು ತನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರೆಂದು ತಿಳಿದ ನಂತರ ಕರ್ಣನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ದ್ವಂದ್ವ, ತಳಮಳಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಸ್ವದವೇ ಇಲ್ಲ. ಉತ್ತರಕಾಲೀನ ಕೃತಿಗಳಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಉತ್ತರಪುರಾಣ, ಕನ್ನಡದ ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣ (ಕರ್ಣಪಾಯ್) ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ವೃತ್ತಾಂತವು ಕೆಲವು ಭಿನ್ನತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿವರಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಮಾತುಗಳು ಜೈನಮಹಾಭಾರತದ ಇತರ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೂ ನಿಜವೇ ಹೌದು. ವ್ಯಾಸಭಾರತದ ಹೋಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಸ್ಥೂಲವೂ ಆದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಜೈನಮಹಾಭಾರತವು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜೈನಮಹಾಭಾರತ ಪರಂಪರೆಯ ಸ್ಥೂಲವಾದ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒದಗಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಕಾಲ, ದೇಶ, ಸಂದರ್ಭ ಮತ್ತು ತಾವು ಭಾಗವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಪರಂಪರೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜೈನಭಾರತದ ಅವತರಣಿಕೆಗಳು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವೂ, ನಿರ್ಣಾಯಕವೂ ಆದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನೂ ಸಹ.

‘ವ್ಯಾಸಮುನೀಂದ್ರರುಂದ್ರ ವಚನಾಮೃತವಾರ್ಧಿಯನೀಸುವೆಂ ಕವಿವ್ಯಾಸನೆಂಬ ಗರ್ವಮೆನಗಿಲ್ಲ’ ಎನ್ನುವ ಘೋಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ತೊಡಗಿ ಪಂಪನು ತನ್ನ ‘ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯಂ’ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವನಾದರೂ ಎರಡು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಪಂಪ ಹೇಳುವ ಭಾರತದ ಕಥೆಯು ವ್ಯಾಸಭಾರತದ ಯಥಾವತ್ತು ಅನುಸರಣೆಯಲ್ಲ. ಜೈನಧರ್ಮದ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪಂಪ ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಮಧ್ಯಮಪಾಂಡವನಾದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯನಾಯಕನನ್ನಾಗಿಸಿ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಾತನಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯೊಂದಿಗೆ ಪಂಪ ಸಮೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಪಂಪ ಜೈನಭಾರತದ ಕಥಾಪರಂಪರೆಯಿಂದಲೂ ದೂರ ಉಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಜೈನಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯು ಮೊದಲನೆಯ ಗುಣವರ್ಮನ ‘ಹರಿವಂಶ’ ಕೃತಿಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಪಂಪ ವ್ಯಾಸನ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು, ಕ್ರಮವನ್ನು ಮೀರುತ್ತ ತನ್ನ ‘ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯಂ’ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರನ್ನನ ‘ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯಂ’ ಕೃತಿಯೂ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನೇ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಹೊಂದಿದೆ. ಆದರೆ, ರನ್ನನು ಪಂಪನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ತೀರ್ಥಂಕರ ನೇಮಿನಾಥನ ಕಥೆಯ ಹೆದ್ದೊರೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿವಂಶದವರ ಹಾಗೂ ಕುರುವಂಶದವರ ಕಥೆಗಳು ತೊರೆಗಳಾಗಿ ಸೇರಿ ಹರಿಯುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಬಗೆಯ ಮೇಳವೊಂದು ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ದಾರಿಯಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಾವುವು ಎನ್ನುವ ಅಂಶದತ್ತ ಈಗ ಗಮನಹರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾರಂಭಕಾಲೀನ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣಗಳು ವೈದಿಕ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಭಾಗವತದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳ ಕಥಾಮೂಲಗಳನ್ನಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಭಾಗದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಮರುರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ, “ಬಹುಶಃ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಕೃಷ್ಣನ ಐತಿಹ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಂಡವರ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಜೈನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಆವಿಷ್ಕಾರಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಆತನನ್ನು ಯಾದವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಭರತವಂಶಜರಿಗೂ ಧರ್ಮನಾಯಕನೆಂದು ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಈ ಎರಡೂ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಸಮಂಜಸವೆನ್ನುವ ಬಂಧವೊಂದನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ನೆರವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವೆಂಬುದು ಖಚಿತವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜಿನಸೇನಸೂರಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರೌಢವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಪುರಾಣ ಕಥಾಸರಣಿಯಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಈತನ ಕೃತಿಯಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಜೈನಕವಿಯೂ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ತಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕಲ್ಪನೆ, ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರದ ಪ್ರಭಾವಜನ್ಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದು ಸಹಜ”, (ಪು. ೧೬೩, ಹರಿವಂಶ ಪುರಾಣ: ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ) ಎನ್ನುವ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗುತ್ತವೆ.

ವೈದಿಕ ಕಥಾವಸ್ತುಗಳು ಜೈನಪರಂಪರೆಯ ತೆಕ್ಕೆಯೊಳಗೆ ಬಂದಾಗ ಘಟಿಸಿರಬಹುದಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೆಂದರೆ ವಾಸ್ತವೀಕರಣ. ಪರಾಶರ-ಸತ್ಯವತಿ, ವ್ಯಾಸ-ಅಂಬಿಕೆ, ವ್ಯಾಸ-ಅಂಬಾಲಿಕೆ ಇವರ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿನ ಅಲೌಕಿಕತೆಯ ಮುಸುಕನ್ನು, ಕೃಷ್ಣನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಭಾಗವಾಗಿರುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಸರಿಸಿ ಅದನ್ನು ವಾಸ್ತವಗೊಳಿಸಲು ಜೈನಕೃತಿಕಾರರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದೂರ್ವಾಸರು ಕುಂತಿಗೆ ನೀಡುವ ವರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ದೈವಾಂಶಸಂಭೂತತೆಯನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಐತಿಹ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅವರನ್ನು ವೀರಕ್ಷತ್ರಿಯರೆಂದು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಆ ಕ್ಷಣದ ವಾಸ್ತವವು ಹೆಚ್ಚು ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕಂಡಿದೆ. ಇದೇ ಬಗೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿಮಲಸೂರಿಯ ‘ಪಠುಮಚರಿಯ’ ಕೃತಿಯ ‘ವಿಜ್ಞಾಹರ ಲೋಕವಣ್ಣಣಂ’ ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಗಧ ದೇಶದ ಶ್ರೇಣಿಕ ರಾಜನು ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಗೌತಮ ಗಣಧರನನ್ನು ಕುರಿತು, ರಾವಣ ಇಂದ್ರನಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿಯಾದರೂ ಅವನು ವಾನರ, ತಿಯಂಚಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಾಜಿತನಾದುದು ಹೇಗೆ? ರಾಮ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ

ಸ್ವರ್ಣಮೃಗವನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ಕೊಂದದ್ದೇಕೆ? ಸುಗ್ರೀವ, ತಾರೆಯರಿಗಾಗಿ ರಾಮ ವಾಲಿಯನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಂದದ್ದೇಕೆ? ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಶ್ರೇಣಿಕನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಗೌತಮಗುಣಧರನು ಕುಕವಿಗಳ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ಪದ್ಮನ (ರಾಮ) ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಜೈನರಾಮಾಯಣ ಪರಂಪರೆಯ ಮೂಲ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿತ್ತೆಂದು ಬಗೆಯಲಾದ ವಿಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜೈನರಾಮಾಯಣ ಪರಂಪರೆಯು ರೂಪುತಳೆಯಿತೆನ್ನುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ತಥ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಜೈನರಾಮಾಯಣ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮಲಸೂರಿ ಮತ್ತು ಗುಣಭದ್ರರ ಎರಡು ಪ್ರಧಾನ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರಕಾಲೀನ ಕೃತಿಗಳು ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಪರಂಪರೆಯ ಅಂಶಗಳು ಮಿಳಿತವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜೈನಮಹಾಭಾರತದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದ್ದರೂ ಜೈನಭಾರತವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕೃತಿಗಳು ಕಥಾಸರಣಿ, ವಿನ್ಯಾಸ, ಪಾತ್ರಗಳ ಅಂಕಿತ, ಸಂದರ್ಭಗಳು ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತವೆ. ಇತರ ಅಂಶಗಳೊಂದಿಗೆ, ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಶ್ಲೇತಾಂಬರ ಮತ್ತು ದಿಗಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎನ್ನುವ ಭೇದವು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯನ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ, ಗುಣಭದ್ರರ ಉತ್ತರಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕಥಾರೀತಿ ಮತ್ತು ಅಂಕಿತನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಕರ್ಣಪಾರ್ಯನು ತನ್ನ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಕಥಾರಚನೆಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕರ್ಣಪಾರ್ಯನ ಮುಂದೆ ಪಂಪಭಾರತ ಮತ್ತು ಗದಾಯುದ್ಧ ಕೃತಿಗಳಿದ್ದವು ಎನ್ನುವ ಅಂಶವು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ವೈದಿಕಸಂಪ್ರದಾಯದ ಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಜೈನಸಂಪ್ರದಾಯಸಿದ್ಧವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕರ್ಣಪಾರ್ಯ ಬೆಸೆದಿದ್ದಾನೆ. ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ ಅಥವಾ ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಣಪಾರ್ಯನು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗಲೂ ಜೈನಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕಥಾವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲ. ಅವನ ಯುದ್ಧವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪಭಾರತದ ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರಭಾವವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ಣಪಾರ್ಯನನ್ನು ನೇಮಿಜಿನೇಶ ಸಂಗತಿಯ ಕರ್ತೃ ಮಂಗರಸನು ಹಾಗೂ ಅವನ ನಂತರದವರಾದ ಬಂಧುವರ್ಮ, ಮಹಾಬಲ ಮೊದಲಾದ ಈಚೆಗಿನ ಕೃತಿಕಾರರು ಅನುಸರಿಸಿರುವಂತೆ

ತೋರುತ್ತದೆ. ಕರ್ಣಪಾರ್ಯನು ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ತುಳಿದಿರುವ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಹಾದಿಯು ನೇಮಿನಾಥನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಕೃಷ್ಣಚರಿತ್ರೆಯ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಮಾದರಿಯಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದಾಗಿದೆ. ನೇಮಿತಿರ್ಥಂಕರನ ಕಥೆಯಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಕಥೆಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿದೆ. ನೇಮಿನಾಥನದ್ದೂ ಸಮಿಶ್ರ ಕಥಾಸರಣಿಯ ಪದ್ಧತಿಯೇ. ತನ್ನ ಕೃತಿಗೆ ಅವನು ನಾನಾ ಕಥಾಮೂಲಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ನೀಡುವ ಕೃಷ್ಣನ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಜೈನೇತರವಾದ ಭಾಗವತ-ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣಗಳ ಪ್ರಭಾವ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಾಳ್ವಕವಿಯು ತನ್ನ ಕೃತಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ಹೆಸರು ನೇಮಿನಾಥ ಚರಿತೆ. ಆದರೆ, ಕೃತಿಯ ಜನಪ್ರಿಯ ನಾಮ ಸಾಳ್ವಭಾರತ ಎಂದಿದೆ. ಈ ಜನಪ್ರಿಯ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯು ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಸಾರಲು ಕೃತಿಯ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲೇ ಪುಷ್ಟಿಯಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ನೇಮಿನಾಥನೇ ನಾಯಕ. ಆದರೂ, ಕೃತಿಯ ಒಟ್ಟು ೫೪ ಸಂಧಿಗಳ ಪೈಕಿ ಸುಮಾರು ೧೦ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವನ ಕಥೆಯು ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ನೇಮಿನಾಥನ ಕಥೆಯನ್ನು ಮರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಮುನ್ನೆಲೆಗೆ ತಂದು ವರ್ಣಿಸುವ ಮಂಗರಸನ ಜಾಡನ್ನೇ ಸಾಳ್ವನೂ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ ನೇಮಿನಾಥನ ಹಾಗೂ ಹರಿವಂಶದವರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡ ಕೃತಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಾಂಕನ ಜಿನಭಾರತ.

ಹೀಗೆ, ವೈದಿಕಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಕಥೆಯೊಂದು ಜೈನಪರಂಪರೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮೇಳವಿಸಿಕೊಂಡು ಜೈನಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹೊಸದಾದ ರೂಪ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಸಾಧ್ಯತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಜೈನಭಾರತದ ಅವತರಣಿಕೆಯು ನಿರ್ದೇಶನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಹಿಂದೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ರಾಜಕಾರಣ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೇಲಾಟ ಮೊದಲಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಕೆಲಸಮಾಡಿರುವಷ್ಟೇ ಕವಿಮನಸ್ಸುಗಳ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ, ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಮಿಡಿಯುವ ಅವುಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷಿಸುತ್ತ ಹೊಸತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ತವಕದ ನೆಲೆಗಳೂ ಸಹ ಕೆಲಸಮಾಡಿವೆ. ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ತರುವ ಮೂಲಕ ಇನ್ನೂ ಸಮಗ್ರವಾದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ:

೧. ಕನ್ನಡ ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣಗಳ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಡಾ. ಟಿ. ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ೧೯೭೩.

೨. ಜಿನಸೇನನ ಹರಿವಂಶಪುರಾಣ: ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಡಾ. ಬಿ. ಎನ್. ಸುಮಿತ್ರಾಬಾಯಿ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ೧೯೯೫.
೩. ಪಂಪಭಾರತಂ ಎಂಬ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯಂ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ೧೯೯೦.
೪. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ, ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೩.
೫. ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೬೯.
೬. ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ಸಂ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೮೧.
೭. ಸಾಳ್ವಭಾರತ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಸಂ. ಹಂ.ಪ. ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, ೧೯೭೬.
೮. ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣಂ, ಸಂ. ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ೧೯೬೮.
೯. ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣಂ, ಸಂ. ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಯ್ಯ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ೧೯೭೭.
೧೦. ನೇಮಿಜಿನೇಶ ಸಂಗತಿ, ಸಂ. ಪಂ. ಎ. ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಪಂಡಿತರತ್ನ ಎ. ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಟ್ರಸ್ಟ್, ೧೯೮೯.

□□

ಕುಮಾರ ಸಂಭವದಲ್ಲ ಶಿವ ಶಕ್ತಿಯರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಡಾ. ಪ್ರಮೀಳಾ ಮಾಧವ್

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೈವ ದೇವರುಗಳ ನಂಬಿಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಈ ನಂಬಿಕೆ ಮಾನವನ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಸಿತ ರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಶಕ್ತಿ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವಿವೇಚನೆಯ ಪರಿಧಿಯೊಳಗೆ ಪರಿಕಲ್ಪಿಸಿ ರೂಪ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಆ ದಿವ್ಯ ಚೈತನ್ಯವನ್ನೇ ಭಗವಂತನೆಂದು ಕರೆದು ಎಲ್ಲವೂ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜೀವಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಘಟನೆಗಳಿಗೂ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮಶಕ್ತಿಯ ಶಾಪಾನುಗ್ರಹವಿದೆ ಎಂಬ ಮನೋಭೂಮಿಕೆ ಮಾನವನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತದೆ; ಬದುಕನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು, ಶಾಂತಿ, ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಳಿ, ಬೆಳಕು, ನೀರು, ಆಹಾರ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುವ ಆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಪೂಜೆ, ಆರಾಧನೆ, ಭಜನೆ, ಸಂಕೀರ್ತನೆ, ಧ್ಯಾನ, ಜಪ, ತಪ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇವರ ಒಲುಮೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಸುಖ, ಶಾಂತಿ, ಕಲ್ಯಾಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತೇವೆಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಹದವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಈ ನಂಬಿಕೆ ಬದುಕಿನ ಭಾಗವೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ವೇದಕಾಲೀನ ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಹರಪ್ಪ ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೋದ ವೇದಪೂರ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರ, ಶಿವ, ಪಶುಪತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ಶಕ್ತಿಯ ಕಲ್ಪನೆ ಇತ್ತು. ಅದು ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಅಖಂಡ ಪರಮಾತ್ಮ ಸಂಕೇತವೆನಿಸದೆ ಕೇವಲ ಶಿವನ ಸಂಕೇತವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ತಂಭಾಕಾರದ ಲಿಂಗಗಳ ಕುರುಹುಗಳಲ್ಲದೆ ಶಿವಶಕ್ತಿ ಪಶುಪತಿರೂಪವಾಗಿಯೂ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿವನು ದ್ರಾವಿಡದೇವತೆಯೆಂದೂ ದಸ್ಯುಗಳ, ಕಿರಾತರ ಒಡೆಯನೆಂದೂ ಭಾವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದು ಶಿವಾರಾಧಕರನ್ನು ಕೇಶಿಗಳು, ದಸ್ಯುಗಳು, ಮುನಿಗಳು, ವ್ರಾತೃರು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ವ್ರಾತೃ ಎಂದರೆ ಒರಟಾಗಿ ಬದುಕುವ ಅಲೆಮಾರಿ ಜನ. ರುದ್ರನಿಗೆ ಏಕವ್ರಾತೃ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದ್ದು ಇದು ಈತನಿಗೂ ವ್ರಾತೃರಿಗೂ ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ವ್ರಾತೃ, ದಸ್ಯು, ನಾಗ, ಶಬರ, ಅಸುರ ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಶಿವನೇ ನಾಯಕ. ತನಗೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡದ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಾದವನು ರುದ್ರ. ಶಿಷ್ಟರಿಗೆ ಶಿವ; ದುಷ್ಟರಿಗೆ ರುದ್ರ. ದಕ್ಷಾದ್ವರ ಧ್ವಂಸ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸಬಹುದು. ಆರ್ಯಪೂರ್ವ ಶಿವನೇ ವೇದಕಾಲದ ರುದ್ರ. ಆ ಶಿವನಿಗೆ ಶಿವಾರಾಧಕರು ಯಾವ್ಯಾವ ಗುಣಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರೋ ಆ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ವೇದಕಾಲದ ರುದ್ರನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಶಿವ, ರುದ್ರರಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಶತರುದ್ರೀಯದಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಪಂಚಮುಖಿ, ತ್ರಿನೇತ್ರ, ದಶಭುಜ, ಗಂಗಾಧರ, ಚಂದ್ರಧಾರಿ, ವಿಷಧರ, ಭಸ್ಮಚರ್ಚಿತ, ತ್ರಿಶೂಲಪಾಣಿ, ಸರ್ಪಭೂಷಣ, ಗಜಚರ್ಮಾಬರಧಾರಿ, ರುದ್ರಮಾಲಾಧರ, ನಂದಿವಾಹನ, ಸ್ಮಶಾನವಾಸಿ, ಭೂತಗಣ ಸೇವಿತ, ತಾಂಡವನರ್ತನ, ಪಾರ್ವತೀವಲ್ಲಭ, ಕಾಮಸಂಹರ, ಕಾಲಮರ್ಧನ, ಸ್ವಯಂಭು ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರುಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಶಿವನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತವೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮಶಕ್ತಿ ಅಭಿನ್ನವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ ನಾಮಧೇಯಗಳೆಲ್ಲ ಭಿನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವನಿಗೇ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಪುರುಷರೂಪದಲ್ಲಿ ಆರಾಧಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕಂಡುಬಂದರೂ ವೇದಪೂರ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತೃದೇವತೆಗೆ ಪ್ರಧಾನಪಟ್ಟ ಸಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮಾತೃಮರ್ಯಾದೆ ಶಕ್ತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲಾಧಾರ. 'ಜಗತ್ ಶಕ್ತಿಮಯಂ ವಿದ್ಯಾತ್, ಶಕ್ತಿ ಪ್ರೇರಯಿತಾ ಶಿವಃ' ಎನ್ನುವುದು ಇದರ ನಿಲುವು.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಆದರೆ ಪಾರ್ವತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ವಾಜಸನೀಯ ಸಂಹಿತೆ ಮತ್ತು ತೈತ್ತರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಬಿಕೆ ರುದ್ರನ ಸೋದರಿ ಎಂಬ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೂ ಆಕೆ ಜಗನ್ಮಾತೆ ಎನ್ನುವ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಇದೆ. ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಉಮಾ ಹೈಮವತೀ'ಯು ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ.

ಶಕ್ತಿಯೇ ಶಿವನಿಗೂ ಮೂಲ. ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಶಿವನಿಲ್ಲ. "... ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ತತ್ತ್ವ ಅದರ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಗಾಗಲೀ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕಾಗಲೀ ಬೇರೆಯಾದ

ಗಂಡಿನ ಅಗತ್ಯವಿರದು. ಬೇಕೆಂದಾಗ ತನ್ನೊಡಲಿನಿಂದಲೇ ಗಂಡನ್ನು ಹೊರಮಾಡಿ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.” (ಎಸ್.ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರ ರಾವ್; ಮಾತೃದೇವತೆಗಳು: ಭಾರತೀಯ ದೇವಾಲಯಗಳ ಜಾನಪದ ಮೂಲ. ಪು. ೮೦)

ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯೂ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆದ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಸಗುಣಾಕಾರವಾಗಿ ಉಪಾಸಿಸುವಾಗ ರೂಪ ಕಲ್ಪನೆ ಅಗತ್ಯ. ಈ ಉಪಾಧಿಯ ಮೂಲಕ ಪರಾತ್ಪರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಭಕ್ತನಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಚೈತನ್ಯ ಲಿಂಗ, ವರ್ಣ, ಗುಣಾತೀತವಾದರೂ ಮಾನವ ಪ್ರಪಂಚದೊಂದಿಗೆ ಅನುಸಂಧಾನಗೊಳ್ಳುವಾಗ ಲೌಕಿಕತೆಗೆ ಸಹಜವಾಗುವಂತೆ ಹೆಣ್ಣುಗಂಡೆಂಬ ಪರಿಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೂಲಾಧಾರ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಾನವನ ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ದೇವರನ್ನು ಕೂಡ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಾಗಿ, ತಾಯಿ ತಂದೆಯಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು. ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದ್ಯಾವಾ-ಪೃಥ್ವೀ ಅಥವಾ ಪುರುಷ-ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂಬುದು ವೇದಪೂರ್ವ ತಂದೆತಾಯಿಯರ ಕಲ್ಪನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸುಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ತಂದೆತಾಯಿಯರೇ ಶಿವ ಮತ್ತು ಪಾರ್ವತಿ. ಇವರು ಅಭಿನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇವರು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರರು. ಶಿವಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಪಾಣಿಪೀಠಗಳ ಆರಾಧನೆಯೂ ಸೃಷ್ಟಿ ತತ್ವದ ವಿಶೇಷ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಉದಿಸಿದುದೇ ಆಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಸನಾತನ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವೆನ್ನುವುದು ಜೀವಜಗತ್ತಿನ ಮುಂದುವರಿಕೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದು ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ದಾಂಪತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿಸಿ ಬದುಕಿಗೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ನೆಲೆಬೆಲೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಮಹಾ ಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಾಧಾರವಾದ ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಪರಮಪವಿತ್ರ ಸಂಬಂಧವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದುದರಿಂದಲೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮವೂ ಚಿನ್ಮಯರೂಪವೂ ಆದ ಶಿವ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೇ ಮಾನವನ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಿ, ಮಾನವತೆಯಿಂದ ದೈವತ್ವಕ್ಕೇರಿಸಿ ಪಿತೃಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಶಿವ ಶಕ್ತಿಯರ ದಾಂಪತ್ಯ ಕಥೆ

ಶಿವ ಶಕ್ತಿಯರ ದಾಂಪತ್ಯ ಕಥೆ ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯೂ ಬೋಧಪ್ರದವೂ ಆಗಿದ್ದು ಇದು ಕವಿಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಗೂ ಭಾವನೆಯ ವೈಭವಕ್ಕೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಪಾರ್ವತೀ ಪರಮೇಶ್ವರರ ವಿವಾಹ ಕತೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗುವುದು ಮೊತ್ತಮೊದಲಿಗೆ ಕಾಳಿದಾಸನ ಕುಮಾರಸಂಭವದಲ್ಲಿಯೇ ಆದರೂ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಉದ್ದಂಥಗಳಾದ ರಾಮಾಯಣ, ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಚಿತ್ತಾಗಿಯೂ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ

ಅಧಿಕವಾಗಿಯೂ ಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯರ ವಿವಾಹ ಮತ್ತು ಇತರ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ರಾಮಾಯಣದ ಬಾಲಕಾಂಡದ ೩೫,೩೬,೩೭ನೆಯ ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಉಮಾಗಂಗಾ ವೃತ್ತಾಂತ, ಉಮಾ ಮಹಾತ್ಮ್ಯೆ, ಕುಮಾರೋತ್ಪತ್ತಿ ವಿಚಾರಗಳು ಪಾರ್ವತೀ ಪರಮೇಶ್ವರರ ವಿವಾಹ ಕಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲ ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆ. ಈ ಮಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಮೆಯ ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಫಲಿತಾಂಶಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟ ಧ್ವನಿಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯರ ವಿವಾಹ ತಾರಕ ಸಂಹಾರಕನನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಿರುವ ಮಹಾಯಜ್ಞವಾಗಿದ್ದು ಪಾರ್ವತಿಯ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದನ್ನುವ ಅಂಶ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕುಮಾರಸಂಭವದ ಕಾವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನ ಉಪಷ್ಟಂಭಕವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯರ ವಿವಾಹ ಕತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಈಶ್ವರ ಜಗದ್ವಂದ್ಯನೆಂದೂ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ವನಪರ್ವ, ಶಲ್ಯಪರ್ವ, ಶಾಂತಿಪರ್ವ, ಅನುಶಾಸನ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟತೆ, ಪಾರ್ವತಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ, ತಾರಕ ವೃತ್ತಾಂತ, ಸ್ಕಂದೋತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಕಂದವಿವಾಹ, ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯ ಮುಂತಾದ ವಿವರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಹಲವು ಪುರಾಣಗಳೂ ಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯರ ವಿವಾಹಕಥೆಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ವಿವಾಹ ದೈತ್ಯನಾಶಕ್ಕಿರುವ ಒಂದು ಉಪಾಧಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಕುಮಾರಸಂಭವದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವೇ ಪ್ರಧಾನ ಆಶಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ದಾಂಪತ್ಯದ ಅರ್ಥ

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ಪೂಜ್ಯತೆಯನ್ನೂ ನೀಡಿದೆ. ವಿವಾಹವೆನ್ನುವುದು ಕಾಮದ ಉಪಶಮನಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವುದಲ್ಲ. ಅದು ಪ್ರೇಮದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುವುದಕ್ಕೂ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸತ್ಥಲವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಇರುವುದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವಿವಾಹವಿಧಿಯನ್ನು ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ಅನುಬಂಧವೆಂದೂ ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯವೆಂದೂ ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮಬಲದಿಂದ ಕಾಮವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಶುದ್ಧಾತ್ಮರಾಗಿ ಗುರು ಹಿರಿಯರ ಅನುಗ್ರಹ, ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದು ಒಂದಾದಾಗಲೇ ದಾಂಪತ್ಯ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾರ್ವತೀ ಪರಮೇಶ್ವರರು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಪವಿತ್ರ ದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಾದುದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆದರ್ಶ ತಾಯ್ತಂದೆಯರಾದರು.

ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಈ ಸತಿಪತಿಯರ ಆದರ್ಶ ದಾಂಪತ್ಯ ಅರ್ಥನಾರೀಶ್ವರ ತತ್ವದ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯಾಗಿ, ಆದರ್ಶ ಸಂಸಾರದ ಒಂದು ಚಿರಂತನ ಮೌಲ್ಯವಾಗಿ ಕಾಳಿದಾಸನ ಧೋರಣೆಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉಪಾಧೇಯವಾಗಿದೆ. ಪತಿಗಾಗಿ

ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಪೂರ್ವಪತಿಯನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಪಡೆದ ಸತಿ, ಸತಿಯ ಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತಪೋಮಗ್ನನಾಗಿ ಕಾಮವನ್ನು ಸುಟ್ಟುರುಹಿ ಪ್ರೇಮದ ಪವಿತ್ರ ಭಾವದಿಂದ ಸತಿಯ ಕೈಹಿಡಿದ ಶಿವ- ಈ ಕಥೆ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ವೈವಾಹಿಕ ಅನುಬಂಧದ ಪಾವಿತ್ರ ಮತ್ತು ಚಿರಂತನತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಕವಿಗೆ ನೀಡಿದೆ. ವಿವಾಹದ ಶುಭಾವಸರದಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ಗೌರೀಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಹಿಂದೆಯೂ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವಿದೆ. ವಿವಾಹವನ್ನು ಕುರಿತ ಭಾರತೀಯರ ಈ ಪವಿತ್ರ ಭಾವನೆಯೇ ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ವಿವಾಹ ಕತೆಯನ್ನು ಪರಮ ಪವಿತ್ರವೆಂದೂ ಸರ್ವಾದರಣೀಯವೆಂದೂ ಪರಿಗಣಿಸಿದೆ.

ಕುಮಾರಸಂಭವದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿ(ಶಕ್ತಿ)ಯ ಪಾತ್ರ

ಕುಮಾರಸಂಭವದಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಜಗನ್ಮತೆಯಾದ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಲೌಕಿಕ ವಧುವಾಗಿಯೇ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಮವಂತ ಮೇನಕೆಯರ ಮುದ್ದಿನ ಮಗಳಾದ ಪಾರ್ವತಿ ಅಪ್ರತಿಮ ಸುಂದರಿಯಾದ ಓರ್ವ ರಾಜಕುಮಾರಿ. ಮೌನಗೌರಿ, ಪರಾವಲಂಬಿ, ಮುಗ್ಧೆ, ಭೀರು, ಕೋಮಲೆ. ಅವಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಯಾವುದೇ ದೈವಿಕ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆಕೆ ಮೂಲತಃ ಜಗದೀಶ್ವರನ ಮಡದಿಯೆಂಬುದನ್ನೂ ಕವಿ ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾವ್ಯವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ಉನ್ನತ ಗುಣ ಸ್ವಭಾವವೊಂದಿಗೆ ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಕೂಡ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಪಾರ್ವತಿಯ ಜನನದ ವರ್ಣನೆ-

ಸಾ ಭೂಧರಾಣಾಮಧಿಪೇನ ತಸ್ಯಾಂ ಸಮಾಧಿಮತ್ಯಾಮುದಪಾದಿ ಭವ್ಯಾ
 ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರಯೋಗಾದಪರಿಕ್ಷತಾಯಾಂ ನೀತಾವಿವೋತ್ಸಾಹಗುಣೇನ
 ಸಂಪತ್(೧-೨೨)
 (ಉತ್ತಾಮಾಚಾರದಿಂದೆಸೆವಮಳ ನೀತಿಯೊಳು ಉತ್ಸಾಹ
 ಗುಣಕೊಗೆಯುವೈಸಿರಿಯೊಲು ನಿಯಮವತಿ ಮೇನೆಯಲಿ
 ಭೂಧರಾಧಿಪನಿಂದಲಾ ಭವ್ಯ ಸತಿದೇವಿಯುದಯಿಸಿದಳು(ಅನು: ಎಸ್.ವಿ.ಪಿ.)

ನವಜಾತ ಶಿಶುವಿನೊಂದಿಗೆ ಮೇನೆ ಶೋಭಿಸುವ ಚಿತ್ರ ಹೀಗಿದೆ:

ತಯಾ ದುಹಿತ್ರಾ ಸುತರಾಂ ಸವಿತೀ ಸ್ಫುರತ್ತಭಾಮಂಡಲಯಾ ಚಕಾಸೇ
 ವಿದೂರಭೂಮರ್ದವಮೇಘಶಬ್ದಾದುದ್ಭಿನ್ನಯಾ ರತ್ನ ಶಲಾಕಯೇವ(೧-೨೪)
 (ದಿವ್ಯ ತೇಜೋವಲಯದಿಂದಲೆಸೆಯುವ ಸುತೆಯ ಪಡೆದು
 ಕಣ್ಕೊಪ್ಪಿದಳು ತಾಯಿ ಮೇನೆ ಹೊಸಮೊಳಗಿನಿದುಗುವ
 ರತ್ನದ ಶಲಾಕೆಯನು ತಾನಾಂತ ವೈಡೂರ್ಯಗಿರಿಯೆಂದೆನೆ(ಅನು: ಎಸ್.ವಿ.ಪಿ)

ಹಾಗೆಯೇ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಭವ್ಯಾ(೧-೨೨)ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವಿರುವುದು, ಅವಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಯೌವನ (೧-೨೬ರಿಂದ ೩೦, ೩೨, ೪೧), ನಾರದನ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿ(೧-೫೦, ೫೩), ತಾರಕಾಸುರನಿಂದಾದ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದು (೨-೬೦), ಶಿವನ ವೀರ್ಯಧಾರಣೆ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಖಿಲಾಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಾತನನ್ನು ಧರಿಸಬಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಪಾರ್ವತಿಯೊಬ್ಬಳೇ ಎಂದು ದೇವೇಂದ್ರ ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಹೇಳುವುದು(೩-೧೬), ತಪಸ್ಸಿನ ಬಳಿಕ ಆಕೆ ಶಿವಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಜಗನ್ಮಾತೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆಂದು ನಾರದ ಹಾಗೂ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಹಿಮವಂತನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು(೧-೫೦, ೬-೮೦)- ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕಾಳಿದಾಸ ಪಾರ್ವತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ ಅಲೌಕಿಕತೆಯ ಪರಿವೇಷವನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ದೇವಲೋಕದ ಶಕ್ತಿಯೇ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಮಾನವಲೋಕದ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಮಾನವಲೋಕದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೇ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು ಸರಿಯೆಂಬುದು ಕಾಳಿದಾಸನ ಅಭಿಮತ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಪಾರ್ವತಿ ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೂ ಮಾನವಸಹಜವಾಗಿಯೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಉತ್ತಮ ಗುಣನಡತೆಗಳಿಂದ ಹಿಮವಂತನ ಕುಲದ ಕೀರ್ತಿ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳು ಎತ್ತರಕ್ಕೇರಿವೆ(೧-೨೮). ತನ್ನ ಅನುಪಮ ಶೀಲ, ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಪರಿಶ್ರಮಗಳಿಂದಲೇ ಬದುಕಿನ ಪರಮಗುರಿಯತ್ತ ಸಾಗುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿ ಅವಳದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಶಿವನ ತಪೋಭೂಮಿಗೆ ತಂದೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ; ನಂದಿಯ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಶಿವದರ್ಶನ, ಶಿವಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ವಯೋಸಹಜ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸದೆ, ಭಾವಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡದೆ, ಓರ್ವ ನಿಷ್ಠಾವಂತ, ವಿಧೇಯ ದಾಸಿಯಂತೆ, ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞಳಾಗಿ ಶಿವನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಶಿವನ ಅನುರಾಗದ ದೃಷ್ಟಿ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದಾಗ ಮೊತ್ತಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಮದನಾವೇಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರೂ(೩-೬೮) ನಿಯಂತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಮನ್ಮಥ ಅಗ್ನಿಗಾಹುತಿಯಾದುದನ್ನು ನೋಡಲಾಗದೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಹೀನಳಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಅವಳನ್ನು ಹಿಮವಂತ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಮನ್ಮಥ ದಹನದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ನಷ್ಟದ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸದೆ ತಂದೆಗಾಗಿ, ಗೆಳತಿಯರೆದುರು ಆದ ಅವಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಭಗ್ನಮನೋರಥಳಾದರೂ (೫-೧) ನಿರಾಶೆ, ನೋವುಗಳಿಂದ ನರಳಿದರೂ ಶಿವನನ್ನು ದೂರದ ಆತ್ಮನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವನ ವಿರಹವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ತಪೋನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ(೫-೫೯)

ಹೆತ್ತವರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಸಾಮಾನ್ಯ ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಪಾರ್ವತಿಯ ನಡವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಒಟ್ಟಾರೆ ಅವಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಬಹಳಷ್ಟು

ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅವಳ ಭೀರುತನ, ಮುಗ್ಧತೆ, ಸುಕುಮಾರತೆ, ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳು ಮಾಯವಾಗುತ್ತ ಆ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ, ವಿವೇಕ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು ಮೈಗೂಡುತ್ತವೆ. ಮೊದಮೊದಲು ಸರಳವಾದ ಬದುಕಿಗೆ ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡವಳು ಕ್ರಮೇಣ ತಪೋವಿಧಾನವನ್ನು ಬದಲಿಸುತ್ತ ಉಗ್ರವಾದ ದೇಹದಂಡನೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾಳೆ(ಶಿ-೧೮). ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕವಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಒಂದೊಂದು ವಿಶೇಷಣವೂ ಅವಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮಾಗುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಏರುವಿಕೆಯನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ಶಿರೀಷ ಪುಷ್ಪದಂತೆ ಕೋಮಲಳಾದ(ಶಿ-೪), ಕಂದುಕದ ಏಟನ್ನೂ ತಾಳಲಾರದ(ಶಿ-೧೧,೧೯), ಸುಪ್ಪತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುವವಂದು ಮುಡಿದ ಹೂವಿನಿಂದಲೇ ಘಾಸಿಗೊಳ್ಳುವ (ಶಿ-೧೨) ಪಾರ್ವತಿ ತಪಸ್ಸಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತಾಳೆ, ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾಳೆ, ತನ್ನನ್ನು ಕಠಿಣ ವ್ರತೋಪವಾಸಗಳಿಗೆ ಒಡ್ಡುತ್ತಾಳೆ. ನಿರಾಹಾರಿಯಾಗಿ ಪಂಚಾಗ್ನಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೇ ನಿಂತು ಕಣ್ಣೆವೆಗಳನ್ನೂ ಮುಚ್ಚದೆ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬದತ್ತ ನೋಟವಿಟ್ಟು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಪಾರ್ವತಿಯ ಘನಘೋರ ತಪಸ್ಸು ಇಡೀ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತದೆ (ಶಿ-೧೬). ಶ್ರೇಷ್ಠ ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೂ ಮೀರಿದ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾದ ಪಾರ್ವತಿಯ (ಶಿ-೨೦) ಸಂದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಋಷಿಮುನಿಗಳೆಲ್ಲ ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ (ಶಿ-೧೬-೨೯). ಕುಲುಮೆಯ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕರಗಿ ಕಾಳಿಕೆ ನೀಗಿದ ಚಿನ್ನದಂತೆ ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಕಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ ಪಾರ್ವತಿ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸಮಾನಳಾಗುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಬಂದ ಈಶ್ವರ ತಾನೇ ಅವಳ ದಾಸನಾಗುತ್ತೇನೆನ್ನುವಷ್ಟು ತಪಸ್ವಿದ್ಧಿ ಅವಳದಾಗುತ್ತದೆ(ಶಿ-೮೬). ಹೀಗೆ ಮಾನವ ಚೈತನ್ಯವೊಂದು ತನ್ನ ಪರಮಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಪರಿಶ್ರಮದ ಮೂಲಕ ವಿಕಾಸಗೊಂಡು ದೈವತ್ವಕ್ಕೆ ಏರಿ ಜಗದ್ವಂದ್ಯಗೊಳ್ಳುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಮಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕುಮಾರಸಂಭವ ದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಿವನ ಪಾತ್ರ

ಕುಮಾರಸಂಭವದ ಈಶ್ವರ ಕಾಳಿದಾಸನ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವ, ಜಗದೀಶ್ವರ. ನಾರದನಿಂದ ಮಗಳ ಪತಿಯಾಗುವವನು ಈಶ್ವರನೆಂದು ತಿಳಿದ ಹಿಮವಂತ “ಋತೇ ಕೃಶಾನೋರ್ನಹಿ ಮಂತ್ರಪೂತಮಹಂತಿ ತೇಜಾಂಸ್ಯ ಪರಾಣಿ ಹವ್ಯಮ್ (ಮಂತ್ರಪೂತವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅಗ್ನಿದೇವನಿಗಲ್ಲದೆ ಉಳಿದವರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗದು (೧-೫೧) ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಶಿವನಿಗಿತ್ತ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಶಿವನನ್ನು ದೇವನೆಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ದೇವದೇವನೆಂದು ಕೊಂಡಾಡುವುದೂ ಶಿವಪಾತ್ರದ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಉಜ್ವಲಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

(೧-೫೨) ಸತಿಯ ದೇಹತ್ಯಾಗದ ಬಳಿಕ ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗಿಯಾಗಿ ಹಿಮವತ್ಸರ್ವತದಲ್ಲಿ ಶಿವನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತಪಸ್ಸಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತ ಸಂಯಮ ಸಡಲಿದರೂ ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಮನ್ಮಥ ವಿಕಾರವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಅಂತರ್ಧಾನನಾಗಿ ಮುಂದೆ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾದ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಬರುವಾಗ ತನ್ನ ಮೂಲಗುಣವನ್ನು ಮರೆಸಿ ಪೂರ್ತಿ ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ವರ್ತಿಸುವುದು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ, ತಾರಕನ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ, ಹಿಮವಂತನ ತೀರ್ಮಾನದಲ್ಲಿ, ಜಯವಿಜಯಿಯರ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ, ಪಾರ್ವತಿಯ ನಿಷ್ಠೆ ಸಮರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ, ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ಸ್ತುತಿ, ಪ್ರಶಂಸೆಗಳಲ್ಲಿ, ಪುರಸ್ತ್ರಿಯರ ಉದ್ಗಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಶಿವನ ಉನ್ನತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ ಅಲೌಕಿಕ ಶಕ್ತಿ, ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನೂ ಅದ್ವಿತೀಯ ನೆಲೆ, ಬೆಲೆಗಳನ್ನೂ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ಒಲವಿನ ದರ್ಶನ

ಕುಮಾರಸಂಭವ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾವ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ಜಗನ್ನಾತಾಪಿತರುಗಳ ಅನುಬಂಧದ ದಿವ್ಯಕತೆ. ಸಮಸ್ತಲೋಕಹಿತದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಲವಿನ ಕಥೆ. ಒಲವು ಗೆಲುವಾದ ಕಥೆ. ಇದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಧೋರಣೆಗಳ ದರ್ಶನಕಾವ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅರಳಿನಂತ ಕಥಾವಸ್ತು ಪ್ರೇಮದ ಯಶೋಗಾಥೆ. ಹೀಗಾಗಿಯೇ ಕುಮಾರಸಂಭವದ ಕಾವ್ಯಕಥೆ ಸಹೃದಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡ ಯಶಸ್ಸನ್ನುಗಳಿಸಿದೆ. ಜೀವಜೀವಗಳ ಒಲವಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತಂತುಗಳನ್ನು ಅಣುಅಣುವಿನಲ್ಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮೀಟಬಲ್ಲ ವರಕವಿ ಕಾಳಿದಾಸ.

ರಸಿಕರ ರಾಜನಾಗಿ, ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿಯೂ ಅದನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಒಳನೋಟದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರವನ್ನೂ ಮೀರಿ ಧೀರ ಸಂಯಮವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದ ಕಾಳಿದಾಸನ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರತಿಭೆ ಗಮನಾರ್ಹ. ಮೊದಲಬಾರಿ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಪ್ರಣಯಭಾವ, ಯೌವನೆಯೂ ಕೃಶಾಂಗಿಯೂ ಆದ ಪಾರ್ವತಿಯ ಮುಖದತ್ತ ವಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವಳ ಬಿಂಬಫಲಾಧರೋಷ್ಯಗಳೆಡೆಗೂ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು, ಪ್ರಣಯದ ಕಾವು ಏರಿ ಚಿತ್ತ ಚಂಚಲವಾಗಿ ಪಾರ್ವತೀ ವದನಲಂಪಟನಾಗುವುದು- ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮನೋವಿಕಾರಗಳ ಉತ್ಕಟಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕವಿ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ(೩-೬೬, ೬೭, ೬೮) ಅಪ್ಸರೆಯರ ಹಾಡಿನ ದನಿಯಿಂದ ಎಚ್ಚಿತ್ತ ಈಶ್ವರ ತಕ್ಷಣ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾದರೂ ನಿರಾತಂಕವಾದ ಧ್ಯಾನಸ್ಥಿತಿ ಆತನಿಗೆ ಲಭಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನ್ಮಥನ ಆಗಮನದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಕೆದರಿತ್ತು; ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ

ಮಧುರಭಾವನೆಗಳ ಅಲೆ ಹೊಮ್ಮಿತ್ತು. ಪಾರ್ವತಿಯ ದರ್ಶನ, ಅವಳ ಹಾವಭಾವಗಳಿಂದ ಅದು ಉದ್ದೀಪನವಾಗಿ ಸಂಯಮ ಸಡಲಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಶಿವನ ತಪೋಭಂಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದ ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಪ್ರಚೋದಕ ಶಕ್ತಿಯಾದ ಪಾರ್ವತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಮದ ಆಡಂಬರವೇ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಿಯತಮನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಹೋಗುವ ಪ್ರೇಯಸಿಯಾಗಿರುವುದು, ಅವಳ ಸರ್ವಾಂಗವೂ ಶೃಂಗಾರ ಸಾರದ ಮೊತ್ತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದು, ಸ್ತನಗಳ ಭಾರಕ್ಕೆ ಶರೀರ ತುಸು ಬಳುಕುವುದು, ನಿತಂಬದಿಂದ ಡಾಬು ಜಾರುವುದು, ತುಟಿಗಳಿಗೆ ದುಂಬಿಗಳು ಎರಗುವುದು, ಕಾಮೋದ್ರೇಕಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಪಾರ್ವತಿಯ ಅಂಗಾಂಗಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗಮನಾರ್ಹ (೩-೫೪, ೫೫, ೫೬) ಮನ್ಮಥನ ಆಗಮನದಿಂದಂಟಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಂಚಲತೆ ಪಾರ್ವತಿಯ ಆಗಮನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹಿರ್ಮುಖನಾಗಿರುವುದಕ್ಕೂ ಅವಳಾಸೆಗೆ ಇಂಬುಕೊಡುವಂತೆ ವರಾನುಗ್ರಹವನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕೂ ಶಿವನನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿವರವೂ ಶೃಂಗಾರದ ರಸದೋಕುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯರನ್ನು ಮೀಯಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಇಡೀ ಚಿತ್ರವೇ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ! ತನಗುಂಟಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಈಶ್ವರ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. (೩-೬೯) ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳು 'ಕ್ರೋಧಂ ಪ್ರಭೋ ಸಂಹರ ಸಂಹರ'(೫-೪೫) ಎಂದು ಬೊಬ್ಬಿಟ್ಟರೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಅಂತರ್ಧಾನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲೇ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಧೀರತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಥಾಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ದೈಹಿಕಕಾಮವಿಕಾರಗಳನ್ನು ದೈವಿಕ ಪ್ರೇಮಪಲ್ಲವಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯಾಸಕರ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಅದು ಎಷ್ಟು ಅಗತ್ಯವೆಂಬುದನ್ನೂ ಕಾಳಿದಾಸ ಜ್ವಲಂತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಇದೇ ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ವಿವಾಹ ಕಥೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಸಂದೇಶವೆಂಬುದನ್ನೂ ಧ್ವನಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈಶ್ವರನ ಅಂತರ್ಧಾನದಿಂದ ಹತಾಶಳಾಗಿ ತಪೋನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು, ತಪಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾಗಿಸಿದ ಪಾರ್ವತಿಯ ಮನೋಬಲವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಶಿವನು ವಟುವಾಗಿ ಸಂದರ್ಶಿಸುವುದು ಕಾವ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸನ್ನಿವೇಶ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಟು ಪಾರ್ವತಿಯರ ಭೇಟಿ ಮತ್ತು ಸಂವಾದ ರಸದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿದೆ. ತೇಜಸ್ವಿ, ಪ್ರೌಢ, ಪ್ರಬಲವಾಕ್ಯನವನಾದ ವಟುವನ್ನು 'ಕಶ್ಚಿತ್ ಜಟಿಲ'ನೆಂದು ಮೊದಲಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದ ಕವಿ (೫-೩೦) ಆತನ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ಪಾರ್ವತಿಗಾಗಲೀ ಅವಳ ಗೆಳತಿಯರಿಗಾಗಲೀ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ವಟುವನ್ನು ಗೆಳತಿಯರ ಜೊತೆಗಿದ್ದ ಪಾರ್ವತಿ ಆದರ್ಶ ಆತಿಥೇಯಳಂತೆ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇತರ ಋಷಿಮುನಿಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಈತ ತನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಅಂಗಾಂಗವನ್ನು ನೋಡುವುದು, ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವುದು ಅವಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂಯಮದಿಂದ ಕೋಪವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಮೌನವಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಸಹನೆ ಮುಖಭಾವದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ವಟು ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾದ ಸಂಬೋಧನೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿ ಅವಳ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ವಟುವಿನ ಒಳಗಿರುವ ಶಿವ ಈಗ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಒಲಿದಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದ ಒಲವರವನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡುವ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಈಗ ಅವನು ಪರಮೇಶ್ವರನಲ್ಲ, ಪಾರ್ವತಿಯ ಪ್ರಿಯಕರ. ಅವಳ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನಿಂದಲೇ ಆಕೆಯ ಮನೋಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಊಹಿಸಬಲ್ಲ ಇಂಗಿತಜ್ಞ ಜಾಣ, ರಸಿಕ (೫-೪೬). ತನ್ನ ತಪಃಫಲದ ಅರ್ಧಾಂಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾದರೂ ಅವಳಾಸೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಉದಾರಿ(೫-೫೦). ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಿಲಾಡಿ. ಪಾರ್ವತಿಯ ಮನೋಗತವನ್ನು ಅವಳ ಮೂಲಕವೇ ತಿಳಿಯುವ ಚಪಲಚಿತ್ತ ವಟು ತನ್ನ ಚತುರೋಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಮಾತಿನ ವರಸೆಯಿಂದ ಪಾರ್ವತಿಯೊಳಗಿನ ಪ್ರೇಮಭಾವವನ್ನು ಹೊರತಂದ ವಿಧಾನ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜ ಮತ್ತು ರೋಚಕ. ತನ್ನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಯಮದಿಂದಲೇ ಬಹಿರಂಗ ಪಡಿಸುವ ಪಾರ್ವತಿ ಪರಮೋಚ್ಚಪದವಿಯಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆದರೆ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯಾಗುವ ಅದೃಷ್ಟ ತನಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಅನುಮಾನಿಸುವುದೂ ಮನೋರಥಗಳಿಗೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದೂ(೫-೬೪) ಓರ್ವ ಲೌಕಿಕ ವಧುವಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ವರ್ತನೆಯಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಇಡೀ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪಾರ್ವತಿಯಾಡುವ ಮೊದಲ ಮಾತೂ ಆಗಿದೆ.

ತನ್ನ ರಸಿಕ ಚಪಲತೆಯನ್ನು ತೀರಿಸುತ್ತ ಪಾರ್ವತಿಯ ಕುಶಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತ ವಟು ಮಾಡುವ ಸಂವಾದ, ಶಿವನಿಂದೆಯ ಮೂಲಕ ಪಾರ್ವತಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಕುರಿತಾಗಿದ್ದ ಅಚಲವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹಿದ್ದು, ಒಂದು ಬಗೆಯ ನಾಟಕೀಯ ದೃಶ್ಯಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿ ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಗೆ ವಟುವಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅಧಿಕಪ್ರಸಂಗವಾದಾಗ ಪಾರ್ವತಿ ಕೆರಳುವುದು, ತನ್ನ ಆತ್ಮಬಲ ಮತ್ತು ವಾಗ್ಬಲಗಳಿಂದ ವಾದಿಸಿ ವಿರೋಧಿಸಿ, ದುಷ್ಟನೆಂದು ನಿಂದಿಸಿದರೂ ಅವನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸದೆ ನಿವಾರಿಸುವುದು, ವಟುವಿನ ಶಿವನಿಂದೆಗೆ ಪೂರ್ಣವಿರಾಮ ಹಾಕುವಂತೆ

ಎದ್ದು ಹೊರಡುವುದು ಪಾರ್ವತಿಯ ಪಾತ್ರದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಹಾಗೆಯೇ ವಟುವಾದ ಶಿವನೂ ಪಾರ್ವತಿಯ ನೋಟದಿಂದ, ಮಾತಿನಿಂದ, ಕೋಪದಿಂದ ಒಳಗೊಳಗೆ ಮುಷ್ಕಿಪಡುವುದು (೫-೬೨), ಕೋಪದಿಂದ ಎದ್ದು ಅವಳು ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವುದರೊಳಗೆ ನಿಜರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗುವುದು (೫-೮೪), ಅವಳ ಕೈಹಿಡಿದು 'ಇವತ್ತಿನಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನ ದಾಸ'ನೆನ್ನುವುದು (೫-೮೬), ಅವಳು ತಂದೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಅವಳನ್ನು ಅಗಲಲಾರದೆ ಅಗಲುವುದು (೬-೩), ಸಮಾಗಮೋತ್ಸುಕತೆ ಕೆರಳಿ ವಿವಾಹಕಾತರನಾಗಿ ದಿನಗಳನ್ನು ಹೇಗೋ ಕಳೆಯುವುದು (೬-೧೩)- ಪಾರ್ವತಿಯ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಶಿವ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಲಿದಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾಳಿದಾಸ ರಸಭರಿತವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ, ಪಾರ್ವತೀ ಪರಮೇಶ್ವರರ ಸಂಬಂಧ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಸಹೃದಯ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ತಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಜಗದೀಶ್ವರ ಒಲಿದು ಕೈಹಿಡಿದರೂ ಪಾರ್ವತಿ ಇನ್ನೂ ಭೂಲೋಕದ ರಾಜನ ಮಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾಗಿದ್ದಾಳೆ, ಆದರೆ ಪದವಿ ಇನ್ನೂ ಲಭಿಸಿಲ್ಲ. ಈಶ್ವರನೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹಿತಳಾದ ಬಳಿಕವಷ್ಟೇ ಅವಳು ಜಗದೀಶ್ವರಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ತನ್ನ ತಪಸ್ಸು ಫಲಿಸಿ ಶಿವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದ ಪರಮ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಪಾರ್ವತಿ ಮದುವೆಗೆ ತಂದೆಯ ಅನುಮತಿ ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ (೬-೧೧). ವಿವಾಹದ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲೂ ಕುಮಾರಸಂಭವ ಲೌಕಿಕ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಗುರು ಹಿರಿಯರು ಹರಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡುವುದು (೬-೯೦), ಅರುಂಧತಿಯ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವರನ ಗುಣಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಆಲಿಸುವುದು (೬-೯೧), ಗೆಳತಿಯರು ಅಲಂಕರಿಸುವಾಗ, ಪತಿವ್ರತೆಯರಿಗೆ ಶಿರಬಾಗುವಾಗ, ಕುಲದೇವತೆಗೆ ಮಣಿಯುವಾಗ, ಹಣೆಗೆ ತಿಲಕವಿಟ್ಟು, ಹಸ್ತಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಕಟ್ಟಿ ತಾಯಿ ಹರಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ

ವಿವಾಹದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದರ್ಭಾಧಾರಣ ಮಾಡಿಸುವುದೂ ಈಶ್ವರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗಾಧಾರಣ ಮಾಡಿಸುವುದೂ ಆ ಕಾಲದ ವಿವಾಹದ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವುದರಲ್ಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲೂ ಕುಮಾರಸಂಭವದ ಈಶ್ವರನ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವ್ಯವಹಾರ ನೀತಿ ಹಾಗೂ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ (೭-೪೬,೪೭). ಅಳಿಯನಾದವನು ಮಾವನಿಂದ

ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದುದು ಲೌಕಿಕ ಪದ್ಧತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಅಳಿಯ ದೇವೋತ್ತಮ, ಮಾವ ರಾಜೋತ್ತಮ. ಆದರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮೀರುವಂತಿಲ್ಲ. ಈಶ್ವರ ಉನ್ನತ ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಮವಂತ ತಾನೇ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಶಿವ ಅಳಿಯನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಮವಂತನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಬೇಕು, ಬಾಗುತ್ತಾನೆ ಕೂಡ. ಆದರೆ ಕಾಳಿದಾಸ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಹಿಮವಂತನ ಆತ್ಮತೀರ ಶಿವನಿಗೆ ನಮಿಸಿತ್ತು (೭-೫೪) ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ ಸಂದರ್ಭದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಸುಸಂಗತವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ನಿಜವಾದ ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೇಮವೆನ್ನುವುದು ದೇಹಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಮೀರಿನಿಂತ ಆತ್ಮಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾಗುವ ಪ್ರಧಾನ ಆಶಯ. ಸುಂದರಿಯೂ ಸರ್ವಾಲಂಕೃತಭೂಷಿತೆಯೂ ಆಗಿ ಕಾಮನೆಯೇ ಮೈವೆತ್ತಂತಿದ್ದ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮೆಚ್ಚಿದ ಈಶ್ವರ ತಪಸ್ಸಿನ ಬಳಿಕ ಜೀರ್ಣದೇಹಿಯೂ ತಪಸ್ವಿನಿಯೂ ಕಾಮವಿರಹಿತಳೂ ಆದ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರೇಮವೆಂಬುದು ಜೀವ ಜೀವಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಜೀವ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಬೆಸೆಯುವ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಅಂತಃಶಕ್ತಿ. ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ತವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವಾಗ, ವಿವಾಹ ನಿಶ್ಚಯವಾದಾಗ, ವಿವಾಹಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ವಧುವಿನ ದರ್ಶನವಾದಾಗ, ಮಧುಚಂದ್ರ ವಿಹಾರಮಾಡುವಾಗ, ಮಡದಿಯನ್ನು ಸಮಾಗಮಕ್ಕೆ ಒಲಿಸುವಾಗ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಒಲವಿನ ಭಾವವನ್ನು ಕವಿ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ, ಅತಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಒಲವಿನ ಜೀವತಂತ್ರವಿನ ಮೂಲಕ ಜೀವದೇವರುಗಳನ್ನು ಒಂದಾಗಿಸುವುದೇ ಕುಮಾರಸಂಭವದ ಅಂತಿಮ ಗುರಿ. ಅದರಂತೆ ಅನುಪಮ ಸುಂದರಿಯಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಪರಮಸಾತ್ವಿಕೆಯಾಗಿ ಬಳೆದು ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ, ತಪೋನ್ನತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅಪೂರ್ವ ಸಾಧಕಿಯಾಗಿ ಮೆರೆದು ತನ್ನ ಪರಮಗುರಿಯಾದ ದೇವದೇವನನ್ನು ಪತಿಯಾಗಿ ಪಡೆದು ಲೌಕಿಕತೆಯಿಂದ ಅಲೌಕಿಕತೆಗೇರಿ ಪಾರ್ವತಿ ಪೂಜಾರ್ಹಳಾದಳು.

ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಹತ್ತಿರವೂ ಅನುಸರಣೀಯವೂ ಆದ ಈ ಕಾವ್ಯಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಸತಿಪತಿಯರು ಏಕ ಜೀವ ಏಕದೇಹವೆಂಬಂತಿದ್ದು ಬದುಕನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಬೇಕು, ಅದು ಒಂದು ಜನ್ಮದ ಸಂಬಂಧವಲ್ಲ. ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ಅನುಬಂಧ. ಇಹದಲ್ಲಾಗಲೀ ಪರದಲ್ಲಾಗಲೀ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಅನುರಾಗದಿಂದಲೇ ಗಟ್ಟಿಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಜಗಜ್ಜಾಹೀರುಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಕಾಳಿದಾಸ. ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಜೀವದಾನ ಮಾಡುವುದರ ಉದ್ದೇಶವೇ

ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟ ಪ್ರೇಮದ ಗೆಲುವು. ಬಾಹ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯ, ದೈಹಿಕ ಕಾಮನೆ, ಆತುರ ಪ್ರಕೃತಿಗಳು ಸ್ಥಿರ ದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರಕಗಳು. ಕಾಯಿಸಿ, ಬೇಯಿಸಿ, ಪರಿಪಕ್ವಗೊಳಿಸಿದಾಗಲೇ ಬೆಸುಗೆ ಭದ್ರವಾಗುವುದು. ಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಕಾಮನೆಗಳ ತೀವ್ರತರಸ್ಕಾರದಿಂದ, ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಇಡೀ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಮಾನಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರಿಸಿ ಜತೆಜತೆಯಾಗಿ ಕೂಡಿಸುವ ರೀತಿ ಅನನ್ಯವಾದುದು. ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಈ ತದ್ವಿದ್ಯ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಕಾಳಿದಾಸ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶಜೀವನದ ಸೂತ್ರವೇನೆಂಬುದನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯೋಗವನ್ನು ಗೆದ್ದ ಭೋಗವನ್ನು ಅಥವಾ ಯೋಗದೊಡನೆ ರಾಜಿಮಾಡಿಕೊಂಡ ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಪರಮಾದರ್ಶವೆಂದು ಸಾರುತ್ತಾನೆ.” (ಕೆ. ಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿ: ಕಾಳಿದಾಸ).

ಮಾನವನ ಮನೋಗರ್ಭವೆಂಬುದೇ ಒಂದು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಅದರೊಳಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದುಷ್ಟ ಶಿಷ್ಟ ಭಾವಕೋಶಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ. ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ದಮನಮಾಡಲು ಶಿಷ್ಟಶಕ್ತಿ ತಪಸ್ಸು, ತ್ಯಾಗಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಪಾರ್ವತೀ ಪರಮೇಶ್ವರರ ತಪಸ್ಸು, ಕಾಮದಹನ, ತಾರಕನಿಗ್ರಹ ಇವೆಲ್ಲ ಈ ತತ್ವವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಘನವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ರಸಾನಂದವನ್ನೂ ನೀತಿಬೋಧೆಯನ್ನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ. ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ವಿವಾಹವೆಂಬುದು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾದ ಪ್ರತಿಮಾರೂಪದ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಆದರ್ಶವೂ ದೈವಿಕವೂ ಆದ ಕಥೆಯಾಗಿ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ, ಪುರಾಣಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಡಿಯಾಗಿ ಬಿಡಿಯಾಗಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಬೇರೂರಿ, ಮೊಳೆತು, ಪಲ್ಲವಿಸಿ, ದಾಂಗುಡಿಯಿಟ್ಟು ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

□□

‘ಇರುಳು ತಪ್ಪು’, ‘ಘಟಸ್ಫೋಟ’ -ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ

ಡಾ. ಎನ್.ಆರ್. ಲಲಿತಾಂಬ

ವಿಜಯನಗರೋತ್ತರ ಕಾಲಮಾನದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಮಾಜೋ-ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಧರ್ಮಪೀಠಗಳು, ಪ್ರಭುತ್ವ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೊಂದಿದ್ದ ಧೋರಣೆಗಳು, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವಾತಾವರಣ ತಂದೊಡ್ಡಿದ ಹೊಸ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು- ಸವಾಲುಗಳು ಎಂತಹವು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ನಮಗೆ ಕನ್ನಡದ ಕಡತಗಳು ಅಮೂಲ್ಯ ಆಕರಗಳಾಗಿವೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಶ್ರೀಮಠಗಳ ಕಡತಗಳು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ, ಅವರ ಬದುಕು, ಬವಣೆ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಇದ್ದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳು ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಇಂತಹ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿ ಶಾಸನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದು ವಿರಳ. ಮಠದ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಆಚರಣೆಗಳ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಲೆಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ ‘ಇರುಳು ತಪ್ಪು’ ಹಾಗೂ ಘಟಕ್ರಿಯೆ/ಘಟಸ್ಫೋಟ ಎಂಬ ಪದಗಳು.

‘ಇರುಳು ತಪ್ಪು’ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಪತ್ರಗಳು, ಬಿನ್ನಹಗಳು, ‘ಘಟಕ್ರಿಯೆ’, ‘ಘಟಸ್ಫೋಟ’ಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೂರುಗಳು, ತೀರ್ಮಾನಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳೇ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಈ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಈ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪದಗಳ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಯಾಮವನ್ನು ನಾವು ಚರ್ಚಿಸಬಹುದು.

‘ಇರುಳು ತಪ್ಪು’ ಎನ್ನುವ ಪದದಲ್ಲಿ ‘ಇರುಳು ಮತ್ತು ತಪ್ಪು’ ಎನ್ನುವ ಎರಡು ಸರಳ ಶಬ್ದಗಳಿವೆ, ಅವುಗಳ ಅರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ ಆದರೆ ಇವೆರಡೂ ಕೂಡಿರುವ ‘ಇರುಳುತಪ್ಪು’

ಎಂಬ ಪದವು ಒಂದು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದವಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ದಾಖಲೆಗಳ ವಿವರಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಆಡಳಿತವೈಖರಿ, ಆಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಸುಂಕ, ದಂಡಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವಾಗ ದೇವಚಂದ್ರನು ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅವು ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನಿಂದಿತ್ತಲು ಹೆಚ್ಚಾದುವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕಂದಾಯ, ಕಾಣಿಕೆ, ನಾನಾಬಗೆಯ ವೃತ್ತಿ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಮಾರ್ಗಸುಂಕಗಳು, ಗುತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಚರಾದಾಯವೆಂದು 'ಬಾಯಿತಪ್ಪು', 'ಕೈತಪ್ಪು', 'ಇರುಳತಪ್ಪು ತೊಂಡು' ಮೊದಲಾಗಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ದಂಡಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಲು ಬಡಗಸೀಮೆಯ ರೈತರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಮಲದಾರರು ಮಾಡುವ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಕೂಟವೆದ್ದು ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ದೂರು ಸಲ್ಲಿಸಿದುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಇರುಳತಪ್ಪು' ಎಂಬುದನ್ನು ಇತರ ದಂಡಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಚರಾದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಾಯಿತಪ್ಪು ಬೈಗುಳದ ದಂಡ, ಕೈತಪ್ಪು ಆಕ್ರಮಣದ ದಂಡ, ಇರಳತಪ್ಪು ಕಳ್ಳತನದ ದಂಡವಿರಬಹುದು. 'ಇರುಳತಪ್ಪು ತೊಂಡು' ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಚ್ಛಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುವ ಇರುಳತಪ್ಪನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಡತಗಳಲ್ಲಿ 'ಇರುಳು ತಪ್ಪು' ಮತ್ತು 'ಘಟಸ್ಫೋಟ' -ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳು

ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಚಾರಿಕು ಎಂಬುವವನ ಹೆಂಡತಿ ದುಂಡಿ ಎಂಬುವವಳು 'ಇರುಳು ತಪ್ಪಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ' ಮರಕ್ಕೆ ಆ ವರ್ಗದ ಸಮುದಾಯದ ಅನೇಕ ಮುಖ್ಯರು ಸೇರಿ ಸೋದೆ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹದೇವರ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ತಪ್ಪು ಕಾಣಿಕೆಸಲ್ಲಿಸಿ, ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^೧ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಕಾಲಾರಭ್ಯ ಈ ಮರಕ್ಕೆ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗವಾಗಿ ನಡದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದು ಪೂರ್ವ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ವರ್ಷವರ್ಷಕ್ಕೂ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಮಠದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದು, ತಪ್ಪು ತಡವು ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಅಚಾರಭಟ್ಟರ ಮೂಲಕ ಮರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ತಪ್ಪುಒಪ್ಪು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ 'ಕುಲದ ಹೊರಗೆ' ಯಿಟ್ಟುದನ್ನು ಮರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಬರೆದು ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಕೆ ರಾತ್ರಿಯೊಂದನ್ನು ಗಂಡನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾಳೆ ಮತ್ತು ಇತರಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿದ್ದಾಳೆ. ಹಿಂದೆ ಯಾವುದೇ ಹೆಣ್ಣು ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಕಳೆಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆ ಎಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದಳೆಂಬುದನ್ನು ಆಕೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾದಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಲೇಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿ ಕಳೆದಳೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಹೇಳದಿದ್ದರೆ. ಆಕೆಯನ್ನು 'ಇರುಳು ತಪ್ಪಿದ ಹೆಣ್ಣು' ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಕೆ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವಳೆಂದೇ ಸಮಾಜ ಭಾವಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಇಡೀ ಸಮುದಾಯವೇ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ

ತಪ್ಪುಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಗುರುಪೀಠವು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಶಿಕ್ಷೆ, ದಂಡಗಳು ಹಾಗೂ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಸಮುದಾಯದ ಯಾರೇ ಆಗಲೀ ನಿಯಮ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಧರ್ಮವಿರೋಧ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವರ ಪರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ^೨ ಯಲ್ಲಾಪುರ ಸೀಮೆಯ ಅಣಲ್ಲಗಾರ ಗ್ರಾಮದ ತಂಡಾಮುಂಡಿ ವೆಂಕಪಾ ವೈದೀಕ ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ಭಟ್ಟ ಮುಂತಾದವರು ಗಂಗಾಧರೇಶ್ವರ ಶ್ರೀಗಳವರಿಗೆ ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಬಿನ್ನಹದಲ್ಲಿ ತಂಡಾ ಮುಂಡಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಪರಮಿ ಎಂಬ ವಿಧವೆಯು 'ಇರುಳು ತಪ್ಪಿದ್ದು' ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ವಾರಿಸುದಾರನಾದ ರಾಮೈಯನಿಗೆ ಈಕೆಯ 'ಘಟಕ್ರಿಯೆ'ಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಬೇಕೆಂದು, ಆತನು ಕಡು ಬಡವನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಿಂಚಿದ್ ಗೋದಾನ ಕೊಡಲು ಒಂದು ಗದ್ಯಾಣ ಮೂರು ಹೊನ್ನು ಆಚಾರ ಗಣಪ ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ 'ಘಟಕ್ರಿಯೆ' ವಗೈರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅದಾದನಂತರ ತೀರ್ಥ ಪ್ರಸಾದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವುದಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.^೩

ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಇರುಳು ತಪ್ಪಿದ ಹೆಣ್ಣು ಒಬ್ಬ ವಿಧವೆಯಾಗಿದ್ದು, ಆ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಅವಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅವಳ ವಾರಿಸುದಾರನು ಘಟಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೋರಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಘಟಕ್ರಿಯೆಯೆಂದರೇನು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ^೪ ಮಂಜುಗುಣಿಯ ಭಂಡಾರಿ ಜಾತಿಯ ಗೋವಿಂದ ಗಣಪನಾಯಕನ ಕುಟುಂಬದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಕೋಂ ಸೀತಾರಾಮ ಎಂಬ ವಿಧವೆಯು "ಧರ್ಮ ವಿರುದ್ಧ ಗರ್ಭವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಸದರೀಯವಳ 'ಘಟಸ್ಫೋಟ'ಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿ" ವಾರಿಸುದಾರ ಗೋವಿಂದನು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಆ ಪ್ರಕಾರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದಂತೆ ಘಟಸ್ಫೋಟವನ್ನು ಮಾಡಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ ದೇವರ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ೧೦೧ ರೂಪಾಯಿ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಜಮಾ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ತೀರ್ಥಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಘಟಸ್ಫೋಟ ಹಾಗೂ ಘಟಕ್ರಿಯೆ, ಮತ್ತು ಘಟ ಶ್ರಾದ್ಧವೆಂಬ ಪದಗಳು ಒಂದೇ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಘಟ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದೇಹವೆಂಬ

ಅರ್ಥವಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಒಡೆದುಹಾಕುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯು ಸಾವಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮೂರು ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲದ ಹೆಣ್ಣು, ಇಬ್ಬರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲದ ಹೆಣ್ಣುಗಳು.

“ಘಟಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ವಿಧವಾ ಸಂಸರ್ಗಗಳು, ಗರ್ಭಧಾರಣೆ, ಬಹಿಷ್ಕಾರಗಳು: ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳು

ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಗರ್ಭಿಣಿಯರಾದ ವಿಧವೆಯರಿಗೆ ಎಂತಹ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ನೀಡುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ತಮ್ಮ ವಾರೀಸುದಾರರಿಂದ ಘಟಶ್ರಾದ್ಧ, ಘಟಕ್ರಿಯೆ ಅಥವಾ ಘಟಸ್ಪೋಟ(ಘಟಸ್ಪುಟ) ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಜೀವತವದಂತೆ ಅವರ ಬದುಕನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ ಪುರುಷನಿಗೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಆಚರಣೆಯ ನಂತರ ಆತನನ್ನು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ತೀರ್ಥಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.^೫

ಮಹಿಳೆಯರ ಲೈಂಗಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಪಾವಿತ್ರತೆ, ಕನ್ಯತ್ವ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ಪರಪುರುಷ ಸಂಸರ್ಗಗಳಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಶಾಸನಗಳು ಮೌನವಹಿಸಿವೆ. ಶಾಪಾಶಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ತಾಯಿ, ತಂಗಿಯರನ್ನು ಗಮಿಸಿದ ಪಾಪ, ಮಡದಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಸೇವಕರಿಗಿತ್ತಪಾಪ, ಹದಿನೆಂಟು ಜಾತಿಯವರಿಗಿತ್ತಪಾಪ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ದಾನ ಅಪಹರಿಸಿದವನ ಮಡದಿಯು ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಕೃತ ಕಾಮ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಪಾಪವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅಂತಹ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನೂ ಕೊರೆಸಿದೆ. ಪುರುಷನನ್ನು ಅಧರ್ಮ ಮಾಡದಂತೆ ತಡೆಯಲು ಅವನ ಪುರುಷತ್ವಕ್ಕೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಗೌರವಕ್ಕೆ ದಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಹ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತೊಡಗಿರುವಂತೆ ಹೇಳುವುದರ ಹಿಂದಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ನಾವು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಹಿಳೆಯರು ಪತಿತೆಯರೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ತೀವ್ರವಾದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿದ್ದು, ನ್ಯಾಯವು ಎಂದೂ ಅವಳ ಪರವಾಗಿ ದೊರಕದೇ ಹೋಗಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಠ ಮಾನ್ಯಗಳ ಕಡತಗಳ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಾಬೀತುಮಾಡುತ್ತವೆ.

ವಿಧವೆಯರಿಗೆ ಮರು ವಿವಾಹದ ಅವಕಾಶ ಕುರಿತಾಗಿ ಭಾರತದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಸಂಚಲನ ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮರು ವಿವಾಹವಿರಲಿ ಆಕೆಯು ಕೆಟ್ಟ ಅನಿಷ್ಟ, ಪಾಪಿ, ಅಪಶಕುನವೆಂಬ ಭಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಗಳೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಪುರುಷರಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕುಟುಂಬದ

ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಲೈಂಗಿಕ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಳೆಂಬುದು ಸತ್ಯ. ವಿಷಯ ಹೊರಬಂದೊಡನೆ ಅವಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಪುರುಷರಿಗೆ ದಂಡ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಒಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬ ಕಟು ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಡತಗಳ ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳು ಬಯಲುಮಾಡಿವೆ.

ವಿಧವಾ ಸಂಸರ್ಗ ನಡೆಸಿದವನಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಮತ್ತು ನಂತರ ವಿಧಿಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕುರಿತು, ಶ್ರೀ ಗಂಗಾಧರೇಂದ್ರ ಸರಸ್ವತಿಗಳು ಮಂಜುಗುಣಿ ಸೀಮೆ ಅರ್ಚಕ ಪುಟ್ಟ ಭಟ್ಟ ಕಳೂಗಾರ ಶಿವಪ್ಪ ಹೆಗಡೆ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಸ್ಮರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಂದು ನಿರೂಪವನ್ನು ಬರೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗೋಮನ ಮನೆ ಗೋವಿಂದ ಹೆಗಡೆ ಎಂಬುವವನು ಹೇರೂರು ಸೀಮೆ ದೇವಿ ಕೊಂ. ಗಣಪ ಭಟ್ಟಾ ಎಂಬ ವಿಧವೆಯ ಸಂಸರ್ಗ ನಡೆಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹುದಿವಸದಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕೃತನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ವಿಧಿಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಪುರೋಹಿತನಿಗೆ ತಾಕೀತು ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಕಾರ ಅವನು ಪುರೋಹಿತರ ಸಹಿತ ಮಠದ ಗುರುಗಳ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿದ್ದು ಶುದ್ಧಿಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವನ ಬಹಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಮನೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಸಹವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೀಮೆಯ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಮಂಜುಗುಣಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶ್ರೀಗಳು ನಿರೂಪವನ್ನು ಬರೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಕೆಟ್ಟ ವಿಧವಾ ಸಂಸರ್ಗ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನೇ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕರಣದ ನಂತರ ಆಕೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಏನು ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಈ ದಾಖಲೆ ಏನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.¹

ಇಂಥ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಮುಖರು, ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಕಡತಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿ ಇಡುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನೂ ೧೯೧೯ರ ಒಂದು ದಾಖಲೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.² ಸ್ವರ್ಣವಲ್ಲೇ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಾರಬಾರಿ ರಾಮಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಯಲ್ಲಾಪುರ ಸೀಮೆಯ ಸೂಳಗಾರ ಶಂಕರ ಹಾಗೂ ಶೇಷಗಿರಿ ಹೆಗಡೆಗಳಿಗೆ ಅವರ ಸೀಮೆಯ ಪೈಕಿ ಬರಗದ್ದೆ ಗ್ರಾಮದ ಕಿಗ್ಗುಪಾಲ ದುಗ್ಗಮ್ಮ ಕೊಂ ಶಾಂಬಯ್ಯ ಎಂಬುವವಳು ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧ ಗರ್ಭಧಾರಣ ಮಾಡಿ ಕೆಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆಂದು, ಸದರಿ ಗ್ರಾಮದ ತಾರೆಮನಿ ನಾರಾಯಣ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪಾ ಎಂಬುವವನು ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದ ವಿಚಾರಣೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಬಿನ್ನಹ ಪತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಸದರಿಯವಳ ಮಗನಾದ ವೆಂಕಟರಮಣ ಶಾಂಬಯ್ಯನು ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ತರ್ಪನವರ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ

ವಿಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಹಾಜರುಪಡಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಬರೆದುಕೊಂಡ ಬಿನ್ನಹ ಪತ್ರವನ್ನೂ ಸಹ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಲಗತ್ತಿಸಿ ಆಕೆಯ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬರಗದ್ದೆಯ ಗ್ರಾಮದ ಪ್ರಮುಖರು ಹಾಗೂ ಎಲೆಗದ್ದೆ ವೆಂಕಪ್ಪ ಹೆಗ್ಗಡೆಗಳನ್ನು ಪತ್ರ ಬರೆದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಆಕೆಯ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಕೂಲಂಕಶವಾಗಿ ನಡೆಸಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರೆದು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ವಿಚಾರಣೆಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರೆಂದು ಸಾಬೀತಾದಾಗ ಶ್ರೀಮಠದ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನ್ಯಾಯತೀರ್ಪು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ತಲೆಬಾಗುತ್ತಿದ್ದರಾದರೂ ವಿರಳವಾಗಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ವಿಧವೆಯೊಬ್ಬಳು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಪ್ರಕರಣವೊಂದರ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನವಾಗದ ಘಟನೆಯೊಂದು ಮಂಜುಗುಣಿ ಮಠದ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ವರದಿಯಾಗಿದೆ.^೮ ಮಂಜುಗುಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಭಂಡಾರಿ ಜಾತಿ ಭಾಗಿ ಕೊಂ ಜಟ್ಟಪ್ಪ ಭಂಡಾರಿ ಎಂಬಾಕೆ ವಿಧವೆಯಾಗಿದ್ದು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುತ್ತಾಳೆಂದು ಸದರಿ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದ್ದು, ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಕೆ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಸಹಕರಿಸದೆ, ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ ಬರೆಸಿದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸಹಿಮಾಡಲು ಸಹ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿ ಮಹಿಳೆ ಗರ್ಭಿಣಿ ಹೌದೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಪಂಚಾಯಿತಿದಾರರು ಆದೇಶಿಸಿದಾಗ ತನ್ನ ದೇಹ ತಪಾಸಣೆಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡದೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಆಕೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳ ಮಾವ ದೇವನಹಳ್ಳಿಯ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಭಂಡಾರಿ ಎಂಬುವವನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಜವಾಬು ಬರೆಸಿಕೊಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯಿತಿಮಾಡಿ ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟವರ ಮೇಲೆ ದೂರು ನೀಡಿ ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಾರವಾರದ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಎಳೆಯುವುದಾಗಿ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಿರುವುದರಿಂದ ಏನೂ ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಗದೆ, ಆ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರೆಸಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಸಿಗುವವರೆಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರೊಂದಿಗೆ ಯಾರೂ ಸಂಸರ್ಗ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಠರಾವು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು, ಅವರು ಸಹಿ ಮಾಡದ ವಿಚಾರಣಾ ಮಾಹಿತಿಯಿರುವ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅವಳ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಚವಕಾಶಿ ಮಾಡಿ ನಿಕಾಲೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮಂಜುಗುಣಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಅರ್ಚಕ ಸುಬ್ಬಾಭಟ್ಟರಿಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪಾರುಪತ್ತೇಗಾರ ಪರಮೇಶ್ವರ

ಗಣಪತಿ ಭಟ್ಟರು ಆ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮಸ್ತರನ್ನೂ ಕರೆಸಿ ಪ್ರಕರಣ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಸಹ ದಾಖಲಿಸಿ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಕೋರಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಪ್ರಕರಣವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ವಿಧವೆ ಹಾಗೂ ಅವಳ ಮಾವನ ಪ್ರತಿರೋಧ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಸುಧಾರಣಾವಾದಿ ಚಳುವಳಿಯು ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಬೀಸಿತ್ತೆಂಬುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿದ ವಿಚಾರ. ವಿಧವಾ ಮರುವಿವಾಹ, ಸಹಗಮನ ರದ್ದತಿಯಂತಹ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಇಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದವರಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಂದು ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಒಡ್ಡುವ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಇಲ್ಲಿ ಆ ವಿಧವೆ ಮಾವನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೆ ನೀಡದಿರುವುದು, ಸಂಸರ್ಗವು ಸಮ್ಮತವಾದದ್ದೇ ಅಥವಾ ಅದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ವಾತಾವರಣದ ಒತ್ತಡದಿಂದಾದದ್ದೇ, ಎಂಬ ಯಾವ ವಿಚಾರವೂ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕರಣವು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಕುಟುಂಬದ ಒಳಗೂ ರಕ್ಷಣೆಯಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಆಕೆಗೆ ಅವಳ ಮಾವನ ಸಹಕಾರ ಒತ್ತಾಸೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಕೆ ಪಂಚಾಯಿತಿವಾರರ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಸೊಪ್ಪುಹಾಕದೆಯಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಬಿಟೀಷರು ತಂದಿದ್ದ ನ್ಯಾಯತೀರ್ಮಾನ ಕೋರ್ಟು ಕಛೇರಿಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ನ್ಯಾಯಪೀಠಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಒಂದು ಭಯವನ್ನೂ ಸ್ಥಳೀಯರಲ್ಲಿ ತಂದಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಇಂತಹ ಪಲ್ಲಟದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಮಠ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದು ವಿಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೩ ರ ಮತ್ತೊಂದು ದಾಖಲೆಯು ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಕುರಿತಂತೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೊಸ ಸಂಚಲನವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದ ತಳಮಳಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಧವಾ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜನರು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಬಂದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತ ಗುರುಪೀಠಕ್ಕೆ ಸವಾಲಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದ ಈ ಹೊಸ ಸಂಚಲನಕ್ಕೆ ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಹಾಕುವ ಸಲುವಾಗಿ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವನ್ನು ಸಮ್ಮತಿಸಬಾರದೆಂದು

ಸ್ವರ್ಣವಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞೇಂದ್ರ ಸರಸ್ವತಿಗಳು ಸಿರಾ ಸೀಮೆಗಳ ಸಮಸ್ತ ವೈದೀಕರಿಗೆ ನಿರೂಪವನ್ನು ಬರೆಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.^{೧೦}

ವಿಧವಾ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮರು ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮುದಾಯದ ತೀವ್ರ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣವಲ್ಲೇ ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೬ ತನ್ನ ಮಹಾಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಠರಾವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ವಿರೋಧವೂ ಒಂದು. ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವು ನಡೆಯದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಸೀಮೆಯವರು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಡಬೇಕು, ನಡೆದ ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದ ಬಂದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಸೀಮೆಯ ಮಠದ ಶಿಷ್ಯಮಂಡಳಿಯು (ಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವವರು, ಸ್ಥಳೀಯ ಗ್ರಾಮ ಸೀಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಠದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವವರು) ತ್ರಿಕರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪಾಲಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಎಂಬ ಶ್ರೀಮಠದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಠರಾವು ಸಂಖ್ಯೆ ೧೨ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.^{೧೧}

ವಿಧವಾ ಸಂಸರ್ಗ, ಗರ್ಭಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರನ್ನು ಕರೆಸಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ಅವರಿಂದ ತಪ್ಪುಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು, ತೀರ್ಥಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ ದೇವರ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ರಿವಾಜಿನ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧಾಚಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಪ್ರಕರಣ ಖುಲಾಸೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದು ಕೆಲವು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಮುಂಡಗಾರ ಮಠಾಠಿ ಜಾತಿಯ ಸೋಮ ಬಿನ್ ದಾನು ಎಂಬ ಪುರುಷ ಅವನ ಸೋಸೆ ರುಕ್ಮಿ ಬಿನ್ ಕಾಗ್ಗೆ ಎಂಬುವವಳ ಒಂದು ಪ್ರಕರಣ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಈಕೆ ಗಂಡಸತ್ತ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾರಣನಾದವನು ಆಕೆಯ ಮಾವನೇ ಎಂಬುದು ಬಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪಂಚಾಯಿತಿವಾರರು ಆಕೆಯ ಶುದ್ಧಾಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ ದೇವರ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆ ೭ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ರಿವಾಜಿನ ಪ್ರಕಾರ ತೀರ್ಥಕಾಣಿಕೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಒಟ್ಟು ಎಂಟು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಗೌಡಬುದ್ಧಿವಂತರ (ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನಮಾಡುವವರು) ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಮರುದಿನ ಶನಿವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೧೨ ಗಂಟೆಯ ಒಳಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನ ಸಮಕ್ಷಮ ಹಾಜರುಪಡಿಸಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬರೆಸಿ ಆಕೆಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಟ್ಟಿನ ಗುರುತನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದ್ದು, ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ನಿಖಾಲೆಗೊಳಿಸಿದ ವಿವರವನ್ನು ಈ ದಾಖಲೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಘಟಿಸ್ಪೋಟದ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೊಂದು ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ^{೧೨} ಸ್ವರ್ಣವಲ್ಲಿ ಮಠದ ಪಾರುಪತ್ಯೆಗಾರ ತಿಂಮಣ್ಣ ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಶ್ಯಾಂತಪುರ ಸೀಮೆಯ ಆಚಾರ್ಯರು ಮಣದೂರ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರು

ಬರೆದುಕೊಂಡಿರುವ ವಿಚಾರವನೆಯಿದೆ. ಈತನ ಪೌರೋಹಿತೃದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುವ ಸೀಮೆಯ ನೈಗಾರ ಮರನ ಮನೆಯ ವೆಂಕಪ್ಪನ ವಿಧವೆ ಸೂರಿ ಎಂಬುವವಳು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದು, ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಆ ಸೀಮೆಯ ಗೃಹಸ್ಥರು ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಮಠದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಕುಟುಂಬದ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟನು ಆ ವಿಧವೆಯಮನೆಯ ಹವ್ಯಕವ್ಯಾಧಿಗಳು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಪೌರೋಹಿತೃಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಡಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಯವನಾದ ಆತ ಶ್ರೀಮಠದ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಪೌರೋಹಿತೃಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾಗಿ ಪಾರುಪತ್ಯೇಗಾರರು ಪತ್ರ ತಂದಿರುವ ಆಳಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಆ ತೀರ್ಮಾನದ ಪ್ರಕಾರ ತಾನು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಧವೆಯರು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಶ್ರೀಮಠವೂ ಕೂಡ ಸರಿಯಾದ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಕಷ್ಟವಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅನೇಕ ಬಾರಿ ವಿಧವೆಯ ಗರ್ಭಧಾರಣೆಗೆ ಆ ಕುಟುಂಬದ ಪುರುಷರೇ ಕಾರಣರಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನಗಳು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಠಿಣವಾಗುವುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಡೆಯಲಾಗದೆ, ಗರ್ಭಪಾತಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಹಾ ಪಾಪವೆಂಬ ಭಯ ಒಂದುಕಡೆಯಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಯದಿಂದ ಕಿರಿಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ವಿಧವೆಯರಾದ ದುರ್ದೈವಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಹಿಳೆಯರು ತತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಗರ್ಭಪಾತವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ದಾಖಲೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ^{೧೩} “ಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮರಾಠಿ ಜಾತಿ ಪೈಕಿ ತುಷ್ಟು ಜಡ್ಡಿ ಪಾಯಗೌಡನಿಂದ ಒಬ್ಬಾಕೆ ವಿಧವೆಯು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿ ೪ ತಿಂಗಳು ಆಗಿದ್ದು ಬಳಿಕ ಗರ್ಭನಾಶ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಯಲ್ಲಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕು ಆರಳೈ ಊರಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಗರ್ಭನಾಶದ ಔಷಧಿ ಕೊಡಿಸಲು ಆಕೆಯು ಅದರಲ್ಲೇ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದಾಳೆ” ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಮರಣವಾದ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ನಂತರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರ ನಿರ್ಣಯವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಣವಲ್ಲಿ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಆ ವಿಧವೆಯ ಹೆಸರು

ಸಹ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಈ ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಪಾಯಗೌಡನಿಗೆ ಯಾವ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತೆಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕರಿಪ್ರಾಯದ ಹೆಣ್ಣುಗಳಲ್ಲದೆ ಗಂಡನನ್ನುಳ್ಳ ಹೆಣ್ಣುಗಳು, ವಯಸ್ಸಾದ ವಿಧವೆಯರಿಗೂ ಇಂಥ ಕಷ್ಟ ತಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಾರೆ ಗ್ರಾಮದ ಶೀಗೆ ಪುಟ್ಟನ ಹೆಂಡತಿಯ ಬದುಕು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಆಕೆಯು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ದೂರು ಬಂದಿದ್ದು ಆ ಪ್ರಕಾರ ಮಠದ ಹರಿಕಾರ ಸಬ್ಬಯ್ಯ ಭಾಗವತನಿಗೆ ಆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಕರೆಸುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದ್ದು, ಆ ಪ್ರಕಾರ ಬಾರೆಗೌಡನು ಆಕೆಯನ್ನು ಸುಬ್ಬಯ್ಯಯ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಾದೀನಮಾಡುತ್ತಾನಾದರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಕರತರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತೆ ಆಕೆಯ ಕೈಕಾಲುಗಳಿಗೆ 'ಬಿಗು' ಬಂದು ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ನಡೆದ ಆಕೆಯು ನಡೆಯಲಾರದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವಳಾದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಆಕೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ವಯಸ್ಸಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಹೆಗ್ಗಡೆಯರ ತಾಬಿನಿ (ಗಾಡಿ) ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಲು ಅದಕ್ಕೆ ಕೆಲಸಿ ಸುಬ್ಬನು ೩ ಗದ್ಯಾಣ ಮೂರು ವರಹವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವರೀತಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಮಠಕ್ಕೆ ಪತ್ರ ಬರೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಸಂಗವು ಆ ವಿಧವೆಯ ದೈಹಿಕ ಸಂಕಷ್ಟವನ್ನಷ್ಟೇ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದರೂ ಅವಳ ಮಾನಸಿಕ ಒತ್ತಡ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನಾವು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.^{೧೪}

ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ತವರವರಾಗಲಿ, ಗಂಡನ ಮನೆಯವರಾಗಲೀ ಯಾರೂ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರನ್ನು ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಆಕೆಯ ಪರವಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಾಬೀತು ಆಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಖಾಸ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ದೇವಮ್ಮ ಕೊಂ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬುವವಳು ವಿಧವೆಯಾಗಿದ್ದು, ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧ ಗರ್ಭವಾಗಿದ್ದಾಳೆಂಬ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿದ್ದು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಸಂಶಯ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸೀಮೆಯ ಜಾತಿ ಗೃಹಸ್ಥ ಮಂಡಳಿಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಸದರಿ ವಿಷಯ ಖರೆ ಆದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಜಾತಿಧರ್ಮ ರೀತಿ ತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ತೀರ್ಪುಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯ ಮೈದುವನ ಚಿನ್ನಾಪುರ ಸೀಮೆಯ ತಾರಾಗಾರ ಗ್ರಾಮದ ರಾಮಾ ಬಿನ್ ನರಸಿಂಹ ಪಾಟೀಲ ಎಂಬುವವನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಪತ್ರ ಬರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಸೋಂದಾ ಸ್ವರ್ಣವಲ್ಲಿ ಮಠದ ಕಡತದಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ.^{೧೫}

ಕೆಲವು ಬಾರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿಧವೆಯರು ಮೂಢವಾದ ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಸಡ್ಡೆ, ಅಪನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ತಮ್ಮ ದಾಯಾದಿಗಳು

ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದೂ, ಶ್ರಾದ್ಧ, ಕ್ರಿಯಾಕರ್ಮಗಳು ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ “ತಾನು ಶುದ್ಧಿ ಯಾಕೆ ಆಗಬೇಕು” ಎಂಬಿವೇ ಉದ್ಧಟತನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹವರಿಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಪಂಚನಾಮೆ ಮಾಡಿ ಆಕೆಯು ದಾಯಾದಿಗಳು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುವುದು ಹಾಗೂ ಆಚಾರವಿಚಾರವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸದೆ ಶುದ್ಧೀಕರಣಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಯಾರೂ ಸಹಾನುವರ್ತಿಯಾಗದಂತೆ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಭಾಗಮ್ಮ ಎಂಬ ವಿಧವೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ದಾಖಲೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.^{೧೬}

ಪುರುಷಾಂತರ ಸಂಸರ್ಗ : ಸಂತತಿಯ ಬಹಿಷ್ಕಾರ

ಸ್ವರ್ಣವಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶಾನಬಾಗ ವೆಂಕಟರಮಣ ನಾರಣಪ್ಪಹೆಗಡೆ ಮುಂತಾದವರು ಕೇಳಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚಾರದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಸಂತತಿಗೆ ವಿವಾಹಾದಿ ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಬಹುದೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಗೋಕರ್ಣಕ್ಷೇತ್ರದ ಹರಭಟ್ಟಾ ಅಡಿಗಳು ಬಿಜ್ಜೂರ ಪಾಳ್ಯ ಮುಂತಾದವರು ಪರಾಶರ ಮಾಧವೀಯ ಮುಂತಾದ ಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅವುಗಳಿಂದ ವಚನಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಮಹಾಕುಲನಾಶದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ‘ಕ್ಷೇತ್ರಜ ಪುತ್ರ’ನನ್ನು ಅಂದರೆ ಅನ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ಪಡೆದ ಸಂತತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ವರ್ತಮಾನ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಅಂಥಾ ಪುತ್ರನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಕೂಡದು. ಅಂಥ ಸಂತತಿಯು ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ, ಸ್ಕಂದಪುರಾಣ ಅಂತರ್ಗತ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಧಮಾ ‘ಕುಂಡ ಗೋಲಾದ್ಯಾನು’ ಸರ್ವ ಧರ್ಮಬಹಿಷ್ಕೃತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ವ್ಯಭಿಚಾರದಿಂದ ಗರ್ಭಹೊಂದಿದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನೇ ಅವಳ ಪತಿಯು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ತೋರುವುದರಿಂದ ಅವಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಕುಂಡನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಘಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪರಪುರುಷ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದಲೇ ದುಷ್ಟಳಾದ ಬಳಿಕ ತನ್ನಿಷ್ಟನ ಪಿಂಡ ಸಹಾ ದುಷ್ಟವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇ ಬೇಡ. ಅಂತಹ ಪುರುಷಾಂತರ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅವಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸಂಸರ್ಗಗಳು ‘ಪತಿತ ಸಂಸರ್ಗ’ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದಿಂದ ಪುನೀತರಾಗುವರೆಂದು ಹನ್ನೊಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಹಿಯೊಂದಿಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳೆಯರು ಈ ರೀತಿಯ ಪರಪುರುಷ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದಾಗಿ ಪತಿಯಿಂದ ತ್ಯಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ, ಅವಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಮಗನೂ ಸಹ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಹಿಷ್ಕೃತನಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ದಾಖಲೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.^{೧೭}

ವಿಧವೆಯ ಮೇಲಿನ ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪ- ನ್ಯಾಯಪಂಚಾಯ್ತಿ

“ಕಟ್ಟಿಗೆ ಗ್ರಾಮದ ಗುಂಮಾನಿ ರಾಮಚಂದ್ರ ಎಂಬುವವನ ಹೆಂಡತಿ ಕಾವೇರಿ ಎಂಬ ವಿಧವೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಳ ಗಂಡನ ಮನೆಯವರು ಆಕೆಯು ಯಲ್ಲಾಪುರ ಸೀಮೆಯ ಹರಿಯಾಳ ಗ್ರಾಮದ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ತಮ್ಮ ಊರವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಗುಲ್ಲೆಬ್ಬಿಸಿ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ದೂರು ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ.^{೧೭} ಆ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಗಳು ಯಲ್ಲಾಪುರ ಸೀಮೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಿಗೆ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಆಕೆ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದ ನೆವನಗದ್ದೆ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬುವವನನ್ನು ಕರೆದು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಕಾವೇರಿಯ ಗಂಡನ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನೂ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಹಾಜರಾಗುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರಾದರೂ ಅವರಾರೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾವೇರಿಯು ತಾನು ನಿರಪರಾಧಿಯೆಂದು ತನ್ನ ಗಂಡನ ಸಾವಿನ ನಂತರ ತಾನು ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿದ್ದುದಾಗಿಯೂ, ತನ್ನ ಮನೆಯ ಕೃಷ್ಣಾ ಸಣ್ಣಪ್ಪಜ್ಜ ಇವರುಗಳು ತನ್ನನ್ನುಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲಾದರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತೇವೆಂದು ಹೆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ತಾನು ನೆವನ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ತವರು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಇದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಇದರಿಂದ ಸಿಟ್ಟಾದ ಅವರು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ದ್ವೇಷಭಾವದಿಂದ ತಾನು ಗರ್ಭಿಣಿ ಎಂದು ಸುಳ್ಳು ಬಲಾವಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದೂ ತಾನು ಯಾವ ದೇವರಮುಂದೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ನೆವನಗದ್ದೆಯ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಒಂಟಿ ಗಂಡಸು ನನ್ನ ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಹಾಕದ ಕಾರಣ ಊಟನೀಡಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಯಾವ ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಆತನಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಹಾಕಿ ಎಂಟು ರೂಗಳ ಗೋದಾನದ ಪರಿಹಾರ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ವಿಧಿಸಿದ್ದು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಆತ ಬಹಳ ಬಡವನಾಗಿದ್ದು ಸಾಲ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪೇಚಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಒಬ್ಬನೇ ಇದ್ದಾನೆಂದೂ ಆತ ಕಾವೇರಿಗೆ ಊಟಹಾಕಿರುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ಯಾವ ಅಪರಾಧವೂ ನಡೆದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರುವುದೆಂದೂ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಕಾವೇರಿಯ ಮೇಲಿನ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆಂದು” ಶ್ರೀಗಳಿಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯು ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲು ಆಗದಿದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣನು ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಶನವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು ಎಂದು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಸಲಹೆನೀಡಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಆದರೆ ನಾರಾಯಣನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು, ಆತ

ಬಹಳ ಆಚಾರವಂತನೆಂದೂ, ಅವನ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ವಿಮೋಚನೆ ಬಗೆಗೆ ಶ್ರೀಗಳೇ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಕಾವೇರಿಯ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿ 'ವಾಂಗಮೂಲ' (ಅಗತ್ಯ ದಾಖಲೆ)ಗಳನ್ನು ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಲಗತ್ತಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಗಳ ಕಡೆಯಿಂದ ಯಾವ ಉತ್ತರ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ದಾಖಲೆಯೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಘಟನೆಯು ವಿಧವೆಯರ ಅಸಹಾಯಕ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಗಂಡನಿಲ್ಲದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇತರ ಪುರುಷರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರನಡೆದರೆ, ಅವಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗೌರವದಿಂದ ಬದುಕಲು ಬಿಡದೆ ಅವಳ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹುನ್ನಾರಗಳನ್ನು ಈ ದಾಖಲೆ ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತದೆ. ವಿಧವೆಯರನ್ನು ಕುರಿತ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಶಾಸನಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಡೆಪಡೆಯದೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಹಗಮನ ಅನುಗಮನ ಮಾಡಿದ ಮಹಾಸತಿಯರನ್ನು ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಲಾಗಿದೆ. ಕುಂತಿ, ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯಂತಹ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಸಲ್ಲೇಖನ ಪಡೆದು ಮುಡಿಪಿದ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ವಿಧವೆಯರ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ರಾಜಮಾತೆಯರ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಹದಿನೆಂಟು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಹಾಗೂ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದ ಕಡತಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆ ಕುರಿತು ತಿಳಿಯಲು ಆಧುನಿಕ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿ ಕವಿತೆಗಳಿಗೇ ಬರಬೇಕು. 'ಘಟಶ್ರಾದ್ಧ'ದ ಯಮುನಳ ಕಥೆ, 'ಘಣಿಯಮ್ಮ', ಹೆಗ್ಗಡತಿಯಂತಹ ವಿಧವೆಯರ ಬದುಕು ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದ್ದರಿಂದ 'ಪುಟ್ಟವಿಧವೆ'ಯಂತಹ ಕವಿತೆಯನ್ನು 'ನಿಗಿನಿಗಿ ಉರಿಯುವ ಕೆಂಡ'ವೆಂದು ವಿಮರ್ಶಿಸಲಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಜ್ವಲಂತ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ, ಭೀಕರತೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿರುವ ನಿಗಿನಿಗಿ ಉರಿಯುವ ಕೆಂಡದ ರಾಶಿಯೇ ಕನ್ನಡ ಕಡತಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದೆ. ಇವ್ಯಾವುವೂ ಕವಿಕಲ್ಪಿತವಲ್ಲ ಎಲ್ಲವೂ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯಿತಿ ವಿಚಾರಣೆಗಳು. ಹಾಗಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಇಂತಹ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಈ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವ ವಿಧವಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸರ್ಗ, ಗರ್ಭಧಾರಣೆಯಂತಹ ಸಂಗತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ೧೮-೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದಿರುವುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರವೇನು ಎಂಬುದಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳು ನಮ್ಮ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದಿಂದಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರಗಳು ತಲೆಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದುದು, ಸತಿಹೋಗುವ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಯು ರದ್ದುಗೊಂಡಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಪ್ಲೇಗ್ ಮುಂತಾದ ಮಾರಣಾಂತಿಕ ಖಾಯಿಲೆಗಳು ವಿಧವೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು (ಮರುಮದುವೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿದ್ದ ಪುರುಷರಿಗೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯಿರಲಿಲ್ಲ) ಅಲ್ಲದೆ, ವಯಸ್ಸಾದ ಪುರುಷರು ಕಿರಿಪ್ರಾಯದ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಸೀಮೆಗಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದ ವಿಧವಾಸಂಸರ್ಗ, ಗರ್ಭಧಾರಣೆಯಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ಹೇಗೆ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವರೀತಿಯ ಶಿಕ್ಷೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ, 'ಘಟಸ್ತೋಟ' ದಂತಹ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟುದಿನದೊಳಗೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಮರುವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆಯೇ?, ಅಂತಹ ನಡವಳಿಕೆಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರನ್ನು ಅವರ ಸಂಬಂಧದ ಸಂತಾನವನ್ನೂ ಕುರಿತಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ನಿರ್ಣಯಗಳು ಹಾಗೂ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ವಿಧಿಸಬೇಕಾದ ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ದಂಡ ಇತ್ಯಾದಿ ಕುರಿತಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ನಿಯಮ ನಡಾವಳಿಗಳು ಹೇಗಿರಬೇಕು ಮುಂತಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಬಿನ್ನಹ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬಹುದು.^{೧೮} ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದ್ಧತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಯು ಹೇಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಚಲನವನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಪರಿಚಲನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದರೊಂದಿಗೆ ಹಲವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಸವಾಲುಗಳ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಸಹಗಮನವನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಿದೊಡನೆಯೇ ವೈಧವ್ಯ ವಿಧಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕಠಿಣಗೊಳಿಸಲಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಮರುಮದುವೆಯ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸಮಾಜವು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿಸಹಜ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕಟ್ಟಳೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಸಹಜವಿವೇಕದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜವು ಸೋತಿತೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇತರ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕೂಡಾವಳಿಯಂತಹ, ಮರುಮದುವೆಯಂತಹ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜವು ಅಂಗೀಕರಿಸದೇ ಹೋದುದು ದುದೈವದ ಸಂಗತಿಯೇ. ಆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಹಜವಾಗಿ ಬದುಕುವ ಹಕ್ಕನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು, ಅಥವಾ ಬದುಕಿ ನರಕವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ನರಕ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣಗುತ್ತಿದ್ದ ಪುರುಷ ಮಾತ್ರ ತಪ್ಪು ಕಾಣಿಕೆನೀಡಿ, ವಿಧವಾ ಗಮನ ವಾಕ್ಯದೋಷ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ, ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಇದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಎಂಬುದನ್ನು

ಈ ದಾಖಲೆಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು.^{೧೯} ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಹಿಳೆಯರು, ಮನು ಮುಂತಾದವರ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ನೀತಿಸಂಹಿತೆಗಳ ಮೊದಲ ಬಲಿಪಶುಗಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳು, ವಿರಕ್ತ ಮಠಗಳು, ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ, ಜೈನ ಹಾಗೂ ಇತರ ವಿಭಿನ್ನ ಜಾತಿ ಧರ್ಮಗಳ, ಮಠಗಳ ಕಡತಗಳು ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳು, ಚರ್ಚುಗಳು, ಜಮಾತೆಗಳಿಗೆ ಬಂದ ದೂರು ದುಮ್ಮಾನ ನ್ಯಾಯನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲ ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತಷ್ಟು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ದೊರಕಿದರೆ ವೈದಿಕ ಮಠಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಿನ್ನವಾದ ಮಹಿಳೆಯರ ಬದುಕು ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳಬಹುದೇನೋ. ಅಂತಹ ಮಠಗಳು, ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನೂ ಹೊರಬರಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೧೯೪ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೬
೨. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೫೩೩ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೬
೩. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೩೧೩ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೧
೪. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ೧೫೦, ೧೫೧, ೧೫೨, ೧೫೩
೫. ದಾಖಲೆ ಸಂಖ್ಯೆ ೫೦೫ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೫
೬. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೪೪೦ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೯
೭. ದಾ ಸಂಖ್ಯೆ ೫೧೫ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೨.
೮. ದಾ ಸಂಖ್ಯೆ ೫೧೭ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ೧೯೩೩ ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೪
೯. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೫೦೪ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ
೧೦. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೩೨೦ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೬
೧೧. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೪೧೭ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕಾಲ ೧೭೬೯-೧೯೦೭
೧೨. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೨೭೧, ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೨
೧೩. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೧೮೮ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೩
೧೪. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೨೬೭ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೧೦
೧೫. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೪೩೯ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೦೮
೧೬. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೨೮೩ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೪
೧೭. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೨೩೩, ೨೩೪. ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೮೭
೧೮. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೨೯೫ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೮
೧೯. ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ ೩೦೯ ಸೋಂದಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೨೮

ಷಟ್ಪದೀ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸೂಚನಾ/ಸೂತ್ರ - ಪದ್ಯಗಳ ಮೂಲ: ಒಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿ

ಡಾ. ಆರ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ

ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ವಚನ, ಷಟ್ಪದಿ, ರಗಳೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಗತ್ಯಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ. ವಚನಗಳು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಕಾವ್ಯವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತುಂಬ ಕೇಳಿಬರುವ ಭೋರ್ಗರತ ರಗಳೆ ಷಟ್ಪದಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಗತ್ಯಗಳದೇ. ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲೇ ರಗಳೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ರಗಳೆಯಲ್ಲೇ ರಚಿತವಾದ ದೀರ್ಘ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವು ಹರಿಹರನಿಗೇ ಬರಬೇಕು. ಅಂಶಗಣಘಟಿತ ಮೂಲ ಷಟ್ಪದದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನಾಗವರ್ಮ(೯೯೦) ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಸುಕುಮಾರಚರಿತೆ ಮತ್ತು ಅಮ್ಮಿನಬಾವಿಯ ಶಾಸನ ಹಾಗೂ ೧೦೬೭ ರ ಶಾಸನದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅಂಶ ಷಟ್ಪದಿಯ ಕಾವ್ಯ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ದೊರೆತಿರುವ ಮೊದಲ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳೆಂದರೆ ರಾಘವಾಂಕನ ಕಾವ್ಯಗಳೇ. ಮತ್ತು ಅವು ಮಾತ್ರಗಣಘಟಿತ ಷಟ್ಪದಿಗಳು.

ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಪಂಚಕಾವ್ಯಗಳ ಗುಚ್ಛವೆಂದೇ ಹೆಸರಾದ ಸಿದ್ಧರಾಮಚಾರಿತ್ರ, ಸೋಮನಾಥ ಚಾರಿತ್ರ, ಶರಭಚಾರಿತ್ರ, ವೀರೇಶ ಚರಿತೆ ಮತ್ತು ಹರಿಹರ ಮಹತ್ವ -ಎಲ್ಲವೂ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳೇ. ಶರಭಚಾರಿತ್ರ, ಮತ್ತು ಹರಿಹರ ಮಹತ್ವಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ದೊರೆತಿರುವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಚಾರಿತ್ರ(ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ), ಸಿದ್ಧರಾಮಚಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ಸೋಮನಾಥ ಚಾರಿತ್ರಗಳು ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ವೀರೇಶ ಚರಿತೆ ಮಾತ್ರ ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿದೆ. ರಾಘವಾಂಕ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಚಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅದರಲ್ಲೇ ತನ್ನೆಲ್ಲ ರಚನೆಗಳನ್ನು ವಿಪುಲವಾಗಿ ಮಾಡಿದನು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವನು ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರವರ್ತಕ. ಅವನ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಸಂಧಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯವಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಷಟ್ಪದಿಯ ಪದ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಮೂರು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಧಿಯ ಕಥಾ ಸಂದರ್ಭದ

ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ರಾಘವಾಂಕನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಈ ಪದ್ಧತಿ - ಅಂದರೆ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರತಿಸಂಧಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯದ ಮೂರು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಧಿಯ ಕಥಾಸಂದರ್ಭದ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಬಂದ ಎಲ್ಲ ಷಟ್ಪದಿ ಕವಿಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಅಲಿಖಿತ ನಿಯಮವೆಂಬಂತೆ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ರಾಘವಾಂಕನ ನಂತರ ಬಂದ ಬಸವಪುರಾಣದ ಭೀಮಕವಿ, ತನ್ನ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಹಾಗೆಯೇ ಅವನ ಸಮಕಾಲೀನ ಕವಿಯಾದ ಚಾಮರಸ, ಅನಂತರದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ಇವರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಂಗೋಳಿ ಎಂದೇ ಹೆಸರಾದ ಮುದ್ದಣ(೧೮೬೯-೧೯೦೧), ನವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಕಥಾ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿ ಸಂಧಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯಗಳ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಕಥಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇದು ಪಾಲಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಮಧಾನ್ಯಚರಿತದಂಥ ಕಿರು ನೀಳ್ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಗಳ ವಿಭಾಗವಿಲ್ಲದೆ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಕಥೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ಸೂಚನಾಪದ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ರಾಘವಾಂಕನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ:

ಮೂರನೇ ಸ್ಥಲದ ಪ್ರಾರಂಭ:

ಸೂ: ವಸುಧೆ ತಣಿಯಲು ಬಹು ಸುವರ್ಣಯಾಗವ ಮಾಡಿ

ಹೊಸಬನವ ಹೊಕ್ಕು ಸುಖಮಂ ಸವಿದು ಮುನಿಯ ಕೈ

ಮಸಕದಿಂದೊಗೆದ ಖಗಮೃಗ ನಾಡಮೊರೆಯಿಡುತಿರ್ದುದೇವಣ್ಣಿಸುವೆನು.

ಇನ್ನು ಷಟ್ಪದಿಗಳ ರಾಣಿಯೆನಿಸಿದ ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾವ್ಯಗಳಾದ ಬಸವ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಸಂಧಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಧಿಯ ಭಾಗದ ಕಥಾಸಂದರ್ಭ ಅಥವಾ ಸಾರಾಂಶ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಮೂರು ಸಾಲಿನ ಸೂಚನಾಪದ್ಯಗಳು ಬಂದಿವೆ.

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ:

ಆದಿಪರ್ವದ ೧೨ನೇ ಸಂಧಿಯ ಮೊದಲಿಗೆ

ಸಭಾ ಪರ್ವದ ಶಿಶುಪಾಲವಧ ಪ್ರಸಂಗದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಸೂಚನಾಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಅಗ್ರಪೂಜಾ ವ್ಯಾಜ ಮುಖದಲಿ
ವಿಗ್ರಹದ ಶಿಶುಪಾಲ ಶಿರ ಗಗ
ನಾಗ್ರದಲಿ ಕುಣಿದಾಡಲೆಸೆದನು ವೀರನಾರಾಯಣ

ಇದರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಸಂಗತಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೇ ಆಗಿಲ್ಲ. ೮೧ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮಹಿಮೆ, ಕೃಷ್ಣನಿಂದೆ ಇವೆಲ್ಲದರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿ ಶಿಶುಪಾಲವಧಾ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿದೆ.

ಅರಣ್ಯಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯ ಪ್ರಸಂಗದ(ಇಂದ್ರಕೀಲ ಪ್ರಸಂಗ-
೪ನೇ ಸಂಧಿ)

ಸೂ: ಭಜಿಸಿದನು ನರನಿಂದ್ರಕೀಲದೊ
ಳಜಸುರಾರ್ಚಿತ ಚರಣಕಮಲನ
ತ್ರಿಜಗದಧಿಪತಿಯನು ಮಹಾನಟರಾಯ ಧೂರ್ಜಟಿಯ

ಹೀಗೆ ಸೂಚನಾಪದ್ಯಗಳು ಬರುವುದೇನಿದ್ದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಥಾ ಕಾವ್ಯಗಳ ಸಂಧಿಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ, ಅಪವಾದಗಳೆಂದರೆ ಕೆಲವು ಲಘುಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನೀಳ್ ಕಾವ್ಯ ಗಳಲ್ಲಿ - ಊದಾಹರಣೆಗೆ ಕನಕದಾಸರ ರಾಮಧಾನ್ಯಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲ. (ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಷಟ್ಪದಿ ಕಥಾ ಕಾವ್ಯವಾದ ನಳಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇದೆ)

ಉದಾಹರಣೆಗೆ-

ಸೂ: ಅಡವಿಯಲಿ ಪತಿ ಕಳೆದುಬಿಡೆ ಫಣಿ
ಯೊಡಲಿಗಳಿಯದೆ ಮುಂದೆ ಕರಿಗಳ
ಪಡೆಗೆರಗಿ ದಮಯಂತಿ ಹೊಕ್ಕಳು ಚೈದ್ಯನಗರಿಯನು(ಐದನೇ ಸಂಧಿಯ ಆರಂಭ)
ಮೇಲಿನವುಗಳಂತೆಯೇ ಲಕ್ಕೀಶನ ಚೈಮಿನಿಭಾರತದ ಪ್ರತಿಸಂಧಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ
ವಾರ್ಧಕದ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯ ಇದೆ:

ಸೂ: ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯಿಂ ತಳರ್ದು ಭದ್ರಾವತಿಯಿಂ
ವಿಸ್ತಾರಮಂ ತೋರಿದಂ ಸಮೀಪದ ಗಿರಿಯಿಂ
ಮಸ್ತಕದೊಳರ್ಜುನಿಲಸಂಭವಂ ಕರ್ಣತನಯಂಗೆ ಸಂಪ್ರೀತಿಯಿಂದೆ|| (ಮೂರನೇ ಸಂಧಿ)

ಕಥಾಕಾವ್ಯವಲ್ಲದ, ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಅನುಭವಾಮೃತದಂಥ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರದಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕಾವ್ಯದ ಸಂಧಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ-

ಸೂ: ಸತ್ಯವತಿಯಾತ್ಮಜನು ಪುತ್ರಗೆ
ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮವೆನಿಪ್ಪ ತ್ವಂಪದ
ವಸ್ತು ನಿರ್ದೇಶವನು ಬೋಧಿಸಿ ತಿಳುಹಿದನು

(ಅನುಭವಾಮೃತ-ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿನ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯ)

ಸೂ: ಓಗರದ ಪುಳಿಯೋಗರದ ಪಲವು ತೆಳಿದ ಪಾ|

ಲೋಗರದ ಕಚ್ಚೋಗರದ ಸೋಗಸುವಡೆದ ನೀ|

ರೋಗರದ ಮಿಸುಗುವಂಬಲಿಯ ವಿಧಮಂ ವಧೂಜನವಟೆವತೆಟಿದಿನೊರೆವೆಂ||

(ಮೂರನೇ ಮಂಗರಸ ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರದ “ಕಳಮಾನ್ನಾದಿ ಪಾಕಾಧ್ಯಾಯ”) ಇಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೂಚನಾಪದ್ಯ ಬಂದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವೆಂದರೆ ಹರಿಭಕ್ತಿಸಾರದಂಥ ಭಕ್ತಿನಿರೂಪಣೆಯ ಮುಕ್ತಕ ರೂಪದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲೂ ಸೂಚನಾಪದ್ಯಗಳಿಲ್ಲ. ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಶ್ರೀರಾಮಕಥಾಮೃತ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ (ಅಂಬಾಬಾಯಿ) ಸಂಧಿ ಸೂಚನೆಯ ಪದ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಂಡ ಆರಂಭವಾಗುವಾಗ ಕಾಂಡ ಸೂಚನೆಯ ಪದ್ಯವೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಷಯಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ, ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ ದೇಶಿ ಭಂಡಸ್ಸಾದ ಸಾಂಗತ್ಯ ಭಂಡಸ್ಸಿನ ಕಥಾ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಂಧಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಾಂಗತ್ಯದ ಮೊದಲರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕಥಾಸಂದರ್ಭದ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ರಾಮನಾಥ ಚರಿತೆ, ಭರತೇಶ ವೈಭವ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಾರಂಭದ ಅರ್ಧ ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ (ಎರಡು ಸಾಲು) ಆ ಸಂಧಿಯ ಅಥವಾ ಭಾಗದ ಕಥೆಯ ವಸ್ತು ನಿರ್ದೇಶವಿರುತ್ತದೆ. ನಂಜುಂಡ ಕವಿಯ ರಾಮನಾಥ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವಂತೆ ಸಂಧಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಪದ್ಯಾರ್ಧವನ್ನು ಸೂಚನೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಿದೆ. ಮುಂದೆ ಬಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಾಂಗತ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚನೆಯ ಬದಲು ಪಲ್ಲವಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಯಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯ ಕಥಾಸಂದರ್ಭದ ಸೂಚನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯವಾದ ಕೌಶಿಕ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲೂ ಇದನ್ನು “ಪಲ್ಲವಿ” ಎಂದೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ :

ಸೂ: ಸೊಂಪಿಂದ ಸೋಗಸುವಾತಿಂದ ಸೊಬಗಿನಿಂದ

ಪಂಪಾಪುರಿ ಕಣ್ಣೊಳಿಪುದು (2ನೇ ಸಂಧಿ, ರಾಮನಾಥ ಚರಿತೆ)

ಮುಗಿಲನಳ್ಳಿರಿವ ಕೋಡುಗಳಿಂದ ಹೊಸದುರ್ಗ

ಸೋಗಯಿಸುತಿಹುದು (4ನೇ ಸಂಧಿ, ರಾಮನಾಥ ಚರಿತೆ)

ಸೂ: ೧) ಪೇಳುವೆ ಮುನಿಭಕ್ತಿಮಹಿಮೆಯ ಸುಜನರು
ಕೇಳಿ ನಿಮಗೆ ಮುಕ್ತಿಯಹುದು(ಪಲ್ಲವಿ)
[ಭರತೇಶ ವೈಭವ- ಮುನಿ ಭುಕ್ತಿ ಸಂಧಿ]

ಸೂ: ಪೇಳುವೆನಾಸ್ಥಾನದೊಳು ಕವಿ ವಾಕ್ಯವ
ಕೇಳಿ ನಿಮಗೆ ಸುಖವಹುದು (ಪಲ್ಲವಿ)
[ಭರತೇಶ ವೈಭವ- ಆಸ್ಥಾನಸಂಧಿ]

ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳ ಮೂರು ಸಾಲಿನ ಪದ್ಯಾರ್ಥದ ಸೂಚನೆಗಿಂತ ಕಿರಿದಾದ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಸಂಧಿಯ ವಿಷಯವೇನೆಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಈ ಸಾಂಗತ್ಯದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವುದು. ಮುಕ್ತಕ ರೀತಿಯ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಂಥ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾ: ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ- ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯಗಳು(ಪಲ್ಲವಿ) ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ಸಂಧಿ ಅಥವಾ ಆಶ್ವಾಸದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು, ಅಥವಾ ಅದರ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಛಂದೋಜಾತಿಯ ಪದ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಅಥವಾ ಮೂಲ ಯಾವುದಿದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೊಳೆದದ್ದು ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರವರ್ತಕನಾದ ರಾಘವಾಂಕನ ಗುರುವೂ ಸೋದರಮಾವನೂ ರಗಳೆಯ ಪ್ರವರ್ತಕನೂ ಆದ ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಂದಪದ್ಯಗಳು. ಹರಿಹರ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನೆಲ್ಲ ರಗಳೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದೇ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದ. ಅದನ್ನು ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಮುದ್ರಿಕೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪಂಪಾ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಹೆಸರು ಹೊತ್ತ ಈ ಕಂದಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಕಥೆ, ಮಹಿಮೆ ಕುರಿತದ್ದು ಈ ರಗಳೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅತಿಭಕ್ತನ ರಗಳೆ:
ನುತ ಹರಿವಿರಿಂಚಿವಂದ್ಯಂ
ವಿತತ ಯಶೋರಾಶಿಯೆನಿಪ ಪಂಪಾನಾಥಂ
ಅತಿಭಕ್ತರ ಭಕ್ತಿಗೆ ತಾ
ನತಿಶಯ ವರವಿತ್ತು ಮೆರೆದನೀ ಧರೆಯರಿಯಲ್

ಪ್ರಭುದೇವರ ರಗಳೆ:
ದೇವ ಶಿವಶರಣ ಹೃತ್ಯಮ

ಲಾವಾಸಂ ಸಕಲದೇವ ಸೇವ್ಯಂ ನೀಲ
 ಗ್ರೀವಂ ಮೆಚ್ಚಿದನಲ್ಲಮ
 ದೇವನೋಲವಿಂದೆ ಹಂಪೆಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಂ॥

ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಹೊತ್ತ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿರಗಳೆಯೂ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೀರ್ಘ ರಗಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಲದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಖ್ಯಾತಕರ್ನಾಟಕ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ಥಲದ ಕಥಾಘಟ್ಟವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಂಬಿಯಣ್ಣನ ರಗಳೆ, ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ರಗಳೆ ಮುಂತಾದ ರಗಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಸುರರುಂ ದೈತ್ಯಾಳಿಯುಂ ಮಾಳ್ವಮೃತಮಂಥನದೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿದುದ್ದಿಷ್ಟಕಂ
 ಕರಮಂ ನೀಂ ನೀಡಲಂಗೈಯೊಳಗೆ ತೊಳಗೆ ನೋಡಲ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಯೆಯಿಂ ವಿ
 ಸ್ತರನಾದಾ ಪುಷ್ಪದತ್ತಾಖ್ಯಾನನಿಳಿಯೆಚಿಯಲ್ ನಂಬಿಯಂದಿಟ್ಟು ಮತ್ತಂ
 ಹರ ನೀನೊಲ್ಲಾ ಕಥಾಸಾರವವಧಿಸೈ ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಲಿಂಗಾ (ನಂಬಿಯಣ್ಣನ
 ರಗಳೆ ಒಂದನೇ ಸ್ಥಲ))

ಶಿವ ಹುಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಎರಡನೇ ಸ್ಥಲದ ವೃತ್ತ ಬೆಳವಣಿಗೆ (ಬಾಲ್ಯ) -
 ೩ನೇ ಸ್ಥಲ, ವಿವಾಹ ಸಂಭವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ೫ನೇ ಸ್ಥಲ, ವಿವಾಹದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ
 ತತ್ಪರನಾಗಿ ನಂಬಿಯಣ್ಣ ಮಣಮಂದ ಪುತ್ತೂರಿನ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಷಯ ಸೂಚಿಸುವ
 ೬ನೇ ಸ್ಥಲದ ಪ್ರಾರಂಭ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ರಗಳೆಯಲ್ಲೇ ಈ
 ವಿಚಾರ ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೆ ಮುಂದಿನ ಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಈ ಕಂದಪದ್ಯ ಬಂದಿದೆ.

ಇಂದುಕಳೆ ಮೆರೆವ ತಾರಾ
 ವೃಂದದ ನಡುವೊಪ್ಪುವಂತೆ ಪರಿವಾರಕುಳಾ
 ನಂದಂ ಧೀರಕುಮಾರಂ
 ಸೌಂದರ ಪೆಣುಮಾಳೆಯೊಪ್ಪಿದಂ ತದ್ವನದೊಳ್(೬ನೇ ಸ್ಥಲ-ನಂಬಿಯಣ್ಣನ ರಗಳೆ)
 ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯ ನಾಲ್ಕನೇ ಸ್ಥಲ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ:
 ಸಂಗಂ ಬಸವನೋ ಬಸವಂ
 ಸಂಗನೊ ತಮ್ಮಿರ್ಬರೊಬರ್ತೊಬರೊ ಮೇಣ್
 ಸಂಗಂ ಬಸವನೊ ಬಸವಂ
 ಸಂಗನೊಯೆನಿಪ್ಪ ಒಂದಾಭೇದ ಭಾವದೊಳಿದಂ

ಹರಿಹರನಿಗೆ ರಗಳೆಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸ್ಥಲಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಥಾ
 ಸೂಚನೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರೇರಣೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ನೋಡಿದಾಗ ಎರಡು

ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅದು ಚಂಪೂ ಇಲ್ಲವೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ. ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಆಶ್ವಾಸದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಂದಪದ್ಯ (ಅಥವಾ ವೃತ್ತ) ನಾಯಕನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ, ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸುವ ಮತ್ತು ಆ ಆಶ್ವಾಸದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಘಟ್ಟವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಾಗಿರುವುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಕಥೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯ ಸೂಚನೆಯಾಗಿರುವುದೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದರೂ ಕೆಲವು ಸಲ ಅದು ಮುಂದಿನ ಕಥಾಭಾಗದ ಸಂದರ್ಭದ ಸೂಚನೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಆದಿಪುರಾಣದ ೪ನೇ ಆಶ್ವಾಸದ ಆರಂಭದ ಕಂದಪದ್ಯವು ವಜ್ರಜಂಘನು ಮಹಾಪೂತ ಜಿನಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತ ಆ ಕಥಾಸಂದರ್ಭದ ಸೂಚನೆಯಾಗಿಯೂ ಇದೆ.

- ಉದಾ: ೧) ಶ್ರೀಮಜ್ಜಿವವನಮನಖಿ
 ಲಾಮರ ನರ ಖಚರ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸುತ್ತಮಂ
 ಮೂಮೆ ಬಲಗೊಂಡು ಭವ್ಯಶಿ
 ಖಾಮಣಿಯೆನಿಸಿದ ಸರಸ್ವತೀಮಣಿಹಾರಂ
 ೨) ಶ್ರೀರಮಣಿಯಂ ದ್ವಿಷದ್ಧಳ
 ಪಾರಾವಾರದೊಳುದಗ್ಗ ಭುಜವಿಜಯ ಮಹಾ
 ಮೇರುವಿನೆ ಕಡೆದು ಪಡೆದಳ
 ವಾರುಮನಿಚೆಸಿದುದಾತ್ತ ನಾರಾಯಣನಾ

(ಏ. ವಿ. ಯ ನಾಲ್ಕನೇ ಆಶ್ವಾಸದ ಮೊದಲ ಪದ್ಯ).

ಕೆಲವು ಸಲ ಆಶ್ವಾಸದ ಆರಂಭದಲ್ಲೇ ಮೂರು ಮೂರು ಕಂದಪದ್ಯಗಳು ಬಂದಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳ ಆರಂಭದ ಕಂದ ಅಥವಾ ವೃತ್ತ ಆಯಾ ಆಶ್ವಾಸದ ಕಥಾಸಂದರ್ಭದ ಸೂಚನೆಯೋ ಇಲ್ಲವೆ ಕಥಾಸಾರವೋ ಆಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ.

ಚಂಪೂಕಾವ್ಯದ ಆರಂಭದ ಕಂದಪದ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಹಿಂದಿನ ೯ನೇ ಶತಮಾನದ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಪ್ರತಿ ಕಥೆಯ ಆರಂಭದ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಥೆಯ ಸಾರಾಂಶ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸುಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿಯ ಕಥೆಯ ಆರಂಭದ ಪ್ರಾಕೃತಗಾಥೆ:
 ಭಲ್ಲುಕ್ಕೇಏ ತಿರತ್ತಂ ಖಜ್ಜಂತೋ ಘೋರವೇದಣಚ್ಚೋಪಿ
 ಆರಾಧಣಂ ಪವಣ್ಣೋ ಜ್ಞಾಣೇಣ ಅವಂತಿ ಸುಕುಮಾರೋ||

[ಅರ್ಥ : ಭಲ್ಲುಕ್ಕೀವಿ-ಮುನ್ನಿನ ಜನ್ಮಾಂತರದತ್ತಿಗೆಯಪ್ಪ ಪೆಣ್ಣು ನರಿಯಿಂದಂ, ತಿರತ್ತಂ ಖಜ್ಜಂತೋ-ಮೂಱು ದಿವಸಂ ನಿರಂತರಮಿರುಳುಂ ಪಗಲುಂ ತಿನೆಪಡುತಿದೊರ್ನಾಗಿಯುಂ| ಘೋರವೇದಣಟೋಪಿ-ಕಡಿವಪ್ಪ ವೇದನೆಯಿಂದಂ ಬಟ್ಟಿದೊರ್ನಾಗಿಯುಂ| ಆರಾಧಣಂ-ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಾತ್ಮಕಮಪ್ಪಾರಾಧನೆಯಂ| ಜ್ಞಾಣೇಣ-ಉತ್ತಮ ಧ್ಯಾನದಿಂದಂ| ಅವಂತಿ ಸುಕುಮಾರೋ-ಅವಂತಿ ಸುಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ| ಪವಣ್ಣೋ= ಪೊರ್ದಿದೊಂ]

ವಿದ್ಯುಚ್ಚೋರನ ಕಥೆ:

ದಂಸೇಹಿಯ ಮಸಕೇಹಿಯ ಖಜ್ಜಂತೋ ವೇದಣಂ ಪರಮಘೋರಂ |

ವಿಜ್ಜುಚ್ಚೋರೋ ಅಧಿಹಾಸಿಯ ಪಡಿವಣ್ಣೋ ಉತ್ತಮ ಅಟ್ಟಂ||

[ಅರ್ಥ : ದಂಸೇಹಿಯ=ಚಿಕ್ಕುಟಗಳಿಂದಂ| ಮಸಕೇಹಿಯ=ಗುಂಗುರುಗಳಿಂದಂ| ಖಜ್ಜಂತೋ=ತಿನೆಪಡುತಿದೊರ್ನಾಗಿ| ವೇದಣಂ-ವೇದನೆಯನ್ನು ಪರಮ ಘೋರಂ= ಆದಮಾನು ಕಡಿವಪ್ಪದು| ವಿಜ್ಜುಚ್ಚೋರೋ=ವಿದ್ಯುಚ್ಚೋರನೆಂಬ ರಿಷಿ| ಅಧಿಹಾಸಿಯ= ಲೇಸಾಗಿ ಸೈರಿಸಿ | ಪಡಿವಣ್ಣೋ=ಪೊರ್ದಿದೊಂ| ಉತ್ತಮಂ ಅಟ್ಟಂ= ಮಿಕ್ಕ ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನ ಚಾರಿತ್ರಂಗಳಾಧನೆಯಂ]

ಇದರ ನಂತರದ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥವಾದ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ತೀರ್ಥಂಕರ ಪುರಾಣದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಂದಪದ್ಯ ಕೇವಲ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಹೆಸರುಹೇಳಿ ಅವನು ಒಳ್ಳೆಯದು ಮಾಡಲಿ ಎಂಬ ಶುಭಾಶಂಸನೆ ಮಾಡಿ ತೀರ್ಥಂಕರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಪದ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಜಿತಪುರಾಣದ ಆರಂಭದ ಪದ್ಯ(ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಯ-ಚಾವುಂಡರಾಯ ಸಂಪುಟ. ಪು: ೨೩೧)

೧) ಶ್ರೀಮದಮರೇಂದ್ರ ರುದ್ರ ಶಿ
ಖಾಮಣಿ ಗಣ ಕಿರಣಚಾಲ ಜಟಿಲಿತ ಚರಣಂ
ಚಾಮೀಕರಾಂಗರಾಂಗರಜಿತ
ಸ್ವಾಮಿಗಳೆಮಗೀಗೆ ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪದಮಂ||

೨) ಶ್ರೀಕುಲಿತ ವಿಹಿತ ಪಂಚಮ
ಹಾ ಕಲ್ಯಾಣೋತ್ಪವಂ ನಿಜಂ ಜ್ಞಾನಂತ
ಲೋಕಾಲೋಕಂ ಮಾಟಿಕ್ಕಿ

ನಿರಾಕುಳ ಸುಖನಿಳಯ ಮಂ ಸುಪಾರ್ಶ್ವ ಜಿನೇಂದ್ರಂ॥ (ಸುಪಾರ್ಶ್ವ ಪುರಾಣಂ
ನ ಪ್ರಾರಂಭದ ಕಂದಪದ್ಯ (ಅಲ್ಲೇ ಪುಟ. ೨೪೩)

ಇನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಇದು (ಅಂದರೆ ಷಟ್ಪದೀ ಕಾವ್ಯಗಳ ಸೂಚನಾ
ಪದ್ಯ) ಬಂದಿರಬಹುದೆ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದರೆ ಆ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಆ
ಕಾವ್ಯಗಳು ಯಾವೂ ಹಾಗೆ ಕಥಾ ಸಾರಾಂಶ ಸೂಚಕ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳ ನಾಂದೀ ಪದ್ಯಗಳು ಭಾಸನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಆಯಾ
ನಾಟಕಗಳ ಪಾತ್ರಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥದಿಂದ ದೇವತಾ
ಸ್ತುತಿಯಾಗಿರುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. (ಮುದ್ರಾಲಂಕಾರ). ಉಳಿದ ನಾಟಕಕಾರರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ
ಕೂಡ ನಾಂದಿ ಪದ್ಯ ನಾಟಕದ ಸಾರದ ಸೂಚನೆಯೇನೂ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ
ಅಪವಾದವೆಂದರೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಭೇದ ಪ್ರಕರಣ, ಪರೀಕ್ಷಾ ವ್ಯಾವರ್ಣನೆ,
ವಿಶ್ವಾಸ ಪ್ರಕರಣ ಹೀಗೆ ಆಯಾ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎರಡು ಸಾಲಿನ
ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ಕಥಾ ಸೂಚನೆಯ ಸುಳಿವು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರಕ್ಕೆ
ಮೂಲವಾದ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪ್ರಕರಣದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ
ಬಗೆಯ ಶ್ಲೋಕ ಇದ್ದು ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಅದನ್ನು ಹಾಗೇ ತನ್ನ ಚಂಪೂ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ
ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಕಥೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ
ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಕೆಳಗಿರುವ ಟೀಕು -ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ
ಅವನೇ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಕರಣದ ಆರಂಭದ ಶ್ಲೋಕ ಮತ್ತು ಟೀಕು ರಚಿಸಿರಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಕು.

ಭೇದ ಪ್ರಕರಣ

- ೧) ವರ್ಧವಾನೋ ಮಹಾನ್ ಸ್ನೇಹಃ ಪಂಚಾಸ್ಯ ವೃಷಮೋರ್ವನೇ|
ಪಿಶುನೇನಾತಿ ಲುಭ್ಧೇನ ಜಂಬುಕೇನ ವಿನಾಶಿತಂ॥

ಟೀಕು: ಹಿರಿದಪ್ಪ ಸ್ನೇಹಂ ಸಿಂಹಕ್ಕಂ ವೃಷಭಕ್ಕಂ ಕಾಂತಾರದೊಳಗಿರಲತ್ಯಂತ
ಪಿಶುನನುಮತಿಲುಬ್ಧನುಮಪ್ಪ ನರಿಯಿಂದಂ ಕಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು.

- ೨) ಪರೀಕ್ಷಾ ವ್ಯಾವರ್ಣನೆ
ಯೋರ್ಥಃ ತತ್ಪಮವಿಚ್ಛಾಯ ವಶಂ ಕ್ರೋಧಸ್ಯ ಗಚ್ಛತಿ|
ಸೋಚಿರಾದ್ಧಂಶಯೇನ್ಮಿತ್ರಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನಕುಲಂ ಯಥಾ॥

ಟೀಕು: ಅವನೋರ್ವಂ ಕಾರ್ಯದ ನಿಜವನರಿಯದೆ ಕೋಪಿಸಿಹಂ, ಅವಂ
ಬೇಗದಿಂ ಮಿತ್ರನಂ ಕಿಡಿಸುವನ್, ಅದೆಹಗೆಂದೊಡೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಮುಂಗುರಿಯಂ
ಕಿಡಿಸಿದಹಗೆ

ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಷಟ್ಪದೀ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಗತ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಸಂಧಿಯ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಧಿಯ ಕಥಾಭಾಗದ ಸಾರಾಂಶ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಬರುವ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯಗಳು ಅಥವಾ ಸೂತ್ರಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಪ್ರತಿ ಕಥೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಆ ಕಥೆಯ ಸಾರಾಂಶ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಬರುವ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಗಳು ಮೂಲವಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿರಬಹುದು. ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪ್ರಕರಣದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಹೇಳಲಾಗದು. ಅವು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನವಾಗಿರಬಹುದು ಇಲ್ಲವೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹನವೇ ಆಗಿರಲೂ ಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಕಥಾರಂಭದ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಗಳೇ ಈ ಪದ್ಯಾರ್ಥ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೂಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

□□

ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಡಾ. ಎಚ್. ಶಶಿಕಲಾ

ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಲೋಕದ ನಡುವಿನ ಸಂವಾದವೇ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲ. ಪುರಾಣದ ಜಗತ್ತೂ ಮನುಷ್ಯನ ಜ್ಞಾನದ ಜಗತ್ತೇ ಆಗಿದೆ. ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವನೆಂದರೆ ಶಿವನೆಂದು ಪುರಾಣದ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಒಂದೆಡೆ ಪುರಾಣದ ಕಥೆಯಾದರೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಮನುಷ್ಯನು ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರಿಸಿ ನೋಡಿದ ಒಂದು ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಎನ್ನುವಾಗಲೇ ಒಂದು ಸಂಶಯವೂ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಅದೆಂದರೆ ಇದೊಂದು ಕೇವಲ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೋ ಅಥವಾ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದೋ ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಶಾಕ್ತಪಂಥ ಮತ್ತು ಶೈವಪಂಥವೆರಡರ ಸಮ್ಮಿಳನದ ದ್ಯೋತಕವೋ ಎಂದು!

'ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ'ನೆಂದರೆ ನೆನಪಾಗುವುದು ಶಿವನೇ! ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗಂಡು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿರುವ ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆಯೇ ರೋಚಕ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ದೇಹ ಮತ್ತು ಆನೆಯ ತಲೆಯ ಗಣೇಶನು ಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯರ ಮಗ. ಶಿವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೊಂದು(ಬ್ಬಳು) ಗಂಗೆ. ಶಿವನೋ ಬೂದಿಬಡುಕ. ಗಜಚರ್ಮಾಂಬರಧಾರಿ. ಕೊರಳಿಗೆ ತಲೆಬುರುಡೆಗಳ ಹಾರ. ಕೊರಳಿಗೊಂದು ಹಾವಿನ ಹಾರ, ಕಂಠವು ನೀಲಿ. ಇದರಿಂದ ಶಿವ ವಿಷಕಂಠನೂ ಹೌದು. ಇದಕ್ಕೊಂದು ಸಮುದ್ರಮಥನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಜನಜನಿತ ಕಥೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶಿವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುವುದು ಲಿಂಗವನ್ನು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಮನುಷ್ಯರೂಪಿ ಚಿತ್ರವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದವರ ವಿಲಕ್ಷಣ ಚಿತ್ರವಂತೆ. ಅವನ ಶಕ್ತಿರೂಪವು ಲಿಂಗರೂಪಿಯಾಗಿ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಶಿವನನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮನುಷ್ಯರೂಪಿ, ಶಕ್ತಿರೂಪಿ ಎಂಬ ಎರಡು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿರಿಸಿ ನೋಡಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ ಶಿವನನ್ನು ಅಪಾರವಾಗಿ

ನಂಬಿದೆ. (ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾರವರ ಒಂದು ಸುಂದರ ಲೇಖನವಿದೆ).

ಶಿವನ ರೂಪವು 'ರುದ್ರ'ನಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ದಾಖಲೆಯಾದ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. 'ರುದ್ರ'ನೆಂದರೆ ಗರ್ಜಿಸುವವನು. ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ ರುದ್ರ ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡುವವನು. ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪಿಶಲ್ ಅವರು 'ರುದ್' ಎನ್ನುವ ಪದದಿಂದ ರುದ್ರವನ್ನು ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ರುದ್ರನೆಂದರೆ 'ಕೆಂಪು' ಹಾಗೂ 'ಬುದ್ಧಿವಂತ' ಎಂದೂ ಹೌದು. ರುದ್ ಎನ್ನುವುದು ಪುರಾತನ ಇಂಡೋಯುರೋಪಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಶಿವ' ಎನ್ನುವ ಹೆಸರು ಇಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ 'ಪಶುಪತಿ' ಎನ್ನುವ ಹೆಸರು ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾಲಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರು ಬದಲಾದಂತೆ ಆಯಾ ದೇವತೆಯ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು ಬದಲಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಪುರಾಣಗಳೇ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ವೇದ-ಉಪನಿಷತ್ತಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ಆಗಮಗಳು ತಾತ್ವಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ ಪೂಜಾ ವಿಧಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಶಿವ'ನ ಹೆಸರು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದ ಪೌರಾಣಿಕ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಸೇರಿಹೋಗಿವೆ. ಶಂಬಾ ಜೋಷಿಯಂತಹ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪುರಾಣ ಲೋಕವನ್ನು ಒಡೆದು ಅದರಲ್ಲಿನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೊರತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಕೆಲಸವನ್ನು ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕರ್ ಕೂಡಾ ಒಬ್ಬರು. ಇವರ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ವೇದಗಳು, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು, ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಓತಪೋತವಾಗಿ 'ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಉಲ್ಲೇಖಿತಗೊಂಡಿದೆ. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ಹಲವು ಚಿತ್ರಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಒಂದು ರೂಪವನ್ನು ಶ್ರೀ ಟಿ.ಎಸ್. ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಅವರು ಹೀಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

“ಆರ್ಯರು ದ್ರಾವಿಡರ ಮೇಲಿನ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರೂ ದ್ರಾವಿಡರು ಅವರ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಕಿರುಕುಳಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ದ್ರಾವಿಡರನ್ನೂ ಅವರ ದೇವರುಗಳನ್ನೂ ಆರ್ಯರು ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಅವರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವಂತೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಡಾ. ಕರ್ಮಕರ್ ಅವರು ಇಂತಹ ಋಗ್ವೇದದ ಮಂತ್ರವೊಂದನ್ನು (ಋ. ೭-೧೦೪-೨೪) ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಇಂದ್ರ ಜಹಿ ಪುಮಾಂಸಂ ಯಾತುಧಾನಮುತ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಮಾಯಯಾ
ಶಾಶದಾನಾಂ

ವಿಗ್ರೀವಾಸೋ ಮೂರದೇವಾ ಋದಂತು ಮಾ ತೇ ದೃಶನ್ಮೂರ್ಯಮುಚ್ಚರಂತಂ”

ಇದರ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯದ ಕನ್ನಡ ರೂಪವಿದು: ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ
ಪುರುಷರೂಪಧಾರಿಯಾದ ಯಾತುಧಾನಾ- ಎಂದರೆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಲ್ಲು; ಮಾಯೆಯಿಂದ
ಹಿಂಸಿಸುವ ಸ್ತ್ರೀರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲು. ಹಾಗೆಯೇ ಮರಣಕ್ರೀಡಾರತರಾದ ರಾಕ್ಷಸರು
ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕತ್ತುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಸೂರ್ಯೋದಯವನ್ನು ನೋಡದಂತಾಗಲಿ.

ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ಏಕವ್ರಾತ್ರ (ಶಿವ) ನೋಡನೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಪುಂಶ್ಚಲಿಯೂ
ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಒಂದೇ ಇರಬೇಕೆಂದೂ, ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ
ರಾಕ್ಷಸರು, ರಾಕ್ಷಸರ ದೇವರುಗಳಾದ ಶಿವ ಶಿವೆ (ಆನ್, ಅಮೃ) ಆಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಶ್ರೀ
ಕರ್ಮಕರ್ ಅವರು ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.”

ಈ ಮೇಲಿನ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾ ಲೇಖಕರು ಹೇಳುವ
ಮಾತುಗಳಿವು: “ಸಿಂಧೂನದಿಯ ತೀರದ ಜನರು ಯಜ್ಞವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ
ರಾಕ್ಷಸರೆಂದು ಹೀಯಾಳಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಅವರ ದೇವನಾದ ಆನ್ (ಶಿವನು) ಅವನ
ಸ್ತ್ರೀ(ಅಮಾ)ಯೊಡನೆ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನಾಗಿ ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ
ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.”^೧

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಎನ್ನುವ ಪದವು ಬಳಕೆಯಾಗದೆ,
ಶಿವ ಮತ್ತು ಶಿವೆಯರು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನಾಗಿ ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.
ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದುದರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು
ಈ ಮೇಲಿನ ಹೇಳಿಕೆಯು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಂದರೆ, ಇಂದು
ಆರ್ಯ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಿಡ ಎಂಬ ಜನಾಂಗದ ಬಗೆಗಿನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ.
ಇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಇಂದು ನಾವು ನೋಡಬಹುದಾದ ದೃಷ್ಟಿ ಎಂದರೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ
ಜನಾಂಗಗಳಾಗಿ, ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಹೋರಾಟವಾಗಿ ಮೇಲಿನ
ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಶ್ರೀತಂತ್ರಾಲೋಕವು^೨ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕನು ಬರೆದ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ
ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ- ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಏಕವ್ಯಕ್ತಿ

೧. ಟಿ.ಎಸ್.ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ವೀರಶೈವದ ಉಗಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿ, ಪು.೧೪೩-೧೪೪

೨. Prof. Satyaprakash singh, Sri Tantraloka, P.33

ಇತ್ತು. ಒಂಟಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಇರಲು ಭಯಭೀತಿಗೊಂಡು ಕಾಳಿನಂತೆ ಎರಡಾಗಿ ಸೀಳಿಕೊಂಡಿತು. ಹಾಗೇ ಸೀಳಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯು ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು. ಅದೇ ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗಂಡು. ಇವು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರೊಡನೆ ಸೇರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷ ಮತ್ತು ತೃಪ್ತಿ ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ತಂತ್ರಾಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಈ ಚಿಂತನೆಯ ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದ 'ಒಂದು' ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಶಕ್ತಿ ಎನ್ನುವುದಾದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಅಂಶಗಳು, ಅವು ಒಂದು ಗಂಡು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಣ್ಣು. ಇವು ಪರಸ್ಪರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಒಳಗೆಯೂ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಇರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ಚಿಂತನೆಯು ಇಂದಿನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣಿನ ಎರಡೂ ಅಂಶಗಳಿರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ತಂತ್ರಾಲೋಕವು ಶಕ್ತಿಯ ಕುರಿತಾದ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಳದೆ, ಅದನ್ನು ಅನುಭವದ ನೆಲೆಯ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ ಶಿವ-ಶಕ್ತಿಯರ ಸಮ್ಮಿಳನವೆಂದರೆ, ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಂಶಗಳು ಒಂದು ದೇಹದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ತಂತ್ರವೆಂದರೆ ಶಾಕ್ತಪಂಥವೇ. ಶಾಕ್ತಪಂಥದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಶಕ್ತಿಯ ಅಧಿದೇವತೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಲವು ಹೆಣ್ಣು ದೇವತೆಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಳಿ, ದುರ್ಗಾ, ಪಾರ್ವತಿ- ಇವರನ್ನು ಮಾತೃದೇವತೆಗಳು ಎಂದೂ ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತಗೊಂಡಿರುವ ಹಲವು ದೇವತೆಯರಲ್ಲಿ ಉಷ್, ವಾಕ್, ಸರಸ್ವತೀ, ಪಾರ್ವತಿ, ನಿದಿತಿ, ಶ್ರದ್ಧಾ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಪಾರ್ವತಿಯು ವೇದ ಮತ್ತು ತಂತ್ರ ಎರಡೂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತಗೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಇವರಲ್ಲಿ 'ವಾಕ್' ವೇದಗಳ ತಾಯಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಇವಳು ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಜೊತೆಗಾತಿಯೂ ಹೌದು.

“ಶಾಕ್ತ ಪಂಥದವರು ಮಾತ್ರ ಶಕ್ತಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮಳೆಂದೂ, ಸರ್ವಶಕ್ತಳೆಂದೂ, ಅವಳೇ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಳೆಂದೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವಳ ದೇಹವೇ ಶಿವ-ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಶಾಕ್ತರ ಪ್ರಕಾರ, ಶಕ್ತಿಯ ಅರ್ಧ ಭಾಗ ಶಿವ; ಶಿವನ ಅರ್ಧ ಭಾಗವಲ್ಲ! ಹೀಗೆ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಶಾಕ್ತರ ಮತ್ತು ಇತರ ಪಂಥೀಯರ ನಡುವೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ, ಶೈವರು ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವರ

ನಡುವೆ ಸಾಮರಸ್ಯ ಏರ್ಪಡುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ಶಿವ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ಹರಿಹರನ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಡೆದಿರಬಹುದು.”^೩

ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ಯಾವುದೋ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ(ಶಾಕ್ತಪಂಥ) ಹಾಗೂ ಶಿವ (ಶೈವಪಂಥ)- ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಸಮ್ಮಿಳನವನ್ನೋ, ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನೋ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಮಾತೃಮೂಲಯವಾದ ಶಕ್ತಿದೇವತೆಯು ಇತಿಹಾಸಪೂರ್ವದ ಸೈಂಧವ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ವೇದದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊರತಾದ ದೇವತೆ ರುದ್ರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ದೇವತೆಗಳ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಚರಿತ್ರೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅವಕಾಶಗಳಿರುವುದನ್ನು ಈ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ಚರಿತ್ರೆಯ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಶಾಕ್ತಪಂಥದಲ್ಲಿ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಶೈವಾಗಮಗಳಲ್ಲಿನ ಶಿವನನ್ನು ತಾಂತ್ರಿಕನೆಂದು ಗುರುತಿಸುವುದರಿಂದ, ಶಕ್ತಿಪಂಥದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಗುಣಗಳು ಶಿವನಿಗೂ ಸೇರಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಪೌರಾಣಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಯಬಹುದು.

ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಾಣನಾಮಚೂಡಾಮಣಿಯು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ:

“ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಲಾಗಿ ಶಿವನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಾಡಿ, ದಕ್ಷಪುತ್ರಿಯಾಗಿ ಜನಿಸುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಇಂತು ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಶಿವನಿಗೆ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನೆಂಬ ಹೆಸರು. ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆ ಹೀಗಿದೆ: ಬೃಂಗಿಯೆಂಬ ಗಣನಾಯಕನು ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಪಾರ್ವತಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿ ಶಿವನನ್ನೇ (ನಿರ್ಗುಣ ರೂಪವ) ಧ್ಯಾನಿಸತೊಡಗಲಾಗಿ, ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡ ಪಾರ್ವತಿ ಬೃಂಗಿಯ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿದಳು. ಶಿವನು ಭಕ್ತನ ಮೇಲಣ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತನ್ನ ದಂಡಾಯುಧವನ್ನು ಬೃಂಗಿಗೆ ಆಸರೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಪಾರ್ವತಿಯು ಸಿಟ್ಟು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಕೇದಾರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ, ಶಿವನ ಅರ್ಧಾಂಗವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡಳು”.^೪

೩. ಎಂ.ಬಸವಣ್ಣ, ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ, ಪು.೨೨

೪. ಪುರಾಣನಾಮಚೂಡಾಮಣಿ, ಪು.೨೬

ಈ ಮೇಲಿನ ಪುರಾಣನಾಮಚೂಡಾಮಣಿಯ ಕಥೆಯ ವಿವರಣೆಯು ಶಿವನ ಶಕ್ತಿಯು ಮುನ್ನೆಲೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಪಾರ್ವತಿಯು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದಲಾದರೂ ಪಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಇನ್ನು, ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರು ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು 'ಇದು ಶಿವನ ಪಂಚವಿಂಶತಿಲೀಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು' ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ. ದಕ್ಷಿಣದ ಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಶೈವಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಪಂಚವಿಂಶತಿಲೀಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷಾಟನೆ, ಕಾಮಾರಿ, ಕಾಲಾಂತಕ, ಕಲ್ಯಾಣಸುಂದರ ಇತ್ಯಾದಿ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಲೀಲೆಯೂ ಒಂದು. ಶಿವನ ೨೫ ಲೀಲೆಗಳು ಪುರಾಣದ ಕಥೆಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಶಿವನ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿವೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಶಿವನ ಶಕ್ತಿಯೂ ಕಥೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಇವೆಲ್ಲಾ ಶಿವ-ಪಾರ್ವತಿಯ ಸ್ವರೂಪವು ವಿಭಿನ್ನ ಕಥೆಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಶಿವ ಪ್ರಧಾನನಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು, ಅದರಿಂದ ಪ್ರಮುಖ ದೇವತೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅವನ ಲೀಲೆಗಳು ತೋರುತ್ತಿವೆ.

ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನ ಶಿಲ್ಪ ದೊರಕುವುದು ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂದನೇ ಶತಮಾನದ ಕುಶಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಇದರ ಹಿಂದೆಯೇ ಪೌರಾಣಿಕವಾಗಿ ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತೆಂದು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಇತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳತ್ತ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದಾಗ ಕಂಡುಬರುವುದೆಂದರೆ, ಗ್ರೀಕರಲ್ಲಿಯೂ ಉಭಯಲಿಂಗಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಿವೆ. ಚೀನಿಯರಲ್ಲಿ 'ಯಿನ್ ಮತ್ತು ಯಾನ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಪುರುಷ-ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿಯರನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಶಬ್ದಗಳು ದೊರೆತಿವೆ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಚೀನಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಪದಗಳು ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ, ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಿನ್ ಮತ್ತು ಯಾನ್ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಸ್ಪದವಿದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳು ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳಾದರೆ, ಇಂತಹ ಪೌರಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡದೆ, ಅನುಭಾವದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನನ್ನು ಹೇಗೆ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ಕುತೂಹಲದ ಅಂಶ.

ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವನ್ನು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಬಹುರೂಪಿ ಚೌಡಯ್ಯ, ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಅರಿವಿನ ಮಾರಿತಂದೆ- ಹೀಗೆ ಹಲವು ವಚನಕಾರರು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು

ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಾಣದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಶಿವನ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳನ್ನು ಮೊದಲುಗೊಂಡು, ನಂತರ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಶಿವನನ್ನು ಅನುಭಾವದ ನೆಲೆಯಿಂದ ವಿವರಿಸುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನೆಂಬರು ಅನುವನರಿಯದವರು.

ತ್ರಿಪುರವಿಜಯನೆಂಬರು ವಿರೋಧಿಗಳಾದವರು.

ಕಾಮಾರಿಯೆಂಬರು ಕರ್ಣಕಾಣದವರು.

ಜಟಾಜೂಟಕೋಟೀರಭಾರನೆಂಬರು ಜಾಣರಲ್ಲದವರು.

ನಮ್ಮ ಗುಹೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಇಂತಹ ಬಹುರೂಪದವನಲ್ಲ !

ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುದೇವರು ^೩

ಪಂಚವಿಂಶತಿಲೀಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶಿವನ ಲೀಲೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ, ತ್ರಿಪುರವಿಜಯ, ಕಾಮಾರಿ, ಜಟಾಜೂಟಕೋಟೀರಭಾರ-ಎಂಬುವು ಶಿವನಿಗೆ ಇರುವ ಹೆಸರುಗಳು. ಇಂತಹವುಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾದವನು ನಮ್ಮ ಗುಹೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಎನ್ನುವ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿಗೆ 'ಶಿವ' ನೆಂಬುವನು ಅನುಭಾವದ ಒರತೆಯವನು. ಅಲ್ಲದೆ, ಹೀಗೆ ಬಹುರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಕಾಣುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅಲ್ಲಮ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ, ತ್ರಿಪುರವಿಜಯ, ಕಾಮಾರಿ, ಜಟಾಜೂಟಕೋಟೀರಭಾರ - ಇಂತಹದ್ದನ್ನು ಶಿವನಿಗೆ ಹೇಳುವವರು ಅನುವನರಿಯದವರು, ವಿರೋಧಿಗಳು, ಕರ್ಣಕಾಣದವರು, ಜಾಣರಲ್ಲದವರು ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಲಮನ ಇನ್ನೊಂದು ವಚನದಲ್ಲಿಯೂ 'ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ'ನ ಅಂಶವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಶೈವ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿನ ಶಿವನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತ ಗುಹೇಶ್ವರಲಿಂಗವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎನ್ನುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.

ಮಜ್ಜನಕ್ಕಿರವಡೆ ಭೂತವಿಕಾರ ಪ್ರಮಥ ಗಣಂಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರೇತರು

ವೀರಭದ್ರ ಗಣಂಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸರು.

ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರರೆಲ್ಲರೂ ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ, ತಪ್ಪ ಸಾಧಿಸಿ ಕಾಡಿ ಉಂಬರು

ಈ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಾನದೊಳಗೆ ಆವುದೂ ಅಲ್ಲ

ಗುಹೇಶ್ವರಾ ನಿಮ್ಮ ಲಿಂಗೈಕ್ಯವು ! ^೬

ಶಿವನ ಗಣಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮಥ ಗಣಂಗಳು, ವೀರಭದ್ರ ಗಣಂಗಳು- ಇಂತಹ ಗಣಂಗಳ ಸುತ್ತ ಇರುವ ಪುರಾಣದ ಅಂಶವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೩ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುದೇವರ ವಚನ ಸಂಪುಟ-ವಚನ, ೮೪೫

೬ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುದೇವರ ವಚನ ಸಂಪುಟ-ವಚನ, ೫೨೦

ತಿರಸ್ಕಾರದ ಸೂಚನೆಯಾಗಿ ಅವನೇ ಬಳಸುತ್ತಿರುವ ಪದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇತ, ಭೂತವಿಕಾರ, ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸ, ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ- ಇವು ನೇತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿವೆ. ಇಂತಹ ನೇತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಶಿವನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಮತ್ತೆ ಅನುಭವವೇ ಶಿವನೆನ್ನುವ ಅಂಶವಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ನೆಲೆಯಿಂದ ಶಿವನ ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪಿಯಾದ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ- ಗಮನಿಸಿ: ಅಲ್ಲಮನೇ ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಈ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಾನದೊಳಗೆ ಅವುದೂ ಅಲ್ಲ - ಅಲ್ಲಮನು ಲಿಂಗರೂಪವಾದ (ಲೀ ಎಂದರೆ ಸೇರಿಹೋಗುವುದು ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥ) ಗುಹೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುವುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎನ್ನುವುದು ಅಲ್ಲಮನ ನಿಲುವು.

ಮುಂದಿನ ವಚನವಾದ ಅರಿವಿನ ಮಾರಿತಂದೆಯ ವಚನವೂ ಸರಿಸುಮಾರಾಗಿ ಪೌರಾಣಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿನ ನಿರರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಲಿಂಗದ ಸಂಬಂಧವೇ ಮುಖ್ಯವೆನ್ನುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಮರವೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಿರವ ಹೋಗಾಡಿಕೊಂಡ,
 ಮರವೆಯಿಂದ ನಾರಸಿಂಹ ಶರೀರವ ಸೀಳಿಸಿಕೊಂಡ,
 ಮರವೆಯಿಂದ ರುದ್ರ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನಾದ,
 ಮರವೆಯಿಂದ ನರಸುರಾದಿಗಳೆಲ್ಲರು ಮರಣಕ್ಕೊಳಗಾದರು.
 ಇದು ಕಾರಣ, ಅರಿದು ಉತ್ಪತ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಗದೆ,
 ಅರಿದು ಸ್ಥಿತಿಯ ಸುಖಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದೆ, ಅರಿದು ಮರಣಕ್ಕೊಳಗಾಗದೆ,
 ಅರಿವನರಿವರನರಿ, ಸದಾಶಿವಮೂರ್ತಿಲಿಂಗವನರಿವುದಕ್ಕೆ
 ಅರಿವಿನ ಮಾರಿತಂದೆ ೭

ಅರಿವಿನ ಮಾರಿತಂದೆಯ ವಚನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ. ಇದುವರೆಗಿನ ಪುರಾಣ ಲೋಕದ ಕಥೆಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ಅದರ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವನ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಳ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಬ್ರಹ್ಮ, ನರಸಿಂಹ, ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರರ ಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲಿನ 'ಮರೆವು' ಎನ್ನುವುದು ಯೋಚನೆಯೇ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳ ಫಲಗಳಾಗಿವೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೆಂದರೆ ನರರ, ಸುರರ ಅವಸಾನ ಅಷ್ಟೇ. ಇಂತಹ ಪೂರ್ವಕಲ್ಪಿತಗಳಾದ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯದ ಎನ್ನುವುದರ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಭಾಗವಾಗವಲ್ಲ ಅರಿವು ಎನ್ನುವುದು. ಅರಿವನ್ನು ಅರಿತೆ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು; 'ಲಿಂಗವನ್ನು ಅರಿ' ಎನ್ನುವ ಈ ವಚನವೂ ಅನುಭವದ ಅರಿವಿಗೇ ಮಾನ್ಯತೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

೭ ಸಮಗ್ರ ವಚನ ಸಂಪುಟ:೬, ವಚನದ ಸಂಖ್ಯೆ: ೬೩೬

ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪಂಥವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವವರೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಆದ್ಯತೆಯೇ ಹೊರತು ಕಪೋಲಕಲ್ಪಿತಕಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ನಂಬದೆಯೇ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಅರಿವಿಗೆ ಒಳಗುಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅನ್ಯದೇವತೆಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರ, ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿವ ಇದ್ದರೂ, ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ದೈವವೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಚನದಲ್ಲೂ ಗಣೇಶ್ವರನೆಂಬುವನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಗಣೇಶ್ವರರು ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರು. ಶಿವನ ಆದೇಶವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ, ನಿಯೋಜಿತ ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಮರಳುವವರು. ಉದಾ- ರೇಣುಕ, ದಾರುಕ , ಘಂಟಾಕರ್ಣ, ಧೇನುಕರ್ಣ, ವಿಶ್ವಕರ್ಣ ಈ ಐವರು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು 'ಗಣೇಶ್ವರ'ನಾಗಿ (ಗಣಗಳಿಗೆ ಈಶ್ವರ=ಒಡೆಯ) ಚಿತ್ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಪೌರಾಣಿಕ ಗಣೇಶ್ವರನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಒಡೆದುಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಉಡುಪು, ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ, ಅವನ ಸಾಧನೆಗಳ ಸುತ್ತ ಇರುವ ಕಥೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, ಈ ಗಣೇಶ್ವರನೆಂದರೆ ಶಿವನಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಶಿವನ ರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವ ಈ ಶಿವನೆಂದರೆ ಇದು ಯಾವುದೂ ಅಲ್ಲ;

ರುಂಡವ ಧರಿಸಿದಾತ ರುಂಡಾಭರಣನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು.

ಆಕಾಶವ ಧರಿಸಿದಾತ ಅಂಥಾಭರಣನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು.

ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶವ ತಾಳವ ಮಾಡಿ ಒತ್ತಿದಾತ

ಕ್ಷಿತಿವಿಯತ್ತಳನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು.

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವ ಖಂಡಿಸಿದಾತ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಖಂಡಿತನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು.

ತ್ರಿಪುರದಹನವ ಮಾಡಿದಾತ ಪಂಚವಿಕೃತನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು.

ಕಾಮದಹನವ ಮಾಡಿದಾತ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು.

ಬಲ್ಲಾಳನ ವಧುವ ಬೇಡಿದಾತ ಮಹಾರುದ್ರನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು.

ಸಿರಿಯಾರನ ಮಗನ ಭಿಕ್ಷವ ಬೇಡಿದಾತ

ಬಹುಭಿಕ್ಷುಕನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು.

ಪರ್ವತಂಗಳ ಧರಿಸಿದಾತ ಪರ್ವತಾಭರಣನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು.

ಇಂತಿವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಲಚಿನ್ನಸಂಗಯ್ಯನ ಲೀಲೆಯ ತದರ್ಥಕರು

ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣಲೆ

ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶಿವನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಿರುವವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಶಿವನ ಅನುಭವವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವವರೇ ಹೊರತು, ಶಿವನ ಅನುಭವವನ್ನು ನೀಡುವವರು ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನ ನಿಲುವು. ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ, ಅನುಭಾವದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡುತ್ತಿರುವುದು ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಈ ಎಲ್ಲ ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ.

ಬಹುರೂಪಿ ಚೌಡಯ್ಯನ ವಚನವು ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಮತ್ತು ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಗೊಂಡ ಎಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರವು ಯಾವುದು ಇದೆಯೇ ಅದನ್ನು ಹೇಳದೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಗೊಂಡದ್ದನೇ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು; ಅದರಿಂದಾಗಿ 'ಅರ್ಥನಾರೀಶ್ವರನ ರೂಪು ಇಂತೆಂದು' ಕಂಡುಕೊಂಡಾಗ, ಪ್ರಾಚೀನವಾದವು ಕದ್ದ ಕಳ್ಳರಂತೆ ತಡವರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು ಎನ್ನುವ ಚೌಡಯ್ಯನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಒರಟುತನವು ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿದೆ.

ವೇಧಿಸಿದ ವೇದಗಳೆಲ್ಲ ಉರಿದುಲಿದು ನಿಂದವು.
 ಸಾಧಿಸಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಸೋಹೋ ಎಂದಡಗಿದವು.
 ವಿದ್ಯಾಮುಖಿ ಪ್ರಣಮವು ಸಿದ್ಧ ಸಿದ್ಧ ಎಂದು
 ಕದ್ದ ಕಳ್ಳರಂತೆ ತಡವಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವು ನೋಡಾ.
 ಅರ್ಥನಾರೀಶ್ವರನ ರೂಪು ಇಂತೆಂದು
 ಶುದ್ಧವಾಯಿತ್ತೀ ಲೋಕದೊಳಗೆ.
 ಜಡೆಯಿಲ್ಲ ಎಮ್ಮ ದೇವಂಗಿ, ಮುಡಿಯಿಲ್ಲ ಎಮ್ಮ ದೇವಂಗಿ.
 ಮಡದಿಯರಿಬ್ಬರಿಲ್ಲ ಎಮ್ಮ ದೇವಂಗಿ.
 ಬೆಡಗ ನುಡಿವವರಿಲ್ಲ, ನುಡಿಯಲಮ್ಮದ ಕಾರಣ ಅರಸುತ್ತಿದ್ದಾರು.
 ಎಡೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನುಡಿಯ ನುಂಗಿದ ಬೆಡಗ ಹಿಡಿತಂದು
 ಅರ್ಪಿತವ ಮಾಡಿ; ನಡೆಸಿ ತೋರಿದ ಭಕ್ತರ ತನುವಿನೊಳಗೆ
 ಕಡೆಯಿಲ್ಲದ ಲಿಂಗವ ಖಂಡಿತವ ಮಾಡಿ ತೋರಿದ
 ರೇಕಣ್ಣಪ್ಪಿಯ ನಾಗಿನಾಥ, ಇಬ್ಬರಿಂದ ಬದುಕಿತ್ತೀ ಲೋಕವೆಲ್ಲಾ.
 ಬಹುರೂಪಿ ಚೌಡಯ್ಯ ^೯

ಅಲ್ಲದೇ, ಶಿವನನ್ನು ವಿವಿಧ ಪರಂಪರೆಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಅವನ ಜಡೆಯನ್ನೋ, ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರನ್ನೋ ಕುರಿತು ಹೇಳುವ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಚೌಡಯ್ಯನು

೮ ಸಮಗ್ರ ವಚನ ಸಂಪುಟ: ೨, ವಚನದ ಸಂಖ್ಯೆ: ೧೫೦೦

ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನೆಂದರೆ ಶಿವ ಎಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಶಿವನ ಲೀಲೆಗಳ ಭಾಗವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಬೇರೆ ವಚನಕಾರರು ಶಿವನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು, ಚೌಡಯ್ಯನು ಶಿವನು ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶಿವನನ್ನು ಒಪ್ಪದೆಯೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನೂ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. 'ಎಡೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನುಡಿಯ ನುಂಗಿದ ಬೆಡಗ ಹಿಡಿತಂದು ಅರ್ಪಿತವ ಮಾಡಿ'— ಎಂದು ನಾದಬಿಂದುವಿನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿನ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಅನುಭಾವದ ಅನುಭವದಲ್ಲಿನ ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ವಚನಗಳು ಪರಂಪರೆಯ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಯ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನನ್ನು, ಶಿವಾನುಭವ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಅದರ ಮೂಲಕ ಕಲ್ಪಿತಗೊಂಡ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತವೆ.

ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನನ್ನು ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ.^{೧೦} ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನಗಳು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸಂಬಂಧ ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಸಿಮೋನ್-ದ-ಬುವಾ ಮಂಡಿಸಿದ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಆದರೆ, ಸ್ತ್ರೀವಾದವು ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯ ಚಳುವಳಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಚಿಂತನೆಯಾಗಿದೆ. ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಸಮಾನಸ್ಥಾನವನ್ನು ಶಿವ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಶಿವೆಗೆ ನೀಡಲು ಹುಟ್ಟಿದ ಚಿಂತನೆಗಿಂತಲೂ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ಒಂದು' ಆಗಿದ್ದದ್ದು ಎರಡಾಗಿ ಒಡೆದುಕೊಂಡ ನೆಲೆ ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಶಕ್ತಿಪಂಥ, ಶೈವಪಂಥಗಳ ಸಮೀಕನವೋ, ಸಾಮರಸ್ಯವೋ ಆಗಿದ್ದರ ಸೂಚನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಶಿವನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಪಂಚವಿಂಶತಿ ಲೀಲೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಭಾಗವಾಗ ಮೂಡಿರುವ ಪುರಾಣಗಳು ಆಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ಅಂಶಗಳೂ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀವಾದದ ಆಧುನಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ

೯ ಸಮಗ್ರ ವಚನ ಸಂಪುಟ:೮, ವಚನ: ೧೭೮

೧೦ STUDY OF ARDHANARISHWARA AS A SYMBOL OF GENDER EQUALITY IN THE CONTEMPORARY WORLD, by a. Nisha b. Dr. Kumar Gautam Anand

ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನ ನೀಡುವುದು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ, 'ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ' ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಪುರಾಣೀಕರಿಸಿ ನೋಡುವ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಒಂದು ತತ್ವವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ವಿಚಾರವಲ್ಲ.

ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು:

- ♦ ಟಿ.ಎಸ್. ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ೨೦೦೨ (ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ), ವೀರಶೈವದ ಉಗಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿ, ರಾವ ಬಹಾದೂರ್ ಗುಬ್ಬಿ ತೋಟದಪ್ಪ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ♦ Prof. Satyaprakash singh & Sawami Maheswarananda, Sri Tantraloka, Standard Publishers, New Delhi.
- ♦ ಎಂ. ಬಸವಣ್ಣ, ೨೦೧೩, ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ, ನಿರುತ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ♦ ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾವ್, ೧೯೪೧, ಪುರಾಣನಾಮಚೂಡಾಮಣಿ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು.
- ♦ ಡಾ. ಬಿ.ವಿ. ಮಲ್ಲಾಪುರ(ಸಂ)೨೦೦೧, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುದೇವರ ವಚನ ಸಂಪುಟ, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ♦ ಸಮಗ್ರ ವಚನ ಸಂಪುಟ: ೩, ೬, ೮, ೨೦೦೧, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ♦ Palarch's Journal Of Archaeology Of Egypt/Egyptology 17(7), ISSN 1567-214x, Nisha and Dr. Kumar Gautam Anand, A STUDY OF ARDHANARISHWARA AS A SYMBOL OF GENDER EQUALITY IN THE CONTEMPORARY WORLD,

□□

ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧ ರಚನೆಯ ಕೈಪಿಡಿ :
'ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ'

ಡಾ. ಮಂಜುನಾಥ ಪಾಳ್ಯ

ಸಂಶೋಧನೆ ಎಂದರೆ 'ಸತ್ಯ ಶೋಧನೆ', 'ಹುಡುಕಾಟ', 'ಪರಿಶೀಲಿಸು' ಎಂಬರ್ಥಗಳಿವೆ. ಆದರೆ, ಅದನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿನ ಸಫಲತೆಯು ಮರುಳುಗಾಡಿನಲ್ಲಿಯ ಓಯಿಸಿಸ್‌ನಂತಾಗಿದೆ. ಸಂಶೋಧನೆ ಕೇವಲ ಮಾಹಿತಿಯ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲ; ಅದು ಆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ತ ವಿಧಾನ, ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಜ್ಞಾನವಿಸ್ತಾರ, ನವೀನ ಆವಿಷ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಆಳವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯ ಚಲನೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಾನವನ ಭಾವಜಗತ್ತಿನ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿದೆ. ಕೃತಿ-ಕೃತಿಕಾರರನ್ನು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಪರಂಪರೆಯೇ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನಾವಲಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸಿ ಹೊಸ ತಲೆಮಾರಿನ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಹಿರಿಯ ಸಂಶೋಧಕರು ಕೈಗೊಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಅವರು ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ವಲಯಗಳು, ಅನುಸರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗಗಳು ಭಿನ್ನವೂ ವೈವಿಧ್ಯವೂ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೂ ಆಗಿದ್ದು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಅನುಕರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನ ಬರಹಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು, ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಕೆಯಾಗುವ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧಗಳು, ಡೆಸರ್ಟೇಷನ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಅಕಾಡೆಮಿಕ್ ವೇದಿಕೆಗಳಾದ ಸೆಮಿನಾರ್ಸ್ ಮತ್ತು ಕಾನ್ಫರೆನ್ಸ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಡಿತವಾಗುವ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ, ಅವುಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಕೊರತೆಗಳು ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತವೆ. ತತ್ಪರಿಧಾರಿತವಾಗಿ ನಿಖರವಾದ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಮೂಲಕ

ಸಾಗಬೇಕಾದ ಗಂಭೀರ ಕಾರ್ಯದ ಪ್ರತಿಫಲ ಸಂಶೋಧನ ಬರಹಗಳು ಎಂಬ ಅರಿವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಸಂಶೋಧನಾರ್ಥಿಗಳು ಸಂಶೋಧನಾ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಪಾಲಿಸದೆ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ಕೊರತೆ, ಅಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಅಪರಿಶ್ರಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಆತುರಾತುರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈಗಿನ ಬಹುಪಾಲು ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನೈತಿಕತೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಢತೆ, ನವೀನತೆ ಮತ್ತು ಆಳವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಹಳೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪುನರಾವರ್ತಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಇದು ಸಂಶೋಧನಾ ವಯದಲ್ಲಿರುವವರ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವವರ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಯ ಅನಿಸಿಕೆಗಳು. ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸಲು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಯುಜಿಸಿಯ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಧುನಿಕವಾದ ಹಲವಾರು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು, ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕೋರ್ಸ್‌ವರ್ಕ್ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನ ಲೇಖನಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಪ್ರತಿಫಲದ ಸಾಫಲ್ಯತೆ ನಿರಾಶಾದಾಯಕವಾಗಿಯೇ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ.

ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಾನು ಮೆಲಕುಹಾಕುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ನನ್ನೊಳಗಿನ ನಿರಾಸೆಯ ಚಿಂತನೆಗೆ ತಡೆಹಿಡಿದು, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನೊಳಗಿನ ಬೆಳಕಿನ ಪ್ರಜ್ವಲತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದು ವಿಮರ್ಶಕರಾದ ಡಾ. ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯರವರ 'ಯುಕ್ತಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ' (ಪ್ರಕಟಣೆ: ಅಭಿನವ, ೨೦೨೨) ಕೃತಿಯ ಓದು. ಶ್ರೀಯುತರು ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಅಗ್ರಪಂಕ್ತಿಯ ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿಂತಕರಾಗಿ, ಸಂಶೋಧನಾ ವಲಯದಲ್ಲಿ 'ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ರೂಪಿಸಿ, ಅದನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಮುನ್ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ರಚಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕೃತಿಗಳ ಒಳತಿರುಳಿನ ಮೂಲ ದ್ರವ್ಯವೇ ಸಮಗ್ರ ಓದು-ಗ್ರಹಿಕೆ, ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ. ಇದು ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯ ಅನನ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಕೂಡ. ಅವರು ಕುವೆಂಪು, ಅನಕೃ, ಕೆಎಸ್‌ಎನ್, ಜಿಎಸ್‌ಎಸ್ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಕುರಿತ ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿ ರಚಿಸಿರುವ ಕೃತಿಗಳಾದ 'ಬಾ ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನಕೆ (ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೋಧ)', 'ಅನಕೃ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ' 'ಇಹದ ಪರಿಮಳದ ಹಾದಿ', 'ಹಣತೆಯ ಹಾಡು' ಮುಂತಾದವು ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಬರಹಗಳನ್ನು ಕುರಿತ 'ಸಮಗ್ರ

ವಿಮರ್ಶೆ' ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ತಾತ್ವಿಕ ಮತ್ತು ತಾರ್ಕಿಕ ಅನುಸಂಧಾನವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ರಚಿಸಿದ ಸಂಶೋಧನ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಸಾರುವ ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು. ನನ್ನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನ ಬರಹಗಳು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಕೈದೀವಿಗೆ ಎಂಬಂತೆ ಇದೆ ಈ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆ.

ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಂದೇನಹಳ್ಳಿಯ 'ಓದುವ ಕೆಂಪಯ್ಯ' ಮತ್ತು 'ತಿಮ್ಮಾಂಬಾ' ಎಂಬ ಗಂಗಡಿಕಾರ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಜನಾಂಗದ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗ. ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದವನಾದ ಈತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ಪಂಡಿತರ ಅವಕೃಪೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಅಜ್ಞಾತ ಕವಿ. ಆದರೆ ಆತ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದ 'ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಾವ್ಯ' ಪರಂಪರೆ ಇಂದು ಬೃಹತ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಿದೆ. ರೈತ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಬಂದ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ಜನಪದ ಹಾಗೂ ಶಿಷ್ಟಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಮೊದಲ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕವಿ. ಇವರ ಕೃತಿಗಳಾದ 'ಕರಿಯಾಚರಿತ್ರೆ', 'ನಳಚರಿತ್ರೆ' ಮತ್ತು 'ಶನಿಮಹಾತ್ಮೆ' ಇವುಗಳು ಅಪರೂಪ ಹಾಗೂ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಹೊಳಪುಗಳನ್ನು ನೀಡುವಂಥವು. ಇಂತಹ ಅಪರೂಪದ ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಶೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ ನರಹಳ್ಳಿಯವರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಕೃತಿ ಪಠ್ಯಕೇಂದ್ರಿತ ಅಧ್ಯಯನವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಇದೊಂದು ಕವಿ-ಕಾವ್ಯಗಳ 'ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ' (Holistic study). ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಇದು ಕವಿಯ ಕಾಲಘಟ್ಟ, ಸಮಾಜ, ಜನಪದ ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ನಡೆಸಿರುವ ಸಂಶೋಧನೆಯಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಅಜ್ಞಾತ ಅಥವಾ ಅಲಕ್ಷಿತ ಕವಿಗಳ ಮಹತ್ವ ಮರುಸ್ಥಾಪನೆ ಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇದೇ ತಾನೇ ಸತ್ಯಶೋಧನೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮಾದರಿ ಮತ್ತು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನರಹಳ್ಳಿಯವರ ಈ ಕೃತಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು: ಸೂಕ್ತ ಹಾಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸಂಶೋಧನ ಶೀರ್ಷಿಕೆ, ವಿಷಯವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಸಂಶೋಧನೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ, ಉದ್ದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಗುರಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಪೀಠಿಕೆ (Introduction). ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹುಡುಕಲಾಗುತ್ತಿದೆ? ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ ಏನು? ಎಂಬ ಅಂಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಮಸ್ಯೆ (Problem Statement). ಈ ಹಿಂದೆ ಆ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪರಿಚಯವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ (Review of Lit-

erature). ಈವರೆಗಿನ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸದೇ ಉಳಿದಿರುವ ಅಂಶಗಳು (Research Gap). ಉದ್ದೇಶಿತ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸುವ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಧಾನ (Research Methodology). ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರಣೆ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಇಲ್ಲವೆ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿ, ಉಪವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಚರ್ಚೆಮಾಡುವುದು (Analysis & Discussion). ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಾಧಿಸಿದ ಫಲಿತಾಂಶಗಳು (Findings). ಸಮಾರೋಪ (Conclusion). ಆಕರ ಮತ್ತು ಪಠ್ಯಪಠನ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿ (Bibliography) ಹಾಗೂ ಅನುಬಂಧ (Apendix) ಹೀಗೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ೨೫೦-೩೦೦ ಪುಟಗಳ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಬಂಧದವು (ಒಂದು ಮಾದರಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಪ್ರಬಂಧವು) ಒಳಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿಷಯಪೂರಿತವಾಗಿ, ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ನೀಡಿರುವ ನರಹಳ್ಳಿಯವರು ೫೦ ರಿಂದ ೬೦ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು 'ಮಾದರಿ ಸಂಶೋಧನ ಕೃತಿ'ಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಡಾ. ನರಹಳ್ಳಿಯವರು ಕವಿಯ ಮೂರು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಧಾನ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಅಳಿಯುವ ಅವರ ಯತ್ನ ಸ್ತುತೃವಾಗಿದೆ. ಪರಂಪರೆಯ ಅರಿವು, ಲೋಕಾನುಭವ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಕೃತಿಗಳ ತ್ರಿಕೋಣದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂಶೋಧನ ಕೃತಿಯ ಕೊನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ 'ಸಮಾರೋಪ' ಎಲ್ಲ ಸಂಶೋಧನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಅಧ್ಯಾಯ. ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮೊದಲ ಐದು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳು ಪೀಠಿಕೆ, ಪೂರ್ವವಾದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ನಿಗಮನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.” (ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ, ಪುಟ-೧೩.) ಎಂಬ ಮೊದಲ ಓದುಗನ ಮೊದಲ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿನ ವಿದ್ವಾನ್ ಉಮಾಕಾಂತ ಭಟ್ಟರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಸಂಶೋಧನ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಲೆಯ ಮೂಲ ಕುರಿತು ಈವರೆವಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚೆಗಳು, ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಆದರೆ “ಈಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಾವ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಕೃತಿಯೆಂದರೆ ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅವರ 'ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ' (ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ, ಪುಟ-೧೫) ಎಂದು ನ. ರವಿಕುಮಾರ ಅವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದು ಈ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು Academic Rsearchನಲ್ಲಿ

ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖ ಹಂತಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಬಂಧದ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

‘ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ’ ಕೃತಿಯ ಪ್ರವೇಶ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನರಹಳ್ಳಿಯವರು ತಾವು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳು, ತಮ್ಮ ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆಕರವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು (ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಾವ್ಯಗಳು), ತಮ್ಮ ಊರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಜನಪದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಕಲೆಗಳು, ಗೊಂಬೆಯಾಟ ಮತ್ತು ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು, ಬಯಲಾಟ ಇತ್ಯಾದಿ ಮೂಲಗಳಿಂದ ತಮಗೆ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. “ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದಂಥವು. ಆದರೆ ಅದು ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಳ್ಳುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರಧಾರಿ ಈ ಕವಿರಚಿತ ‘ಪಠ್ಯ’ಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠನಾಗಿರಬೇಕೆಂದೇನಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಧಾರಿಯ ‘ಆಶುಪ್ರತಿಭೆ’ಗೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ. ಹೀಗಾಗಿ ಅದು ಆಯಾ ಪಾತ್ರಧಾರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮೂಲಪಠ್ಯ ಮರೆಯಾಗಿ ಕವಿರಚಿತ ಪ್ರಸಂಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಸರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ‘ಪ್ರಸಂಗ ಸಾಹಿತ್ಯ’ ಇತ್ತ ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೂ ಸೇರದೆ, ಅತ್ತ ಜನಪದ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲೂ ಸಲ್ಲದೆ ಹೋದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಅವಗಣನೆಗೆ ಇದೂ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು.” (ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ, ಪುಟ-೨೫.) ಎಂಬ ಅಂಶಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕೃತಿಯ ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ‘ಕವಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿವರ’ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ಕವಿಯ ಕಾಲ, ಮನೆತನ, ತಂದೆತಾಯಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಕಸುಬು ಇತ್ಯಾದಿ ಕವಿಯ ಸ್ವವಿವರ ಹಾಗೂ ಅವನ ಮೂರು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ‘ಕೇಳುಗಬ್ಬ’ಗಳಾಗಿವೆ ಎಂಬ ವಿವರಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಸವುಭಾಗ್ಯ ಸಕಲ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನ..... (ಕಿರಿಯನ ಚರಿತೆ, ಪುಟ ೨೦೮). ನಳಚರಿತೆ ಹಾಗೂ ಶನಿಮಹಾತ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಇದೇ ವಿವರವಿದೆ. ಅಂದರೆ ಕೆಂಪಯ್ಯ ಹಾಗೂ ತಿಮ್ಮಾಂಬ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ, ಈತನ ಊರು ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಂದೇನಹಳ್ಳಿ. ಇದು ಲೋಕಪಾವನೀ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿದೆ.” ಮತ್ತು “ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿದನು. ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರೂ ಇದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕವಿಯೇ ನಳಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ‘ಧರೆಯೊಳಗಿರುವ ಸುಜಾಣರು..... ಪರಮಕಥೆಯನ್ನು ಪೇಳುವೆ ಲಾಲಿಸಿ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ರೈತ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಕವಿಯೊಬ್ಬ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ

ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ. ಒಕ್ಕಲಿಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ.” (ಯುಕ್ತಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ, ಪುಟ-೨೫.). ಹಾಗೆಯೇ “ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ‘ವರ್ಣಕ’ ಎಂದು ಗುರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ‘ಕನ್ನಡದ ಜಾಣರ ಕರ್ಣಕೆಂಪೆನಿಸುವ / ವರ್ಣಕೃತಿಯನು ಬಿನ್ನಾಣದಿಂದೊರೆವೆ’ (ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಾವ್ಯಗಳು, ಪುಟ ೬). ಈತನ ಈ ಮಾತು ನನಗೆ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ‘ಸಕಲ ಲಕ್ಷಣವು ವಸ್ತುಕೆ, ವರ್ಣಕಕಿಷ್ಟು ವಿಕಳವಾದರು ದೋಷವಿಲ್ಲ ಸಕಲ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಿರುಸು ಮಾಡಿದರೆ ಪುಸ್ತಕದ ಬದನೆಕಾಯಹುದು’ (ಪುಟ ೭೭, ಭರತೇಶ ವೈಭವ ಸಂಗ್ರಹ, ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ). ‘ವಸ್ತುಕ ಹಾಗೂ ವರ್ಣಕ ಎಂಬ ಎರಡು ಕಾವ್ಯಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಕ ಮಾರ್ಗಸಂಪ್ರದಾಯವಾದರೆ, ವರ್ಣಕ ದೇಸಿಮಾದರಿ. ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ದೇಸಿ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದವನು; ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದವನು; ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಸಮಕಾಲೀನ. ಅದೇ ಕಾಲದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ದೇಸೀ ಪರಂಪರೆಯ ಶಿಖರ: ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಡಿದು ನಿಂತ ಕನಕದಾಸ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನಿಗೆ ಹತ್ತಿರದವನು; ಅಂದರೆ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಕಾಲ ದೇಸೀ ವೈಭವದ ಕಾಲ; ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಪರಂಪರೆ ತನ್ನನ್ನು ಒಡ್ಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳೂ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ.” (ಯುಕ್ತಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ, ಪುಟ-೩೧) ಎಂದು ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಠ್ಯವಾಗಿಯೂ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಮುಂದೆ ಈ ಕೇಳುಗಬ್ಬವು ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುಗಬ್ಬವಾಗಿ ರೂಪಾಂತರವಾಯಿತು’-ಎಂಬ ನಿಲುವುಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಯನದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕೃತಿಯ ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ಕವಿಯ ಮೂರು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬಹಳ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಧಾನವು (Research Methodology) ಹೇಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಪಠ್ಯವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಅಂತರಶಿಸ್ತೀಯ (Inter disciplinary) ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ಮೊದಲ ‘ಯುಕ್ತಕವಿ’ - “ಸುಮಾರು ಐದು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕು ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿವೆ ಎಂದು ಯಕ್ಷಗಾನ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಆನಂದರಾಮ ಉಪಾಧ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (ಪುಟ ೪೧, ಸಮಾಹಿತ) ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಪಾರ್ಶ್ವಸುಬ್ಬನಿಂದ ಮೊದಲೊಂದು ಸುಮಾರು ಮುವತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗಕಾರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ

ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾತ ಕವಿಯ 'ಆದಿಪರ್ವ' (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೫೦) ಎಂಬುದು ದೊರೆತಿರುವ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಯಕ್ಷಗಾನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 'ಕಿರಿಯ ಚರಿತ್ರೆ' ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಎಂದು ಹ. ಕ. ರಾಜೇಗೌಡರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (ಪುಟ ೧೮ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಾವ್ಯಗಳು) ಈ ಚರ್ಚೆ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ 'ಆದಿಪರ್ವ' ದ ಕರ್ತೃ ಅಜ್ಞಾತ ಕವಿಯಾದುದರಿಂದ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನೇ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಯಕ್ಷಗಾನದ 'ಆದ್ಯಕವಿ' ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ." ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡರ ಮೊದಲ ಕಾವ್ಯವಾದ 'ಕಿರಿಯನ ಚರಿತ್ರೆ' ಒಂದು ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೂಲವನ್ನು ಕುರಿತು "ಕಿರಿಯ ಚರಿತ್ರೆ ಯಕ್ಷಗಾನ ವಲಯದಲ್ಲಿ 'ಕಿರಿಭಂಟನ ಕಾಳಗ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ, ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದೆ. ತಮಿಳು, - ತೆಲುಗು ಹಾಗೂ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕಥೆಯಿದೆ. ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ - ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಒಂದೇ ಇದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಪ್ರಸಂಗ ರೂಪುಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಸುಮಾರು ಹದಿನೆಂಟು ಪ್ರಸಂಗಕರ್ತರು ಕಿರಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಯಕ್ಷಗಾನಕ್ಕೆ ಅಳವಡಿಸಿರುವ ೨ ಮಾಹಿತಿಯಿದೆ. 'ಕಿರಿಯ ಚರಿತ್ರೆ' ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪ್ರಸಂಗವೆಂದು ಕರೆಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ 'ಕಿರಿಭಂಟನ ಕಾಳಗ' ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗ. ಎಂಬ ತಮ್ಮ ತೀರ್ಮಾನಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಇತರರು ನಡೆಸಿರುವ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು (Secondary Sourcess) ಪೂರಕವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ 'ಕಿರಿಯ ಚರಿತ್ರೆ' ಓದುವಾಗ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನನಗೆ ನಂಜುಂಡ ಕವಿಯ 'ಕುಮಾರರಾಮ ಸಾಂಗತ್ಯ' ನೆನಪಾಯಿತು. ಈತನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೨೫; ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಸಮಕಾಲೀನ. ಈತನ 'ಕುಮಾರರಾಮ ಸಾಂಗತ್ಯ'ಕ್ಕೂ, ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ 'ಕಿರಿಯ ಚರಿತ್ರೆ'ಗೂ ಸಾಮ್ಯತೆಯಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು..... ಕಿರಿಯನಂತೆಯೇ ಕುಮಾರರಾಮನೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆತ ದಂತಕಥೆಯಾಗಿ ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಪುರುಷನೆಂಬಂತೆ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದ್ದವನು. ಹೀಗಾಗಿ ಕುಮಾರರಾಮನ ಕತೆಗೆ ನಂಜುಂಡ ಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣನಂತೆಯೇ ಪುರಾಣದ ಹೊದಿಕೆ ತೊಡಿಸುತ್ತಾನೆ."- ಎನ್ನುವ ನರಹಳ್ಳಿಯವರು "ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪುರಾಣ ಮಾಡುವ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಹರಿಹರನ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಅದು ಶರಣರ ಕಥೆ, ಭಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಅದರ ಆಶಯ. ಇಲ್ಲಿ ಆ ಆಶಯವಿಲ್ಲ,

ಆದರೆ ಆ ಮಾದರಿಯಿದೆ. ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಜಾಗ ಪಡೆದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕತೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಕರ್ಷಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಸಚ್ಚಾರಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಬಗೆಯನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.” (ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ, ಪುಟ-೪೦.) ಎಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣದ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುವುದನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೃತಿಯ ಈ ಭಾಗದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಕಿರಿಯ ಚರಿತ್ರೆ” ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿ. ಇತಿಹಾಸ, ಜನಪದ ನಂಬಿಕೆ, ಪುರಾಣ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಣಯ ಸಾಹಸದ ಆಕರ್ಷಕ ಕಾವ್ಯ. ಹದಿನೈದು - ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಚಾಮರಸ, ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ, ಕನಕದಾಸ - ಇವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದರು. ಇವರ ನಡುವೆ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಕಾವ್ಯವೂ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾದರಿಗೆ ನಿದರ್ಶನ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಕನಕದಾಸನ ‘ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತೆ’ ಯಂತೆಯೇ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ‘ಕಿರಿಯ ಚರಿತ್ರೆ’ಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.” ಎಂಬ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯೊಂದಿಗೆ ತಾವು ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹುಡುಕಲಾಗುತ್ತಿದೆ? ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ ಏನು? ಎನ್ನುವ ‘ಸಂಶೋಧನಾ ಸಮಸ್ಯೆ’ಗೆ (Problem Statement) ಉತ್ತರ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅವರು ಕವಿಯ ‘ನಳಚರಿತ್ರೆ’ ಕೃತಿಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಈ ಕೃತಿಯ ವಸ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪುನರಾವರ್ತಿತವಾಗಿ ಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿರಲಿ, ಯಕ್ಷಗಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲೂ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ಪಂಡಿತರು-ವಿಮರ್ಶಕರಿಂದ ಯಾಕೆ ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಅವಗಣನೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿರಬಹುದು. ಯಕ್ಷಗಾನ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಅನನ್ಯವಾದ ಕಲೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅನೇಕ ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕೃತಿಕಾರರ ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ಉದಾಹರಿಸಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ‘ಕಿರಿಯ ಚರಿತ್ರೆ’ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನಾರಿಸಿಕೊಂಡು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಯಾದರೆ, ‘ನಳಚರಿತ್ರೆ’ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದ ಪರಿಚಿತ ಕತೆ. ಈ ಕತೆ ವೇದ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಅರಣ್ಯಕಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾದದ್ದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ..... ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಲೆ; ದ್ರಾವಿಡ ಕಲೆ. ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸದೆ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಆಗಬೇಕಿದೆ. ಇದು ಇಂದಿನ ಅಗತ್ಯ” (ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ, ಪುಟ ೪೩-೪೭). ಎಂದು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶ.

ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಸಂಶೋಧನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಎತ್ತರಿಸಿದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿರುವ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಅಂತರಶಿಸ್ತೀಯ (Interdisciplinary) ಅಧ್ಯಯನ. ಇದನ್ನು

ನರಹಳ್ಳಿಯವರು ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ನಳಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕನಕದಾಸನ ನಳಚರಿತ್ರೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನಡೆಸಿರುವ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿನ ದಮಯಂತಿಯ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ರಾಘವಾಂಕ ಕವಿಯ ಚಂದ್ರಮತಿಯ ಪಾತ್ರಗಳ ಹೋಲಿಕೆಯ ಚರ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. “ಕನಕದಾಸ ಹಾಗೂ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡರ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತು ಒಂದೇ ಆದರೂ ಅವುಗಳ ಆಕೃತಿ ತೀರಾ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಇದೆ..... ಕನ್ನಡ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ನಳದಮಯಂತಿಯರ ಕಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ನಳಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲ”. (ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ, ಪುಟ ೪೮-೫೪.) ನರಹಳ್ಳಿಯವರ ಈ ವಿಮರ್ಶಾ ಮಾದರಿಯು ಕುವೆಂಪು ಅವರು ‘ಸರೋವರದ ಸಿರಿಗನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿರುವ ‘ಅಚ್ಚೋದ-ವೈಶಂಪಾನ!’ ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನದಲ್ಲಿನ ಚರ್ಚೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡರ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾವ್ಯವಾದ ‘ಶನಿಮಹಾತ್ಮೆ’ಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಾಗ ಇಲ್ಲಿನ ವಸ್ತು ಹೇಗೆ ಜನಪದದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಕತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಕಾವ್ಯವಾಗಿಸಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೂ ಆತನ ಕಾವ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಅಂತರಸಂಬಂಧವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಕವಿ ಪ್ರಬಲ ಆರ್ಯಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ, ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದನ್ನು- “ಕನಕದಾಸನ ನಳಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಪುರುಷನಾಗಿದ್ದವನನ್ನು ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ತನ್ನ ‘ನಳಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಶನಿದೇವನನ್ನಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡ... ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ಪ್ರಬಲ ಆರ್ಯಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಯೇ?”. (ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ, ಪುಟ ೫೫-೫೬.) ಎಂಬ ಅಂತರಶಿಸ್ತೀಯ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಕೃತಿಯ ಈ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಮಾರೋಪವು (Conclusion) ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ/ಜೀವಾಳವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿತ. ಇದು ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳು (Finding) ಹಾಗೂ ಭವಿಷ್ಯದ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳನ್ನು (Scope for future research) ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನರಹಳ್ಳಿಯವರು ಸೂಕ್ತ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. “ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಅಧ್ಯಯನ ನಮಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ‘ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ವಚನಕಾರ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಮುದ್ದಣ್ಣನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ

ಮೊದಲ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಕವಿಯೆನ್ನಬಹುದು' (ಪುಟ-೨೯). 'ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಾವ್ಯಮಾದರಿಯ ಆದ್ಯಕವಿ ಎಂಬುದು.' (ಪುಟ-೬೩). 'ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೮೦. ಹೀಗಾಗಿ ಈತನೇ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೊದಲ ಕವಿಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ತನ್ನ ಕಿರಾಯಚರಿತ್ರೆಗೆ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತ ಇತಿಹಾಸ, ಜಾನಪದ, ಪುರಾಣ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ'. 'ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ಜನಸಮುದಾಯದ ನಡುವಿನಿಂದ ಬಂದವನು ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನಕ್ಕಿಂತ ಲೋಕಾನುಭವ ಆತನ ಕಾವ್ಯಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ.' (ಪುಟ-೬೪). 'ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ, ಅಪ್ಪಟ ಜಾನಪದೀಯವಾದ ಹೊಸದೊಂದು ಕಾವ್ಯ ಮಾದರಿಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.' (ಪುಟ-೬೫). 'ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಗತಿ ನನ್ನ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಈತನಿಗೆ ಆರ್ಯ, ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಘರ್ಷದ ಅರಿವಿದ್ದು, ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಕಡೆಗೆ ಈತನ ಒಲವಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಈತನ ಕಥಾಹಂದರ, ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿವರಗಳು, ಕಥಾ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಬಗೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮಾಜೋ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ ಈ ಅಂಶ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನೇರವಾಗಿ ಈ ಸಂಘರ್ಷ ದಾಖಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಕಾವ್ಯವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಇದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಈತ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.' (ಪುಟ-೬೬).” - ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳು ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡರ ಕಾವ್ಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಫಲಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

“ಕನ್ನಡ ಪರಂಪರೆಯ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಪುನರಾಲೋಚಿಸಲು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಾಪಿತ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮರುಚಿಂತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.” - ಎನ್ನುವ ಸಮಾರೋಪದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿನ ಮಾತುಗಳು ಮುಂದಿನ ಸಂಶೋಧನ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತವೆ. ಅಂತಿಮ ಭಾಗವಾದ ಅನುಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಕೆಂಪಣ್ಣ ಕವಿಯ ಕಿರಾಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬಂದ ಮೂಡಲಪಾಯ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪಠ್ಯಗಳ ಪಟ್ಟಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಪದಸೂಚಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. 'ಸಂಶೋಧನ ಭಾಷೆ'ಯು (Research Language) ನೇರವೂ ಸರಳವೂ, ಸುಂದರವೂ ಸೂಕ್ತವೂ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬದನ್ನೂ ಸಹ ಇಲ್ಲಿನ ಬರವಣಿಗೆ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು ಕೃತಿಯ ಸೊಬಗನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಇದು ನರಹಳ್ಳಿಯವರ ಬಹರಗಳ ಅಂತಃಸತ್ವವೂ ಹೌದು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು

ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ 'ಒಂದು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ' ಎನ್ನಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಯು ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಬಂಧ ರಚಿಸುವವರಿಗೆ ಒಂದು ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರೊಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನವು ಇತಿಹಾಸ, ಜನಪದ, ಪುರಾಣ, ಸಮಾಜ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಜನಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯ ಮರು ಪರಿಶೀಲನೆಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ ಕವಿಯು ಬದುಕಿದ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಆತನ ಪಠ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಜನಪದ ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಆಚರಣೆಗಳು, ರೈತರ-ಸಾಮಾನ್ಯರ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯಕ್ಷಗಾನವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತರ ದ್ರಾವಿಡ ಕಲಾ ಪರಂಪರೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡುವ ಮೂಲಕ ಆರ್ಯ-ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಘರ್ಷ, ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿಫಲನವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಳೆಯ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ಹೊರತಾಗಿ ಹೊಸ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ, ಅವಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಯಕ್ಷಗಾನವನ್ನು ಕೇವಲ ಕರಾವಳಿಯ ಕಲೆಯೆಂದು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸದೆ, ದ್ರಾವಿಡ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಲಯದೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿ ನೋಡುವ ವಿಧಾನ. ಆರ್ಯ-ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನಡುವಣ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡನ ಕಥಾಹಂದರದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಒತ್ತು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತಿಹಾಸದ ಸ್ಥಾಪಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಹೊಸ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಕೃತಿಯು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೂತನ ದಾರಿಯನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಹಿರಿಯ ಸಂಶೋಧಕರಾದ 'ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ'ಯವರು ೧೯೬೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ 'ಸಂಶೋಧನೆ' ಎಂಬ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಯು ಇಂದಿಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಅರಿವಿರಬೇಕಾದ ಸಂಶೋಧನೆ ಎಂದರೇನು? ಅದರ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಮೂಲಭೂತ 'ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಜ್ಞಾನ'ವನ್ನು (Theoretical Knowledge) ಕೊಡುವ ಆಕರಗ್ರಂಥ. ಹಾಗೆಯೇ 'ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ'ರವರ 'ಯಕ್ಷಕವಿ ಕೆಂಪಣ್ಣಗೌಡ' ಕೃತಿಯು ಇಂದಿನ ಸಂಶೋಧನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ರಚಿಸಲುಬೇಕಾದ 'ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಜ್ಞಾನ'ವನ್ನು (Practicle Knowledge) ಕೊಡುವ ಕೈಪಿಡಿಯಾಗಿದೆ.

□□

The Life of Harishchandra: ರಾಘವಾಂಕನ 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಚಾರಿತ್ರ'ದ ಅನುಸಂಧಾನ ಮತ್ತು ಸ್ವಂದನ

ಡಾ. ವನಮಾಲಾ ವಿಶ್ವನಾಥ

ವೇದ, ಪುರಾಣ, ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಮಹಾರಾಜನ ಕತೆಯನ್ನು ಅರಿಸಿಕೊಂಡು, ಇಡೀ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯದ ಆಯಾಮ ನೀಡಿ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಕಥನವಾಗಿಸಿದವನು ರಾಘವಾಂಕ. ಕೃತಿಗೆ ಕವಿ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರು 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಚಾರಿತ್ರ'. ಆದರೆ ಜನ ಕೊಟ್ಟ ಹೆಸರು "ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ". ಕನ್ನಡದ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅದು 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ' ಎಂದೇ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಹಾಗಿದೆ ಈ ಕೃತಿಯ ಕಾವ್ಯ ಗುಣ. ಹನ್ನೆರಡು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸಂಧಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಈ ಕೃತಿ ಪಂಡಿತರ ಮನ್ನಣೆಗೂ ಪಾಮರರ ಪ್ರೀತಿಗೂ ಭಾಜನವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಗಮಕ ವಾಚನದ ಮೂಲಕ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ವಂಚಿತರಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಮನದಲ್ಲೂ ಉಳಿದಿರುವ ಕಾವ್ಯ. ಇದಲ್ಲದೆ, ಹರಿಕಥೆ, ಯಕ್ಷಗಾನ, ನಾಟಕ, ಮತ್ತು ಸಿನಿಮಾ ಮೂಲಕ, ಕೃತಿ ಎಂಟು ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ. ರಾಘವಾಂಕನ ಪಠ್ಯವನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ ತೆಗೆದಿರುವ, ಡಾ ರಾಜಕುಮಾರ್ ಅಭಿನಯಿಸಿರುವ ಕನ್ನಡ ಚಲನಚಿತ್ರ 'ಸತ್ಯ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ' ಅಂತೂ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಚ್ಚಳಿಯದಂತೆ ಕನ್ನಡದ ಮನಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ.

೨೦೦೦ರಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿ ಕ್ಲಾಸಿಕಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಕ್ಲಾಸಿಕ್ಸ್ ಭಾಷಾಂತರ ಯೋಜನೆಗೆ ಯಾವ ಕೃತಿ ಅರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಸವಾಲು ಎದುರಾದಾಗ ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಗಮಕ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತಿದ್ದ ಈ ಕೃತಿಯ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ತಕ್ಷಣ ನೆನಪಾದವು. ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ ಆಧಾರಿತ, ಗಂಡಾಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸುವ ಯುದ್ಧ ಕಥನಗಳು, ರಾಜಮಾರ್ತಾಂಡರ,

ವೀರಶೂರರ ಕಥೆ ಎನಿಸುವ ಅಭಿಜಾತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಡುವೆ, ಆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಅಪವಾದ ಎಂಬಂತಿರುವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಥೆ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಅಲ್ಲದೆ, ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ಚಂಡ ಕೌತಿಕ' ಹಾಗೂ 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ನಾಟಕಂ' ಬಿಟ್ಟರೆ, ಇಡೀ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೇ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಬದುಕಿನ ಏಳುಬೀಳುಗಳನ್ನೇ ಏಕೈಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಮೊದಲ ಕೃತಿ ಇದು. ಪುರಾಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಒಂದು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಕಾವ್ಯವಾಗಿಸಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯ, ಕುಟುಂಬ, ಬಂಧು ಬಳಗ, ನೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ತನಗೆ ಮಹತ್ವವೆನ್ನಿಸಿದ್ದ ತನ್ನ ಕುಲವನ್ನು ಕೂಡಾ ನೈತಿಕತೆಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ಎನ್ನಿಸಿದ ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಒತ್ತೆ ಇಟ್ಟು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆಯುವ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕೆ ಬದ್ಧನಾಗಿ ಬಾಳಿದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಥೆ ಹೇಳುವ, 'ಜನ ಬದುಕಲೆಂದು' ರಾಘವಾಂಕ ಬರೆದ ಈ ಕಾವ್ಯ ಬಹಳ ಪ್ರಸ್ತುತ ಎನಿಸಿತು.

ಭಾಷಾಂತರಕ್ಕೆಂದು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೃತಿಗೆ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮರ್ಥವಾದ ಕಥನ, ಕಥೆ ಹೇಳುವ ಆಕರ್ಷಕ ಶೈಲಿ ಇರಬೇಕು. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯ ಜತೆ ಜತೆಗೇ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾದ ಅಂಶಗಳೂ ಸೇರಿರಬೇಕು. ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶ ಕೋಶ, ಹೆಂಡತಿ ಮಗ, ಕುಲಗೌರವವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಸ್ಮಶಾನ ಕಾಯುವ ಗತಿ ತಲುಪುವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಥೆಯ ಜೀವಾಳವೆನಿಸುವ ಕರುಣ ರಸ ಯಾರನ್ನೂ ತಟ್ಟದೆ ಬಿಡದು. ಬೈಬಲ್ಲಿನ ಜೋಬನ ಕಥೆಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಈ ರೀತಿಯ ಸಶಕ್ತ ಕಥಾ ಹಂದರ ಅನುವಾದಕರೆಂಬ ಅಂಬಿಗರಿಗೆ ಕೃತಿಯನ್ನು ಆಚೆಯ ದಡಕ್ಕೆ ದಾಟಿಸಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳು' ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಬಿಎಂಶ್ರೀ ಅವರು ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಕವನಗಳು ಆ ಭಾಷೆಯ ಅತಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಕವನಗಳೇನೂ ಅಲ್ಲ; ಬದಲಿಗೆ, ಕನ್ನಡದ ಅಂದಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಗೆ ಮಿಡಿದ, ಅದರ ಜಾಯಮಾನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿದ ಕವನಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅವರು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಅನುವಾದಕರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲದೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಒತ್ತಡಗಳೂ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಸವಾಲು ಕೃತಿಯ ಸಂವಹನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ, ಕಾಲದೇಶಗಳ ಅಂತರವನ್ನು ಮರೆಸುವಂತಹ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಸಂವೇದನೆಗೆ ಕೊಂಡಿಯಾಗಬಲ್ಲ ಸಮಕಾಲೀನವಾದ, ಆದರೆ ಕೃತಿಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಕೆಡದಂತಹ ಒಂದು idiom ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಭಾಷಿಕ ಆಯ್ಕೆ ನಾವು ಯಾವ ಓದುಗರಿಗಾಗಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಓದುಗರು ಯಾರು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಹಳ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅದು ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೇ

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಭಾಷೆ ಹೀಗಾಗಿ, ಇಂತಹ ಕೃತಿಗೆ ಓದುಗರನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಕಷ್ಟ. ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಯ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವುದು ಕನ್ನಡೇತರ ದೇಶವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಬಾರದ ಹೊರದೇಶದ ಓದುಗರಿಗೆ ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಗ್ರಹಿಕೆ. ನನ್ನ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾದರೂ ಅದೇ ಆಗಿತ್ತು.

ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರದ ಸಾಹಸವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ಕನ್ನಡದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ಲಭ್ಯವಿರುವ ಹಲವಾರು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತವಾದುದನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಕಾವ್ಯದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಸರಿಯಾದ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪೂರ್ಣ ಪಠ್ಯ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪಠ್ಯಗಳು, ವಿಮರ್ಶೆಗಳು, ಕಾವ್ಯ ಕುರಿತ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಾಲದೆನ್ನಿಸಿದಾಗ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು, ಪಂಡಿತರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ಅವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಾದ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆ ಎಂದರೆ ಹಲವಾರು ಜ್ಞಾನಕ್ಷೇತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನ ಇರುವುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವ ಬೇಟೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾನು ಬೇಟೆಗಾರರ ಅನುಭವಗಳ ವೆಬ್ ಸೈಟ್‌ಗಳನ್ನು, ಬೇಟೆಯ ಕುರಿತಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು, ಸಾಕ್ಷ್ಯಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಇನ್ನಿತರ ಲಭ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು!

ಭಾರತೀಯ ದೇಶಿ ಭಾಷೆಯ ಒಂದು ಕೃತಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಂತಹ ವಿಭಿನ್ನ ಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗುವ ಸವಾಲುಗಳು ಅಗಾಧವಾದುದು. ಇಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆಟ್ಟು, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ, ಜಾತ್ಯತೀತ, ಆಧುನಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ರೂಪಗೊಂಡ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮರೆತು, ಅತ್ಯಂತ ಧಾರ್ಮಿಕವೂ, ಉತ್ತೇಜಕ ಅಲಂಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿ ಮಹಾ ಶೈಲೀಕೃತವಾದ (highly patterned), ಜೊತೆಗೆ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತವಾದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರವು ಸಮಕಾಲೀನ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಕಾರರು ಹಲವಾರು ಮಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ವಸ್ತು, ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸುತ್ತಲೇ ಆಧುನಿಕ ಓದುಗರಿಗೆ ಪಠ್ಯವನ್ನು ತಲುಪಿಸುವ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸುಗಮವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ಎಂಟುನೂರು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಇಂದಿಗೂ ಹೊಚ್ಚಹೊಸದೆಂಬಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ತಟ್ಟುವ ಪಠ್ಯ 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ'. ಪಂಪ ರನ್ನರದು ಓದುಗಬೃವಾದರೆ ಹರಿಹರ ರಾಘವಾಂಕರದು ಹಾಡುಗಬೃ; ಮೌಖಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಳುವಳಿ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇವರು ಅರಮನೆ - ಗುರುಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಮನೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರಳುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು. ಅದರಲ್ಲೂ ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯ ಎಲ್ಲ ಬಿಗಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು, ಆ ಮಿತಿಯೊಳಗೇ ಸಮರ್ಥವಾದ, ಲವಲವಿಕೆಯ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದು ರಾಘವಾಂಕನ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ.

'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯಂ' ತನ್ನ ಬಿಗಿಯಾದ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಸಾಧಾರಣ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತದೆ. ಅದರ ಅದ್ವಿತೀಯ ಕೌಶಲ್ಯ, ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವ ವಿಸ್ತಾರ - ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಅಷ್ಟಾದಶ ವರ್ಣನೆ, ನವರಸಗಳು, ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕತೆ, ಶ್ಲೇಷಗಳು, ನಾಟಕೀಯ ಮತ್ತು ಗದ್ಯಾತ್ಮಕ ವರ್ಣನೆಗಳು - ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಪರಿಮಿತ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಯಶಸ್ಸು ಹಿರಿದು. ಇದನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೇ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿರುವಾಗ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಸಮನಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಕಲ್ಪನೆಗೂ ನಿಲುಕದ ಸಾಹಸ.

ಅದರಲ್ಲೂ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ರಾಘವಾಂಕ ಹೇರಳವಾಗಿ ಬಳಸಿರುವ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಗಾದೆಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ತರುವುದು ಕಷ್ಟದ ಮಾತು. ಅವನ್ನು ಪದಶಃ ಅನುವಾದಿಸಬೇಕೇ ಅಥವಾ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಗಾದೆಯನ್ನು ಬಳಸಬೇಕೇ ಎನ್ನುವ ದ್ವಂದ್ವ ಕಾಡಿತು. ಚೊತೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಗಾದೆಗಳಿಗೂ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗಾದೆಗಳು ಇಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಮೂಲವನ್ನೇ ಪದಶಃ ಭಾಷಾಂತರಿಸುವ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ರವಿ ಕಾಣದ್ದನ್ನು ಕವಿ ಕಂಡ ಎನ್ನುವುದನ್ನು "Kavi, the poet, sees what Ravi, the sun, cannot." ಎಂದು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಎಂದರೆ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಗೆ ಕೊಡುವ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ. ಗಮಕವಾಗಿ ಹಾಡುವ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುರಣನ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಕವಿಗೆ ಲೀಲಾಜಾಲ. ಇಂತಹ ಪದಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸುವುದು? ನಾಯಿ ಬೊಗಳುವುದು ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆಯೇ? ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಳ್ಗಚ್ಚಿನ ಸದ್ದನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸಲಾಗುವುದೇ?

ರಾಘವಾಂಕನ ಭಾಷಿಕ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಮಬಾಣ (ಅಲ್ಲಲ್ಲ 'ಶಿವಬಾಣ' ಎಂದಾಗಬೇಕೇನೋ. ಏಕೆಂದರೆ ಶಿವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು 'ಪರರ ದೈವವ ನುತಿಸದಿಪ್ಪ ಭಾಷೆ' ನೀಡಿರುವ ಶಿವಭಕ್ತನೀತಿ!) ಎಂದರೆ ಪುನರುಕ್ತಿ. ಪುನರುಕ್ತಿ ಎನ್ನುವುದು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡದ ಆಡುಭಾಷೆಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ದತ್ತವಾಗಿರುವ ಗುಣ. ಭಾಷೆಯ ಬೇರೆಬೇರೆ ಸ್ತರಗಳಾದ ಸ್ವರ, ಪದ, ವಾಕ್ಯ, ಘಟಕ ಮಂತಾದ ನೆಲಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ, ಸೃಷ್ಟಿಶೀಲವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಕವಿ ರಾಘವಾಂಕ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿವೆ.

ರಾಜ್ಯ ಕೋಶ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕುಟುಂಬ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲೆಂದೇ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಈ ವರ್ಣನೆ ನೋಡಿ. ಇಲ್ಲಿಯ ಅನುಕರಣ ಶಬ್ದಗಳು, ಅವುಗಳ ಪುನರುಕ್ತಿ, ಆ ದಳ್ಳುರಿಯ ಬೇಗೆ ಓದುಗರಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಅನುಭವ ಎನ್ನುವಂತೆ ಪದ್ಯ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

೧. Example for Onomatopoeia (ಅನುಕರಣ ವಾಚಿಗಳು)

ಭುಗಿಭುಗಿಲ್ ಭುಗಿಭುಗಿಲ್ ಭಿಳಿಭಿಳಿಲ್ ಭಿಟಿಭಿಟಿಲ್
 ಧಗಧಗಿಲ್ ಧಗಧಗಿಲ್ ಘರಿಘರಿಲ್ ಘರಿಘರಿಲ್
 ಧಗಧಗಂ ಧಗಧಗಂ ಧಗಧಗಿಲ್ ಭಿಮಿಭಿಮಿಲ್ ಭುರಿಭುರಿಲ್ ಭಟ ಭಟೆಂದು
 ಒಗೆದು ಧಂಧಗಧಗಧಗಂ ಘಳುಘಳೆಂದುಬ್ಬಿ
 ನೆಗೆದು ದಳ್ಳುರಿ ಬಳ್ಳಿವರಿದು ಕತ್ತಲಿಸಿ ಕ
 ಬೋಗೆ ಮೀಟಿ ತೋಟಿ ಕೆಂಗಿಡಿಗೆದಟಿ ದಾವಾಗ್ನಿ ಮುತ್ತಿತು ನಾಲ್ದೆಯನು (ಸ್ಥಲ

೧೦:ಪದ್ಯ ೬)

bhugibhugil bhugibhugil ... chilichilil chi?ichi?il...
 dhagadhagil dhagadhagil... gharigharil gharigharil...
 dhagadhagam dhagadhagam dhagadhagil...
 chimichimil churuchuril cha?acha?a...
 dhamdhaga dhagadhagam... ghulughulu...
 the fire swelled...,
 splintering... springing like a creeper...,
 its blazing flame turning everything black...,

spewing black smoke....,

red sparks flying in all directions....,

the fire engulfed the forest from all four sides. (Ch 10: verse 6)

ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಪುನರುಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಬಳಸಿ ಕಾಡಿನ ಎರಡು ವಿರುದ್ಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು. 'ಸಲೆ ಶಿವಮಯಂ' ಎಂದು ಆರಂಭವಾಗುವ ಈ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ೩೦ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ೨೪ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ, ಆರು ಮಾತ್ರ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲದ ಶಿವಮಯಂ, ಶಿವಮಯಂ, ಶಿವಮಯಂ ಮುಂತಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಬಳಸಿ, ಮಂತ್ರ ಪಠನೆಯ ವಾತಾವರಣದ ಮೂಲಕ ಕಾಡಿನ ರಮ್ಯತೆ, ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ.

೨. Example for reiteration

ಸಲೆ ಶಿವಮಯಂ ಶಿವಮಯಂ ಶಿವಮಯಂ ಶಿವಮಯಂ ಸಮು
ಜ್ವಲ ಶಿಖಿಮಯಂ ಶಿಖಿಮಯಂ ಶಿಖಿಮಯಂ ನಿರಾ
ಕುಲ ಶುಕಮಯಂ ಶುಕಮಯಂ ಶುಕಮಯಂ ಗಿರಿಯಸಾನುವಿಂದೊಸರ್ದು ಪರಿವ
ಜಲ ಹರಿಮಯಂ ಹರಿಮಯಂ ಹರಿಮಯಂ ಮೃಗಾ
ಕುಲ ಮಧುಮಯಂ ಮಧುಮಯಂ ಮಧುಮಯಂ ಶಬರ
ಬಲ ಬಾಣಮಯ ಬಾಣಮಯ ಬಾಣಮಯವಾಗಿ ಕಾನನಂ ಕಣ್ಣೆಸೆದುದು (ಸ್ಥಲ ೫:
ಪದ್ಯ ೧೮)

The forest was soaked in a special ambience:
shivamayam, shivamayam, shivamayam:
suffused with water, grass, and banyan tree;
sikhimayam, sikhimayam, sikhimayam:
replete with peacocks, fires, and venomous snakes;
sukamayam, sukamayam, sukamayam:
full of parakeets, mango trees, and sirisha trees;
harimayam, harimayam, harimayam:
filled with monkeys, cuckoos, and frogs cascading down-
hill;
madhumayam, madhumayam, madhumayam:
enveloped by honey, spring, and ashoka trees;

banamayam, banamayam, banamayam:
engulfed with wooden poles, sounds, and light-
ning! (Ch 5: verse 18)

ಒಂದು ಪದವನ್ನು ಎರಡು ಬಾರಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ವರ್ಣಿಸುವ 'ಜೋಡಿ ಪದಗಳು' ಕನ್ನಡದ ಸಂಪತ್ತು. ಅದನ್ನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಗುಣವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು 'ಕಪ್ಪಕಪ್ಪನೆ', 'ಬೆಚ್ಚುಬೆಚ್ಚನೆ' ಮುಂತಾದ ಜೋಡಿಪದಗಳನ್ನು ರಾಘವಾಂಕ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರೀತಿ ಓದುಗರನ್ನು ರಂಜಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಯೋಗ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಸಹಜವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು 'dull black', 'ice cold', ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣವಾಚಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದೇನೆ.

೩. Example for dvirukti (ದ್ವಿರುಕ್ತಿ)

ತನುರುಚಿಯ ಮುಂದೆ ದಿನಪನ ಕಂತಿ ಕಪ್ಪಕ
 ಪ್ಪನೆ ಕೋಪದಿದಿರೊಳೂರ್ವಾನಳಂ ತಣ್ಣತ
 ಣ್ಣನೆ ಕೊಡುವ ಕೈಯಿದಿರೊಳಮರತರು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮೋಹನವನಪ್ಪಿದ
 ಘನರೂಪಿನಿದಿರೊಳಂಗಜರೂಪು ನೊಪ್ಪನೊ
 ಪ್ಪನೆ ಗಭೀರತೆಯಿದಿರೊಳಂಬುನಿಧಿ ತೆಳ್ಳತೆ
 ಳ್ಳನೆ ಶಾಂತಿಯಿದಿರ ಶಶಿ ಬೆಚ್ಚುಬೆಚ್ಚನೆಯನೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೆಸೆದಿದರ್ಢನು (ಸ್ಥಲ ೧: ಪದ್ಯ
 ೪೧)

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ-ಹೊಲತಿಯರ ಸಂವಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ಇಡೀಯ ವಾಕ್ಯರಚನೆಯನ್ನೇ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಬಳಸುವ ಮೂಲಕ ಕವಿ ಆ ಹುಡುಗಿಯರು ಕೇಳುವ ಅಹಿತಕರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ತಾರ್ಕಿಕ ಬಲ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಫಲವೇನು' ಶಬ್ದಗಳ ಮರುಬಳಕೆಯಿಂದ ನಾಲ್ಕು ವಿಭಿನ್ನ ಹೋಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

೪. Example for repeated syntax

ಬಡತನದ ಹೊತ್ತಾನೆ ದೊರಕಿ ಫಲವೇನು ನೀ
 ರಡಸಿದರ್ಢ ಹೊತ್ತಾಜ್ಜ ದೊರಕಿ ಫಲವೇನು ರುಜೆ
 ಯಡಸಿ ಕೆಡೆದಿಹ ಹೊತ್ತು ರಂಭೆ ದೊರಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಫಲವೇನು ಸಾವ ಹೊತ್ತು
 ಪೊಡವಿಯೊಡತನ ದೊರಕಿ ಫಲವೇನು ಕಡುವಿಸಿಲು
 ಹೊಡೆದು ಬೆಂಡಾಗಿ ಬೀಳ್ವೆಮಗೆ ನೀನೊಲಿದು ಮಣೆ
 ದೊಡಿಗೆಗಳನತ್ತು ಫಲವೇನು ಭೂನಾಥ ಹೇಳೆನುತ ಮತ್ತಿತೆಂದರು (ಸ್ಥಲ ೨: ಪದ್ಯ
 ೮)

The maidens: What use is an elephant when one is poor? What use is ghee when one is thirsty? What use is ravishing Rambha when one is writhing in pain? What use is the kingdom of Earth when one is dying? What use are your jewels and applause when we are suffering from a sun stroke? Tell us, O lord of the Earth. (Ch 7: verse 8)

೫. Example for pun/shlesha alamkara ಶ್ಲೇಷಾಲಂಕಾರ

ಎಸೆವ ವಿಷವುಂಟಾಗಿయుಂ ವಿಷಂ ತಾನಲ್ಲ
ಹೊಸಕಮಲವುಂಟಾಗಿయుಂ ಕಮಲವಿಲ್ಲ ನಿ
ಟ್ಟಿಸೆ ಕುಮುದವುಂಟಾಗಿయుಂ ಕುಮುದವಿಲ್ಲ
ಪ್ರತಿಕೂಲವುಂಟಾಗಿయుಂ ಹೆಸರಿಡಲು ಪ್ರತಿಕೂಲವಿಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಶೋ
ಧಿಸೆ ವಿಜಾತಿಗಳುಂಟೆನಲು ವಿಜಾತಿಗಳಿಲ್ಲ
ವಸುಧೆಗೆ ವಿಚಿತ್ರವೆಂದೊಂದೆರಡು ಘಳಿಗೆ ನೋಡಿದ ಕೊಳನನಾ ಭೂಪನು.(ಸ್ಥಲ ೩:

ಪದ್ಯ ೪೨)

The king gazed bemused at the lovely lake,
that, at once, was and wasn't a pool of contradictions:
swelling with visa/water, yet anything but visa/poison;
teeming with fresh kamala/lotus, yet free of kamala/deer;
thick with kumuda/night lilies, yet devoid of kumuda/evil pleasures;
swarming with vijati/multifarious birds, yet without a trace of vijati/
enemies;

resplendent with pratikula/opposite bank in sight, yet with no sign of
pratikula/opposition.

The lake—a terrestrial wonder indeed!

ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮೈತಳೆಯಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿತೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.
ಪುನರುಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಯಾವುದೇ ಭಾಷಾ ಸಾಮಗ್ರಿ ಕೇವಲ ಶಾಬ್ದಿಕ
ಚಮತ್ಕಾರ ಆಗಿಬಿಡುವ ಅಪಾಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭದ ಮಾತಲ್ಲ.
ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಇಂದಿಗೂ ಸಹಜವಾದ ಪುನರುಕ್ತಿಯಂತಹ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಅದರ ಎಲ್ಲ ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ

ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಒಂದು ಸಾವಯವ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ, ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕಟೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಹದಿಮೂರನೆ ಶತಮಾನದ ಈ ಕಾವ್ಯ ನಿಚ್ಚಂ ಪೊಸತಾಗಿರುವುದು.

೨೦೧೭ ರಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ನಂತರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಆಸಕ್ತಿಕರವಾಗಿದೆ. ಅನುವಾದ ಎಂಬುದು ಎಂಥ ಸೃಜನಶೀಲ ಕ್ರಿಯೆಯಾದರೂ ಇಂದಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅದರ ಸ್ಥಾನ ಮಾನ ಮಾತ್ರ ಗೌಣವೇ. ಆದರೆ ಈ ಅನುವಾದ ಕೃತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ವ್ಯಾಪಕವಾದ, ಇತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಸ್ವಾಗತ ಮಾತ್ರ ಅಪರೂಪವಾದದ್ದು. ವಿಮರ್ಶೆಯ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಮೊದಲ ಗುಂಪಿಗೆ ವಿಮರ್ಶಕ M A Orthofer in 'The Complete Review', ಕವಿ Eliot Weinberger, ಮತ್ತು ಭಾಷಾಂತರ ಅಧ್ಯಯನ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ Sherry Simon in 'The Translation Review' - ಈ ಮೂವರು, ಅಮೆರಿಕ ಹಾಗೂ ಕೆನಡಾ ದೇಶದವರು ಸೇರುತ್ತಾರೆ; ನಂತರ, ಕನ್ನಡೇತರರಾದ scholar and translator Arshia Sattar, writer and columnist Shanta Gokhale, journalist Parvati Menon, Kashmiri poet Ayaz Rasool Nazki ಇವರುಗಳು ಸೇರುತ್ತಾರೆ; ಜೊತೆಗೆ, ಕನ್ನಡಿಗರಾಗಿಯೂ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ಕುರಿತು ವಿಮರ್ಶೆ ಬರೆದಿರುವ ವಿಮರ್ಶಕ ಸಿ, ಎನ್. ರಾಮಚಂದ್ರನ್, ಕಾದಂಬರಿಕಾರ್ತಿ ಶಶಿ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಕವಯತ್ರಿ ಪ್ರತಿಭಾ ನಂದಕುಮಾರ್, ಚಿಂತಕ ವಿ.ಎಸ್. ಶ್ರೀಧರ್, ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಕ ಎನ್.ಎಸ್. ಗುಂಡೂರ್ ಇವರದು ಮತ್ತೊಂದು ಗುಂಪು. ಕೊನೆಯದಾಗಿ, ಅನುವಾದಿತ ಕೃತಿ ಕುರಿತು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಚಿಂತಕ ಪೃಥ್ವಿ ದತ್ತ ಚಂದ್ರ ಶೋಭಿ, ಲೇಖಕರಾದ ಚ.ಹ. ರಘುನಾಥ, ಹಾಗೂ ಶ್ರೀವತ್ಸ ಜೋಶಿ ಇವರ ಗುಂಪು. ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲರೂ ಕೃತಿಯ ಆಶಯ, ಸಂವಿಧಾನ, ಶೈಲಿಗಳನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿ, ಜಾಗತಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಇದು ಉತ್ತಮ ಕೊಡುಗೆ ಎಂದು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಖ್ಯಾತ ವಿದುಷಿ, ಗಮಕಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಗಂಗಮ್ಮ ಕೇಶವಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಹಾಡಿದ ಷಟ್ಪದಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ, MCLI (Murthy Classical Library of India) website ನಲ್ಲಿ, ನಾನು ತಯಾರಿಸಿ ಹಾಕಿರುವ ಕೃತಿ-ಆಧಾರಿತ ಆಡಿಯೋ ರೂಪಕ ಕುರಿತು ಸೈಮನ್ ಅವರು ವಿಶೇಷ ಗಮನ ನೀಡಿ, ಇಂತಹ ಪರಿಕರಗಳು ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಓದುಗರಿಗೆ ಜಾಗತಿಕ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅರಿಯಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಂಬಲ ಕೊಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಪೃಥ್ವಿದತ್ತ ಚಂದ್ರಶೋಭಿ, 'ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಅನುವಾದಕ್ಕೊಂದು ಮಾದರಿ' ಎಂಬ ಪ್ರಜಾವಾಣಿಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ "ಮೂರ್ತಿ ಕ್ಲಾಸಿಕ್ಸ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ' ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ

ರಾಘವಾಂಕನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದು ಕನ್ನಡ ಅಭಿಜಾತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಮೈಲುಗಲ್ಲು... ಇಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಮುಖ ಆಧುನಿಕಪೂರ್ವ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೊಂದನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯ ಯೋಜನೆಯಿದೆ.” ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಚ. ಹ. ರಘುನಾಥ, “ಈ ಅಪೂರ್ವ ಕೃತಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೆ ರೂಪಾಂತರಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ವಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ‘ಕನ್ನಡದ ಪುಣ್ಯ’ ತಲುಪಿದಂತಾಗಿದೆ.” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಕೃತಿಯ ಭಾಗ್ಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾ, “ಬಹುಶಃ, ಇಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿಗೆ – ಕನ್ನಡದ ತರುಣ ತರುಣಿಯರಿಗೆ ವನಮಾಲಾ ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದದ ಮೂಲಕ ‘ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ’ ದಕ್ಕಬಹುದೇನೋ?” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ನನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಮೂಲತಃ ಕನ್ನಡೇತರರಿಗೆಂದು ಮಾಡಿದ ಈ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದ ಕನ್ನಡದವರಿಗೂ ಇಷ್ಟು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಎನಿಸಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಇದು ನನಗೆ ಸಿಗಬಹುದಾದ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಶಸ್ತಿ. ರಾಜ್ಯದ, ದೇಶದ, ಹಾಗೂ ವಿದೇಶದ ವಿವಿಧ ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕೃತಿ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಲು ನನ್ನನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ನಾನು ಇದುವರೆಗೂ ಕೃತಿ ಕುರಿತಂತೆ ಸುಮಾರು ೫೦-೬೦ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ Sahitya Akademi, ರಂಗಶಂಕರ, ಸುಚಿತ್ರಾ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿ, Bangalore International Centre, Bangalore Club, Champaka Book store, ಆಕೃತಿ ಬುಕ್ಸ್, ಸಂವಾದ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಕಾಲೇಜುಗಳು; ಮೈಸೂರು, ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ವೇದಿಕೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟವು. ಜತೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ – ಜೈಪುರ, ಹೈದರಾಬಾದ್, ಮುಂಬೈ, ಅಹ್ಮದಾಬಾದ್, ಗೋವಾ, ಊಟಿ, ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ – ಮಾತನಾಡುವ ಅವಕಾಶಗಳು ದೊರೆತವು . ೨೦೧೮ ರಲ್ಲಿ, ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಅಮೆರಿಕ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ, Washington, ನ್ಯೂಜೆರ್ಸಿ, ಟೆಕ್ಸಾಸ್, ಅಟ್ಲಾಂಟಿ, ಚಿಕಾಗೊ, ವಿಸ್ಕಾಂಸಿನ್, ಕ್ಯಾಲಿಫೋರ್ನಿಯಾದಲ್ಲಿಯೂ ೮-೧೦ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿ, ‘ಹ. ಕಾ ‘ದ ಘಮಲನ್ನು ಹರಡುವ ಪ್ರೀತಿಯ ರಾಯಭಾರ ನನ್ನದಾಯಿತು. Washington ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಶ್ರೀವತ್ಸ ಜೋಶಿ “ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ ಹಲಸಿನ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಬಿಡಿಸಿ ಹಂಚಿದರು.” ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ:

ಈಗಾಗಲೇ ಈ ಅನುವಾದದ ಆಯ್ದು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಜ್ಯೋತಿನಿವಾಸ ಕಾಲೇಜು, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಲೇಜುಗಳು ತಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜರ್ಮನಿಯ Wurzburg ವಿವಿಯ ‘Winter School of Classical Kannada’ ದಲ್ಲಿ

ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸುಮಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಪ್ರೀತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರಿನ 'ಅಭ್ಯಾಸ' ಗುಂಪಿನ ಗೆಳೆಯರು, ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ, ಪ್ರತಿ ಶನಿವಾರ ಓದಿ, ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಕಲಾವಿದರಿಂದ ಗಮಕ ವಾಚನ ಮಾಡಿಸಿ ಆನಂದಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ಅನನ್ಯವಾದ ಅನುಭವ. ಸಂದ ಕಾಲದ ಅಭಿಜಾತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇಂದು ನಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾಂತರಗಳು ಹಾಕಿಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ದಾರಿ ಇದು ಎಂದೇ ನಾನು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಜರ್ಮನಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ಸ್ಟ್ ಚಿಂತಕ ವಾಲ್ಟರ್ ಬೆಂಜಮಿನ್ ಹೇಳುವಂತೆ, ಭಾಷಾಂತರವು ಕೃತಿಯ ಮರುಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಅದರ ಹೊಸ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ, ಹೊಸಲೋಕಗಳನ್ನು, ಹೊಸ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳನ್ನು, ಹೊಸ ಓದುಗ/ಕೇಳುಗ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಅರಸುತ್ತ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೊಸ ಆವಿಷ್ಕಾರ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ'ದ ಅಭಿಜಾತತೆಯನ್ನು, ರಾಘವಾಂಕ ಹೇಳುವಂತೆ, "ಏಂ ವಣ್ಣಿಸುವೆನು!"

□ □

ರಾಘವಾಂಕನ 'ವೀರೇಶ ಚರಿತೆ' ಕಾವ್ಯದಲ್ಲ ನಾಟಕೀಯತೆ

ಡಾ. ಕೆ. ಆರ್. ಗಣೇಶ

ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಆಗಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಂಪೂಶೈಲಿಯಲ್ಲೋ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲೋ ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲೋ ರಚಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಿಂಗಿರಾಯನ 'ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಗೋವಿಂದ' ಒಂದೇ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲನೆಯ ನಾಟಕಕಾವ್ಯ.

ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನ ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ರಮ್ಯವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಪರಮಸಾಧನ. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಗಣ್ಯ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳ ಸುವರ್ಣಯುಗ ಮುಗಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಆಗ ರಸಿಕರ, ಪಂಡಿತರ ಮನ ಸೆಳೆದದ್ದು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು. ಪ್ರೌಢ ನಾಟಕ ಯಾವುದೂ ಆಗ ತಲೆಯೆತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಇದ್ದ ಕನ್ನಡ ಜನಾಂಗ ಬಹುಶಃ ಜಾನಪದ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅಡಿ ನೋಡಿ ಆನಂದಪಡುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗೂ ರಚನೆಯಾಗಿದ್ದವು ಎಂದು ಅನೇಕ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ದೊರೆತರೂ ಆ ಕೃತಿಗಳ್ಯಾವುವೂ ದೊರಕಿಲ್ಲ.

ನಾಟಕವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡದೇ ಹೋದರೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವಾದ ನಾಟಕೀಯತೆಯನ್ನು ತರಲು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕೀಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯಿಸಿದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು - ರನ್ನ ಮತ್ತು ರಾಘವಾಂಕ. ರನ್ನನ 'ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯಂ' ಅನ್ನು ಚಂಪೂರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ನಾಟಕವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ರಾಘವಾಂಕನ 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯಂ' ಮತ್ತು 'ಸಿದ್ಧರಾಮ ಚಾರಿತ್ರ'ಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಹುದುಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿವೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ರನ್ನ - ರಾಘವಾಂಕರು ಏಕೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೋ ? ರನ್ನನಷ್ಟು ಚತುರತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ರಾಘವಾಂಕ ತನ್ನ ನಾಟಕೀಯ ಗುಣದಿಂದಲೇ

ತೋಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಉಳಿದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ 'ವೀರೇಶ ಚರಿತೆ'ಯಲ್ಲೂ ರಾಘವಾಂಕ ನಾಟಕೀಯ ಗುಣವನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ, ತನ್ನ ಉಳಿದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಚಾತುರ್ಯಪೂರ್ಣ ಸನ್ನಿವೇಶ ರಚನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸೊಗಸಾದ ನಾಟಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಾಗಲೀ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಲೀ 'ವೀರೇಶ ಚರಿತೆ'ಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರದಿದ್ದರೂ ರಾಘವಾಂಕನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ ನಾಟಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಮಾರುಹೋಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಕಾವ್ಯ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಕಥೆ ಮುಂದುವರೆಯುವಂತೆ ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದು ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಚೋಡಿಸಿ, ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಹೆಣೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ರಾಘವಾಂಕ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ತೋರಿದರೂ ಅತಿರೇಕದ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ ಕಾವ್ಯದ ಸೊಗಸನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದೆ. 'ವೀರೇಶ ಚರಿತೆ' ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿಯ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದು, ಒಟ್ಟು ಎರಡು ಸಂಧಿಗಳಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಧಿಯೂ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ೭೦ ಹಾಗೂ ಎರಡನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ೫೭ ಷಟ್ಪದಿಗಳಿವೆ. ವೀರಭದ್ರನ ಹುಟ್ಟಿನ ಕಥೆಯು ಶೈವಪುರಾಣದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಘಟನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಮಾತ್ರ ಇರುವುದರಿಂದ, ಪುಟ್ಟ ನಾಟಕವೊಂದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿದಂತಿದೆ. "ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಕೀಯತೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಅಜೀರ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಬಂದಿದೆ." ಎಂಬ ವಿಮರ್ಶೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಸರಿಯಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಮೋಗುಣ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ರಾಘವಾಂಕನು ಅವುಗಳ ಮುಖದಿಂದ ಆಡಿಸಿರುವ ಮಾತುಗಳಾಗಲಿ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳಾಗಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಅಜೀರ್ಣವೆಂದೇನೂ ಅನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಕಥೆ ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆದು ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರಗಳು, ದಕ್ಷ, ಪಾರ್ವತಿ ಮತ್ತು ವೀರೇಶ. ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಸನ್ನಿವೇಶ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ, ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಚತುರತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೂ ರಮ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು.

ಕಥೆ ಶಿವನ ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಿವನ ಸಭೆಯ ವರ್ಣನೆ ನಾಟಕದ ಒಂದು ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ವರ್ಣನೆಯಂತಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಗೌರವ ಪಡೆದ ದಕ್ಷ, 'ಪರಮನನರಗಿಸಿಕೊಂಬಾಸಕ್ತಿ'ಯಿಂದ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಹಾಗೂ ಶಿವ - ದಾಕ್ಷಾಯಣಿ - ಶಿವಗಣಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ದೃಷ್ಟಿಯುದ್ಧದ ವರ್ಣನೆ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮಾತೇ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಅಭಿನಯದಿಂದಲೇ ಮುಂದುವರೆಯಬೇಕು. ಶಿವನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನಿತನಾಗದೆ, ಅವಮಾನದಿಂದ

ಕೋಪಗೊಂಡು ತನ್ನ ಪುರಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ ದಕ್ಷನನ್ನು ರಾಘವಾಂಕ ಸೊಗಸಾಗಿಯೇ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪಾತ್ರಗಳ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನರಿತು ಪಾತ್ರೋಚಿತ ಮಾತುಗಳು ಈ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ದಕ್ಷನ ಮಾನಸಿಕ ತೊಳಲಾಟವನ್ನು ರಾಘವಾಂಕ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವರ್ತನೆಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಹರಿಹರನ ವಿರಭದ್ರ ದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ, ಶಿವಪುರಾಣದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ವಿದಗ್ಧ ಮಂತ್ರಿ - ದಕ್ಷರ ಸಂಭಾಷಣೆ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ.

“ಜನ್ಮವ ಮಾಡುವೆ ದೇವತ್ವವ ಸುಡುವೆಂ, ಬಲು ಬನ್ನಂ ಬಡಿಸುವೆ ಶೂಲಿಗೆ” ಎಂದು ಮಂತ್ರಿ ವಿದಗ್ಧನನ್ನು ಕರೆಸಿ, “ರುದ್ರನ ಸರ್ವೇಶತ್ವಮನೆನಗಿತ್ತಾತಂಗೆ ಪರಿಭವಮಂ ಕುಡಬಲ್ಲ ಮಹಾಯಾಗವನ್ ಮಾಡುವೆನ್”, ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಅಣಿಮಾಡು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಜನ್ಮವ ಮಾಡುವೆ ದೇವತ್ವವ ಸುಡುವೆಂ ಬಲು
 ಬನ್ನಂ ಬಡಿಸುವೆ ಶೂಲಿಗೆ ತಾಂ ನೆರೆ ಮುನ್ನಿನೊ
 ಉನ್ನತಿಯಿಂದಿರೋಡೆ ಕಡೆಗಿನ್ನೇಂ ನಟ್ಟಿಯ (?) ಮೇಲಿರ್ದವನೆಂದೆನುತಾ
 ತನ್ನಂ ಬರಿಸುವೆನೋಲಗಕಿಂದೋಲಗದೊಳ್
 ಮನ್ನಿಸದಿರ್ದಮರರ ತಲೆಗಡಿವೆನುತೆ ನುಡಿ
 ದನ್ನರಕಾಪೇಕ್ಷಂ ಪಾತಕದಕ್ಷಂ ರೌರವಕುಕ್ಷಂ ತೊಡೆಹೊಯ್ಯೊ (೧ - ೨೭)

ಕರೆ ಕರೆ ಮಂತ್ರಿ ವಿದಗ್ಧನನೆಂದಾ ತುರದೊ
 ಕ್ಕರಸಿ ಸಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯೊಕ್ಕಿಂದೊದವಿದ
 ಪರಿಭವಮಂ ತಗ್ಗಿಸಿ ರುದ್ರನ ಸರ್ವೇಶತ್ವಮನೆನಗಿತ್ತಾತಂಗೆ
 ಪರಿಭವಮಂ ಕುಡಬಲ್ಲ ಮಹಾಯಾಗವನಾ
 ತುರದಿಂ ಮಾಡುವೆನದಕಾವುದು ಬೇಕಾದುದ
 ತರಿಸೇಳೇಳೆಂದವಸರಿಸಿದೊಡಾತಂ ಬಳಕಿಂತೆಂದಂ ಪತಿಯೊಡನೆ (೧ - ೨೮)

ಅದಕ್ಕೆ ವಿದಗ್ಧನು ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಕೊಡುವ ಉತ್ತರದಂತೇ ಇದೆ. “ಶಿವನೊಲಿದೊಡೆ ಯಾಗ ಸಹಸ್ರದ ಫಲವಂ ಕುಡಲುಂ ಬಲ್ಲಂ ತಾನಲ್ಲದೆ ಶಿವಪದವನೀಯಬಲ್ಲವೆ ಯಾಗಂಗಳು” ಎಂದು ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುಗಳಂ ಪಡೆಯಲ್ಲಲ್ಲದು ಧರೆ
 ಯಲ್ಲದೆ ಧರೆಯಂ ಪಡೆಯಲ್ಲಲ್ಲ ಸುವಸ್ತುಗ
 ಕೆಲ್ಲೆಂಬುದನರಿಯಾ ಶಿವನೊಲಿದೊಡೆ ಯಾಗಸಹಸ್ರದ ಫಲವಂ ಕುಡಲುಂ
 ಬಲ್ಲಂ ತಾನಲ್ಲದೆ ಶಿವಪದವಿಯನೀಯ

ಲ್ಪಲ್ಲವೆ ಯಾಗಂಗಳದೇಕೆಲ್ಲಿಯು ಸಲ್ಲದ

ಹೊಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯವನುದ್ಯೋಗಿಸಿದಪೆಯೆಂದೊಡೆ ಮುನಿದಿಂತೆಂದಂ ಖಳನು

(೧ - ೨೯)

ಆತುರೀ ಸ್ವಭಾವದ ದಕ್ಷ, ಆ ಬುದ್ಧಿಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳದೆ ಅವನನ್ನು ಗದರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ವೈಖರಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡೋಣ.

ಕೊಂದೊಡೆ ಕೊಲು ಯಾಗಂಬೇಡ ಕರಂ ಬಿಡು ಬೇ

ಡೆಂದನೆ ಬಿಡೆ ಬಿಡೆನತಿಹೊಲ್ಲಂ ಲೇಸಯ್ಯೋ

ನಿಂದೆಗೆ ನೆಲೆಯಹುದಾಗಲಿ ಕೆಟ್ಟಪೆ ಕೆಡುವೆಂ ಮಾಣೆಂ ಮಾಣೆಂ ಹೋಗು

ನಂದನೆ ಮುನಿಯಳೆ ಹೈ ಬಿಡು ಮುನಿಯಲಿ ಬಳೆದರೆ

ಸೊಂದಕ್ಕೆಡೆಯುಂಟೇಯುಂಟೆನ್ನೊಡೆಯನೆ ಮನ

ಬಂದಂದದೆ ಮಾಡುವುದನೆ ಬಿಡು ಬಿಟ್ಟೊಡೆ ನಗು ನೀನೆಂದಂ ಖಳನಂದು

(೧ - ೩೧)

ಮಂತ್ರಿ : ಕೊಂದೊಡೆ ಕೊಲು ಯಾಗಂ ಬೇಡ. ಕರಂ ಬಿಡು, ಬೇಡ.

ದಕ್ಷ : ಬಿಡೆ, ಬಿಡೆನ್

ಮಂತ್ರಿ : ಅತಿಹೊಲ್ಲಂ

ದಕ್ಷ : ಲೇಸು

ಮಂತ್ರಿ : ಅಯ್ಯೋ ನಿಂದೆಗೆ ನೆಲೆಯಹುದು

ದಕ್ಷ : ಆಗಲಿ

ಮಂತ್ರಿ : ಕೆಟ್ಟಪೆ

ದಕ್ಷ : ಕೆಡುವೆಂ, ಮಾಣೆಂ ಮಾಣೆಂ ಹೋಗು.

ಮಂತ್ರಿ : ನಂದನೆ ಮುನಿಯಳೆ

ದಕ್ಷ : ಹೈ ಬಿಡು ಮುನಿಯಲಿ

ಮಂತ್ರಿ : ಬರಿದರೆ ಸೊಂದಕ್ಕೆಡೆಯುಂಟೇ

ದಕ್ಷ : ಉಂಟು

ಮಂತ್ರಿ : ಎನ್ನೊಡೆಯನೇ ಮನ ಬಂದಂದದೆ ಮಾಡುವುದನೆ ಬಿಡು.

ದಕ್ಷ : ಬಿಟ್ಟೊಡೆ ನಗು ನೀನು.

ಹೀಗೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ ಅವರಿಬ್ಬರ ಸಂಭಾಷಣೆ. ಸಂಭಾಷಣೆ ಚತುರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಪಾತ್ರಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಇಂದಾನುಂ ಕರೆದೊಡೆ ಬಾರದ ಮುನಿವರರಂ
ಕೊಂದಿಕ್ಕುವೆನೆ ಕೊಂದೊಡೆ ಸಾವರು ತಪ್ಪಿಸಿ
ಬಂದಹರಂಬೀ ಮಾತಂ ಮರೆಯೆನೆ ಬರಿಸುವುದಕ್ಕಾವುದು ಬುದ್ಧಿಯೆನೆ
ಇಂದುಧರನ ನಿಂದೆಯನಾಡದೆ ಚಿದುರಿಂ ಕರೆ
ತಂದಧ್ವರಮಂ ಮಾಡಿಸು ಬಲುಹಂ ತೋಟೆದೊ
ಡೆಂದುಂ ನಡೆಯದು ನಡೆಸುವೆಯಾದೊಡೆ ಮಂತ್ರವಿದೆನೆ ಕೈಕೊಂಡಂ ಖಳನು

(೧ - ೩೩)

“ಕರೆದೊಡೆ ಬಾರದ ಮುನಿವರರಂ ಕೊಂದಿಕ್ಕುವೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ದಕ್ಷನಿಗೆ, “ಚದುರಿಂ ಕರೆತಂದಧ್ವರಮಂ ಮಾಡಿಸು, ಬಲುಹಂ ತೋರಿದೊಡೆಂದುಂ ನಡೆಯದು” ಎಂದು ಮಂತ್ರಿ ವಿದಗ್ಧ, ದಕ್ಷನನ್ನು ನಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಸನ್ನದ್ಧನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಘವಾಂಕನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷ, ಪಾತಕ, ಖೋಳ, ಪಾಪಾತುರ, ಔಚಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಅವನ ಪಾತ್ರ ಆಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಘವಾಂಕ ಎಡವಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಯಾಗದ ಸಿದ್ಧತೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುಗಿದವು. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಬಂದು ನೆರೆದರು. ದಧೀಚಿ ಮುನಿ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ಕರೆತರಲು ದಕ್ಷ ತನ್ನ ಸೇವಕರನ್ನು ಅಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ದಧೀಚಿ ಮತ್ತು ಸೇವಕರ ನಡುವೆಯೂ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಕಥೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಯಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದ ದಧೀಚಿಗೆ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಕಾಣದೇ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ದಕ್ಷನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ದಕ್ಷ - ದಧೀಚಿಯರ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಎರಡು ಆಸುರೀ ಸ್ವಭಾವಗಳ ಘರ್ಷಣೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವರ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ರೀತಿ ಹೀಗಿದೆ.

ಘಡಿಘಡಿ ಸುತ್ತೇನೋ ದಕ್ಷ ಪುರಾಂತಕನಾ
ವೆಡೆಯೆನಲು ಪುರಾಂತಕನೆಂದೊಡದಾರಧ್ವರ
ದೊಡೆಯನದೇಕೀ ಯಾಗವ ರಕ್ಷಿಸಬೇಡವೆ ಬೇಡೇಂ ಕಾರಣಬೇಡ
ನುಡಿಯದಿರವನಿಲ್ಲಿಗಯೋಗ್ಯನುಯಲ್ಲಲ್ಲಂ
ಬಿಡದೇ ಕಲ್ಲಿನಲೆಲುದೊಡುವನು ತೊಗಲುಡುವನು
ಸುಡುವನು ತಲೆವಿಡಿವನು ಪಡುವನು ಪ್ರೇತೋರ್ವಿಯೊಳೆಂದಂ ಮುಂದರಿಯದನು

(೧ - ೪೬)

ದಧೀಚಿ : ಏನೋ ದಕ್ಷ, ಪುರಾಂತಕನಾವೆಡೆ ?

ದಕ್ಷ : ಪುರಾಂತಕನೆಂದೊಡದಾರು ?

ದಧೀಚಿ : ಅಧ್ವರದೊಡೆಯಂ.

ದಕ್ಷ : ಅದೇಕೆ ?

ದಧೀಚಿ : ಈ ಯಾಗವ ರಕ್ಷಿಸಬೇಡವೆ ?

ದಕ್ಷ : ಬೇಡ.

ದಧೀಚಿ : ಏಂ ಕಾರಣ ಬೇಡ ?

ದಕ್ಷ : ನುಡಿಯದಿರ್ ಅವನಿಲ್ಲಿಗಯೋಗ್ಯನು.

ದಧೀಚಿ : ಅಲ್ಲಲ್ಲಂ.

ದಕ್ಷ : ಬಿಡು ಅದೇಕಲ್ಲ, ಎನಲ್ ಎಲು ತೊಡುವನು, ತೊಗಲು ತುಡುವನು, ಸುಡುವನು, ತಲೆವಿಡಿವನು, ಪಡುವನು ಪ್ರೇತೋರ್ವಿಯೋಳ್.

ಯಾಗದ ಒಳಸಂಚನ್ನರಿತ ದಧೀಚಿ ಕೋಪದಿಂದ, ಯಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದವರಿಗೆಲ್ಲ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ದಧೀಚಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂದ ರೀತಿಯನ್ನು ರಾಘವಾಂಕ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಮುನಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬೇಕಾದ ಗಂಭೀರತೆ ದಧೀಚಿಯ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಯಾಗ ನಡೆಯುವ ರೀತಿಯನ್ನು ರಾಘವಾಂಕ ವರ್ಣಿಸುವ ರೀತಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಸದಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಯಾಗದ ರೀತಿ, ಅಲ್ಲಿರುವವರ ನಡವಳಿಕೆ, ಕಾರ್ಯಗಳು ಹೊಲಗೇರಿಯಂತಿತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ರಾಘವಾಂಕ.

ಮಸೆ ಶಸ್ತ್ರವ ಪೂಜಿಸು ಯೂಪವ ನೇಣೆಂ ಬಂ

ಧಿಸು ವಜಪಶುವೊರಲದವೊಲ್ಲಂಟಲ ಮುರಿ ಮು

ರ್ದಿಸು ಬಳಿಕುಪಚರಿಸಂಗಂಗಳನರ್ಚಿಸು ಕೊಯಿ ಪಲಲವತೆಗೆ ಶೋಣಿತವಾ

ಬಸಿ ಸುಲಿ ವಪೆಯಂ ಕಾಸಾಹುತಿಯಂ ಕೊಡು ಮಿ

ಕೈಸರಂ ಪ್ರೋಡಾಶ ಪ್ರಾಶನವಂ ಮಾಡೆಂ

ಬ ಸರಂ ಹೊಲಗೇರಿಯೊಳೊಗೆವಂತೊಗೆಯುತ್ತಿರೆ ಸಭೆಯೊಕ್ಕಂ ನಾರದನು

(೧ - ೫೫)

ಈ ವಿಚಾರವೆಲ್ಲ ನಾರದನಿಂದ ಶಿವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಲು ಬಂದ ನಾರದನನ್ನು ಕರೆಯುವ ಬಗೆ ಅತ್ಯಂತ ನಾಟಕೀಯವಾಗಿದೆ.

ಬಂದಗಚೇಶಂಗಘನಾಶಂಗೀಶಂಗಾ

ನಂದವ್ರಜದಿಂದಂ ವಂದಿಸಿ ರಿಪು

ವೃಂದ ವಿಮೋಚನ ರಚನಾವಚನ ಪ್ರಚಯದೆ ಕೀರ್ತಿಸಿ ಕೆಲಸಾರುತ್ತಿರೆ

ಇಂದುಧರಂ ಕಂಡೆಲ್ಲಿದೆಯೋ ದುಗುಡಾಂಬುಧಿ
ಮಂದರ ನುಡಿ ನುಡಿ ಬಾ ಹತ್ತಿರ ಬಾ ಬಾ ಬಾ
ಯೆಂದೊಡೆ ದಕ್ಷಾಧರ ಸಾಕ್ಷಾಟವಿಯೊಳು ಬಿತ್ತಿದ ಬೇಗೆಯ ಬೀಜವನು

(೧ - ೫೬)

“ಎಲ್ಲಿದೆಯೋ ದುಗುಡಾಂಬುಧಿ ಮಂದಿರ ನುಡಿ ನುಡಿ ಬಾ ಹತ್ತಿರ ಬಾ ಬಾ
ಬಾ” ಎಂದು ನಾರದನನ್ನು ಶಿವ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಕಿನ್ನರಿಯರನಾಲಿಸುತಂಬಿಕೆ ಕೇಳೆಲ್ಲಿಯ
ಜನ್ನದ ಮಾತೆನಲೆನ್ನ ಖಿನ್ನನ ಮಾಳ್ವಧಟಿಂ
ನಿನ್ನಯ್ಯಂ ತೊಡಗಿದನೆನೆ ಘುಡುಘುಡಿಸುತ್ತೆರಗುವೆನದ್ದರ ಬಲವಂ ?
ಬಿನ್ನಣದಿಂ ಬಿಡಿಸುವೆನಲ್ಲದಿರಲೈಡಿಸುವೆ
ಬನ್ನಂ ಬಡಿಸುವೆ ನಿಮ್ಮಡಿಯೆನ್ನಂ ಕಳುಪುವು
ದುನ್ನತಮನೆ ಬೇಡವಮನ್ನಿಪನಲ್ಲೆಂದನು ಕನ್ನೆಗೆ ಪನ್ನಗಧರನು

(೧ - ೫೯)

ಶಿವ ನಿನಗಲ್ಲದ ಖಳನೊಳು ಮನ್ನಣೆಯಂ ಬಯ
ಸುವೆನೆ ಬಯಸಲು ಸತಿಯೇ ಅದೇಕೆಂದೆಲ್ಲವ
ನವಿಚಾರವನರಿವೆಂ ಜರಿವೆಂ ಮೆರೆವೆಂ ವಾಯದ ಪಿತಪೆಸರಂ
ಭುವನೋದರ ಬೆಸಸೆನೆ ಹೈಹದುಳಂ ಹೋಗೆನೆ
ತವಕದೆ ವಂದಿಸಿ ಬಿಳ್ಳೊಡೆಯ್ದವ ಲಲನಾ
ನಿವಹವನಾಲಿಸಿ ನಿಟ್ಟಿಸಿ ಪಾಲಿಸಿ ಬಂದಡರ್ಡಳು ಪುಷ್ಪಕಮಧ್ಯವನು

(೧ - ೬೦)

ದಾಕ್ಷಾಯಿಣಿಯು “ಘುಡು ಘುಡಿಸುತ್ತೆರಗುವೆನದ್ದರ ಬಲವಂ” ಎಂದು
ಕೋಪಗೊಂಡು, ಶಿವನು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಕೇಳದೆ, “ಶಿವ ನಿನಗಲ್ಲದ ಖಳನೊಳು
ಮನ್ನಣೆಯಂ ಬಯಸುವೆನೆ, ಬಯಸಲು ಸತಿಯೇ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನ ಒಪ್ಪಿಗೆ
ಪಡೆದು, ತನ್ನ ತಂದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಯಾಗಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ.

ದಕ್ಷನಾಡಿದ ಪತಿ ನಿಂದೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಾರದೆ, ಯಾಗಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ
ಬಿದ್ದು, ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ತೊರೆದು, ಆತ್ಮರೂಪಿಯಾಗಿ ಶಿವನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು
ನಡೆದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರುಹುತ್ತಾಳೆ. ದಾಕ್ಷಾಯಿಣಿಯ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕಂಡು, ನೆರೆದಿರುವ
ಋಷಿ - ಮುನಿಗಳು ಓಡುವುದು, ಭಯಗೊಳ್ಳುವುದು, ಎಲ್ಲವೂ ರಾಘವಾಂಕನ
ನಾಟಕೀಯತೆಗೆ ನಿರ್ದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ತನತನಗೆಲ್ಲರ್ ಕಂಗೆಟ್ಟಿವೆನುತ್ತಂ ರು
ಲ್ಲನೆ ಚಿಲ್ಲಿ ಬೆರದೋಡುವ ಮಂದಿಗೆ ಖಳ ?

ನನುಪರಿಯದೆ ಹೆದರುವಿರಾ ನಾನಿರಲಾನೀದೈವನ ಸಂಗದಿ ಗುರುಲಘುವಾದಳು ?
 ಎನಗುತ್ತರವಿತ್ತುದರಿಂದಾಕಸ್ಮಿಕದುರಿ
 ತನುಗೆಡಿಸಿತ್ತೈ ಅಂಜದಿರೆನೆ ನಿಂದರು ಮೇ
 ದಿನಗೆ ಶಿವದ್ರೋಹವಿಧಿ ಹೋಗಬಿಡುವುದೆ ಎಂದರು ಹಗರಣ ಕೂಡೆ

(೧ - ೬೯)

ಶಿವ - ಪಾರ್ವತಿಯರ ಸಂವಾದವಾಗಲೀ ಪಾರ್ವತಿ - ದಕ್ಷಬ್ರಹ್ಮರ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆಯಾಗಲೀ ಅಷ್ಟು ಉನ್ನತಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದಾದರೂ ಕಥಾನಿರೂಪಣೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಥೆ.

ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಥೆಯೆಲ್ಲಾ ವೀರೇಶನ ಜನ್ಮ, ಅವನು ದಕ್ಷಯಾಗವನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದ ಕಥೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಘವಾಂಕ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನೇನೂ ಬಳಸಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಬಳಸಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಭಾಷಣೆ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದರೂ ಚೊಕ್ಕವಾಗಿ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ವೀರಭದ್ರನ ಅವತಾರವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಂಟಾದ ಭಾವನೆಯ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ರಾಘವಾಂಕ ಸೊಗಸಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಮನಸಿಜ ದಹನದ ಪುರವಿಘಟನ ದಂಧಕ ಮ
 ದರ್ಶನ ಯಮದಹನದ ಗರಳಾಸುರ ಸುರವಿಧ್ವಂ
 ಸನ ದಂದಿನ ಮುಳಿಸಲ್ಲಿಂದೊಂದಾದಂತುಕ್ಕುವ ಬಲುಹೊತ್ತುವ ಹೊಗೆವ
 ತನುಗೋಪಾನಳ ಮಿಂಗದೆ ಗಂಡಂದವನೊಲಿ
 ದನುಕರಿಸಿತ್ತಹಿತರು ಬಾಯ್ವಿಡೆ ಶಿವ ಶಿವ ಭೋಂ
 ಕನೆ ಹಣೆಗಣ್ಣಿನ ಮುಗ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಹಗ್ಗಿಯ ಮೊಗ್ಗರದೊಳು ಥಳಥಳಿಸಿದುದು

(೨ - ೧)

ಕಡೆಗಾಲದ ಕಿಚ್ಚಿನ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟಿಗದಂದದೆ
 ಘಡಿಘಡಿಸುವ ನಡುಗಣ್ಣೆವೆಯೊಡೆಯಲು ತೊಂಗ
 ಲ್ಗಿಡಿ ಕೆದರುತ್ತುಕ್ಕಿದ ದಳ್ಯುರಿ ಗಗನವ ತೀವಲು ಬಿರವಿಸಿಯಿಂ ಕಾದು
 ಚೆಡೆಯೊಳ್ಳಂಗೆಯ ಮಡುವುಕ್ಕುತ್ತೆಸರಿಡೆ ಹೊಗ
 ಲೆಡೆಗಾಣದೆ ಸಸಿಬೆವರಿಳಿದುರೆ ಚುಯ್ಯೆನೆ ದನಿ
 ಗೊಡುವ ಸುಧಾಬಿಂದುವಿನೊತ್ತುವಿಡಿದನೆಲೆಲೇ ವೀರಕುಲಾಧೀಶ್ವರನು

(೨ - ೨)

ವೀರೇಶನೊಡನೆ ಶಿವನಾಡುವ ಮಾತುಗಳು, ಶಿವನ ಅಚ್ಚರಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳು ರಾಘವಾಂಕನಿಂದ ಸೊಗಸಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

ವೊಡಲೊಳಗುಳೆನ್ನ ಮಾಹಾಕೋಪಂ ಗಡ ಬಂ
 ದಡೆದುರಿಗಣ್ಣೆಂ ಪೊರಮಡಲುಳಿದತಿ ಶಾಂತಿಯ
 ಮಡುವೆನಿಸುತ್ತಂ ತಾನೇಕರಿಯದೆ ಕೆರಳಿದನೇಕಿವ ಜನಿಸಿದನೆಂದು
 ಮೃಡ ಬೆರಗಾಗುತ ಹೋ ಹೋ ಸೈರಿಸು ಸೈರಿಸು
 ಬಿಡು ಬಿಡು ಕೋಪವನುಡುಗುಡುಗತ್ಯದಯವ ನೀ
 ಬಡಲೋಕಂಗಳನೆಡೆಗಿಡಿಸದಿರೆನೆ ಕಣ್ಣಳವಡುವಂದವ ಧರಿಸಿದನು

(೨ - ೫)

ಕಲಹಪ್ರಿಯ ನಾರದ - ದಕ್ಷಬ್ರಹ್ಮರ ಸಂವಾದ ರಾಘವಾಂಕನ ನಾಟಕೀಯತೆಗೆ
 ಮತ್ತೊಂದು ನಿರ್ದರ್ಶನ.

ತೊಲತೊಲಗೀಬಂದನೆ ಹರನುರಿಗಣ್ಣಮಗಂ
 ತೊಲತೊಲಗೀಬಂದನೆ ದೂಷಕಗಜಸಿಂಹಂ
 ತೊಲತೊಲಗಂದುಲಿಯುತ್ತಿಹ ಕಹಳಾನಾದಂ ದೆಸೆದೆಸೆಗೆಯ್ದಲು ಮುಂದೆ
 ನಲಿವನಲದ್ವಜಕೋಟಿಗಳಿಂ ದಾಳಿಕ್ಕುವ
 ಬಲವಂತರ ಸೇನಾಸಂಭ್ರಮಮಂ ಕಂಡ
 ಗ್ಲಿಸುತ್ತಾರುತ್ತನುಮಾನಿಸಿದನು ಮನದೊಳು ಮತ್ತೊಂದಂ ನಾರದನು

(೨- ೨೩)

ಮುನಿದೀ ಸೇನಾಸುಭಟರು ದಾಳಿಟ್ಟತಿ ಮರ
 ಹಿನೊಳಾಯಾಗದ ಕಾಹಿನ ಸುರರೆಲ್ಲರ ಕೊಂ
 ದನಿತರೊಳೆನ್ನಯ ಕಣ್ಣ ಬರಂ ತೀರುವುದಲ್ಲಭಯಬಲ ಮುಂದಲೆವಿಡಿದು
 ತನತನಗಿರಿದಾಡಿಡಡಹುದಂತಾಗಿಪೆನೆಂ
 ದನುಮಾನಿಸಿ ಪರಿತಂದೆಲೆ ಪಾತಕ ಬಿಡು ಮ
 ಣ್ಣಿನ ಹೋಮವ ಕಾಳಗಕೇಳೇಳೆನಲೆಲ್ಲಿಯ ಕಾಳಗವೆಂದಂ ಖಳನು

(೨ - ೨೪)

ವಸುಧಾತಳವೈದದು ಸೇನಾ ಬಹಳತೆಗೆ
 ಣ್ಣೆಸೆವೆಯ್ದದು ವೀರರ ಮಾರಿಯ ಭಾರಕ್ಕಾ
 ಗಸವೆಯ್ದದು ತಳಿಗಳ ಬಳಗಕ್ಕಂಬುಧಿ ಜಳವೈದದು ಪಡೆಗದ್ದಿಸಲು
 ಬಿಸಗೊರಲನ ಬಿಸುಗಣ್ಣಸುತಂ ಬರುತ್ತೈದನೆ
 ಹುಸಿದಡೆ ನಿನ್ನಯ ಪ್ರಾಣಕೆ ತಪ್ಪಿದೆನೆನೆ ಕೋ
 ಪಿಸಿ ನಿಶಿಮುನಿದೇಗುಗು ನೇಸರನೆಂದಾಸ್ಥಾಟಿಸಿ ನೋಡಿದನಮರರನು

(೨ - ೨೫)

ದಕ್ಷಾಧರ ಧ್ವಂಸವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೀರೇಶನ ಹಿಂಬಾಲಕ ಸೈನ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ನಾಟಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಕುರಿಮೊಗವುಳ್ಳ ದಕ್ಷನನ್ನು ಶಿವ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ದೃಶ್ಯದೊಡನೆ ವೀರೇಶ ಚರಿತೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಿಡಿಲಿನಂತಹ ಮಾತು, ಚತುರ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಸನ್ನಿವೇಶ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ರಾಘವಾಂಕ ಅತಿ ನಿಪುಣ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದ ಸೊಗಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಂಭಾಷಣಾ ಶೈಲಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಟ್ಟದ ನಾಟಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ವೀರೇಶ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ರಾಘವಾಂಕನು ತನ್ನದೇ ಆದ ಶೈಲಿಯ, ದೃಷ್ಟಿಯ, ಪ್ರತಿಭೆಯುಳ್ಳ ಸಮರ್ಥ ಕವಿ.

ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು :

- ೧) ಮಹಾಕವಿ ರಾಘವಾಂಕ - ಆರ್. ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ - ೧೯೫೦
- ೨) ವೀರೇಶ ಚರಿತೆ - ಸಂ: ಕೀರ್ತನ ಕೇಸರಿ ಬಿ. ಶಿವಮೂರ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಿ, ೧೯೪೨

□□

ಬಾಳನ ಘನತತ್ವ ಸಾರಿದ ವಿ.ಸೀ. ಕಾವ್ಯ

ಡಾ. ಸಂಗಮೇಶ ಎಸ್. ಗಣಿ

ಕವಿ, ಲೇಖಕ, ಅನುವಾದಕ, ವಿಮರ್ಶಕ, ಸಂಶೋಧಕ ಹೀಗೇ ತಮ್ಮ ಸೃಜನ ಮತ್ತು ಸೃಜನೇತರ ಕೊಡುಗೆಗಳ ಮೂಲಕ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಮೃದ್ಧತೆ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದವರು ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿ.ಸೀ. ಎಂದೇ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ತಮ್ಮ ೬೦ ವರ್ಷಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ೫೦ ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿ.ಸೀ. ಅವರು ಮೂಲತಃ ಕವಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯವೇ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪುರಾವೆಯೊದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ನವೋದಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ವಿ.ಸೀ. ಅವರು ನವೋತ್ತರ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲೂ ಬದುಕಿ, ಬಾಳಿ, ಬರೆದವರು. ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಆ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ವಸ್ತುವಿಶೇಷ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ದನಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದ ವಿದ್ವತ್ ಪ್ರಪಂಚ ಅವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅಷ್ಟೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಇದು ಸ್ವತಃ ವಿ.ಸೀ.ಯವರನ್ನೂ ಬಾಧಿಸಿದಂತಿದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ “ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಕವನಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಜನ ಏಕೆ ಏನೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ” ಎಂಬ ವಿ.ಕೃ. ಗೋಕಾಕ್ ಅವರ ಮಾತು ವಿವೇಚನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವಲೋಕಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯ.

ವಿ.ಸೀ. ಕಾವ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆ :

ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನವೋದಯ ಕಾಲಘಟ್ಟ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಕಾಲ. ಇದು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಜನಮನವನ್ನೂ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿ ಹೊಸತಾದ ಪ್ರೇರಣೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಮಾಜ, ಆರ್ಥಿಕ,

ಔದ್ಯೋಗಿಕ, ಭಾಷೆ ಬದುಕು ಅನುಭವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪುನರ್ ಶೋಧನೆಗೀಡು ಮಾಡಿದ ಕಾಲವದು. ರೈಲು, ಮುದ್ರಣಯಂತ್ರ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ, ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪ, ವಿಮಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು ಹೊಸಬಗೆಯ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾದವು. ಹೀಗಾಗಿ 'ನವೋದಯ' ಎಂಬುದು ಜೀವನ-ಪುನರ್‌ಶೋಧನ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಜಗತ್ತು ಜೀವನ ಮಾನವ ಬದುಕು ಇವುಗಳ ಸಕಾರಣ ಸಂಬಂಧ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಮನದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ, ಆಲೋಚನೆಗಳ ಅಲೆಗಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದವು. ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಪಕ್ಕಾದ ಕವಿಮನಸ್ಸು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷತೆಯನ್ನೂ ಕಾಣಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಕಾವ್ಯವೂ ಈ ಎಲ್ಲ ಅನುಭವ ವಿಶೇಷತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೈಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವಿ.ಸೀ ಕಾವ್ಯಕೃಷಿ :

ಕಾವ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಾಳು ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ ವಿ.ಸೀ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಅರುವತ್ತು ವಸಂತಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಗೀತಗಳು (೧೯೩೧), ದೀಪಗಳು (೧೯೩೩), ನೆಳಲು-ಬೆಳಕು (೧೯೩೫), ದ್ರಾಕ್ಷಿ-ದಾಳಿಂಬೆ (೧೯೪೮), ಹೆಜ್ಜೆಪಾಡು (೧೯೫೮), ಅರಲು-ಬರಲು (೧೯೬೨), ಹಗಲು-ಇರುಳು (೧೯೮೧), ನೋವು-ನಲಿವು (೧೯೯೦) ಹೀಗೆ ಏಳು ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು, ೩೫೦ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನವೋದಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ತೊಡಗಿಕೊಂಡ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ ಕಾವ್ಯ ಬಾಳಿನ ಸಮೃದ್ಧತೆ, ಸೌಜನ್ಯಶೀಲತೆ, ಸೃಜನಶೀಲತೆ, ಸಂವೇದನಶೀಲ ಅನುಭವ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡಿದೆ.

ವಿ.ಸೀ. ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವಿಶೇಷತೆ :

ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಬಾಳಿನ ಬಗೆಗಿನ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಹಿರಿದಾದುದು. ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಬದುಕು ದೊಡ್ಡದು ಎಂಬ ಅಚಲ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅವರು, ಬಾಳನ್ನು ಕವಿತೆಯಾಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿ, ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೇಮ-ಕಾಮ, ಮೋಹ, ವಿರಹ, ದಾಂಪತ್ಯ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಂಬಂಧ, ದೇಶಭಕ್ತಿ, ನಾಡಾಭಿಮಾನ, ಮಾನವ ಬದುಕಿನ ವಿಸ್ಮಯ, ಸಂಕಟ, ಸಂಘರ್ಷ, ಸಂಭ್ರಮ, ಸಂತೋಷ, ಸಂಗೀತ, ಸೋಲು ಅವಮಾನ ಅನುಮಾನ ಸನ್ಮಾನ, ದೇವರು ಧರ್ಮ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ, ಬಾಳಮಹಿಮೆ ಹಿರಿಮೆ ಗರಿಮೆ ಮಾನವ ಬದುಕಿನ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಕಾಣಿಸುವ ಕವಿ ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಅನನ್ಯವಾಗಿದೆ.

ವಿ.ಸೀ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮ :

ನವೋದಯದ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಡಿದೆ. ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ನದಿ ನೀರು, ಹೂ ಹಣ್ಣು ಎಲೆ ಕಾಯಿ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಯೆಯ ಆಟ. ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಲಯ ಗತಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಗುರುತಿಸುವ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆ ಹೊಸಲೋಕಗಳ ಹುಟ್ಟು ಎಂದು ಸಭಮಿಸುತ್ತಾರೆ ವಿ.ಸೀ.;

ಹೊಸ ಲೋಕಗಳು ಹುಟ್ಟುವ ಸಂಭ್ರಮವಿದೆಗೊ

ಆಗಸದುಜ್ಜಲ ರಾಗ ಹಾಸಗಳಿದೆಗೊ...

ಮಾಯೆಯು ಮೇಲ್ನುಕನು ಬಿಸುಡೆ

ಉಪಾಯದಿ ತ್ರಿಗುಣ ಜಾಲಗಳೊಡ್ಡಿ ಹಸರೆ:

ರಾಯ ತೇಜದ ಸಿರಿ ಬೀರಿ ತೋರುತ ಬರೆ

ತಾಯಿತನದಿ ನೋಡಿ ಮೋಹಿಸುತಿರೆ

...ನೆರೆದಿರಲೋಲಗದೊಳ್ಳೆಲ್ಲ ಭೂತಗಳು

ಪರಿ ಪರಿ ವೈಖರಿಗಳೊಳು ಸ್ವಾಗತಗೊಡಲು

ಮರೆದು ಮೇಳದೊಳ್ಳೆಲ್ಲ ತಾರೆಗಳ್ ಗತಿವೆರ

ಸಾರತಿ ಬೆಳಗಲು ವಿಶ್ವಮೋಹನ ಗಾನದೊಳು (ಸೃಷ್ಟಿ ಸಂಭ್ರಮ, ಪುಟ-೪)

ಎಂದು ಸೃಷ್ಟಿಸಂಭ್ರಮದ ಸೊಗಸನ್ನು ವಿಶ್ವಮೋಹನ ಗಾನಸುಧೆ ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಆರಂಭ ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ಎಂಬುದು ವಿಧಿತ.

ಕಾಲಕ್ಕೆ ಚಲನೆಯನ್ನಿತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಪಾತ

ಲೀಲೆಮಿಗೆ ಋತುಧರ್ಮ ನಡೆಸುವಾತ

ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನ ಫಾಲದಲ್ಲರಿವಾತ

ಮೂಲೋಕ ಸೌಂದರ್ಯ ಸೌಖ್ಯದಾತ

... ಹಗಲಿತ್ತು ನಿಶಿಯಿತ್ತು ಮಾಸ ವರುಷಗಳಿತ್ತು

ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಸಂಜೆಯುಷೆ ಸಂತಸಗಳಿತ್ತು

ಯುಗಭಾಗ್ಯ ಹರಿವನ್ನ ಸಾವು ಬಾಳ್ವಿಗಿತ್ತು

ಬಗೆಯನ್ನುದ್ದೀಪಿಸುತೆ ಜ್ವಲಿಸುವಾತ (ಸೂರ್ಯ : ಪುಟ ೨೩)

ಎಂದು ಸೂರ್ಯದೇವರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹಾಡಿಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ ಕವಿ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕಂಡ ಕವಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೊಬಗೆಲ್ಲ ಮಾಯೆಯಾಗಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ವಿಷಾದವೂ ಕಾಡಿದೆ. 'ಹೇಮಂತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ' ಕವನದಲ್ಲಿ- "ಸುತ್ತಾಣಾವರಣದಲ್ಲಿ ಸೊಗವಿಲ್ಲ ನಗೆಯಿಲ್ಲ ಮುತ್ತಿಬಹ ಭ್ರಮರಿ ರುಂಕಾರವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ

‘ಉಲಿವ ಗಿಳಿ ಕೋಗಿಲೆಗಳುಲ್ಲಾಸ ಮರೆತಿಹವು
ಮಲರ್‌ದಣ್ಣು ಬಾಣದೊಲು ತನುವ ಸೀಳುವುದು
ಕುದಿವ ಪ್ರಾಯವು ಹೋಗಿ ಅದಿರ್‌ಮುಷ್ಟು ಬಂದಿಹುದು
ಮೋನೆಮುಳ್ಳಳಿದಿಹವು ಸುಮರಾಜಿ ಹೋಗಿ”

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಸಮೀಕರಿಸುವ ವಿ.ಸೀ. ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯ ಬಾಳಿನ ವಿವಿಧ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತೀಮೀಕರಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಋತುಗಳ ಹೇಳಿಕೆ, ಮುಂಗಾರು, ಕೋಗಿಲೆ ಮುಂತಾದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಲೀಲಾವಿಲಾಸಗಳೊಂದಿಗೆ ಜೀವನದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿ.ಸೀ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಲವು-ಗೆಲುವು :

ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪೂರಕವಾದುದು. ಋತುಮಾನಗಳೂ ಸಹ ಪ್ರೇಮಭಾವನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸುವ ಚೈತನ್ಯಗುಣ ಹೊಂದಿದೆ. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣೊಲವು ದಾಂಪತ್ಯದ ತಳಹದಿ. ವಿ.ಸೀ ಕಾವ್ಯವು ಈ ಪೀತಿ ಪ್ರೇಮ ಪ್ರಣಯ ಕಾಮ ಮೋಹ ಸರಸ ವಿರಸ ವಿರಹ ತನ್ನದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಪ್ರೇಮವೇ ಮಧುರ, ಸುಮಧುರ. ಈ ಜೀವ-ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆಕರ, ಅಮರ.

ಮಧುಮಾಸ ಬಂದಿಹುದು ಮಧುಕರಿಗಳೇ ಬನ್ನಿ
ಮಧುರತರ ಗೀತಗಳಿನಾವು ನಲಿವ
ಹೃದಯದಾಸೆಗಳೆಲ್ಲ ಫಲಿತವಾಗುವ ಕಾಲ
ಮೃದು ಹೃದಯ ಕುಸುಮಗಳೆಲ್ಲ ಅರಳ ಕಾಲ
...ಮಳೆಗಾಲ ಹಿಮಗಾಲ ಚಳಿಗಾಲ ಹೋಗಿಹವು
ತಳಿಗಾಲ ಬೆಳಿಗಾಲ ಫಲಗಾಲ ಬಹುವು
ಇಳೆಯ ವಿಭವಗಳೆಲ್ಲ ಮೊಳಿತು ಬೆಳೆಯುವವೆಂದು
ಹೊಳೆ ಹೊಳೆದು ಹೊತ್ತರೆಯ ರವಿಯು ಹೇಳುವನು (ಮಧುಮಾಸ : ಪುಟ ೩೯)

ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಗೆ ಮಧುರವಾದುದು ಮಧುಮಾಸ. ಪ್ರೇಮದ ಸವಿ ಸವಿಯುವ ಹೃದಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅರಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಿಗಳು

ಎನ್ನರಸಿ ನೀನಲ್ಲಿ
ಎನ್ನರಸಿ ನಾನಲ್ಲಿ
ಚೆನ್ನರಸಿ ನಾನಿರುವ
ಎನ್ನೊಲುಮೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ
...ನಿನ್ನ ಕಣ್ ಹೊಳಪಿನಲಿ

ಸ್ನೇಹದಲಿ ಪ್ರೇಮದಲಿ
 ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಲಯಗಳ
 ಜ್ವಲಿಪ ಚೊನ್ನದಲಿ
 ಎನ್ನ ಪ್ರಾಣದ ಪುರುಳ
 ಎನ್ನ ಜೀವನ ರುಚಿಯ
 ಎನ್ನ ಗರಿಮೆಯ ತೆನೆಯ

ಕಾಣುತಿಹೆ ಸುಖವ (ಪ್ರಿಯರು: ಪುಟ-೨೯)

ಎಂದು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಪ್ರೇಮವೇ ಜೀವನದ ಸುಖ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕೆ ಎಡೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ
 ಭಾವ ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಎರಡು ಜೀವಗಳ ಬೆಸೆಯುವ
 ಬಂಧ ಮದುವೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಎರಡು ಕುಟುಂಬಗಳ
 ನಡುವಿನ ನಂಟು ಬೆಸೆಯಲು ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಮದುವೆ ಬಂಧನಕ್ಕೆ
 ಒಳಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮದುವೆಗೆ ಎರಡು ಜೀವಗಳ ಪ್ರೇಮ, ಎರಡು ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಬಂಧ,
 ಪಾವಿತ್ರತೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒದಗಿಸುವ ವಿವಾಹದ ಆದರ್ಶ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತವವನ್ನು
 ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುವ ಕವಿ ವಿ.ಸೀ. ಅವರು;

ಯಾರೊ ಎಲ್ಲೋ ಇದ್ದವರಿಬ್ಬರ
 ತಂದರು ಸತಿಪತಿ ಗೈದಿಹರು
 ಹೋಮವ ಹುಯ್ಯಿಸಿ ಹರಕೆಯನಿಕ್ಕುತ
 ದಂಪತಿಗಳು ನೀವೆಂದಿಹರು
 ...ಬಿಬ್ಬರ ಗುಣಕಿನ್ನೊಬ್ಬರು ಸೋಲುತೆ
 ಕುಂದನು ಲೆಕ್ಕಿಸದಿದ್ದೇವು
 ಕುಂದಿಗೆ ಕೊರತೆಗೆ ಕೆರಳದ ತೆರದಲಿ
 ದಿನವೂ ಸಹನೆಯೆ ಕಲಿತೇವು (ಸಪ್ತಪದಿ : ೧೮೫-೮೬)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಬಾಳಿನ ಚೆಲುವಿಗೆ ಸಹನೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು
 ಹರಿಸಿದ ಹಿರಿಯರ ಆಶಯಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾಗಿ ಬದುಕುವ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾರೆ.
 ಹೆಣ್ಣು ಹೆತ್ತವರು ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವಾಗ
 ಆಗುವ ಕಳವಳ, ಸಂಕಟವನ್ನು ಚಿತ್ರಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಕವಿ;

ನಮ್ಮ ಮನೆಯಂಗಳದಿ ಬೆಳೆದೊಂದು ಹೂವನ್ನು
 ನಿಮ್ಮ ಮಡಲೊಳಗಿಡಲು ತಂದಿರುವೆವು
 ಕೊಳ್ಳಿರೀ ಮಗುವನ್ನು ಎಮ್ಮ ಮನೆ ಬೆಳಕನ್ನು
 ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯನು ತುಂಬಲೊಪ್ಪಿಸುವೆವು

...ನಿಲ್ಲು ಕಣ್ಣೊರೆಸಿಕೊಳು, ನಿಲ್ಲು ತಾಯ್, ಹೋಗುವೆವು ;

ತಾಯ್ವರಾ, ತಂದೆಯಿರ, ಕೊಳ್ಳಿರಿವಳ

ಎರಡು ಮನೆಗಳ ಹೆಸರು ಖ್ಯಾತಿಗಳು ಉಳಿವಂತೆ

ತುಂಬಿದಾಯುಷ್ಯದಲಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕು (ಮನೆ ತುಂಬಿಸುವುದು : ಪುಟ-೧೦೯)

ಮಗಳನ್ನು ಕಳುಹುವಾಗ ಹೆತ್ತವರ ದುಃಖ, ನೋವು ಅಷ್ಟೇ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಆಪ್ತವಾಗಿ ಆದ್ರ್ವತೆ ಉಕ್ಕಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಕವನವು, ಮಗಳೆಂಬುವವಳು ಎರಡು ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳಗುವ ಬೆಳಕು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಇದು ಆ ಕಾಲದ ದೊಡ್ಡ ಆದರ್ಶ ಎಂಬುದನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿಯರ ಕೂಡೊಲುಮೆ ದಾಂಪತ್ಯದ ಸಾರ್ಥಕತೆ. ಸ್ನೇಹವೂ ಸತಿಪತಿಗಳಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಸಲುಗೆ. ನಿನಗಾಗಿ ನಾನು ನನಗಾಗಿ ನೀನು ಎಂದು ಮುಡಿಪಾಗಿಡುವ ಜೀವಗಳ ನಡುವೆ ಗರ್ವ ಸರ್ವತಾ ಸಲ್ಲ. ಮಡದಿ ತನ್ನ ಪತಿಗಾಗಿಯೇ ಜೀವನ ತೆಯ್ಯುವ ತ್ಯಾಗಮಯಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವಳ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವನು ಧನ್ಯ. ಇಲ್ಲದಿರೆ ಅಮಾನ್ಯ. ಅವಳ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತೋರುವ ಕವಿ ;

ಸರ್ವದಾ ನೀನಿರುವೆ

ಸಖಿಯಾಗಿ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ

ಸುಖದಲ್ಲಿ ದುಃಖದಲ್ಲಿ

ಸ್ನೇಹಮಯಿಯಾಗಿ'

...ಧನ್ಯ, ತ್ಯಾಗವ ಗೃವೆ

ನಿನ್ನಾತ್ಮವನರ್ಪಿಸುವೆ

ಇನಿತು ಹಿರಿದಾನಕ್ಕೆ

ಪಾತ್ರನಹೆನೆಂತು ? (ಅಪಾತ್ರ : ಪುಟ-೧೪೨)

ಅವಳ ತ್ಯಾಗ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಕಟ್ಟಲಾಗದು. ಇಡೀ ಸಂಸಾರದ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಗಲೆಣೆಯಾಗಿರುವ ಮಡದಿಯ ಮೌನ ಸಹನೆಗೆ ಶರಣೆನ್ನುವ ಪತಿ; ಅವಳ ಅಗಲಿಕೆಗೆ ತೀವ್ರ ಸಂಕಟ ಪಡುತ್ತ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಂಸಾರದ ಸುಖಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸುಖ ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟ ಸತಿಯ ಆ ನೋಟವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ;

ನೋಡದಿರು ಎಲೆ ಹೆಣ್ಣೆ

ಕಣ್ಣಿನರಳಿಸಿ ಅಂತು

ನೋಡದಿರು ಮೌನದಲಿ

ಕೊಲುವ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ, ನೋಡದಿರು ನೀನು

...ಮನೆ ಹೊನ್ನು ಶೃಂಗಾರ

ಎಲ್ಲವೂ ನಿನಗಿಹವು

ಆ ನೋಟ ನಿನಗಲ್ಲ

ನೋಡದಿರು ನೀನಂತು, ಮನವ ಕಲಕದಿರು (ಆ ನೋಟ: ಪುಟ-೧೩೯, ೧೪೦)

ಎಂದು ಮರುಗುತ್ತಾನೆ. ಒಲವು ಎಂದಿಗೂ ಮುಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ ಜೀವಂತ ಪುಷ್ಪ ಎಂಬ ಅಚಲ ನಂಬಿಕೆ ಕವಿಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ

;

ಹೋಗಿ ಬಾರೀಗ ನಲ್ಲೆ :

ಇದು ಮೊದಲು ಕಡೆಯಲ್ಲ

ಬರಿದಲ್ಲ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ

ಎಮ್ಮೊಲವು ಅಳಿವುದೇನಲ್ಲ (ಬರುವೆ : ಪುಟ-೨೪೬)

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕೊಂಕು, ನಿನಗಾಗಿ, ದಾನಪತ್ರ, ತಂದೆ ಹರಕೆ, ವಿರಹಿ, ತಾಯಿ ಬಯಕೆ, ಅಗಲಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಕವಿತೆಗಳು ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧದೊಂದಿಗೆ ಸರಸ, ವಿರಸ, ವಿರಹ, ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತವೆ. ತುಂಬು ಸಂಸ್ಕಾರಯುತ ಕುಟುಂಬ ಪರಿಸರದಿಂದ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ವಿ.ಸೀ. ಅವರು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲೂ ಇಂಥ ಕೂಡುಕುಟುಂಬದ ಆದರ್ಶದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ದೇವರು ಧರ್ಮ ಚಿಂತನೆ :

ದೇವರು-ಧರ್ಮ, ಆತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ ಜೀವಾತ್ಮರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ, ನಂಬಿಕೆಗಳ ಕುರಿತ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಯಾವ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡದ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯ ಈ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿದೆ. ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕೀರ್ಣವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಜಗತ್ತು ದೇವನೊಲುಮೆಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ನೆಲಗೊಂಡಿದ್ದ ನವೋದಯ ಕಾಲದ ಮನಸ್ಸೊಂದು ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿತ ದೇವರುಗಳೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೆಂದು ಕೇಳುವ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಚಿಂತನಾರ್ಹ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿ.ಸೀ. ಅವರು;

ಎನ್ನ ಭಾಗ್ಯದ ದೇವ, ಬಂದುಳಿಸಿದೆ ಜೀವ

ನಿನ್ನ ಬರವಿಗೊಂದು ಯುಗ ಕಾಯ್ತಿ

ಅನ್ಯರವೊಲು ಮನಮರೆಯದಾ ದಿನಗಳ

ಬನ್ನವಡುತೆ ಬಲು ತೊಳಲಿದುದು (ದೇವನ ಬರವು : ಪುಟ-೪೮)

ಎಂದು ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಅಮೂರ್ತ ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವರು. ಆದಿ ದೈವದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿಕೊಂಡ ಮನುಷ್ಯನ ಮಿತಿ ಮತ್ತು ದೇವನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಾದ ಪಲ್ಲಟವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ವಿ.ಸೀ.;

ಅಂದಿನ ದೇವರುಗಳೆಲ್ಲ ಮಡಿದುರುಳಿಹರು
 ಇಂದ್ರ ವರುಣ ಧನದ ಮಿತ್ರ ಸೂಷಣರು
 ಸಂದಿದ್ದ ದೈವತ್ವದಗಳೆಕೆ ಹೋಗಿಹುದು
 ಅಂದಿನವರುನ್ನತಿಯ ಕಲಶ ಕೂಲಿಹುದು
 ಮಾನವರ ಸುಪ್ರಖರ ಮನದ ಮೊನೆಯಲುಗಿನ
 ಘಾತದಲಿ ಕಡುನೊಂದು ಸೋಲನೊಪ್ಪಿದರು
 ಧ್ಯಾನ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಸಲ್ಲವು ಎಂದು
 ಮಾತಿನೊಪ್ಪಿಗೆಯಿತ್ತು ಶರಣು ಬೇಡಿದರು (ಕಸ್ತೂರಿ ದೇವಾಯ ? : ೮೪-೯೯)

ಮೂಲದಲ್ಲಿ ದೈವಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾನವರ ಮತಿಯ ಮಿತಿಯನ್ನು ಬಗೆದು ತೋರುವರು. ಅಲ್ಲದೇ,

ಹಳೆಯ ಕಾಲದ ತಂದೆ-ತಾತಂದಿರ ದೇವರುಗ
 -ಳಳಿದು ಹೋಗುವ ಕಡಿದು ಕಲ ಬರುತಿಹುದು
 ಇಳಿದಿಹುದು ಕಡುನಿಡಿದು ನೆಳಲೊಂದು ಮೇಲಿಂದ
 ಅಳಿಸಿ ಹೋಗುತಲಿಹುದು ಅವರ ಮೂರ್ತಿಗಳೂ (ಅದೇ)

ಎಂದು ಹಳೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ದೇವರು ಮತ್ತು ಅವರ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ವಿಗ್ರಹಳೆಲ್ಲವೂ ಅಳಿದು ಹೋಗುವ ಕಾಲ ಬರುವುದರ ಕುರಿತು ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಕವಿ,

ಇಲ್ಲದಿರೆ ಬೇರಾವ ದೇವರೇ ಬಾರರೋ
 ಇಲ್ಲದೊಂದಕೆ ಹೆಸರನಿತ್ತು ಕರೆಯುವೆವೋ
 ಇಲ್ಲದಿರೆ ಮಾನವನ ಸುಗುಣವೇ ದೈವವೋ
 ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹರಿಯದಿಹ ಸಂಶಯವೆ ಕೊನೆಯೋ !

ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಅಥವಾ ಅದು ಸಗುಣರೂಪದಲ್ಲಿದೆಯೋ, ಸಂಶಯವೇ ಕೊನೆಗೆ ಉಳಿದು ಬಿಡುತ್ತದೆಯೋ ಎಂಬ ಅನುಮಾನದೊಂದಿಗೆ ಕವನ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಗೊಂದಲ, ದ್ವಂದ್ವ ಕವಿಯನ್ನೂ ಓದುಗನನ್ನೂ ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಕವಿತೆ ಅರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕೆಂದೇನಿಲ್ಲ. ಕಾಡಿದರೆ ಸಾಕು; ಇದು ಕಾಡುವ ಕವಿತೆ. ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಶಕ್ತ ಕವನಕ್ಕೊಂದು ಸಾಕ್ಷಿ.

ದೀನರನು ಆರ್ತರನು ನಿರ್ಬಲರ ಬಳಗವನು
 ಸೋದರರ ಎಂದೆಂದು ಕಾಯುವವನು
 ಎದೆಕರಗಿ ಮನ ಮರುಗಿ ಕರುಣೆಯಲಿ ಕರೆಯುತ್ತ
 ಅವರೆದೆಯ ಬೇಗೆಗಳನಿಳಿಸುವವನು (ಮಹಾತ್ಮ : ಪು-೧೦೬-೨)

ಎಂದು ಹೇಳುವ ಕವಿ, ಮಾನವರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆರವಿನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ನೊಂದವರ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಲಿವಿನ ಹೊನಲು ಹರಿಸುವನನ್ನು ದೇವರೂಪದ ಮಹಾತ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಅವರ ಬಾಳಿನ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ದೇಶ-ನಾಡು-ನುಡಿ ಚಿಂತನೆ :

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದ ವಿ.ಸೀ.ಯವರು ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಅಲ್ಲದೇ, ನಾಡಿನ ಏಕೀಕರಣ ಮತ್ತು ಏಕೀಕರಣೋತ್ತರ ಚರಿತ್ರಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ ವಿ.ಸೀ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಅದನ್ನೂ ಕಾಣಿಸಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

‘ನಿನ್ನ ನಾಡೀ ನಾಡು, ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ನಾವು
 ಎಮ್ಮನ್ನು ನೀ ನಡೆಸು ದಿಗ್ವಿಜಯಕೆ :
 ಭಾರತಾಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆರರು ಕಡೆದಿಹ ವಿಷವ

ನಿನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೀ ಕುಡಿದು ಕಾಪಿಡಯ್ಯೆ’ ಎಂದು ಶಿವನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕವಿ ಯಾವುದೆ ಜಾತಿ ಮತಗಳನ್ನೆದೇ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ಭಾರತದ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ತೊಡಗುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೀಗೆ ;

ಹಿಂದು ಸಿಖ ಪಾರಸಿಕ ಮುಸ್ಲಿಂ ಕ್ರೈಸ್ತರನು
 ಸಿಂಹಳರ ಗೂರಖರ ಗಡಣಗಳನು
 ಒಮ್ಮತದ ದೃಢದಲ್ಲಿ ಚಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಯ್ಯ
 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಜೀವನಕೆ ಸುಮ್ಮಾನಕೆ
 ...ನಾವಿಟ್ಟು ಸಂಕಲೆಯ ಭಾರದಲಿ ಬಾಗಿರುವ
 ಭಾರತದ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ನಡೆಸೆಮ್ಮನು :
 ನಾಳೆ ಹುಟ್ಟುವ ಮಕ್ಕಳಿಗಾದರೂ ಈ ನಾಡು
 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ವರ್ಗದಂತಾಗುವಂತೆ (ಪ್ರಾರ್ಥನೆ : ಪು-೯೦)

ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಈ ದೇಶವನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗೊಳಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಬದ್ಧತೆ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ಸದಾಶಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತ ಜಗದಂಬಾ,

ದುಂದುಭಿ ಮುಂತಾದವು ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮವನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸುವ ಕವಿತೆಗಳಾಗಿವೆ. ಹೋರಾಡದ ಹೊರತು ಒಳಗಿನವರನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸತ್ಯ ತಿಳಿದಿರುವ ಕವಿ ;

ರೋಧಿಸಿದರೇನು ಫಲ ಏಳಿರೇಳಿರಿ ಸಖರೆ
ಸಾಧಿಸುವ ಜನತೆಯ ಜಯವ ಮಂಗಳವ
ಹೋದುದು ಹೋಗಲೇಳಿರಿ ಅದಕೇಕೆ ಬರಿ ಚಿಂತೆ
ಆದುದಾಗಲಿಯೇಳಿ ಭಯವದೇಕೆ ? (ಏಳಿ: ಪು-೩೦)

ಎಂದು ಕರೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ನಾಡಿನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಪರರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ತಾಳಬೇಕೆಂಬುದು ಕವಿಯ ಇಚ್ಛೆ.

ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಧರ್ಮ ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಕರ್ಮ
ನಮ್ಮ ಭಾರತಭೂಮಿ ದಿವ್ಯ ಮರ್ಮ
ನಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳ
ಒಮ್ಮನದ ಯತ್ನಗಳನು ಅರುಹಿರೇಳಿ (ಅದೇ)

ಎನ್ನುವ ಕವಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ಹಿರಿಯರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಕಥೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ದೇಶದ ಐಕ್ಯತೆಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಮುಖ್ಯ ಎಂಬುದು ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪಾತ್ರ ದೊಡ್ಡದು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕೇವಲ ಒಂದು ಪಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಜೀವನದ ತತ್ವ ಎಂಬಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಗಾಂಧೀ ನಾಡಿನ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಭಾವ ದೇಶಪ್ರೇಮಿ, ಹೋರಾಟಗಾರ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುವುದು ಸಹಜವೇ. ಕವಿಗಣದ ಮೇಲೂ ಇದು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ.

ಗುಂಡಿಟ್ಟು ಗೋಡ್ಡೆ ಸುಡುತಿರಲು ಅವಗೆ ಕೈಮುಗಿದರೊ, ಗಾಂಧಿ !
ಕಾಲದಪ್ಪಣೆ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿತೆಂದರಿತು
ಮುಗಿದ ಕೈ ಮುಗಿದಂತೆ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿರಲು
ಅಂತೆ ತೆರೆಯಿತು ನಿಮಗೆ ಜವರಾಯನೊಲವು
ಇಳಿಯ ಹೊರೆಗಳ ಇಳಿದು, ಋಣ ಮುಗಿದು ಬಾಳು ಹಗುರಾಯ್ತು ;
(ಕೈ ಮುಗಿದ ಗಾಂಧಿ : ಪು-೨೨೧)

ಎಂದು ಹೇಳುವ ಕವಿ ವಿ.ಸೀ. ಗಾಂಧೀಜಿ ನಾಡಿನ ಜನರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇಂತೆಯೆ ಕೈಯೆತ್ತಿ ಮುಗಿದು, ಮುಗಿದು
ನಾಡ ಜನರನು ಬೇಡಿ ದಣಿದಿರೈ ದಿನವೂ
ಹಲಿರುಳು ಬಾಳಿನುದ್ದಕೂ... (ಅದೇ)

ಎಂದು ಮುಗಿದಿರುವ ಕೈಯನ್ನೇ ಒಂದು ರೂಪಕವಾಗಿರುವ ಮೂಲಕ
ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಗಾಂಧೀಯೋತ್ತರ ಭಾರತದ ಬಗ್ಗೆಯೂ
ವಿಷಾದದಿಂದ ನುಡಿಯುವ ಕವಿ ; ಸಬಕೋ ಸನ್ಮತಿ ದೇ ಭಗವಾನ್ ಎಂದಿರುವ
ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ರಾಮರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ;

ಅಷ್ಟು ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ ಆಳುವವರಿಗೆ
ಕುಳ ಕೋಮು ರಾಜ್ಯ
ಗಡಿ ನುಡಿ ಮತ
ಅಧಿಕಾರ ದರ್ಪ
ಮೈದುನ ಅಳಿಯ ಗೆಳೆಯ
ಸ್ಥಾನ ಮಾನ ಇವೆ ಆಯ್ದು
ಇಲ್ಲಲ್ಲಿ-ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ
ದಿನದಿನದ ನಡವಳಿಯಲಿ... (ಗಾಂಧಿ : ಪು-೩೩೫-೩೬)

ಎಂದು ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತ, ಖೇದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ;
...ಎಂದು ತಿರುಗೀತು ಮತ್ತೆ ನಿಮ್ಮ ಸೌಮನಸ
ಎಂದು ತಿಳಿದೀತು ಇವರ ಚಿತ್ತ
ನೀವು ಅದಕಂದು ನಟ್ಟ ಶುಭಕೀರ್ತಿ
ಉಳಿದು ಫಲಪ್ರದವಾಗಲಿ ಎಂದೆಂದಿಗೂ (ಅದೇ)

ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು 'ಗಾಂಧಿ ೧೦೦ರ ಹಬ್ಬ'
ಕವಿತೆಯಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿ ಕುರಿತ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಹೊನಲು ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ಕವಿ ವಿ.ಸೀ.
ಅವರು ಕಸ್ತೂರಿ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಾನಿನಗಲಕೆ ನೆಲಸಿ ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ಕಟ್ಟಿ
ನಡನೋಟಕೆರಚಿರುವ ಕಸ್ತೂರಿ ನಾಡು ;
ಅಗದಲ್ಲ ಹೊಳೆಹೊನ್ನು, ನುಡಿಯು ದಾಂಗುಡಿ ಹಾಡು
ಅಡಿತಳದ ಅರಿಮೆಟ್ಟು, ಗಂಡುಮೆಟ್ಟು

- ವೀರ ಸಿರಿ ಕಲೆಬೀಡು ನನ್ನ ತಾಯ್ನಾಡು (ಕನ್ನಡ ನಾಡು : ಪು ೧೭೧)

ನಾಡಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ, ನಿಸರ್ಗ-ವೀರ ಕಲೆಗಳ ಬೀಡು, ಸಿರಿ ಗಂಧದ ನಾಡು, ಹಿರಿಮೆ-ಗರಿಮೆ ಹೀಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪತ್ತಿನ ಕುರಿತು ಬಹು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಿದ ಕವಿಗೆ ಈ ನಾಡಿನ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರಣವೇ ಬೇರೆ ಎಂಬುದೂ ತಿಳಿದಿದೆ.

ಕಾಡ ಕಡಿದು ಮಾಡಿದವು

ಬೀಡು, ಬೂಡು ಕಟ್ಟಿ

ಕಾಳು ಕಾಯಿ ನಟ್ಟು ಬೆಳಸಿ

ನಾಡನಿದನು ಗಳಿಸಿ (ನಮ್ಮ ನಾಡು : ೩೩೩)

...ನಾಡೆಂದರೆ ನಾವು ನೀವು

ಬೇರೊಬ್ಬರು ಯಾರು ?

ಯಾರು ಬೆಳೆವರಿದರ ಮಾನ

ನಾವಲ್ಲದೆ ಎಂದು ? (ಅದೇ)

ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕವಿ, ನಾಡಿನ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಹಿಸಿಬೇಕಾದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನೂ ಅರುಹುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೇ ನಾಡೆಂದರೆ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ.

ನೀವೇನೆ ಹೇಳಿ, ಬಿಡಿ ; ನನ್ನೆಣಕೆ ಇದು :

ನನ್ನ ನಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ನನಗೆ ನೆಲೆ, ನಿಲವು, ಒಲವು, ಸಾವು. (ನನ್ನ ನಾಡು ನನಗೆ : ಪು-೪೩೧)

ಎಂದು ತನ್ನ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಆಡುವ ಅಭಿಮಾನದೊಟ್ಟಿಗೇ ಇದೇ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ

ಎಂದಿಗಾದೀತೋ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಬದುಕು ತುಂಬಿ

ತುಳುಕಿ ಮೈ ಕೈ ತುಂಬಿ ಮೊಗಗಳರಳಿ ತಾವರೆಗಳಂತೆ

ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಭಾಗ್ಯ ನಕ್ಕು ಹೂ ಹಣ್ಣು ಬೆಳಸಿ !

ಇವಕಾಗಿ ತೆರೆಯಲಾರೆವೆ ಗೈಮೆ ಕಲೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕ್ರಿಯಾ ತಂತ್ರ ?

ಮಾನವತೆ ಹೊಮ್ಮಿ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳ ಸೆಳೆವಂತೆ

ಮೀಸಲಾಗಲಿ- ನನ್ನ ಉಳಿದ ಬದುಕು ಅದಕೆ (ಅದೇ)

ಎಂಬ ಕವಿಯ ನಿಲುವು ನೋಟ ಬದ್ಧತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿ.ಸೀ. ಬಾಳ (ಕವಿ) ತತ್ವ :

ಸರಳತೆ ಸಜ್ಜನಿಕೆ ಸೌಜನ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ವಿ.ಸೀ. ಅವರು ಬಾಳಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಅನುಸರಿಸಿದ ಜೀವನ ಆದರ್ಶಗಳು ಅವರನ್ನು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಬದುಕು-ಬರೆಹವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಸಹ್ಯವಾದ ಬಾಳಿಗೆ ಸಗುಣವೇ ಸಂಪನ್ನೂಲ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಅವರು ಸ್ನೇಹ-ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ, ದಯೆ, ಧರ್ಮ, ಕರುಣೆ, ನಂಬಿಕೆ,

ವಿದ್ಯೆ ವಿನಯ ವಿದ್ವತ್ತು ಈ ಬಾಳು ಕೊಟ್ಟುದನ್ನು-ಕಸಿದುಕೊಂಡುದನ್ನೂ ಸಮಚಿತ್ತದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅವರು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞರು. ಪಟ್ಟ ಪಾಡೆಲ್ಲವನೂ ಹಾಡಾಗಿರುವ ಅವರ ಬಾಳ ಬಗೆಗಿನ ನಿಲುವು ನೋಟ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಕವಿ ವಿ.ಸೀ. ಅವರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಕಲ್ಪನೆ ಅಮೂರ್ತವಾದುದಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಾಗಿ ಬಾಳುವುದರಲ್ಲಿನ ಸ್ನೇಹ ಸೌಜನ್ಯ ಸೌಹಾರ್ದವೇ ಅವರ ಪಾಲಿನ ಸ್ವರ್ಗ.

ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗೇ ಸ್ನೇಹ ದೊರೆವುದೇನು ?

ಈ ಪರಿಯ ಸೌಹಾರ್ದ ಕೆಳೆಯ ವೈಭವವು ?

ಇಲ್ಲದಿರೆ ನನಗಿಲ್ಲೇ ನೂರು ಜನ್ಮಗಳರಲಿ

ಎಲ್ಲ ಪರಿ ಮಮತೆಗಳ ಸತ್ಯಜೀವನವು (ಸ್ನೇಹ : ಪು-೩೮) ಎನ್ನುವ ಕವಿ,

ಈ ಮಾಯೆ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಸಿಂಗರದ ಖನಿಯಿಹುದು

ಬಳ್ಳಿಗಳು ಹೂವುಗಳು ಹಣ್ಣು ಪರಿಮಳವು

ಈ ಎಲ್ಲ ಹೂ ಹಣ್ಣು ಸವಿ ಕಾಂತಿಗಳ ಮೀರಿ

ಬೆಳಗುತಿದೆಯೆಲ್ಲವನು ಸ್ನೇಹ ಸುಮವು (ಅದೇ) ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ ಬಾಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಸ್ನೇಹಸುಮವು ಸದಾ ಅರಳುವುದಿಂದ ಬಾಳು ಆನಂದದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಅವರದು. ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳ ನಡುವಿನ ಬಾಳು ನೋವು- ನಲಿವುಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಭಾವ ಬಂಧ.

ಅತ್ತ ತೂಗುವ ಹಸುಳೆದೊಟ್ಟಲು

ಇತ್ತ ಉರಿಯುವ ಮಸಣದೊಟ್ಟಲು

ನಡುವೆ ಬಾಳಿದು ತುಂಬಿ ತುಂಬದ

ನೋವು ಕಂಬನಿ ಬಟ್ಟಲು (ಬಾಳು : ಪು-೩೨೧)

ಇಡೀ ಬಾಳಿನ ಮರ್ಮವನ್ನೇ ಅರಹುವ ಕವಿಗೆ ಸೋಲು ಅವಮಾನಗಳ ಕುಹಕಗಳ ಕೊಂಕುನುಡಿಗಳ ಕಂಡು ಕೇಳಿದ ಅನುಭವವಿದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಾಡುವ ಅಸಹಾಯಕತೆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ದೈನ್ಯತೆಗೆ ದೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ನಡುವೆ ಬಾಳು ಬೆಂಕಿಯೂ ಬೆಳಕೂ ಆಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಭರವಸೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ.

ಅಚ್ಚರವಿರಲಿ ಗಾಳಿ, ನೀರಂತೆ ಹರಿಯುತ್ತಿರಲಿ

ಹೂ ಕಮ್ಮಾಗಿರಲಿ, ಹಣ್ಣು ಹಾಲು ಇಳಿಗೆ ತುಂಬಿ ಬರಲಿ

ಬಿಸಿಲು ಬೆಂಕಿ ಬಾಳೆ ಕಾವೀಯುತ್ತಿರಲಿ...

(ತಬ್ಬಲಿಯೆ, ಭರವಸೆಯೇ ? : ಪು-೪೦೯)

ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಬಾಳನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿನ ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು ಅಚಲ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಎದುರುಗೊಂಡ

ಕವಿಗೆ ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿನ ನೋವು ನಿರಾಸೆಗಳನ್ನು ಮೀರುವ ತವಕ. ಉತ್ಸಾಹ ಉಲ್ಲಾಸಗಳಿಲ್ಲದ ಬಾಳು ನರಕ. ಅದಕೆಂತಲೇ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಗಳ ಮೇಲೆ ಬಲವಾದ ವಿಶ್ವಾಸ.

ಮಾನವನೆತ್ತರ ಆಗಸದೇರಿಗೆ
 ಏರುವ ವರೆಗೂ ಏರೇವು
 ಮಾನವ ಹೃದಯಕೆ ವಿಶ್ವವಿಶಾಲತೆ
 ಹಾಯುವ ವರೆಗೂ ಹಾದೇವು (ವಿಶ್ವಾಸ : ಪು-೧೧೩)

ಎನ್ನುವ ಕವಿ ಸಖ್ಯೆ ಸಹನೆ ಕರುಣೆ ಒಲವಿಗೆ ಗಡಿ ನುಡಿಗಳಾವವೂ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳನ್ನೇ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರೇಮಸಿಂಚನವಾಗಬೇಕು. ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೇ ಪರಿಶುದ್ಧತೆ ಈ ಬಾಳಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಹದಲಿ ಒಪ್ಪಲು ಆಗದ ಪರವನು
 ಬಯಕೆಯು ಕರೆವುದೆ ಕೈಚಾಚಿ ?
 ಬಾಳನು ಶೋಧಿಸಿ ಶುಚಿಯೆ ಬೆಳೆದರೆ
 ಇಹವೇ ಅರಳದೇ ಪರವಾಗಿ ? (ಅದೇ)

ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಹತ್ವವಾದುದು. ಇಹದ ಬದುಕನ್ನು ಸುಂದರಗೊಳಿಸಲು ಪರಲೋಕವೇನೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಇದುವೆ ಪರ ಇದುವೆ ಇಹ
 ಇದುವೆ ಸೌಭಾಗ್ಯ ;
 ಇದುವೆ ಚಿಲುಪು ಇದುವೆ ನಗು
 ಇದುವೆ ಮೋಕ್ಷ (ಬದುಕು : ಪು-೧೬೪)

ಇದೆಲ್ಲವೂ ಇದ್ದ ಮೇಲೆ 'ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು ?' ಬಾಳು ರುಚಿಸಲು. ಹೀಗಾಗಿ ವಿ.ಸೀ. ಬಾಳಿನ ಶುಚಿ ಮತ್ತು ರುಚಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿರುವುದು ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಶುಚಿಯನ್ನೇ ಕಾಣುವ ಕಟ್ಟುವ ಕೊಡುವ ಕಾಪಿಡುವುದರಿಂದ ಇಹವೂ ಪರವೇ ಆಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸತ್ಯ ಅವರ ಬಾಳಿನ ತತ್ವ.

ವಿ.ಸೀ. ಕಾವ್ಯದ ಆಶಯ :

ಮಾನವನ ದೈನಂದಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಆಗುವ ಅನುಭವ-ಅನುಭೂತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಾಡಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಲು ಹವಣಿಸುವವು. ಬಾಳೆಲ್ಲವೂ ಶೋಧವೇ. ಹುಡುಕಾಟದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದುದೆಲ್ಲವಕ್ಕೂ ಮಾತು ಕೊಡುವ ಯತ್ನ ಕವಿಯದು.

ಇಲ್ಲಿ ಬಾಳು ಕವಿತೆಯಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಕವಿತೆಯ ತೆಕ್ಕೆಯಿಂದ ಬಾಳು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಯೋ ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೂ ಹಾಡು ಹಾಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿತೆಯ ಜಾಡು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿತೆ ಹಾಡಿಗೆ ಒಲಿಯುತ್ತದೆಯೇ ಎಂದು ಕೇಳುವ ಕವಿ; ಮನುಷ್ಯನ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾವಹಾರಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಕತ್ತಲು ತುಂಬಿದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬೆಳಕಾಗುವ ಆಶಯದೊಂದಿಗೆ 'ಹಾಡು ಹಗಲಿಗೆ ಹಸಿದಿದೆ' (ಪು-೪೩೬) ಎನ್ನುವುದು ವಿ.ಸೀ. ಕಾವ್ಯದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಆಶಯವಾಗಿದೆ.

ನಿನ್ನ ಅನುಭವವೇ ತೆಳು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಂಗಿಸುವ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೂ 'ಒಬ್ಬ ವಿಮರ್ಶಕ' ಎಂಬ ಕವನದ ಮೂಲಕ ವಿ.ಸೀ. ಸೌಜನ್ಯದಿಂದಲೇ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. 'ಮುಮುತಾಜೆ-ಹಮ್ಮೀರ' ಕಥನಕವನ ಸೇರಿದಂತೆ ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಎಚ್. ಡೆವಿಸ್, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್, ಟೆನಿಸನ್, ಬೂರ್ದಿಲಾನ್, ನೆರೂಡಾ ಮೊದಲಾದವರ ಕವನಗಳನ್ನೂ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಸರಳವೂ ಸುಂದರವೂ ಭಾವಪೂರ್ಣವೂ ಆಗಿರುವುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ವಿ.ಸೀ. ಅವರು ಸಂಗೀತಜ್ಞಾನ, ಭಂದಸ್ಸಿನ ಸುಲಲಿತ ಬಳಕೆ, ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ವಿವಿಧ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಒಡ್ಡಿಕೊಂಡಿರುವುದರ ಸಂಕೇತವಾಗಿ 'ಗೀತಗಳು' ಸಂಕಲನ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅವರ ಎರಡನೇ ಸಂಕಲನ 'ದೀಪಗಳ'ಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಕೇತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ನಡಿಗೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುವ 'ನೆಳಲು-ಬೆಳಕು' ಸಂಕಲನ ತುಂಬು ಭರವಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯ ಸುಗ್ಗಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ 'ದ್ರಾಕ್ಷಿ-ದಾಳಿಂಬೆ', 'ಹೆಜ್ಜೆ ಪಾಡು' ಸಂಕಲನಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ವಸ್ತು, ಭಾಷೆ, ವಿಧಾನ, ತಂತ್ರ, ಮುಕ್ತ ಭಂದಸ್ಸುಗಳ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ನವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಹೊರಳಿಕೊಂಡ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೯೭೩ ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪುರಸ್ಕೃತ 'ಅರಲು-ಬರಲು' ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ಅಧ್ಯಯನಿಸುವ ಕೃತಿ ಎಂಬುದು ಅದರ ಸತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಗಲು-ಇರುಳು, ನೋವು ನಲಿವು ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಕಲನಗಳು ಅವರ ಬಾಳಿನ ಸಮೃದ್ಧತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಕಾವ್ಯದ ಶ್ರಿಮಂತಿಕೆಗೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿವೆ.

ಹೃದಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೇ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡ ಬಾಳನ್ನು ಬಾಳಿದ ವಿ.ಸೀ ಅವರ ಕಾವ್ಯವು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಗುಣದಲ್ಲಿಯೂ ಗಣನೀಯ, ಮನನೀಯವಾಗಿದೆ.

ಆಕರ ಕೃತಿ :

ಸ್ನೇಹ-ವಿಶ್ವಾಸ (ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ) : ಪ್ರ. ವಿ.ಸೀ. ಸಂಪದ ಸಂಸ್ಕರಣ ವೇದಿಕೆ ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೦

ಲೇಖಕರ ವಿಳಾಸಗಳು

1. ಡಾ. ಎಸ್.ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ನಂ. 702, 'ಅಂತರಗಂಗೆ', 7ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, 7ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಭುವನೇಶ್ವರಿನಗರ, ಬನಶಂಕರಿ 3ನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 085 ಮೊ: 96638 54380
2. ಡಾ. ಗುರುಪಾದ ಮರಿಗುದ್ದಿ, 'ಕವಿಶೈಲ' ಮಹಾದೇವ ನಗರ, ಸಂಕೇಶ್ವರ - 591 313 ಜಿ. ಬೆಳಗಾವಿ ಮೊ: 94494 65617
3. ಡಾ. ಚಂದ್ರಮೋಹನ್, # 6426, 4ನೇ ಮಹಡಿ, 6ನೇ 'ಸಿ' ಬ್ಲಾಕ್, ಟ್ರೆನ್ಸ್‌ನ್ಯೂ ವಿಷ್ಣುರಿಂಗ್ ವುಡ್ಸ್, ಬೋಗಾದಿ, ಗದ್ದಿಗೆ ರಸ್ತೆ, ಮೈಸೂರು - 570 026 ಮೊ: 98866 38996
4. ಡಾ. ಪ್ರಮೀಳಾ ಮಾಧವ್, ಶ್ರೀಸದನ, 88/ಎ, ವಿಠ್ಠಲ್ ನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 111 ಮೊ: 98459 21610
5. ಡಾ. ಎನ್.ಆರ್. ಲಲಿತಾಂಬ, ನಂ. 335, 'ವಸಿಷ್ಠ' 14ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, ಸರಸ್ವತಿನಗರ ವಿಜಯನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 040 ಮೊ: 98454 27581
6. ಡಾ.ಆರ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ, ನಂ. 12, 'ಶ್ರೀನಿಕೇತನ', 2ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ಶಿವಾನಂದ ನಗರ, ಮೂಡಲಪಾಳ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 072 ಮೊ: 94490 28996
7. ಡಾ. ಎಚ್. ಶಶಿಕಲಾ, ನಂ. 189, ಬೆಳಕು, 5ನೇಯ 'ಎ' ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಆರ್.ಪಿ.ಸಿ. ಬಡಾವಣೆ, ವಿಜಯನಗರ 2ನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 104 ಮೊ: 94818 10257
8. ಡಾ. ಮಂಜುನಾಥ ಪಾಳ್ಯ, ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಭಾಷಾ ವಿಭಾಗ, ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಸಾಯಿ ಮಾನವ ಅಭ್ಯುದಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಸತ್ಯಸಾಯಿ ಗ್ರಾಮ, ಮುದ್ದೇನಹಳ್ಳಿ, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ. ಮೊ: 94822 13930.
9. ಡಾ. ವನಮಾಲಾ ವಿಶ್ವನಾಥ್, ನಿವೃತ್ತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು
10. ಡಾ. ಕೆ. ಆರ್. ಗಣೇಶ, ನಂ, 20/1 4ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, ಮಾಗಡಿರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 023 ಮೊ: 98458 24453
11. ಡಾ. ಸಂಗಮೇಶ ಎಸ್. ಗಣಿ, ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಎಚ್.ಕೆ.ಬಿ.ಕೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮಾನ್ಯತಾ ಟೆಕ್ ಪಾರ್ಕ್ ಎದುರು, ನಾಗವಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 045 ಮೊ: 97431 71324

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ

‘ಕನ್ನಡದ ಕಣ್ವ’ ಆಚಾರ್ಯ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಯುಗಪುರುಷರು. ಇಂತಹ ಆಚಾರ್ಯಪುರುಷರ ಹೆಸರಿನ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಸೃಜನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನ ಎರಡೂ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಆಶಯಗಳು ಎರಡು : ಒಂದು - ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಷ್ಕರಣೆ; ಇನ್ನೊಂದು ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪುರಸ್ಕರಣೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ೧೯೭೯ರಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಎಂ.ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು, ಇದು ಯಶಸ್ವೀ ನಲವತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದೆ. ೨೦೦೪ರಲ್ಲಿ ರಜತೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಮಾಡಿರುವ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಸಂವರ್ಧನೆಗೆ ಮೀಸಲಾದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ. ಈವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ೨೦೦ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿದೆ. ಸಂಶೋಧನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರ ಅಮೂಲ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ಆಕರ ಗ್ರಂಥಾಲಯವನ್ನೂ, ಸುಮಾರು ಒಂದು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಅಧಿಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಓಲೆಗರಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವು ಸದಸ್ಯರು, ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನ ದಾನಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಎಂ.ವಿ.ಸೀ. ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ

ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿರುವ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿ ಮತ್ತು ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿ ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ತಜ್ಞ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಮಿಷನ್‌ನ ಮಾನ್ಯತಾ ಕೇಂದ್ರ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಮಿಷನ್‌ನಿಂದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿರುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದು ಅಮೂಲ್ಯ ಓಲೆಗರಿ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಕಾಗದಪತ್ರಗಳು, ನಮ್ಮ ತಲೆಮಾರಿನ ಸಾಹಿತಿ-ಗಣ್ಯರ ಪತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ನಾಡಿನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಲು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೇವಾಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ.

ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಕಲಾಭವನ

ಮೂರು ಮಹಡಿಗಳ ಭವ್ಯ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಕಲಾಭವನವನ್ನು ಸಂಸದರ ನಿಧಿ ಮತ್ತು ದಾನಿಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭವನವು 'ಎಂ.ವಿ.ಸೀ. ಸಭಾಂಗಣ', ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ಉಪನ್ಯಾಸ ಕೊಠಡಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು

'ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಚನ' ಷಾಣ್ಣಾಸಿಕ ವಿದ್ವತ್ ಪತ್ರಿಕೆ ಹಾಗೂ 'ಹೊಂಗನಸು' ಮಾಸಿಕ ವಾರ್ತಾಪತ್ರದ ಪ್ರಕಟಣೆ, ಸಹೃದಯ ಗೋಷ್ಠಿಗಳ ಆಯೋಜನೆ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಬಿರ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಮಾವೇಶ, 'ಸಿರಿಕಂಠ' ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೋಷ್ಠಿ, ಅಕ್ಕರಗೊಟ್ಟಿ, ಹಳಗನ್ನಡ ರಸಗ್ರಹಣ ತರಗತಿ, ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ, ದತ್ತಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದುವು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಮುಖ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಾಗಿವೆ.

□□